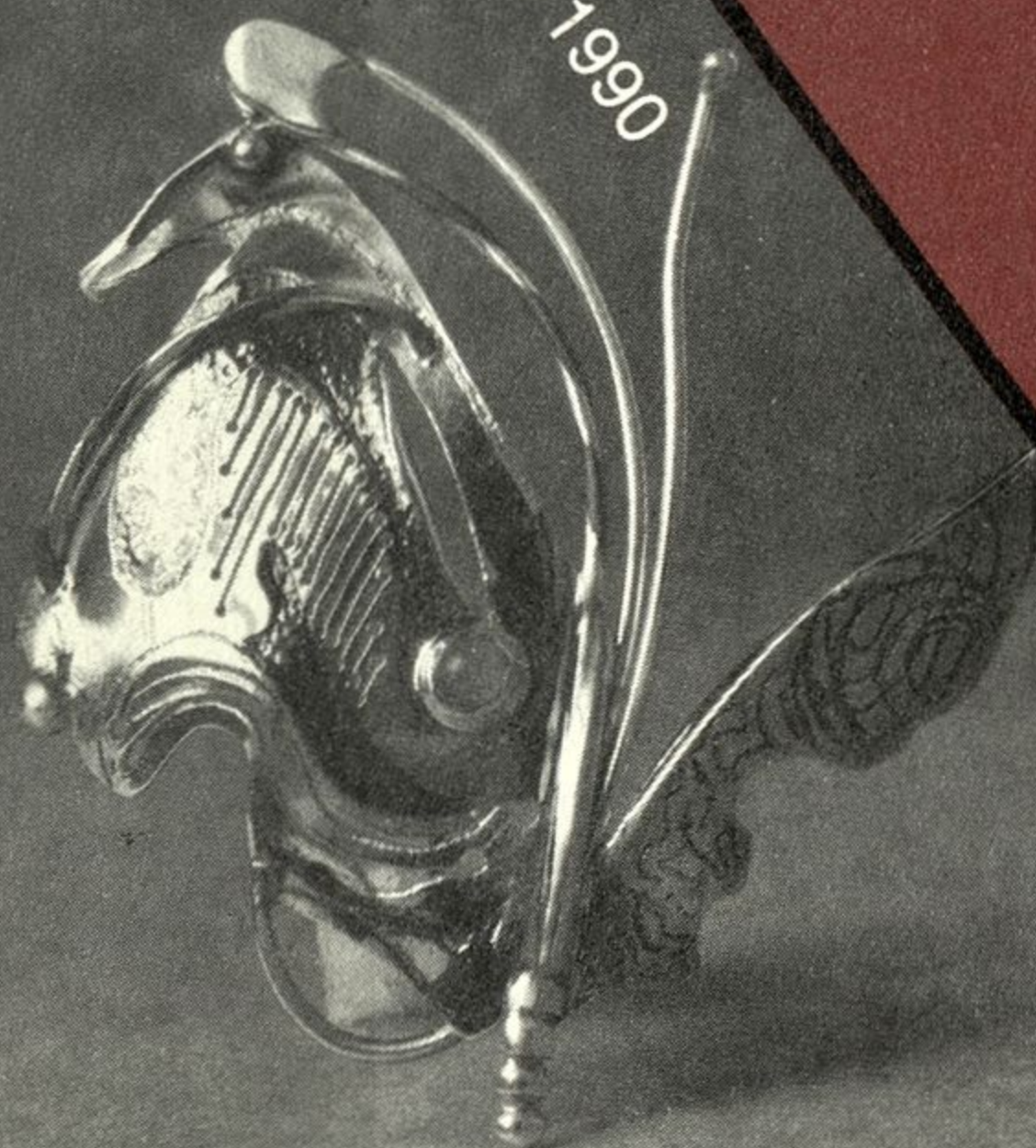

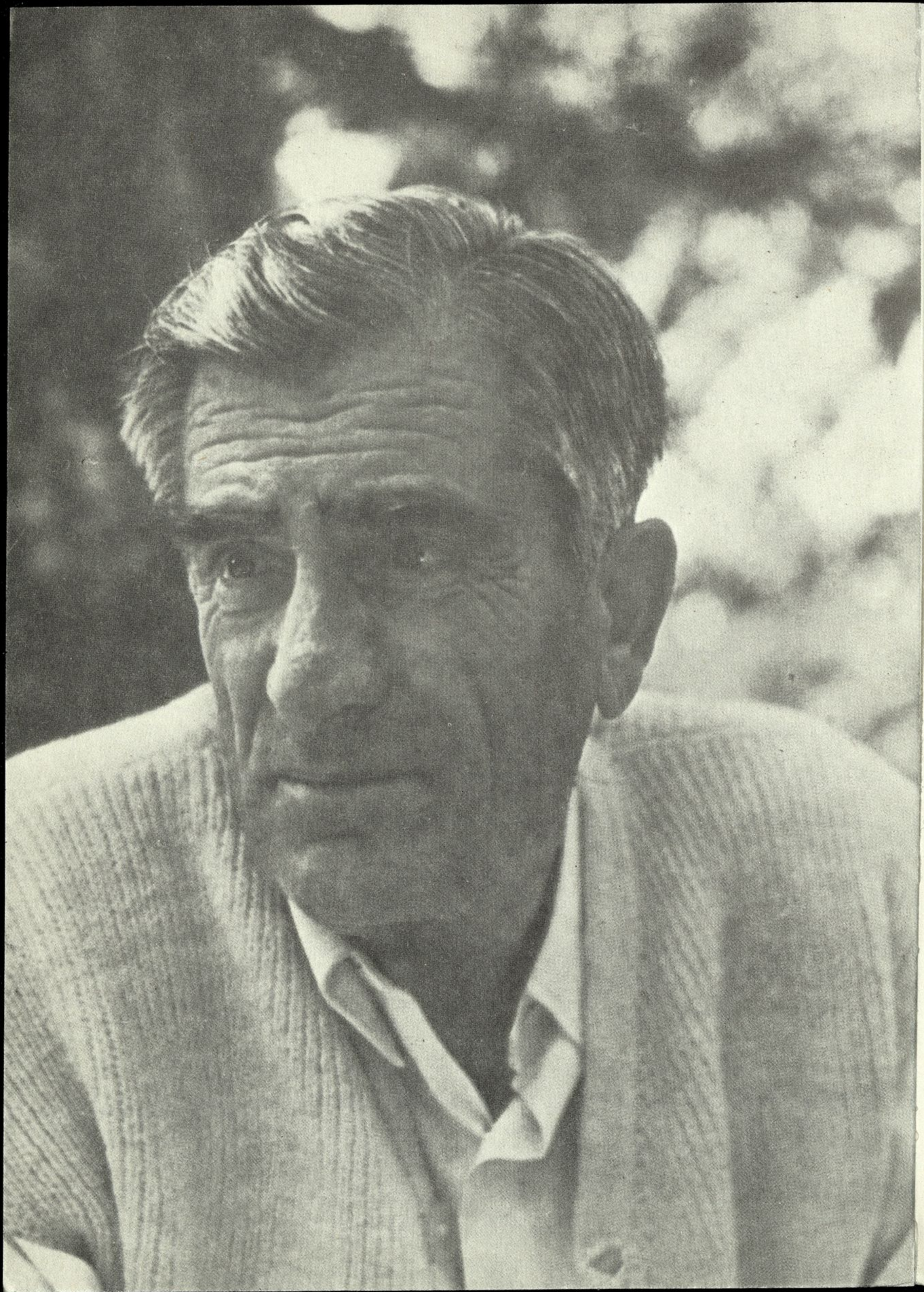
ALTERNATIVA

JUBILARE / JUBILEJNA

6

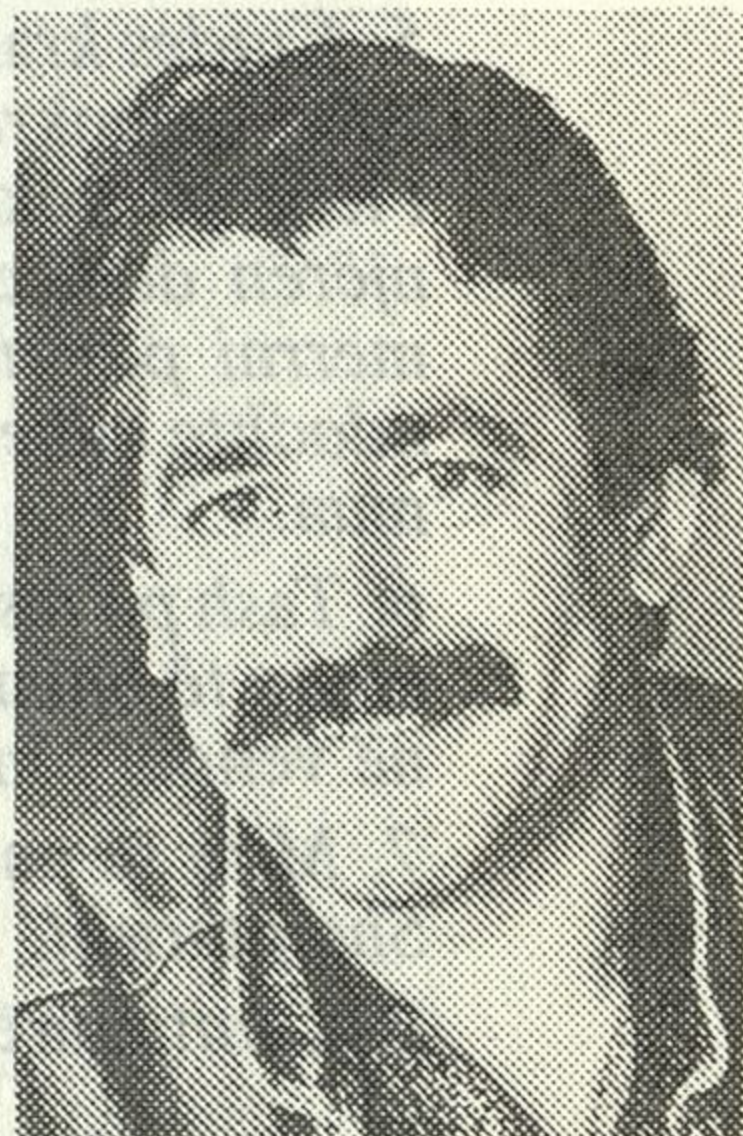
VITI II / LETNIK II
QERSHOR 1990 / JUNIJ 1990

Europë, mirëmëngjes!

Na lanë pa punë, pa bukë, pa liri. Nga shokët na ndanë, me shokët armiq na bënë. Nënave tona të zezë ua bënë jetën. Pa vëllezër deshën të na lënë. Fëmijëve tanë u thanë se të zi i kishit baballarët. Këngët tuaja harroni e po s'deshët të vajtoni, këngët tona këndonin. Libra tuaj mos lexoni, gjë nuk thonë, janë plot helm e ju verbojnë. Lexoni tonat nën dritën e flakës që do t'u vëmë tuajave. Na thanë shumë harxhojmë për ju: dosje, kërbacë, barut, plumb, çelik; kohë na merrni së tepërmi: sa plenumë, sa kongrese, sa tona letër e ngjyrë, sa faqe gazetash e emisione të RTV-së, filma e drama... Mosmirënjohës jeni e ne do t'u ndëshkojmë më egër, do t'u vrasim në shtëpi, në polici, në ushtri. As jashtë shtetit s'ju lëmë të qetë: a s'e vramë Isufin me vëllezër në Gjermani, a s'e vramë Enverin në Belgjikë, a nuk vramë dhjetëra të tjerë në ushtri... Vramë në rrugë e vramë në arë e ju prap nuk vini mend. Ju na tmerroni me ata gishta në viktori. Ju harroni se ne jemi demokratët më të mëdhenj, andaj demokracinë e kemi sall për vete...

2. Pasi qenka kështu, atëherë dëgjoni ju që kini vesh e shihni ju që kini sy. Punëtorë jemi e pa punë nuk mbesim. Kallot e duarve tona brumë buke i kemi. Nga ju liri nuk kërkojmë. Ne do t'u mundim. Me gishtat tonë V, me helmin tuaj, me fishekët e armët tuaja, me dokumentet e kongreseve tuaja, edhe me projektet e akademive tuaja. Ju do të humbni. Mos qofshim në lëkurën tuaj, kriminele! Ju të denjë për çmendinë. Ju, të vetmuarit e shekullit, lugetër të sprasmë në rruzull.

Ju do të humbni se kini zgjedhur mik monkaraxhën.

Si të mos humbni kur ju nuk kini asnjë Ylfete Humolli.

Ju do të humbni pse e doni pushtimin

Ne do të fitojmë me Pajtimin e Bashkimit.

Plasni! Lugetër të epokës kompjuterike!

3. Miku i »Migjenit« e i »Alternativës«, **Mr. Ruzhdi Sefa** doli me një ide: **Jugosllavisë t'i ndërrohet emri.** Mirë e ka po punë më nxori. Vërtet si ta quajmë. Propozoj: ta quajmë **SHKOFTËEMOSARDHTË**, ose (ish) **FEDERATA E LËMIT TË THIVE TË KUQ**, ose, për rezervë, **KONFEDERATA PA NE.** Edhe ju mund të dilni me propozime. Ruzhdi, thonë se është mirë t'ia hedhësh një grusht dhe të posavarrosurit. Po pati rrezik lugatimi, t'ia bëjmë një pllakë sipërvarri me çimento të Elez Hanit e të Elbasanit. Te llapjanët armaturën e gjejmë. Mjeshtër ndër dibranë sa të duash! Ju gjakovarët bëjani punën si duhet, amanet!

4. Miqtë e shokët na thanë si do t'ia bëjmë me protokolin në kremten e Shoqatës e të revistës. Çfarë protokoli? Bujrum, ku flemë ne e çka hamë ne. Burektoret

janë shqiptare. Sllovenët kanë raki e verë te mirë. Nëse e pini me masë, si unë, bie fjala!!! Ju vëllezër po vini te vëllezërit në Slloveni. S'kemi as pulë as çervish... Për nesër të mirremi vesh. Për të nesërmën tonë po edhe për të sotmen (kulturore, se nuk u përzihem Ibrahimit e Vetonit në punë të tyre). E po, pasi jemi tek Ibrahim, ta them se kur të fitojë (besojmë së shpejti), do t'i bëhem opozitë e ta luftoj nga pozita irredentiste. Gëzuar Ibrahim!

5. Kujdes krahun tim të djathtë! T'ju tregoj se ç'bëja në Skandinavi. Atje kishte edhe demokratë që për LDK-në ta lënë shpirtin në dorë si dhe marksistë që t'lënë pa kokë po s'ia le krejt namin Lëvizjes. Unë si pajtues i papritueshëm njërën dorë e ngritja në V(iktori) e tjetrën në G(rusht). Ju të dytët mos ma merrni për tradhëti pse pikërisht dora e G-së është në gjips. Ka mundur të ndodhte edhe e kundërta dhe 700.000 anëtarët e LDK-së do të bëheshin tym në mua.

6. Tash po festojmë në Lubjanë. Mos ti harrojmë miqtë tanë vendës që në vendin e tyre të bukur ndjejnë nevojat tona. Këtyre t'u themi: Ua kthefshim me të mirë në vendin tonë të lirë e të bashkuar!

7. Mirë se na vini. »Migjeni« e »Alternativa« ju presin me bukë, kripë, zemër. Shqiptarisht. Fjalën e kini ju. Sofrën e kemi për të gjithë.

8. Lamtumirë Bizant! Evropë, mirë mëngjes!

Foto: Zoran Vogrinčić

Foto: Zoran Vogrinčić

ËUSUF GËRVALLA

Ujë i gjelbër

n'zabelin e gjelbër të vendlindjes
ka thëllëza shumë
një pus i mbushur gjethe e gjarpinj
mes gursh ka shtigje
prej qielli gështenjat pikin në tokë
prej burimit të cemtë grykë mali
rrjedh vera e ftohtë
aty mes atij deti të gjelbër asnjë marinar
s'do ta marrë orkida e çmendur
vetëm dimri kur të vijë para vjeshtës verdhomë
shtirret i tërë ai ujë i gjelbër
barinjve këmbët ua therr gështenja mbuluar me
bar
hudhe ku të duash këmishën e mos u kthe
e dashur

Ta marrim rrugën

Ta marrin rrugën

as trembet në gjumë as e zgjon ora
kudo është njeri i vonuar
çdo zemër që vritet e pushton menjëherë
pastaj ujit saksinë në verandë
rrudhat e tij të thella fytyrës
dëshmojnë se jetoi vetëm një verë

Nga memoaret e një shetitësi

kur u ktheva nën pullazin tim mbuluar me kashtë
nën qepallat e lodhjes e të kohës pashë botën
e në botë s'kish tjetër pos shkëlqim ari e qelqi
mbi rrashta e penda të larta zogj alumini
kish edhe uri edhe poetë edhe ujëvare në botë
kish njerëz prej druri e kafshë të buta kudo
kish edhe hieroglifë dy fjalë dhe gjurmë që s'fshihen
kish lumenj të egër e fosile të lashta
mes muresh të trasha fshesa dhe minj

Gomari i Fanjevës

Një gjykatës dhe një nëpunës i ulët me një çantë krihëve trokasin në derë dhe thërrasin:

– O Milazim!

– O hoja, bujrum!

Gjykatësi: Milazim, ty tu vra gomari.

Milazimi: Po i shkreti. Rahmet i past shpirti!

Gjykatësi: Ndëgjo si është puna Milazim. Gomari yt ka pasë faj.

Milazimi: Ka pasë shok gjykatës.

Gjykatësi: Në momentin kur demonstruesit kanë bërtit parullën e njohur armiqsore Kosova-Republikë, gomari yt ka pohuar me za të nalt dhe i ka çua dy vesht përpyetë në shej të gërmes V. Për një faj të tillë në shtetin tonë juridik ti e din se pergjigjet i zoti i gomarit.

Milazimi: Çashtu është shoku gjykatës.

Gjykatësi: Megjithatë, pushteti ynë vetëqeverisës është human. Ai ka vendosur që të paguajë damshperblimin për vrasjen e gomarit sepse, sidoqoftë, gomari është një kafshë. (i drejtohet Peros:) Paguaja Pero!

Pero: (fillon t'i nxjerrë paratë prej çantës)

Milazimi: Kurrë e për këtë jetë shoku gjykatës.

Gjykatësi: (i picërro sytë i habitur) Pse?!

Milazimi: Gomari jem a kan fajtor. Me vesht e mi e kam ndi kur i kanë brit milicia STOJ! Tri herë i kan thirrë dhe ai nuk asht ndal. Belivallha qe dhet vjet me i pas xhanart e Serbisë mbi shpin e ai mos me u kanë i zoti me i msu dy fjalë serbisht, haram i koft yshymi qe ja kam dhanë.

Kush ju vrau

Ushtarëve të vrarë në kazermat jugosllave në dekadën e fundit

Kush ju vrau,
Kush?

Thanë se e vratë veten.
E besoj.
Sepse s'deshët të jetonit të vdekur.

Thanë se vdiqët aksidentalisht.
E besoj.
Sepse aksidentalisht lindët shqiptarë.

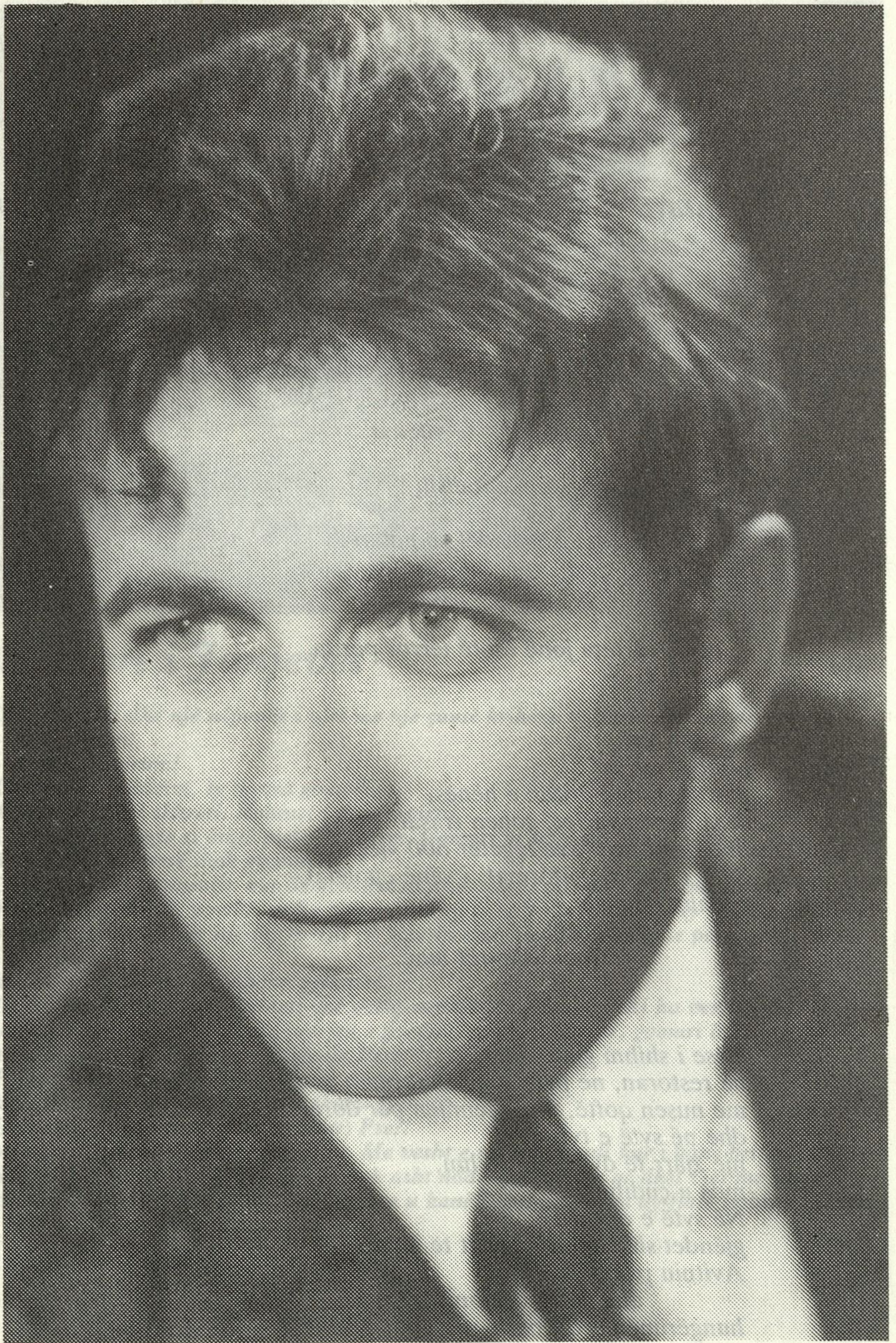
Thanë se u vratë si terroristë.
E besoj.
Sepse e vërteta jonë është terror për ta.

* * *

Natën vonë,
bisedoj me ta,
dhe shoh nën dritën e hënës,
se si hapen varret, çohen rrasat
dhe dalin prej tyre lugetër 600 vjeçarë.
Se si i veshin uniformat, i vënë epoletat,
si dalin në gjah
për gjak
mbi ushtarët tanë.

* * *

Nëse i shihni gjatë ditës,
në restorant, në park a në shitore,
me nusen qoftë, a me fëmijën për dore,
dhe në sytë e tyre
një zjarr të dyshimtë shihni,
mos u çuditni!
Në sytë e oficerit,
gjëndet shkëlqimi i zjarrit të ferrit.
Avitniu pak
dhe do të dëgjoni,
hungërimën e Cerberit.

INTERVISTË / INTERVJU

INTERVISTË ME PROF. DR. TAHIR ABDYLIN,
DRETËJOR I INSTITUTIT TË HISTORISË SË KOSOVËS

Sa për fillim: Kosova e pavarur në Konfederatën Jugosllave

Prof. Dr. Tahir Abdyli, këshilltar shkencor dhe drejtor i Institutit të Historisë së Kosovës (lindi më 5 shkurt 1941 në Kerrninë të Istogut) është ndër emrat më të njohur të historiografisë kosovare. Një kohë ishte zëvendëssekretar i Bashkësisë Krahinore të Punës Shkencore në Prishtinë, pastaj kryetar i Lidhjes së Shoqatave të Historianëve të Kosovës, është anëtar i redaksisë së revistës shkencore »Gjurmime Albanologjike« (seria e shkencave historike), i redaksisë së revistës »Horizontet e historisë« dhe anëtar i redaksisë së Buletinit shkencor të Këshillit të Akademive të Shkencave dhe të Arteve të RSFJ-së. Pos në postin e drejtorit të këtij instituti të rëndësishëm, është edhe kryeredaktor i revistës »Kosova-Kosovo«, organ i Institutit të Historisë së Kosovës si dhe redaktor përgjegjës i shumë monografive të botuara nga fusha e shkencës historike. Drejtor i Institutit të Historisë së Kosovës është që nga viti 1981 ndërsa në vitin 1986 iu dha thirrja Këshilltar shkencor. Përpos një sërë punimesh Tahir Abdyli është edhe autor i monografive: Zhvillimi i industrisë në Kosovë, Prishtinë 1978, Lëvizja Kombëtare Shqiptare 1900-1903, Prishtinë 1981 dhe botimi i dytë më 1982, Mitrovica e Titos 1945-1980, Prishtinë 1985 (së bashku me autorë të tjerë), Hasan Prishtina në Lëvizjen kombëtare dhe demokratike shqiptare 1908-1933 të dorëzuar në shtyp në këtë vit.

Biseda me prof. Dr. Tahir Abdylin për lexuesit e »Alternativës« bëhet me arsyen kryesore që nga njeriu kompetent për ngjarjet historike të jipen mendime kompetente. Sa ia kemi arritur qëllimit, për këtë le të gjykojë lexuesi...

Pyetja: Zotëri Profesor, sipas mendimit tonë, historiografia kosovare, përkundër disa përpjekjeve, ende nuk e ka dhënë shpiegimin e vet për ngjarjet më të ndryshme të cilat populli shqiptar në Jugosllavi i ka përjetuar në lëkurën e vet. Me shkrimet e historianëve të Kosovës njerëzit nuk janë gjithaq të kënaqur. Ku qëndrojnë arsyet e këtij qëndrimi, në heshtjen e historianëve, në paaftësinë e tyre apo gjetiu? Nëse doni të përgjigjeni në këtë pyetje, a mund të bëni këtë »pa qime në gjuhë«? ...

— Historiografia kosovare është e re fare. Ajo është me moshë, të themi, djalo share rreth 25 vjeçare. Është lindur dhe është rritur guerile dhe në varfëri të madhe. Në kushtet në të cilat u lind dhe lëshoi shtat, historiografia kosovare ka dhënë rezultate të mëdha. Njerëzit mund të mos jenë të kënaqur me rezultatet e historiografisë kosovare, por nuk kanë të drejtë. Ne e dimë edhe një gjë se një kohë të gjatë shkrimet e historianëve kosovarë nuk janë përcjellë me kujdes nga masat dhe rinia dhe nuk janë lexuar drejtë.

Problematika e trajtuar nga historianët kosovarë prej vitit 1966 e kënde, është trajtuar drejtë dhe argumentushëm. Historianët kosovarë kurrë nuk kanë heshtur, gjithmonë e kanë thënë mendimin e tyre shkencor edhe në saje se çdo rezultat i tyre ka qenë nën nishan të vazhdueshëm të qarqeve politike. Së fundi, dihet se, veçanërisht në sistemet socialiste, historinë e shkruan partia, qeveria, policia.

Pyetja: Besojmë se Instituti në krye të së cilit qëndruat mbi 8 vjet, ka argumente burimore, por fitohet përshtypja se ato nuk i keni shfrytëzuar sa duhet?

— Pjesërisht, për këtë pyetje, folëm edhe më lartë. Të mos harrojmë se Instituti i historisë së Kosovës nuk është më i vjetër se dhjetë vjet. Më parë, për 15 vjet ishte, njëherë Komision e më vonë Ent i historisë së PKJ për Kosovë. Tjetër, Instituti nuk është arkivë, nuk ka mjete të posaçme për grumbullimin e lëndës burimore arkivale. Por, megjithatë, ky Institut ka pasur dhe ka një pasuri që e nderon, e ai është kuadri shkencor fare i ri dhe i përgaditur mirë.

Ky kuadër të thuash me mjete të veta, të ndara nga rroga e tyre (mesatarisht më pak se 500 DM në muaj) bënë hulumtime dhe grumbullon të dhëna burimore për historinë e Kosovës. Nuk është tepër të konstatojë se që prej viti 1985 punëtorëve shkencorë dhe bashkëpunëtorëve tanë të jashtëm nuk kemi arritur t'ua sigurojmë as honorarin për punimet dhe veprat e tyre shkencore. Por, edhe sikur t'ua jepnim atë honorar, ai është deri në 20 herë më i vogël se gjetiu në Jugosllavi. Së këndejmi, ndaj historianëve kosovarë mund të kërkonim vetëm atë të mos bijnë në grackë të politikës së ditës për çka do të shpërbleheshin shumë.

Pyetja: Ju lutem të më përgjigjeni edhe në këtë pyetje: Si është e mundur që historiografia serbe, për shembull, me të pavërteta dhe me mite të krijojë një të »vërtetë absolute« për vendet ku jetojnë shqiptarët dhe që ndaj Jush (si historian kosovarë) të kenë qëndrim injorues. Është fjala këtu për injorim apo frikë nga ballafaqimi i argumenteve? ...

— Është thënë, më se njëherë, se ai që ka pushtetin e shkruan edhe historinë. Megjithatë, nuk mund të pajtohem se historia që krijohet me dhunë, me paragjykime, të jetë histori. Shkenca historiografike e ka të qartë atë se çka është shkencë dhe çka bungur i ditës. Mund të themi me kompetencë shkencore se shkenca historiografike serbe dhe Jugosllave nuk ka bazë të na injorojë as për të rinj dhe as për të pa aftë në fushë të dijes. Përkundrazi, në kongrese dhe simpoziume të ndryshme në Kosovë, jugosllavi dhe në botë, historianët kosovarë

kanë treguar pjekur shkencore, aftësi dhe zotësi për t'u rrekur me sukses me problematikën historiografike për Kosovën nga antika deri në ditët tona. Thënë troç: Historiografia serbe dhe jugosllave sot ka frikë nga ballafaqimi i argumenteve për historinë e Kosovës.

Pyetja: Kjo historiografi për të cilën fole ka shkruar libra të shumtë për vendet ku jetojnë shqiptarët. Siç e dini, për atë se populli shqiptarë është një element i huaj dhe i rrezikshëm sepse jeton në »zemrën e Serbisë«, në »zemrën e Malit të Zi« dhe në »zemrën e Maqedonisë«. Si është e mundur që ne vazhdimisht të jetojmë në »zemrat« e huaja?

— Ju thoni se »ka shkruar libra të shumtë«? Unë do të thoja se nuk ka shkruar asgjë, asnjë libër shkencor për çështje të Kosovës dhe as për shqiptarët. Shkrimeve të tilla, të ditës, që moti u ka dalë boja. Ato nuk janë histori dhe nuk paraqesin asgjë për dijen historiografike. Janë bagazh i politikës ditore antishqiptare të kohës. Se shqiptarët trajtohen »element i huaj dhe i rrezikshëm« — edhe kjo është çështje politike dhe e dëmshme për vetë shkencën dhe politikën serbe.

Për botën e qytetëruar, kjo do të thotë se Serbia e ka shtrirë pushtetin mbi një popullsi të huaj, mbi një vend të huaj. Keq për ne e më keq për ta, do të thoshte populli. Të mos u bezdisin. Se zemër e kujt është Kosova, kjo nuk do koment të gjatë: Është zemër e atyre që jetojnë në Kosovë prej kohës kur njeriu eci në katër këmbë. Kjo është kohë bukur e vjetër dhe jeta e shkenca serbe nuk e kanë zatetur. Së këndejmi shkurt, aktualisht dhe historikisht Kosova, është dhe do të jetë zemra dhe në zemrën e atyre që banojnë Kosovën pa marrë parasysh kombësinë dhe fenë. Kjo është ardhmëria.

Pyetja: Instituti i Historisë së Kosovës asnjëherë deri tash nuk ka reaguar për gënjeshtat e kësaj historiografie, për shembull nuk ka reaguar as si institucion e as individualisht me »libër kundër librit«. Për shembull nuk keni reaguar ndaj literaturës mitomane thuaja fantastike që u shkrua me bollëk për Betejën e Kosovës të vitit 1389 dhe për rrethanat e atëhershme dhe pasuese në këtë trevë?

— Nuk është e vërtetë se Instituti dhe punëtorët e tij nuk kanë reaguar. Ju sikur nuk e keni përcjellë punën e gjithëmbarshme të Institutit dhe të punëtorëve të tij. Mund tu garantojë se ne kemi reaguar argumentueshëm kundër çdo paraqitjeje antikosovare dhe antishqiptare me demantime e reagime zyrtare në emër të Institutit, manolës me artikuj, studime dhe libra të veçantë. Kemi ngritur zërin nëpër mes shtypit, radios, TV etj. kundër sulmeve dhe përllosjeve ndaj personaliteteve historike shqiptare. Këtu qëndron fakti edhe pse institucionet shkencore serbe e jugosllave »na injorojnë«?!

Madje, mund të themi se edhe për Betejën e Kosovës së vitit 1389 shkenca kosovare ka dhënë fjalën e vet qysh në vitet 70, me paraqitjet e Dr. Muhamet Pirrakut. Ky studiues, aso kohe punëtor i Institutit të Historisë, shkroi një vepër për Betejën e Kosovës e cila u vlersua mirë nga Prof. Aleks Buda dhe Dr. Muhamet Tërnavë. Vepra nuk u botua, por ajo është e njohur për qarqet shkencore. Së fundi, edhe në sesionin shkencor për Betejën e Kosovës, në maj të vitit 1989, shkenca kosovare e tha fjalën e saj dhe tregoi pjekurinë e vet. Në mungesë të mjeteve për botim dy vepra për Betejën e Kosovës, ajo e Dr. M. Pirrakut dhe ajo kolektive nga sesioni shkencor i përmendur, nuk u botuan.

Pyetja: Dy pikëpamje tash janë mjaft aktuale, ani pse nga këndi etik të pakuptueshme: pikëpamja e parë, me traditë mbi njëqindvjeçare, prezencën

shqiptare e sheh si fatkeqësi të ardhur me pushtuesit turq në këto vise (do të thotë neve na kanë sjellë turqët në këto hapësira!) që bëhet për të krijuar tezën artificiale se ja këtu shqiptarë nuk ka pasur deri në shekullin 15, 17 apo, siç u tha së fundi, në shekullin 19. Pikëpamje e dytë pasi e përdor argumentin shkencor dhe thotë se serbët në Kosovë për herë të parë janë dukur në fund të shekullit 12 pastaj »pasurohet« me kontraparagjykimin ndaj serbëve se »kur jemi përkundur ne në këto hapësira, ju jeni kacavirrur në stepat ruse?!«.

— Jo. Shkenca borgjeze serbe dhe jugosllave ka qenë më tjetër fare, e ngritur mbi të tjera teza. Ajo shqiptarët në këto vise i shihte nga mesjeta, por jo si shqiptarë por si serbë të cilët, më të kaluar në islam u shqiptarizuan!? Meqë shkenca historiografike e re serbe dhe Jugosllave e pa se kjo tezë nuk është e qëndrueshme dhe është absurde, sepse turqët prej një populli »armik« nuk do të krijonin një popull »dy herë më armik«, siç ishin shqiptarët për Turqinë, hoqën dorë nga ajo tezë. Tani filloi të ngulitet teza e dytë se shqiptarët në këto anë erdhën pas viti 1690, duke e parapëlqyer »shpërnguljen e madhe serbe nga Kosova nën Arsenije Çarnojeviqin« dhe pas saj ardhjen e shqiptarëve nga Malësia e Madhe e Mbishkodrës. Për shkencën historiografike të argumentuar edhe kjo tezë mund të quhet paragjykim i vërtetë, absurd.

Shkenca historiografike kosovare me shkrime dhe libra të ndryshmëm ka vërtetuar se në vitin 1690 nuk ka pasur aso shpërngulje nga Kosova, sa për t'ia ndërruar asaj fytyrën etnike. Së fundi, shkenca historiografike kosovare nuk e ka përkrahur, asnjëherë, as tezën se »kur jemi përkundur ne në këto hapësira, ju jeni kacavirrur në stepat ruse?!«. Edhe kjo është bagazh i ditës, i rrugës. Në historiografi është plotësisht e qartë prejardhja e shqiptarëve të Kosovës si vazhdues të dardanëve ilirë dhe ardhja e sllavëve në grupe nomade së paku nga shek. IX kurse si pushtues të organizuar nga fundi i shekullit XII.

Pyetja: Në mesjetë feja shqiptare (katolicizmi) ishte fe e ndjekur nga ajo ortodokse. A ka të dhëna për pranimin e ortodoksisë së shqiptarëve nën sundimin e despotëve serbë, shteti mesjetar i të cilëve shtrihej pjesërisht edhe në Kosovë. Si e shpjegoni qëndrimin tolerant të shqiptarëve muslimanë a katolikë ndaj kishave ortodokse serbe, të cilat nga të parët tanë konsideroheshin, në një farë mënyre, edhe si faltore tonat?

— Së pari duhet të themi se për fenë e shqiptarëve në mesjetë tashti kemi studime të bollshme. Mendimi se fe e shqiptarëve në mesjetë ishte katolicizmi nuk është i saktë dhe mund të quhet një si paragjykim historiografik.

Për këtë flasin qartë studimet e Dr. M. Pirrakut, Dr. S. Rizes, të Dr. S. Pulahës dhe të Dr. G. Gjinit. Dihet qartë se shqiptarët krishtenizmin e pranuan në kohën e apostujve të mëdhenj të krishtenizmit, në shek. I-III. Pas ndarjes së kishës në Lindje dhe Perëndim (1054), pjesa absolute e popullit shqiptar mbeti nën kishën e Lindjes, në ortodoksi. Madje, katolicizmi për të parën herë në trojet shqiptare, shkeli më 1100 në viset Ulqin – Shkodër – Durrës, pra në viset e Principatës së Arbërit. Kjo fe nuk pati mundësi reale, politike, për t'u përhapur në viset e tjera me shqiptarë ku sundonin mbretërit nga dinastitë bullgare, serbe e greke, të cilët e diqnin ritin ortodoks. Dhe, mund të themi shkurt se sot dihet fare qartë se kalimi në islam i shqiptarëve shprehur, në një dorë, një bojkotim masiv të albanofobisë kundër ortodoksisë në ish-viset e shtetit të car Dushanit. Së këndejmi, faltorët (kishat dhe manastiret) ortodokse të periudhës para islame në trojet shqiptare, faktikisht ishin faltore shqiptare ose

edhe të shqiptarëve. Mu për këtë ato faktore edhe sot, në kujtimin e popullit, konsiderohen si të tia, historike.

Pse shqiptarët janë tolerantë ndaj fesë? Për këtë mund të shkruhen libra të tërë, por shkurt mund të thuhet: Shqiptarët fenë e konsideruan si vegël të pushtuesve mbi trojet shqiptare. Ata e dinin se të gjitha fetë e tyre u erdhën bashkë me robëruesit, andaj kurrë nuk i ngulitën në vetëdijen e tyre kombëtare. Meqë fetë (atë katolike dhe muslimane) i pranuan për nevoja të ditës, në interes të ekzistimit të mëtutjeshëm si shqiptarë, ato i mbajtën vetëm si veshë të jashtme, dhe nuk lejuan kurrë që ideja për zotin e idealizuar të akcilës fe të rritej në ide të përgjithshme, në ndërgjegje kombëtare të vetme.

Pyetja: Trevat e sotme shqiptare, sipas dijes, paraqesin një trevë albanofoni të rrudhur e, në anën tjetër flitei për ekspansionin territorial të tyre. Kjo ndërldhet me të ashtuquajturin »pushtim hapësinor« përmes, siç thuhet, eksplo-dimit demografik.

– Dihet se kombi shqiptar është të thuash i vetmi komb i formuar në sajë të rrudhjes, ristrikcionit territorial, siç do të thoshte Çabej. Historiografia fletë qartë se paraardhësit e shqiptarëve, ilirët, zinin një hapsirë shumë të gjerë dhe në fillim të epokës sonë mund të arrinin në 20 milionë banorë. Nuk janë të sakta as tezat se shqiptarët në sajë të »eksplo-dimit demografik« arritën »pushtimin hapësinor« të djeshëm e të sotëm. Shtimi demografik i shqiptarëve kurrë nuk ka qenë enormë i veçantë nga shtimi i popullsive të tjera në Ballkan e më gjerë. Dihet se shtimi demografik lidhet dhe kushtëzohet me shumë faktorë. Faktorët mesjetarë kanë stimuluar shtimin masiv të popullsisë, e ne shqiptarët në Kosovë dhe gjetkë në Jugosllavi, edhe sot jetojmë, me shumë çka, si në mesjetë?! Për këtë shqiptarët nuk janë fajtorë.

Pyetja: Zotëri Profesor, Çka mund të na thoni për Lidhjen Shqiptare të Prizrenit dhe për shpërnguljet e shqiptarëve nga Pusta Reka, Toplica dhe Kosaonica?

– Për Lidhjen Shqiptare të Prizrenit sot dihet shumë. Ajo ishte një organizatë revolucionare politike dhe ushtarake e cila synonte jo vetëm ruajtjen e territoreve shqiptare nga coptimi i huaj, por edhe autonominë e Shqipërisë si hap për shkëputje, për pavarësi. Lidhja korri suksese të mëdha në fushë të propagandimit të çështjes shqiptare dhe në fushë të mbrojtjes së viseve shqiptare. Shkaku pse ajo nuk i kurorëzoi rezultatet e shumta nuk qëndronte në paaftësitë e saj, por në faktorin e jashtëm, në atë ndërkombëtar. Mund të themi se kundër Lidhjes u ngrit Turqia, i tërë Ballkani dhe të gjitha fuqitë e mëdha evropiane. Pushtuesit serebo, malazeias e grekë të përkrahur nga Rusia Cariste dhe Evropa shtrigë për popullin shqiptar, siç do të thoshte Fishta, i shkoqën nga tokat shqiptare gjysmën e vendeve të banuara me shqiptarë. Dhe, nuk pati shpërngulje masive vetëm nga Pusta Reka, Toplica e Kosaonica, por edhe nga visete veriore nën pushtim të Malit të Zi (Tivari etj.) dhe në Jug nën sundimin e Greqisë. Ato vise ishin të banuara, të thuash, pastër me shqiptarë vendës, autoktonë.

Pyetja: Prej kohës së Lidhjes së Prizrenit e deri më 1912 shqiptarët luftuan parreshtur kundër pushtuesve otomanë. Në Vilajetin e Kosovës pushka nuk pronte për derisa u çlirua kryeqyteti i këtij vilajeti, Shkupi... Por, ushtria e organizuar serbe mjeshtërisht e me dinakëri e shfrytëzoi këtë molisje të luftëtarëve shqiptarë dhe me ofensivë të fuqishme të ushtrisë së rregulltë e »çliroi« Kosovën, Maqedoninë, me një fjalë të gjitha »viset tona Jugor«?

– Realisht, Lidhja Shqiptare e Prizrenit nuk përfundoi në prill të vitit 1881,

kur u thye në fushë të betejës nga forcat e përbashkëta turke, serbe, malazeze, greke dhe nga artileria evropiane, e cila iu kanos qyteteve bregdetare. Në këtë kohë Lidhja kaloi në ilegalitet, për të qenë edhe më vdekjeprurëse për armiqtë e Shqipërisë. Veçanërisht, në Vilajetin e Kosovës Lëvizja Kombëtare Shqiptare kurrë nuk pushoi se vepruari në fushë të luftës së armatosur. Këtu, më 1899, u përtëri Lidhja Shqiptare me emrin »Besa – Besën« në Pejë, nën Haxhi Zekën, dhe në Kuvendin Shqiptar të Ferizajt, në korrik të vitit 1908, iu dha grushti vendimtar qeverisë absolute të Sulltan Hamidit. Së fundi, Kosova me armë në duar e përgatiti pavarësinë e Shqipërisë. Këtu mdje, nuk është tepër të konstatohet se edhe fitorja e aleatëve ballkanikë mbi Turqinë, në vjeshtë të vitit 1912, vinte si rezultat i ndihmës ndërkombëtare për aleatët ballkanikë. Shqiptarët e Kosovës, dhe të viseve të tjera në Jugosllavi sot, i dënoi Evropa në saje të dëshirës së Krishtit kundër Muhamedit, sepse shqiptarët e këtyre viseve ishin muslimanë, andaj »meritonin« denimin e Zotit të krishterë. Realisht, të gjitha ushtritë aleate ballkanike në dokumentet e tyre ushtarake e zyrtare me të dalur në viset e banuara me shqiptarë kanë konstatuar se po shkilnin në vise të Shqipërisë, kurse në Shkupin shihnin një si kryeqytet të një pjese të Shqipërisë. Por, këto janë probleme më të thella, ia lëmë dijes historiografike.

Pyetja: Pas këtij »çlirimi, siç e dini, e Ju me siguri keni të dhëna të shumta, shqiptarët në mënyrë sistematike iu nënshtruan dhunës së serbomëdhenjve. Populli i varfër nuk dinte për elaboratet e Çubrilloviqit, të Andriqit e të strategëve të tjerë ushtarakë, të cilët detyrë mbi detyrat kishin dëbimin e shqiptarëve. Të kujtojmë fjalën e Pashiqit: »Sa më shumë shqiptarë që të shpërngulni, aq me të mëdha janë meritat tuaja ndaj Atdheut? ...«.

— Robëria e re, nën aleatët ballkanikë i solli dëme të mëdha popullit shqiptar. Në viset e pushtuara të thuash gjysma e banorëve shqiptarë u masakrua ose u ndoq nga vatrata stërgjyshore. Parulla »Sa më shumë shqiptarë që të shpërngulni, aq me të mëdha janë meritat tuaja ndaj Atdheut« — nuk është vetëm e Nikollë Pashiqit. Ajo ishte vënë në zbatim së paku nga viti 1877, nga qeveritarët serbë dhe do të mbetet moto e jetës politike e të gjitha qeverive serbe të thuash në të gjitha kohët. Çubrilloviqi, Andriqi e Nushiqi (para tyre, më 1899), tok më të tjerët të kohës sonë janë vetëm pak persenalitete »shkeneoze« që i vumë në gojë, këtu. Sidoqoftë, sot bota e ka kuptuar mirë kërkesën që del nga ajo parullë. Pas dimrit vjen pranvera, pa tjetër.

Pyetja: Fillimi i Luftës së Dytë botërore, me gjasë, e »pengoi« realizimin praktikë të Kontratës jugosllave — turke për shpërnguljen e »arnautëve...«

— Jo. Turqia, këso kohe, luftonte për jetë o vdekje. Shqiptarët në këtë kohë kanë shkuar në Turqi, por në mënyrë të pa organizuar dhe kjo mënyrë e shpërnguljes nuk mund të ndërronte fytyrën shqiptare të Kosovës. Për këtë shkak, pas formimit të shtetit SKS dhe pikërisht në vitet 20, lindën iniciativat e para të Mbretërisë Jugosllave për t'i shpërngulur shqiptarët në mënyrë masive, e kjo mund të arrihej me anë të lidhjes së kontratave ndërshtetërore jugosllavo — turke. Këto inciativa jugosllave të viteve 20 për lidhjen e marrëveshjeve jugosllave — turke do të luftohen nga Lëvizja Demokratike Shqiptare të cilën e drejonte Hasan Prishtina. Dhe, realizimi i kërkesave të tilla do të arrihet nja pesë vjet pas vrasjes së këtij burri të madh dhe pikërisht më 1938, por nuk do të realizohet me përpikëri. Për Turqi, në vitet 20 — 30, sipas disa të dhënave globale shkuan 240 — 300 mijë shqiptarë. Me gjasë, shkuan ata që kishin më pak

vlerë si shqiptarë, sepse trimat, patriotët, qëndruan pranë vatrave të djegura e pranë varreve me plotë të masakruar. E ardhmëja është e të urtëve.

Pyetja: Viteve të fundit, në një pjesë të historiografisë serbe, është kontestuar edhe Konferenca e Bujanit. Ju ishit në tribunën shkencore rreth kësaj teme që u organizua nga KQ i PKJ në Beograd. Aty doli edhe konstatimi se njëri ndër frymëzuesit për themelimin e saj ishte edhe Svetozar Vukmanoviq-Tempo, i cili, kohëve të fundit, më së shumti e pat sulmuar dhe e pat mohuar rezultuën e Konferencës së Bujanit.

— Në këtë pyetje nuk do të përgjigjesha gjerësisht. Unë, aso kohe e shkrova një kumtesë prej 30 faqesh dhe e lexova në tërsi. Atë ua dhash mjeteve jugosllave të informimit në gjuhën serbokroate dhe në gjuhën shqipe. Nuk e botuan?!

Pse nuk e botuan? Përgjegja më e mirë në këtë pyetje, do të ishte botimi i saj. Sa për këtu mund të përmbledhi: Rezoluta e Konferencës së Bujanit e datës 31 dhjetor 1943 — 1 — 2 janar 1944, është dokumenti më i rëndësishëm i historisë së popullit shqiptar në Kosovë dhe në Jugosllavi. Ky dokument popullit shqiptar në Jugosllavi ia pranon vetëvendosjen deri në shkëputje.

Pyetja: Na thuani a ka pasur garantë ndërkombëtarë të cilët është dashur ta përcjellin realizimin e Rezolutës, respektivisht mos është hequr ndonjë pikë e saj dhe në vend të renditjes së atëhershme të kërkesave është futur ndonjë »kërkesë« tjetër?

— Garantë ka pasur. Garanti i parë ishte populli shqiptar, kërkesa e tij jetësore. Garante ishte vetë Jugosllavia e cila duhej të lindej nga LNÇ, ishte PKJ, ishte Tito. Garantë ishin të gjitha fuqitë botërore të hedhura në luftë kundër vërshimit okupues nazi-fashist italiano-gjerman, me fjalë të tjera bota anti-hitleriane.

Pyetja: A mundet politika e ditës ta shlyej historinë, me fjalë të tjera, a mundet kujtesa historike të shlyhet me dekrete?

– Absurd. E vërteta historike e sulmuar për nevoja të politikës ditore sa vjen e forcohet dhe rritet në monument të pacenueshëm, në kala. Historia nuk abortohet, ajo vetëm mund të krijohet me gjak e penë, e si të tillë e kemi edhe Resolutën e Bujanit.

Pyetja: Si u bë »bashkimi vullnetar« me Serbinë në vitin 1945 dhe cili ishte roli i Fadil Hoxhës dhe i Ali Shukriut me këtë rast?

– Mirë keni bërë që i keni përdorur thonjëzat në »bashkimi vullnetar«. Realisht me rezolutën e mbledhjes së Prizrenit, në korrik 1945, Kosova iu aneksua Serbisë. Pra, edhe në rezolutë decidivisht shkruen »aneksim«. Kjo nuk don shumë fjalë për t'u kuptuar. Dihet se, çdo kund në botë, aneksimi është akt i dhunshëm që mund të bie porsa i munduri të forcohet, të ngritet. Dihet se mbledhja e Prizrenit u mbajt në rrethana të shtetrrethimit ushtarak e policor, pra në kushte të jashtëzakonshme – ngjajshëm me mbledhjen e 23 marsit 1989 në Prishtinë. Pra, në rrethana lufte, kur ndërtesa ku mbahej Kuvendi ishte e rret-huar me forca artilerike.

Sa i përket rolit të Fadil Hoxhës dhe të Ali Shukriut në mbledhjen e Prizrenit (1945), shkurt mund të thuhet se ishte i ngjajshëm me rolin e Syrija Pupovcit, Kurtesh Salihut e të tjerëve për rezultatet e mbledhjes së datës 23 shkurt 1989 në Prishtinë. Pra, tradhëti ndaj LNÇ dhe ndaj frymës së të gjitha akteve juridike kombëtare e ndërkombëtare të cilat garantojnë, zbatimin e rezolutës së Konferencës së Bujanit.

Pyetja: Shqiptarët tash po kërkojnë ndriçimin e rastit tragjik të Tivarit dhe si u bë që siç po thuhet, çetat partizane të vrajnë afro 4 mijë shqiptarë të pafajshëm. Si ndodhi kjo tragjedi shqiptare atë botë?!!!

– Tragjedia e Tivarit nuk është një rast i vetëm i fatëkeqësisë shqiptare gjatë LNÇ. Vrasjet masive të shqiptarëve nga ana e ushtrisë së LNÇJ kanë filluar shumë më herët, dhe pikërisht nga nëntori i vitit 1944. Vrasje të pjesëtarëve të LNÇ-së së Kosovës kishte edhe më parë, së paku duke filluar nga viti 1942 kur nisen të inskenohen vrasjet e komunistëve shqiptarë, serbë e malazias më në zë. Vrasja e partizanëve shqiptarë në Tivar, në prill të vitit 1945, ishte vetëm një si vazhdim i hakmarrjes mbi shqiptarët pas dështimit të kryengritjes shqiptare nën udhëheqjen e Shaban Polluzhës, në shkurt të vitit 1945. Si historian më duhet të them se numri i të vvarëve në Tivar është shumë më i vogël se sa po thuhet. Hulumtimet e ardhshme do të ndriçojnë të vvarët, emër për emër. Mund të thuhet se tragjedia e Tivarit do të ishte më e vogël, sikur ajo të mos pasohej me vrasjen e partizanëve shqiptarë në Stari Beçej etj. Për këtë më se mirë di komandanti Fadil Hoxha.

Pyetja: Keni, si Institut, të dhëna për Aksionin famëkeq të mbledhjes së armëve nga shqiptarët, për maltretimet e vrasjet nga UDB-a? ...

– Të kompletuara, Jo. Më parë thashë se Instituti nuk është arkivë për të mbledhur dokumentacionin historiografik. Megjithatë kemi diçka. Por, për këtë vend mund të sjellë vetëm një të dhënë të Petar Stamboliqit në një mbledhje sekrete me Titon, më 20 mars 1967. Ai vinte në pah se vetëm gjatë kohës së pushtetit të Dushan Mugoshës në Kosovë u vranë 70 vetë dhe 40 të tjerë vdiqën nga maltretimet e UDB-es. Ky numër nuk është i skatë, por nuk është as i vogël. Më së miri për këtë duhej ta dinte Kolë Shiroka, i cili, sipas Vojin Llukut, ishte ndër kuadrat shqiptare i cili kishte aprovuar mbledhjen e armëve edhe me represalie.

Pyetja: Pasi pozita e shqiptarëve, jo vetëm në Kosovë, në kohën e Ranko-

viqit ishte gati identike me atë para Luftës së Dytë Betërore, ç'mund të na thoni për pozitën e shqiptarëve pas aprovimit të Kushtetutës së vitit 1974 e sidomos pas vitit 1981?

— Në këtë pyetje nuk do të përgjigjesha me dëshirë, sepse duhet kohë, distancë historike, për të menduar historikisht. Është fakt se pozita e shqiptarëve pas LNÇ deri në Plenumin e Brioneve (1966) krahasur me pozitën e shqiptarëve gjatë ish Jugosllavisë, kishte ndryshuar në disa pika dhe pikërisht në vija marginale. Por, në shumë segmente të jetës ishte edhe më keq. Egzistimi i një numri të pamjaftueshëm të shkollave fillore, të nja 2-3 shkollave të mesme, të një shkolle të lartë e të një fakulteti (prej vitit 1960), nuk do të thotë se shqiptarët kishin pozitë më të mirë. Nga se programet shkollore dhe librat përgatiteshin në Beograd, për shkollën serbe, realisht ai mësim ishte ligjërime shqip me ideologji serbe.

Mirëpo, pas Brioneve në shkolla dhe në fakultete nisen të futen edhe përmbajtje për historinë dhe kulturën shqiptare. Me Kushtetutën e vitit 1974 u korrigjua shumëçka nga padrejtësitë e shkaktuara shqiptarëve, por as kjo kushtetutë nuk i vuri në jetë të gjitha kërkesat që kishte shprehur PKJ, që nga fillimi, dhe LNÇJ. Megjithatë, u fitua një autonomi më e gjerë e Kosovës, por jo e plotë, jo historike. Megjithatë, edhe në kushte të tilla, gjysëm autonome, Kosova për një deçenie eci shumë, arriu shumë. Në çdo fushë të jetës, veçanërisht në arsim dhe në kulturë u bënë hapa historikë. Kjo e pengoi dikend, andaj, në mënyrë sistematike u punua se si t'i pritët rruga mvetësimit ekonomik e politik të Kosovës. Ngjarjet e vitit 1981 këtë e treguan qartë. Si studiues, si njohës i historisë së kësaj periudhe, aq sa kam pasur mundësi ta njoh, mund të themë se tashti, në çështjen shqiptare, në lëvizjen arsimore, kulturore e politike bashkëkohëse ishte hedhur edhe »mish dhije«. Armiku antishqiptar, sipas strategjisë së përpunuar në qarqet shkencore dhe policore, ishte hedhur në valle dhe inskenonte çdo gjë që i duhej, që i shkonte në interes për ta »fituar betejën për Kosovën serbe«?!

Pozita e shqiptarëve sot është shumë e keqe, por në asnjë kohë nuk ka qenë më e ndërkombëtarizuar. Pra, është pozitive, sepse liria e humbur nuk fitohet lehtë!

Pyetja: »Heroi i Popullit« Fadil Hoxha, pas këtyre ngjarjeve, u korit fare: nga një hero imagjativ u shndërrua në antihero. Të kujtojmë se sa azgan ishte në luftimin e nacionalizmit shqiptar e nacionalizmi serb e futi në »birën e minit«... që e pat përgatitur për rininë shqiptare?...

— Në këtë pyetje, tërthorazi jamë përgjigjur më 1986, në studimin për Isa Boletinin të botuar në »Kosovaë-15«. Thënë shkurt, në atë studim, duke shkruar për Boletinin, në thumb e kisha Hoxhën. Fadil Hoxhën nuk e konsideroj për tradhëtar të kombit të vet. Përkundrazi, ka merita. E konsideroj të tradhëtuar.

Një gabim e ka të madh Fadil Hoxha. Gjithmonë e ka mbajtur shpatën jashtë kllefrit kur ishte fjala për paraqitjet e historianëve të rinj me dëshmi të reja për LNÇ, e që shkonin ndesh me politikën ditore që ai zbatonte që nga LNÇ. Hoxha kishte aspirata që dokumenti historik t'ishte ai vetë e ai nuk ishte.

Pyetja: Po Ali Shukriu, cili ishte ai, ç'bëri dhe ç'metamorfoza pësoi. Njëherë, siç dihet pat kërkuar statusin e Republikës për Kosovën e pastaj u shëndërrua në shqiptarofob të vërtetë. Merrni me mend popullin e »vet« e quan shiptari«!!...«

— Pse kërkon të flas për Ali Shukriun. Shkoni në banesën e tij, bini zilës dhe dëgjoni se në çfarë gjuhe do të të dëshirojnë mirëseardhje fëmijët e tij?! Mjafton.

Vërtet, Ali Shukriu është njeri ndër partizanët dhe komunistët të lindur në gjiun e mesit shqiptar, por që gjatë LNÇ-së veproi kryesisht në mesin serb. Ai e përkrahu Rezolutën e Bujanit, me letër të shkruar nga dora e tij, e përkrahu edhe kërkesën shqiptare pas vitit 1967 që Kosova të ngritet në rang të Republikës me lidhje direkte në federatën jugosllave. Kjo kërkesë, zaten, u shqyrtua edhe në mbledhjen që mbjati Tito me disa udhëheqës jugosllavë më 20 mars 1967 në prak të vizitës së tij në Kosovë po atë vit. Pse popullin e vet e quan »shiptari« kjo nuk duhet të na godasë sepse shqiptarët në gjuhën familjare të Shukriut vërtetë janë »shiptari«. Populli thotë: I mjerë është ai që vdes kombëtarisht para se të vdes fizikisht. A ka dënim më të madh se ky?!...

Pyetja: Problemi i statusit juridik të shqiptarëve në Jugosllavi dikend po e frikëson dhe po e detyron që ata ti »shryërroi« në pakicë kombëtare respektivisht në njëfarë grupi etnik. A ka baza shkencore që problemi shqiptar të quhet »problem i hapur«?

— Pse të quhet problem i hapur? Se shqiptarët në Jugosllavi janë popull dhe komb kjo është gjë e ditur dhe kjo çështje është zgjidhur qysh gjatë LNÇ-së. Qarqet antishqiptare mund të thonë ç'tu teket mirëpo ato ndërkombëtare e dinë fare mirë se rreth 3 milionë shqiptarë, autoktonë në trojet e veta, kompakt me histori dhe kulturë që i nderon si popullin më të vjetër të Ballkanit dhe të Jugosllavisë. Pra, nuk është me rëndësi çka mendojnë të tjerët për ty por çka mendojmë ne për vetën. Pra, nga ata që janë kundër ekzistencës tënde, që vazhdimisht të mohojnë nuk mund të presish agjë. Kjo është e ditur.

Pyetja: Ja, siç po e shihni, pas një serë kolonizimesh, sërish po flitet për një kolonizim të ri?

— Po, po flitet. Fuqia shtetërore mund të bëjë ç'ti teket, pra pas këtyre masakrave që po bëhen ndaj shqiptarëve në emër të »shtetit juridik« (që ne do ta quanim shtet represiv me tendencë antishqiptare) mund të ndodh, pra, edhe kolonizimi? Megjithatë ky kolonizim mendoj se do të jetë i përkohshëm dhe represiv, ashtu siç janë masat me të cilat ka zënë të zbatohet.

Pyetja: Për fund, Zotëri profesor, a mund të na flisni diçka rreth kohës së vendosjes së kufinjve administrativë të Kosovës dhe për fatin e Jugosllavisë, respektivisht për ardhmërinë e saj. Do të jetë federatë apo konfederatë?

— Për kufinjtë administrativë të Kosovës në qarqet jugosllave tërthorazi është folur qysh në Konferencën e V të PKJ-së, më 1940. Për këtë çështje është folur edhe gjatë tërë LNÇ-së. Sipas të gjitha akteve të PKJ gjatë LNÇ-së shqiptarët në Jugosllavinë e re vetë duhej të përcaktoheshin për fatin e tyre, dhe pikërisht sipas të drejtës për vetvendosje. Mirëpo pas LNÇ ose më qartë nga fillimi i vitit 1945, në qarqe të ndryshme jugosllave u bënë shumë kalkulime. Kishte mendime që shqiptarët në Jugosllavi të formonin një njësi administrative jugosllave gjë që këtë mendim e përkrahin edhe komunistët shqiptarë. Por, pati edhe mendime që shqiptarët në ish viset e Jugosllavisë borgjeze të ndaheshin midis Maqedonisë, Serbisë dhe Malit të Zi. Dhe, më vonë u zbatua në jetë solucioni i mëvonshëm që nga viset shqiptare në Jugosllavi të formohej një krahinë administrative me emrin Kosovë dhe Metohi-Kosmet, nën administratën e Serbisë pra duke i lënë shumë vise shqiptare nën administratën e Maqedonisë, të Serbisë dhe të Malit të Zi. Më vonë, në vitet 50, me qëllim të tregonin numrin e përgjithshëm të shqiptarëve në Kosovë sa më të vogël, përkatësisht në mënyrë që Kosovën ta paraqitnin si territor shumënational, me Kosovën i bashkuan edhe disa terriore

të Serbisë në luginën e Ibrit. Pati edhe ndryshime të vogla në anët e tjera të Kosovës dhe brenda në komunat e Kosovës.

Sa i përket perspektivës së Jugosllavisë si federatë, apo konfederatë, shkençërisht mund të dokumentohet se kërkesat për konfederatë janë më të vjetra se një shekull, andaj kjo është edhe perspektiva historike e Jugosllavisë. Në këtë konfederatë sa për fillim, Kosovës duhet t'i jepet statusi i një njësie në lidhje të pavarur me konfederatën jugosllave. Këtu duhet të nisë fillimi edhe i realizimit të Konfederatës ballkanike të popujve të lirë dhe të barabartë të Ballkanit. Ky është edhe synim i Evropës së njësuar të viteve 2000.

Ju falemnderit në përgjigje të drejtëpërdrejta

Me nder qofsh

Bisedën e bëri: Bajram Kabashi

*Intervista me »terroristin
gjakftohtë«, Naser Shatrin,
botohet në numrin e ardhshëm./
V prihodnji številki Alternative:
Intervju s »hladnokrvnim
teroristom« Naserjem
Shatrijem.*

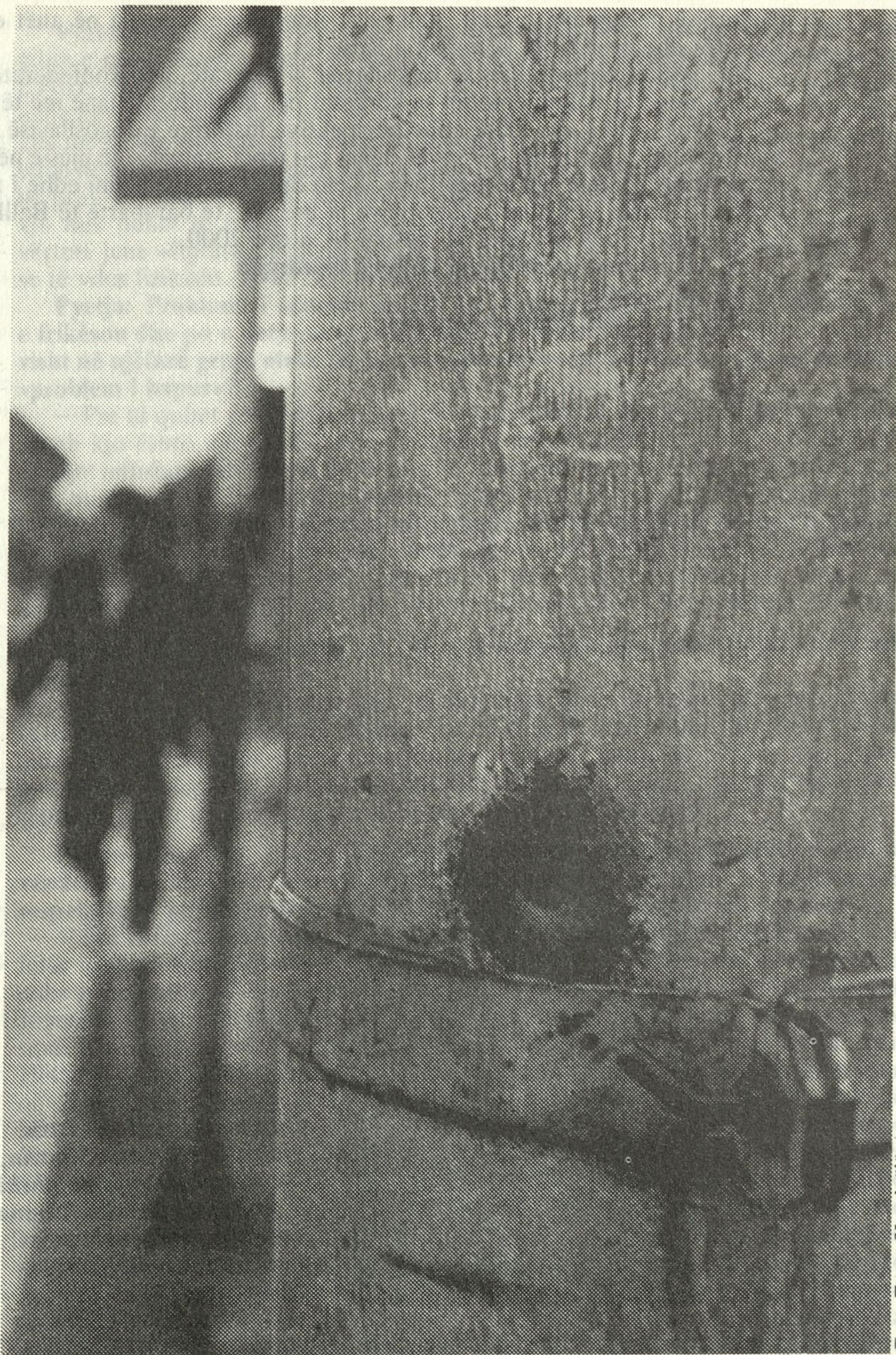

Foto: Zoran Vogrinić

AKTUALITETE / AKTUALNO

AFRIM DEMIRI

Kortezhi i krenarisë së përlotur

(Me rastin e varrosjes së dëshmorit Bekim R. Sejdiut)

Se vargjet janë penjë intuitiv që qepin plagët e shpirtit, të kohës të jetës vështirë do të besoja mos të ishte ajo ditë kur një qytet, e jo vetëmai, mori pjesë në varrimin e djaloshit që ra viktimë e një kohe të nderë që si shprehje promovoi sistemin represiv të dhunës dhe të terrorit. Derisa çdo gjë ngadalë rradhitej në kortezhin e përmortshëm dhe shndërrohej në fjongo të zezë pikëllimi, ndieja thellë se të gjitha zemrat e vrara qepeshin nga ndjenja e dhembjes krenare. Ishte po ajo ndjenjë që qepur kishte zemrën e plagosur të mësuesit të Zenelit, që më pastaj të shpërthente ndër vargje të lira.

Kortezhi ishte ngurtësuar në pikëllim të dhembjes krenare, herë-herë shpërt-hente në thirrje të kujtimit të përjetshëm-LAVDI!

Kortezhi është lidhja e përmortshme ndërmjet jetës dhe vdekjes. Si të tillë atë ditë askush s'e merrte. Ai ishte një pjesë kohë e një kohe, një pjesë popull e një populli, një pjesë dhembje e një dhembjeje, një pjesë pikëllim i një pikëllimi, ai ishte një pjesë rrugë e një rrugë që fillon me fillimin tonë. E tërë natyra u rradhite në kortezh, asgjë s'mbeti jashta tij sepse jashta tij s'kishte asgjë veç hapësirës boshe e cila kishte humbur kuptimin më. Një hapësirë e tërë kortezh i krenarisë së përlotur bënte gjurmë në kujtesën e një populli që i falej birit të tij.

Asgjë s'përgjasonte me ndarjen, përkundrazi kohezioni shpirtëror portreti-zonte ndjenjën e bashkimit. Dëgjohej vetëm heshtja protestuese e cila kumbonte në zemrat e revoltuara e fluturonte në qiell përmes gishtërinjëve të ngritur. Qielli mbushej pyll gishtërinjesh. Në mes të këtij pylli shihej horizonti i përflakur. Kortezhi zhvendosej ngadal, ë në lëvizje nënshkruante me të kuq »Për demo-kraci-kundër dhunës«. Alternativën çfarë alternative do ta pret? A s'kisht e alternativë tjetër jeta e të riut veç se vdekjen apo totalitarizmi ingranazh i burokracisë s'njeh as jetë as ligj. Kortezhi mendueshëm zhvendosej dhe rëndonte mbi ndërgjegjjen e një kohe e një kohë rëndonte mbi të. Lehtë është të

ndizet gjaku por vështirë të fashitet deti edhe më vështirë të pajtohet zemra. Kortezi ishte maldhembja më e madhe në relivin shpirtëror të Kosovës, e cila megjithatë derdhte lotë që s'terën. Loti që s'tretë ngreh baticën e gjakut që vlon e ujitë shpresën që agon. Kortezi ishte i gjatë e dita s'kishte të sosur. Ka ditë që s'perëndojnë veç agojnë në fanitjet shpirtërore që ruajnë kujtimin e pavdekshëm të lulediejve.

Shkruaj dhe shkronjat plasën nga pikëllimi, rreshtat s'më janë të denjë për gjithë atë maldhembje Vështirë qenka të shkruhet pikëllimi i një populli. Kortezi ecte rëndë. Rëndë peshuaka dhembja! Njomësia dhe pafajësia e djalos-hit të pa peshë ishin, aqë të lehta sa fluturat peshojnë rëndë. Peshën e turpërisë së krimit duhet ta ndiej një shoqëri që në mënyrë të vrazhdë dhe absurde mohon dialogun, pa ditur se me këtë mohon shkallët e lirisë së mirëkuptimit, kot retishon negativin e kohës me fytyrë ireale dhe privon vetem e jo vetëm veten nga perspektiva. Konstruktimi i hapësirës njëdimensionale është pasqyrim i destruktivitetit shoqëror që për dimension të vetëm ka dhunën.

Në një jetë të redukuar, të ndrydhur e të shtrydhur, në kërkim të hapësirës reale të komunikimit dhe të vetëkzistimit s'ka se si njeriu të mos gjakoj për lëvizjen e lirë si shprehje e manifestimit të qenies që i thojmë njeri, individ, kolektivitet e popull. Për shkëmbim frymëmarrjesh, mendimesh, idesh, për realizim të vetëqenies së tij historike dhe shoqërore njeriu gjakon. Për këtë gjakim derdh edhe gjakur. Flet kuq! Bënë rrjedhë të kuqe prej nga liria fiton shkallën e mëvetësisë koha fytyrën reale, hapësira shumëdimensionalitetin e pafundësisë.

Konceptet me kuptim të pafundëm kohë, liri, hapësirë për çast më shndërrohen në të fundme. Kortezi i tëri kalon nëpër zemrën time duke i lidhur në një pikëllimi që të tria, që më pastaj t'i kthehen prap pafundësisë së përjetshme të kujtimit që zgjohet në ylberët e lirisë.

Kortezi bënte homazh të përjetshëm. Homazh i bënim 15 pranverave që s'varroseshin dot. Askush s'dëshironte të mbërrijë te varret, secili kishte hapur nga një varr në zemër. Donin të ecnin ashtu rëndë me ndjenjen e homazhës së përjetëshme. Dita përbinte vetveten! Dielli i fshani thellë! Horizonti u vijëzua në »V« —.

Kortezi u dekompozua ngadalë, çdo njeri me nga një copë dhembje, me nga një copë shpresë iku me vargjet në zemër »vdekjes nuk i besoj«.

Unë thash me vete janë do penjë intuitiv që qepin zemra.

Jane do zemra që lindin zemra.

Lajmërim

Të solidarizohemi me punëtorët e papunë të »RAMIZ SADIKUT«, të cilët politika shfarosëse antishqiptare e Serbisë i nxori në rrugë.

Xhiro-llogaria në deviza është:

68400-620-21-72711-30-01-39559-8

Xhiro-llogaria në dinarë është:

68400-620-21-82710-10-01-52665-7

JAŠA L. ZLOBEC

Svoboda Albancev je pogoj za našo svobodo

Slovenske in hrvaške parlamentarne volitve so v vsakem primeru izjemen zgodovinski dogodek za vso Jugoslavijo, predvsem pa seveda za oba naroda. Vsa država je nepreklicno stopila v novo obdobje. Konec je partijske nadvlade, s tem pa tudi konec doslej ves čas v zraku viseče grožnje o vojaškem puču. Izkristalizirala se je tudi prvenstvena naloga nove Jugoslavije: razrešitev nacionalnega vprašanja.

Ob tem pa je treba takoj opozoriti na neverjetno kratkovidnost in neodpustljivo lahkomišelnost nove slovenske in hrvaške oblasti (v nič manjši meri pa tudi opozicije.). Razumljivo je, da sta tako Demos kot HDZ v predvolilnem času vse karte stavila na nacionalno suverenost in svojemu narodu obljubljala med in ptičje mleko. Na ta račun je nekdanja opozicija dobila v roke žezlo oblasti. A takoj po volitvah so novi oblastniki nesramežljivo priznali, da sta samostojnost in neodvisnost (da o odcepitvi sploh ne govorim) Slovenije in Hrvaške čista iluzija. Na to nas je grobo in brez ovinkov opozorila tudi Zahodna Evropa. Skratka, še vedno bo treba živeti v Jugoslaviji. In tu se pojavi problem lahkomišelnosti. Relativno preprosto – in pogosto zgolj demagoško – je terjati avtonomijo in osamosvojitev Hrvaške in Slovenije. Ta zadeva bo prej ali slej urejena. Pozablja pa se pri tem, da je trdnost vsake verige vselej odvisna od njenega najšibkejšega člena. Ne pomaga prav veliko, če imamo v dveh republikah parlamentarno demokracijo, v največji in najštevilnejši republiki pa apartheid, hujši od južnoafriškega. V mislih imam seveda Srbijo in Kosovo, čeprav imamo z identičnim problemom opraviti tudi v Makedoniji in Črni gori.

Naj bom že na samem začetku čisto jasen. Eno je etično vprašanje, ki ga sam osebno občutim. Dokler živimo v isti državi, je problem zatiranja albanskega naroda tudi moj osebni problem. Vendar nimam nikakršne moralne pravice, da bi svoje etične stiske nalagal tudi drugim na ramena. Vsak naj si sam izpraša vest. Vso zadevo bi rad prestavil na čisto pragmatično raven. Prepričan sem namreč, da zatiskanje oči pred albansko tragedijo v Jugoslaviji nujno pelje k temu, da ne Slovenije ne Hrvaška ne bosta mogli svobodno zaživeti.

Vse dokler srbsko vodstvo albanskemu narodu pri nas ne bo dovolilo, da sam odloči o svoji usodi, bo vsakršna samoodločba narodov v Jugoslaviji visela v zraku, ob nenehni grožnji pučev, prevratov, genocidov in podobnem.

Nekdanji predsednik Slovenije je pred kakim letom dni prostodušno izjavil, naj bo vsakdo gospodar v svoji hiši, Milošević v Srbiji in na Kosovu, Slovenci pa na Slovenskem. Ta logika pa ni samo amoralna, ampak je tudi slaboumna. Dokler bo na Kosovu divjal teror fašizma, bo tudi slovenska samostojnost nenehno ogrožena. Če so v delu države neprestano teptani vsi postulati pravne države in civilne družbe, to pomeni permanentno možnost, da se takšno divjaštvo udejani tudi drugod.

Poglejmo konkretno. Tako srbsko vodstvo kot srbska opozicija vztrajno ponavljata debelo izmišljotino o tristo do sedemsto tisoč albanskih emigrantih v Jugoslaviji, ki da bi jih bilo treba izgnati. Pri tem ne gre samo za očitno laž, gre tudi za flagrantno kršenje kopice mednarodnih sporazumov in konvencij, ki jih je podpisala naša država. Slovenski in hrvaški novopečeni oblastniki pozabljajo, da so tudi sami neposredno odgovorni za to blamažo in norost.

Drugič. Ustava iz leta 1974 je takšna, kakršna pač je. V marsičem gotovo popolnoma neuporabna in kontradiktorna. A ni je mogoče spreminjati s kombinacijo vojaškega in šovinističnega srbskega udara – pod pokroviteljstvom naperjenih tankovskih cevi. Natančno to se je namreč zgodilo lani na Kosovu. Če bomo strahopetno in molče privolili na protiustavno in nasilno izničenje kosovske – pa tudi vojvodinske – avtonomije (in črnogorske ter bosanske državnosti), bomo s tem na stežaj odprli vrata tudi morebitni prihodnji izničitvi slovenske in hrvaške državnosti.

Tretjič. Na veliko in na široko govorimo o tržnih zakonitostih in o avtonomiji gospodarstva. Obenem pa niti ne pisnemo, ko srbska oblast sistematično uničuje kosovsko gospodarstvo. Prav nečedno sprenevedavo potezo je potegnila nova slovenska vlada, ko se je odločila, da ne bo več plačevala prispevkov za nerazvite republike in pokrajine. Edini argument je bil, da je slovensko gospodarstvo na robu zloma in da si teh stroškov ne more privoščiti. To o zlomu je najbrž res, ampak problem tiči drugje. Tudi ko bi Slovenija finančno bolje stala, kot stoji, bi morala odločno reči ne denarju za nerazvite. Ta denar namreč srbska oblast na Kosovu porablja za to, da z njim organizira rasistični mehanizem etnocida nad Albanci. Zakaj se torej opravičevati, da nimamo denarja? Odkrito bi bilo treba reči, da ne bomo dali niti ficka več za sistematično pobijanje in zatiranje albanskega naroda.

Četrtrič. Prav neprijetno mi je, da moram znova in znova ponavljati resnice, ki bi morale biti razvidne še tako povprečni pameti. Več kot žalostno je, da mednarodne humanitarne organizacije, tuje vlade in tako naprej posvečajo problemu Kosovu bistveno več časa in energije kot pa vsa demokratična smetana na Slovenskem in Hrvaškem. In prav ta molk je kaj slaba izkaznica naše demokracije. Če molčimo ob protialbanskih pogromih, pač ne moremo pričakovati tujega posluha za težave naše samostojnosti. Kopico strank imamo v naši republiki in vse se tepejo za prvenstvo na področju človekovih pravic, svoboščin in v tej smeri na levo in desno. Eni sami pa še ni prišlo na misel, da bi izdelala analizo, kako rešiti albansko vprašanje v Jugoslaviji. Ker dokler tega ne bomo storili, bomo vsi skupaj ostali ujetniki nacionalnih ekskluzivizmov. Če se iz grozodejstev, do katerih na nacionalnih presečiščih prihaja v Sovjetski zvezi, ne bomo ničesar naučili, potem nam prav gotovo ni pomoči.

Vsi vemo, da je ključni problem Jugoslavije sporazum med srbskim in hrvaškim narodom. Očitno pa manj vemo, da bo takšna ali drugačna razrešitev kosovske drame kažipot za prihodnje mednacionalne odnose pri nas. Če bo na Kosovu genocid postal edini vzorec, potem bo genocid tudi prihodnost nas vseh.

Politika je v glavnem zapletena zadeva, v kateri je težko najti poslednjo resnico. Kar zadeva položaj Albancev v Jugoslaviji, pa sem trdno prepričan, da je izhod en sam. Namreč v svobodnih večstrankarskih volitvah in samoodločbi albanskega naroda. Ne bi smeli pozabiti, da lahko histerična srbska oblast ob zavesti o svojem neizbežnem porazu sprejme tudi katastrofične odločitve. V smislu

zloslutnih besed srbskega pesnika: Če bomo morali propasti, bomo v brezno s sabo potegnili tudi vse druge.

Tako slovenska oblast kot opozicija bosta morali izdelati natančno strategijo glede Kosova. Kajti zvon, ki zvoni Albancem, zvoni tudi nam. In kot nam neusmiljeno dokazuje zgodovina, mašenje ušes ni kaka modra in dolgoročna rešitev.

JASHA L. ZLLOBEC

Liria e shqiptarëve është kusht i lirisë sonë

Zgjedhjet parlamentare sllovene e kroate janë gjithësesi një ngjarje shumë e rëndësishme historike për tërë Jugosllavinë, sidomos, merret vesh, për këta dy popuj. Gjithë shteti pamëdyshje hapëroi në një periudhë të re. Është fundi i mbiqeverimit partiak e me këtë edhe fundi i kërcënimit prore aktual me puç ushtarak. Është kristalizuar edhe detyra parësore e Jugosllavisë së re: zgjidhja e çështjes nacionale.

Me këtë rast duhet të spikasim miopinë e pabesueshme dhe mendjelehtësinë e pafalshme të qeverive të reja sllovene e kroate (aspak pa kursyer këtu edhe opozitën). Është e kuptueshme se si DEMOS-i si HDZ-ja se të gjitha kartat i vunë në sovranitetin nacional dhe se popujve të tyre u premtuan mjaltë e tambël zogu. Në këtë mënyrë opozita e dikurshme mori në dorë frejt e pushtetit. Por menjëherë pas zgjidhjeve pushtetmbajtësit e rinj pafytyrshëm pranuan se vetëqenia dhe pavarësia (për shkëputjen as mos të flasim) e Sllovenisë dhe Kroacisë janë iluzione të rëndomta. Pastaj për këto egërsisht e pa dorashka na bëri me dije Jugosllavia. Dhe këtu paraqitet problemi i mëdnjelehtësisë. Relativisht e thjeshtë është, shpeshkerë edhe demagogjike, të kërkojë autonominë dhe vetëpavarësimin e Kroacisë e të Sllovenisë. Kjo çështje herët a vonë do të zgjidhet. Po me këtë rast harrohet se fortësia e çdo zingjiri kurdoherë varet nga hallka më e hollë e tij. Sa para bën nëse kemi në dy republika demokraci parlamantera kur në më të madhen e më të numërtën ke aparthejd më të egër se ai jugafrikan. Merret vesh se kam ndër mend Serbinë dhe Kosovën, aniqë me problem të ngjashëm ndeshemi edhe në Maqedoni dhe Mal të Zi.

Që në fillim dua të jam i qartë. Së pari është problemi etik, të cilin e ndjej personalisht. Derisa jetojmë në të njëjtin shtet, problemi i shtypjes së popullit shqiptar është edhe problem imi personal. Porse nuk kam kurrfarë të drejte morale që hallet e mia etike t'ia ngarkoj tjetrit në shpinë. Secili le ta pyes ndërgjegjën e tij. Gjithë çështjen do ta hidhja në një rrafsh krejtësisht pragmatik. Disi jam i bindur se mbyllja e syve para tragjedisë shqiptare në Jugosllavi patjetër shpie kah ajo se as Sllovenia as Kroacia s'do të mund të jetojnë të lira.

Derisa udhëheqja serbe të ne nuk do të lejojë që populli shqiptar të vendosë vetë mbi fatin e tij, çfarëdo vetëvendosje popujsh në Jugosllavi do të qëndrojë hava, përcjellë me kërcënime të paprera puçesh, përmbysjesh, gjenocidesh e të ngjashme.

Kryetari i dikurshëm i Sllovenisë para sa vitesh zemërgjerësisht tha le të jetë kushdo zot shtëpie në shtëpinë e tij, Milosheviqi në Serbi e në Kosovë, sllovenët në Slloveni. Kjo logjikë s'është vetëm jomorale po edhe e marrë. Derisa në Kosovë do të tërbohet terrori fashist, edhe pavarësia sllovene do të kërcënohet. Nëse në një pjesë shteti papra shkelen gjithë postulatet e shtetit juridik dhe të shoqërisë civile, kjo don të thotë mundësi permanente që egërsi e tillë të aplikohet edhe gjetiu.

Të shohim konkretisht. Si udhëheqja serbe poashtu opozita pa pushuar përsërisin insinuatën mbi treqind deri shtatëqind mijë emigrantët shqiptarë në Jugosllavi që duhet ndjekur. Këtu s'kemi të bëjmë vetëm me një rrenë të dukshme po edhe me cënim flagrant të një morie marrëveshjesh e konventash ndërkombëtare, të nënshkruara nga shteti ynë. Pushteti i posazgjedhur slloven e kroat harron se janë edhe vetë përgjegjës për këtë ndotësi e çmendi.

E dyta. Kushtetuta e vitit 1974 është ashtu siç është. Në shumëçka gati krejtësisht e papërdorshme dhe kontradiktore. Po s'është e mundshme të ndërrohet me kombinacion goditjesh ushtarake dhe shoviniste serbe, me patrona tytyash të tankeve. Pikërisht kjo ndodhi vitin e kaluar në Kosovë. Poqese frikshëm e heshtas pranojmë zhdukjen jokushtetuese dhe të dhunshme të autonomisë së Kosovës-dhe të Vojvodinës-(si dhe shtetësisë boshnjake dhe malaziasë), atëherë hapekrahë do të çelim dyert për zhdukje të shtetësisë kroate dhe sllovene.

E treta. Gjerë e gjatë flasim mbi ligjet e tregut dhe autonominë e ekonomisë. Njëherit as nuk bëzajmë kur pushteti serb sistematikisht shkatërron ekonominë kosovare. Krejtësisht të pahijshëm dhe shtirës e konsiderojmë aktin e qeverisë së re sllovene, kur vendosi të mos paguaj kontributet për të pazhvilluarat republika e krahina. Argument të vetëm patën gjendjen buzë greminë të ekonomisë sllovene dhe se harxhime të tilla s'mund të bëjë. E vërtetë është se gjendja është e tillë në ekonominë sllovene, veçse problemi është gjetkë. Edhe po të qëndronte më mirë ekonomia sllovene se sa qëndron, do të duhej të thoshte JO-në vendimtare parave për të pazhvilluarit. Sepse ato të holla pushteti serb në Kosovë i përdor për organizim të mekanizmit racist të etnocidit mbi shqiptarët. Do të duhej të thuhej qartë, as një qindarkë nuk do ta japim për vrasje e shtypje sistematike të popullit shqiptar.

E katërta. Vërtetë nuk ndjehem mirë kur detyrohem gjithnjë të përsëris faktin e dukshëm për çdo mendje mesatare. Është më se e pikëllueshme kur organizatat ndërkombëtare humanitare, qeveritë e huaja e të tjerët u kushtojnë më shumë kohë e energji problemit të Kosovës se sa gjithë ajka demokratike në Kroaci e në Slloveni. Mu kjo heshtje jona është letërnjoftim i dobët i demokracisë sonë. Po heshtëm në pogromët kundërshqiptarë, nuk mund të lloarisim në ndjesitë e të huajve rreth vështirësive të vetëqenies sonë. Një mori partish kemi në republikën tonë dhe të gjitha rrahin gjoks se janë të parat në fushën e të drejtave e të lirive të njeriut.

Asnjëherë, por, as ndër mend s'i ra të përpunojë një analizë si të zgjidhet problemi shqiptar në Jugosllavi. Derisa nuk e bëjmë këtë të gjithë së bashku do të ngelim pengje të ekskluzivizmave nacionalë. Po nuk mësuam asgjë nga tmerret që

shkaktohen në plojat nacionale të Bashkimit Sovjetik, atëherë vërtet asgjë s'na shpëton.

Të gjithë e dimë se problem kyç i Jugosllavisë është marrëveshja midis popullit serb e kroat. Porse më pak dimë se një zgjidhje a një tjetër e dramës kosovare është udhërrëfyes i marrëdhënieve të ardhshme ndërnacionale te ne. Nëse në Kosovë gjenocidi do të bëhet mostër e vetme, atëherë gjenocidi do të jetë e ardhshmja e ne të gjithëve.

Politika është kryesisht një çështje e komplikuar, ku e ke vështirë të gjesh të vërtetën përfundimtare. Sa i takon pozitës së shqiptarëve në Jugosllavi, jam i bindur thellë se është vetëm një zgjidhje: **Në zgjedhjet e lira shumëpartiake dhe në vetëvendosjen e popullit shqiptar.** Nuk duhet harruar mundësinë që pushteti histerik serb, i ndërgjegjshëm në humbjen e tij të pashmangshme, të bjerë edhe vendime katastrofike. Në kuptim të fjalëve ndjellakeqe të poetit serb: nëse duhet të shkatërrohem, me vete në humnerë do të tërheqim gjithë të tjerët.

Si pushteti slloven poashtu opozita da të duhej të përpunonin strategji precize karshi Kosovës. Ngaqë këmbana që u bie shqiptarëve, bie edhe për ne. Dhe, siç tregon pamëshirshëm historia, të mbyllësh veshët s'është as urti as zgjidhje afatgjate.

DEMUSH HANUCI

E pashë lirinë

(Adem Demaçit)

Në sytë e tu pashë lirinë e pritur.
Në fytyrën tënde lexova vuajtjen e njeriut
që jeton me ne, për ne
Në flokët tua vërejta historinë e një jete
që lindi nga zemra e Llapit në Kosovën nënë
SE fytyra jote plot gjallëri
na jep jetë për të jetuar,
Se fjala jote na jep
zemër për të vdekur

Se në sytë e tu pashë lirinë e pritur me shekuj
Se në shpirtin tënd pashë XHAXHAIN
në odë të burrave pa folur për dhëmbje
Në shtrëngimin e dores sate
ty të pashë, e ndieva
LIRINE QE PO VIE...

MATJAŽ HANŽEK

Kaj se je zgodilo v preteklih 365 dneh?

Ne le Evropa, ampak ves svet preživlja v zadnjem času hitre in usodne spremembe. Totalitarni režimi se rušijo drug za drugim, čeprav so bili še do včeraj videti tako trdni, kot da je ne bi bilo sile, ki bi jih mogla spremeniti le za ped. Težko bi našli človeka, ki bi pred nekaj meseci verjel, da je možna združitev obeh Nemčij, kar je danes že dejstvo. Mislim, da ni človeka, ki bi pomislil na možnost, da bi lahko skupščina v Litvi ali katerikoli sovjetski republiki sploh upala razglasiti neodvisnost, kaj šele na to, da bi po takem dejanju sovjetska vojska skupaj s svojimi zvezanicami ne nudila »bratske pomoči« in odstranila predrzen režim. Kdo bi verjel, da se bodo politike do sedaj popolnoma rigidnih držav spremenile v taki meri, da bodo postali predsedniki držav ne le še dovčerajsnji politični oporečniki, ampak kar zaporniki, kot je to primer v češki in slovaški republiki. Prav tako si nismo mogli predstavljati, da bi spreminjali imena držav, še posebno ne, da bo možno iz njihovih naslovov izpuščati razne pridevnike, ki so vsemu svetu že na daleč in na glas izpričevali zvestobo najnaprednejši ideji in sistemu, ki bo kdajkoli sploh možen. Države pa kar po vrsti izpuščajo iz svojih imen besedo »socialistična«, a potem niso nič manj delavske, socialistične ali komunistične. Takih »revolucionarnih« sprememb bi lahko naštevati še ničkoliko.

Kar pa je pri tem najbolj zanimivo, je, da se vse to dogaja brez revolucij, vsaj takih, ki smo jih do sedaj poznali; množičnega vrenja oboroženih množic, ki jih je vodila kaka radikalna politična in ideološka partija in ki je z nasiljem vrgla star in osovražen tlačiteljski režim. Režim, ki je do trenutka nove resnice veljal za najbolj modrega, ljudskega in naprednega. Nadaljevanja takih revolucij so znana: novi ljudski režim neusmiljeno obračuna s poraženim, prej prav tako ljudskim režimom, ki ga je revolucija v trenutku spremenila iz ljudskega v najbolj mračnega. Glave padajo prav tako množično kot dovčerajsnja nespremenljiva ideologija; nenadomestljive voditelje enako množično zamenjujejo novi nenadomestljivi voditelji, kot nove večne resnice nadomeščajo stare.

In krog sovraštva in maščevanja je sklenjen. Družbena klima in človeška kultura se nista spremenili niti za milimeter. Nova edina resnica je zamenjala prejšnjo edino resnico, enoumje je nadomeščeno z drugim enoumjem, če ne že kar z brezumjem (vsaj za nekaj časa zelo verjetno).

Toda današnje »revolucije« so, razen redkih izjem, popolnoma drugačne. Sicer smo priče množičnih izrazov nezadovoljstva ljudi, ki pa se je le v redkih primerih sprevrglo v nasilje, a stari režimi, ne glede na to, v kolikšni meri so bili prepričani o svoji priljubljenosti pri ljudeh, so bolj ali manj mirno sprejeli dovčerajsnje »odpadnike« za politične partnerje v politiki in na podlagi dokaj hitrih sprememb zakonodaje šli na svobodni politični trg – volitve. Po volitvah so povsod prešli v opozicijo, a so ostali na političnem prizorišču kot tudi v novih parlamentih in ne kot v primerih klasičnih revolucij – izginili v črnih poglavjih zgodovinskih

učbenikov. Revolucije, ki smo jim priča, so v resnici prinesle človeštvu večje spremembe kot dovčerajšnje nasilne revolucije, in lahko trdimo, da so revolucionarnejše od starih. Ena izmed večnih resnic, ki se je pokazala za zgrešeno, je trditev, ki je v vseh socialističnih državah od oktobrske revolucije dalje veljala za absolutno, je nacionalno vprašanje. Ideologi socialističnih delavskih revolucij so bili prepričani, da bodo z odpravo »izkoriščanja človeka po človeku« in z uvedbo diktature proletariata enkrat za vselej odpravljene tudi mednacionalni konflikti. To prepričanje je temeljilo na verovanju, da so edini konflikti tisti, ki izvirajo iz proizvodnih odnosov in lastništva kapitala. Vsi drugi konflikti pa naj bi le izhajali iz njih. Nosilci take ideologije pa so premalo upoštevali moč takih »reakcionar-nih« ostalin v ljudeh, kot so kultura, religija, pripadnost narodu in podobno. Verovanje v nepremagljivo moč nasilja in orožja, ki sicer lahko spremeni lastninske odnose, je utrjevala vero, da se tudi religiozna, kulturna, nacionalna nasprotovanja lahko preprosto odpravijo z izjavo o »bratstvu in enotnosti« ljudi vseh narodov, religij in političnih prepričanj. A izjava in dekret lahko te konflikte le prikrijeta, iz javne sfere premestita v zasebno, nepriznано, kjer se s še večjo močjo razvijajo naprej. Do usodnega konflikta. Na razširjenje konfliktov še posebej vpliva nasilno enačenje ljudi, ki nikdar niso bili enaki. Vse to pa izhaja iz nepriznavanja razlik, kar pa je osnova vsake demokratične družbe. To pomeni graditev družbenih odnosov na priznavanju vsakršnih razlik med ljudmi, tudi razlik, ki izvirajo iz nacionalne pripadnosti.

V teh spremembah smo sodelovali tudi mi; tako v Sloveniji kot v Jugoslaviji. Že nekaj let smo priče silovitemu izbruhu družbenih konfliktov, ki so bili prej leta varno skriti pod plaščem vedno pripravnega izgovora o »bratstvu in enotnosti«. Prepričani smo bili, še bolj pa so nas hoteli prepričati, da v Jugoslaviji ni nikakršnih pomembnejših nacionalnih nesporazumov, da se vedno bolj razumemo. Skratka, da smo z revolucijo enkrat za vselej rešili vse nacionalne spore, ki so v preteklosti še kako vplivali na našo zgodovino.

Ker pa, kot sem že omenil, nobenih konfliktov ne moremo odpraviti kar z dekretom, tudi mednacionalnih ne, so le-ti vsakih nekaj let zatresli naše politično življenje. Politika, ki je živela v prepričanju, da je nacionalni problem odpravila enkrat za vselej, se je obnašala temu primerno. Probleme, ki so se manifestirali v mednacionalnih konfliktih in so vedno obstajali, kaže pa, da bodo še dolgo, če jih ne bomo pravilno reševali, je enostavno naprtila nezadovoljnim sovražnikom socializma, kar je bil vedno priročen izgovor za to, da se ne bi pogovarjali o bistvenih problemih. In kot se ravna z državnim sovražnikom, so bili problemi odpravljene enostavno s silo. Ljudje so se umaknili v svojo zasebnost, konflikti pa so tleli dalje in čez leta izbruhnili še z večjo silovitostjo.

In kot kaže, se nov način razreševanja nacionalnih konfliktov počasi uveljavlja tudi v Jugoslaviji in na Kosovu. V tej pokrajini sicer še zapirajo in preganjajo ljudi, a vseeno je Albancem dovoljeno marsikaj, za kar bi še pred letom bili kaznovani z nekajletnim zaporom. Iz zaporov so spustili nekaj političnih zapornikov, vključno z Ademom Demačijem, kosovske politične stranke lahko delujejo vsaj v relativnem miru (seveda v primerjavi s prejšnjimi leti), politični pritiski za nadaljnjo ukinitve avtonomije so sicer nevarni, a so vse bolj osamljen izraz še zadnjih srbskih političnih avanturistov. Upajmo, da jih bo vsak dan manj in da bo njihova moč vedno bolj šibka.

Upajmo, da se bo nov način razreševanja mednacionalnih konfliktov tudi tu

vedno bolj uveljavljaj. Upajmo, da bodo politični spletkarji popolnoma izgubili svojo moč pri izzivanju takih sporov in da bodo narodi sami brez mračnih politikantskih vodij uredili svoje medsebojne odnose, kot so jih znali že večkrat v preteklosti. Upajmo, da se bo ta mirna civilna revolucije še nadaljevala.

In temu spremenjanju smo svoj delček prispevali tudi vsi, ki smo pred dobrim letom sodelovali pri ustanavljanju Odbora za zaščito človekovih pravic na Kosovu, iz katerega sta se razvila tudi delo KD Migjeni in revija Alternativa.

In na to sem tudi ponosen.

MATJAZH HANZHEK

Çfarë ndodhi 365 ditëve të shkuara?

Jo vetëm Evropa, po tërë bota po përjeton ndryshime të shpejta dhe vendimtare. Regjimet totalitare po bijnë njëri pas tjetrit, edhe pse deri dje dukeshin aq të qëndrueshme sa dukej se s'ka forcë që do t'i tundte edhe për një pëllembe. Vështirë të gjendej njeri që para pak muajsh të besonte se është e mundshme të bashkoheshin dy Gjermanitë apo të besonte se është e mundshme që Parlamenti i Lituanisë apo i cilësdo republikë sovjetike të marrë guxim e të shpall pavarësinë, e lëre më të besojë se ushtria sovjetike tok me ushtritë aleate, nuk do të ofronte »**ndihmë vëllazërore**« që të rrëzojnë atë regjim rebel. Kush do të besonte se do të ndryshonte aq shumë politika e shteteve deri dje rigjide sa në krye të tyre të vijnë jo vetëm kundërshtarët po edhe të të burgosurit e deridjeshëm, siç është rasti me republikën Çeke e Sllovake. Pokështu nuk kemi mundur të marrim me mend se do të ndërrojnë emrat shtetet, sidomos nuk besonim në heqjen e shtojcave të ndryshme që donin të tregonin besnikërinë sistemit më të përparuar të paraqitur ndonjëherë në botë. Kështu shtetet me radhë po heqin ndajshtesën »socialiste« duke mos u bërë më pak proletare, socialiste apo komuniste. Ndryshime të këtilla »revolucionare« do të numëronim sa të na dojë qejfi.

Po këtu është interesante sidomos se të gjitha këto ngjajnë pa revolucione, sidomos pa asosh çfarë kemi njohur deri tani: vëlime masash të armatosura të udhëhequra nga ndonjë parti politike radikale e ideologjike që rrëzonte regjimin shtypës e të urryer, atë regjim që deri në çastin e rrëzimit dihej si më i urti, popullori e i përparuari. Vazhdimi i revolucioneve të tilla është i ditur: regjimi i ri pamëshirshëm qëron hesapet me të mundurit që më parë poashtu ishin popullorë po që revolucionin i shndërroi ndër më të errëtit. Kokat bijnë pa numër njësoj si me revolucionin para tij; udhëheqësit me mandate të pakufizuara i ndërrojnë të tjerët poashtu me mandate të pakufizuara sikurse zëvendësohet një e vërtetë e amshueshme me një tjetër poashtu të amshueshme. Rrethi i armiqësisë e i hakmarrjes kësodore mbyllet e klima shoqërore e kultura

njerëzore nuk ndërrojnë as për një milimetër. E vërteta e re e vetme zëvendësoi të vërtetën e mëparshme të vetme, njëmendësia u zëvendësua me njëmendësi në mos edhe me pamendësi (si duket edhe do kohë).

Por »revolucionet« e sotme, me përjashtime të rralla, janë krejtësisht tjerë. Përndryshe jemi dëshmitarë të shfaqjeve masive të pakënaqësive të njerëzve, të cilat vetëm në raste të rralla janë shndërruar në dhunë ku regjimet e vjetra pa marrë parasysh se sa ishin të bindura në besnikërinë e popullit u detyruan që pak a shumë gjakftohtë të pranojnë »të hudhurit« e deridjeshëm për partnerë politikë në politikë dhe në mbështetje të ndryshimeve të shpejta në legjislaturë mundësuar tregun e lirë politik- zgjedhjet. Pas zgjedhjeve kudo kaluan në opozitë duke mbetur në arenën politike e jo si në të kaluarën kur futeshin në kapituj të zinj të librave të historisë. Revolucionet, dëshmitarë të të cilave jemi, njerëzimit vërtetë i sollën më shumë ndryshime se revolucionet e armatosura dhe mund të themi se janë më revolucionare se të vjetrat. Njëra nga **të vërtetat e amshueshme** që u dëshmuar e lajthitshme është pohimi që në të gjitha vendet socialiste që nga Revolucionet e Tetorit e këndeje konsiderohej absolut, **është çështja nacionale**. Ideologët e revolucioneve proletare socialiste ishin të bindur se me zhdukjen e »shfrytëzimit të njeriut ndaj njeriut« dhe me zbatimin e diktaturës së proletarit, njëherë e përgjithmonë do të zhduken edhe konfliktet ndërnacionale. Kjo bindje mbështetej në besimin se janë të vetmit që nisen nga marrëdhëniet në prodhim dhe pronën e kapitalit. Të gjitha konfliktet e tjera dalin nga këto. Bartësit e kësaj ideologjie nuk i morën në konsiderim sa duhet shtresëzimet »reakcionare« tek njerëzit si janë kultura, religjioni, përkatësia e popullit e të ngjashme. Besimi në fuqinë e pamposhtshme të dhunës e të armëve, të cilat mund të ndryshojnë marrëdhëniet pronësore, ka ngulitur bindjen se kundërshtitë fetare, kulturore e nacionale, do të eliminohen me deklarin mbi »vëllazërim-bashkimin« e njerëzve të të gjitha kombeve, religjioneve e bindjeve politike. Por deklaratat e dekretet këto konflikte veç sa i mbulojnë dhe nga sfera publike i shpiejnë në atë private, të papranuar, ku me vrull edhe më të madh zhvillohen tutje. Deri në konfliktin vendimtar. Në zgjerimin e konfliktit ndikon sidomos njëjtësimi i dhunshëm i njerëzve, të cilët kurrë as kanë qenë të njëjtë. Kjo ndodh për shkak se nuk mirren parasysh ndryshimet, të cilat paraqesin themelet e çdo shoqërie demokratike. Kjo don të thotë ndërtim marrëdhëniesh shoqërore me marrje parasysh të dallimeve çdo fare midis njerëzve, pra edhe të dallimeve që dalin nga përkatësia kombëtare.

Në ndryshime të këtilla kemi marrë pjesë edhe ne, si në Slloveni si në Jugosllavi. Sa vjet po bëhen qyshse jemi dëshmitarë të shpërthimeve të furishme të konflikteve shoqërore, të cilat vite të tëra më parë qenë prore të fshehura me thënien e parapërgatitur që më parë të »vëllazërim-bashkimit«. Kemi qenë të bindur, po më shumë donin të na bindnin, se në Jugosllavi s'ka farë mosmarrëveshje të rëndësishme nacionale, se gjithnjë më shumë mirëkuptohemi dhe se, thjeshtë me revolucionin njëherë e përgjithmonë rregulluam të gjitha konfliktet nacionale, të cilat në të kaluarën aq tepër ndikuan në historinë tonë.

Mirëpo, siç vura re më parë, asnjë konflikt nuk mund ta zgjidhim me dekret, pra as atë ndërnacional. E këto vite pas vitesh shkundnin jetën tonë politike.

Politika që mendonte se problemet nacionale i ka zgjidhë njëherë e përgjithmonë, edhe sillej në përputhje me këtë bindje. Problemet që paraqiteshin si konflikte ndërnacionale, të cilat prore kanë ekzistuar dhe duket do të ekzistojnë

edhe shumë kohë, nëse nuk i zgjidhim drejt, pa një pa dy ia mvishte armiqëve të pakënaqur të socializmit, gjë që paraqiste pretekst të mjaftueshëm për të mos debatuar rreth këtyre problemeve qenësore. Dhe ashtu siç duhet të sillesh me armikun e shtetit, problemet zgjidheshin thjesht me forcë. Njerëzia tërhiqej në privatësi, konfliktet thureshishin edhe më tej dhe pas vitesh shpërthenin me fuqi edhe më të madhe.

Dhe, si duket, mënyra e re e zgjidhjes së konflikteve nacionale dalëngadalë po bën rrugë edhe në Jugosllavi edhe në Kosovë. Në këtë krahinë përndryshe edhe më tej burgosen njerëzit po megjithatë atyre u lejohet shumëçka që para pak kohe do të përfundonte me burg disavjeçarë. Nga burgjet liruan disa të burgosur politikë bashkë me **Adem Demaçin**, partitë politike mund të veprojnë bile në njëfarë rehatie relative (merret vesh në krahasim me vitet e mëparshme), presionet politike për eliminimin e mëtejme të autonomisë përndryshe janë të

Foto: Hazir Keka

rrezikshme, porse janë njëherit shprehje e vetmuar e avanturistëve të fundit serbë. Të besojmë se çdo ditë do të jenë më të paktë dhe se do t'i lë forca. Të besojmë se mënyra e re e zgjidhjes së konflikteve ndërnacionale edhe këtu do të sendërtohet gjithnjë më shumë. Të besojmë se dallaverexhinjtë politikë plotësisht do të humbin fuqinë e tyre në nxitjen e konflikteve të këtilla dhe se popujt pa udhëheqësit e tyre qëllimërrtë do të zgjidhin marrëdhëniet e tyre reciproke, siç i kanë zgjidhur shpeshherë në të kaluarën. Të besojmë se ky revolucion i qetë e i civilizuar do të zgjase edhe më.

Dhe këtyre ndryshimeve një pjesëz kontributi i dhamë edhe ne që para pak më shumë se një viti bashkëpunuam në themelimin e **Këshillit për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut në Kosovë**, nga i cili u zhvilluan më tej edhe **ShKSh Migjeni** edhe revista **Alternativa**.

Jam krenar për këto.

ALI PODRIMJA

Si lindi »Alternativa«

Iveja pikë një teksti kur ra telefoni. Ishte miku im i vjetër, Jasha Zllobeci, njëri nga korifejt e opozitës sllovene. Në Bled, i thashë, do të vinin edhe Rugova e Maliqi. Në hotelin »Park«, pas një jave, duke pirë kafe, Jasha tha: »Kurrkush te ne nuk beson më se ju heshtni. Të çuditshëm jeni ju shqiptarët! Flitni edhe kur s'e thuani asnjë fjalë!« Ne buzëqeshëm. »Por ç'ndodh me mjetet tuaja të informimit – vazhdoi ai. Bëmë pastaj ca rromuze në llogari të zyrtarëve tanë që gjithmonë kishin luajtur rolin e kvislingut që nga viti 1945. »A e dini çka – shtoi prapë ai – pse nuk e themeloni një gazetë apo revistë këtu te ne në Lubjanë. Shqiptarët vazhdimisht vinë e shtohen në mjedisin tonë.« I thamë se për një revistë kemi biseduar edhe ne disa herë. Dikur kah gjysma e natës iu desht t'i gjendet edhe emri. Mbas disa propozimeve, mora fjalën edhe unë: »Revista jonë duhet ta mbajë emrin **Alternativa**.« Shkëlzeni reagoi. Një pagëzim të tillë dëshironte ta ketë në të ardhmen një revistë në Kosovë. Ibrahim buzëqeshi e tha: »Po edhe kjo është e jona.« Kryeredaktori i ardhshëm i revistës shënonte

sugjerimet e para për tribunën tonë të re. Me ne gjendej edhe një tetovar që e financoi numrin e parë të »Alternativës«.

Në numrin e parë të kësaj reviste shkrova: »Në kohën kur gati nga të gjitha anët sulmohet, fyhet e etiketohet kultura, etnosi, gjuha dhe qeniesia kombëtare shqiptare, kur terrori i bardhë i unitarizmit bën çmos duke përdorur edhe metodat më staliniane... etj.« Një zyrtar kosovar i padijshëm, poltron tipik i dorës së parë, pasi i kishte lexuar këta rreshta dhe punimet e tjera të revistës sonë të re, më tha preras: »Shpejt do ta pësosh. Je nënshkrues edhe i Apelit dhe i sa protestave të tjera...«

Pas disa muajsh, kur nën breshërinë e plumbave ranë edhe fëmijë e shumë të tjerë që i brohoritnin demokracisë e nuk kërkonin asgjë më shumë se fqinjë e tyre shekullorë – serbët e malazez të, nga redaksia dilja i shqetësuar dhe në mua veç kishte lindur poezia »A gjuhen pëllumbat«. Nuk kisha bërë as kthesën e parë kur pa pritur më doli përpara po ai zyrtari. E shikova. Nuk ishte më ai i dikurshmi që kërcënohej e villte vrerë. Mezi shqiptoi fjalët: »E dorëzova edhe unë librezën e partisë...« Më kërkoi falje për çdo gjë që na kishte bërë mua dhe miqëve të mi. Buzëqesha dhe vazhdova rrugën në drejtim të masës që ishte derdhur rrugëve. Bindja ime dhe e bashkëmendimtarëve të mi se bolshevizmi i kishte sjellë mjaft kokëqarje popullit shqiptar, se nën ombrellën e tij na kishin bërë shumë të padrejta, se intelektualin tonë e kishte varfëruar shpirtërisht e intelektualisht, kishte nisur të bëhet mendim edhe i masës. Opozita kishte marrë këmbë. Parti e lidhje të reja me të vetmen moto: Demokraci jo vetëm për shqiptarë. Një humanizëm i paparë në një mjedis të Ballkanit ku topuzi dhe plumbi shuajnë jetëra.

Në të vërtetë, fryma që përshkon faqet e »Alternativës« si revistë dhe alternativës si levizje demokratike, nuk mund të ndahen as të jenë pjellë e momentit. Guximi ynë intelektual shpesh u pagua shtrenjtë. Besoj se pak kush në Evropë e ka paguar më shtrenjtë demokracinë se ne shqiptarët. Më kujtohet guximi burrëror e i pashmëbullt i shkrimtarit tonë të ndjerë, Hivzi Sulejmani, burgosja e opizitarit tonë të parë Adem Demaçi, viti 1958 dhe vargu: »Kosova është gjaku im që nuk falet«, përjashtimi nga Gjimnazi i Gjakovës, bredhjet rrugëve, më kujtohet viti 1971 kur një grup intelektualësh patëm guxim të botojmë »Voxin... « artikull ky kundër bolshevizmit që kishte marrë hov në letërsinë tonë këtu te ne, kundër vlerave të rreme, apolezimave dhe monizmit në jetën tonë kulturore edhe ashtu të varfër. E dimë ne ç'përjetuam nga shpirtërat e shqetësuar të »baballarëve« të kombit, na anatemuan dhe na etiketuan më së rëndi sa na quajtën edhe tradhtarë. Disa nga ata tani ngrehin zërin për pluralizëm dhe demokraci. Ne, megjithatë, u buzëqeshim dhe u duartrokasim se, mirë është mbasi e kuptuan më në fund se popullin tonë mund ta qesë në dritë vetëm shpirti demokratik, lufta për identitetin kombëtar dhe barazi. Dhe se atë demokraci nuk e mësuam nga të tjerët, por nga tradita jonë mijëvjeçare.

»Alternativa« nga numri i parë u bë zëdhënëse, më interesante dhe me një guxim të pashoq për t'i thënë të pathënat tona. Ajo mund të eëm edhe më. Por kjo varet, parasëgjithash, edhe nga ne vetë krijuesit të cilët ca prej nesh ende koketojnë ose i frikësohen lumit të rrëmbyshëm të demokracisë që ka zënë t'i dridhë me të madhe jo vetëm brigjet tona.

Pa kurrfarë censure, për herë të parë në letrat shqipe, protestat dhe shkrimet tona thuaja se për herë të parë e panë dritën në faqet e kësaj reviste që krejt rastësisht u bëra nuni i saj kur në një takim ndërkombëtar të shkrimtarëve (PEN) diku në brigjet e Liqenit të Bledit pinim kafe e mendonim për të ardhmen tonë jo aq të ndritshme me Rugovën, Maliqin, Jashën e kryeredaktorin e revistës.

Kah fundi i qershorit të vitit të kaluar udhëtonim në kremtën e numrit të parë të »Alternativës« Milazim Krasniqi dhe unë. Tërë natën e kaluam në këmbë në korridoret e ftohta të Akropolisit, pardon të Albanopolisit plot me të rinj shqiptarë, të zdashur e të zbehtë. Disa udhëtonin diku në veri e të tjerët merrnin Evropën në sy. A thua e dinin se edhe në mjedisin tonë kosovar kishte zënë të nxjerrë kokë një forcë e re, e mundimshme dhe me viktima të shumta e që quhet: DEMOKRACI.

NURIJE ZEKAJ

Posmrtna zaobljuba

Ne joçite za menoj,
ne prinašajte mi cvetja na grob,
ne moçite zemlje s solzami –
kajti dovolj sem jokala na tem svetu.
Ne poveçujte mi bremena zemlje nad glavo –
ta zemlja je bila zame težka, pretežka.

*Zaobljuba: ne joçite za menoj,
ne omenjajte mojega imena,
kajti preganjala vaš bo moja senca,
kot je mene preganjala beda.*

*Ne, ne hodite k meni,
vsaj tam me pustite pri miru.
Nočem slišati niti pesmi,
pa čeprav bi bila pesem slavca,
kajti vsako petje je petje kukavice ...
Na grobu naj ne vzklije niti trava!*

*Oh, dragi, tudi ti mi ne prinašaj
rdečih nageljnov v parih,
kajti jaz nisem več tvoj par,
pozabi, da sem kdajkoli živela,
pozabi moje korake (kakorkoli že)
na tem prečudnem svetu.
Naj ne slišim tvojih vzdihov,
ker bi se grob sesul vase.
Ne omenjaj mojega imena, prosim te!*

Po smrti naj vsi moji sovražniki
postanejo moji prijatelji –
naj povedejo kolo, a ne okoli mene,
ker jih nisem imela rada.
Želim se opiti z vonjem
plesnive zemlje, ki je ostala
in zdaj pripada samo meni.

Mati naj se ne kesa več,
da me je nesrečnico rodila!

Oče naj ne trpi zaradi moje usode,
naj mu lasje ne posivijo zaradi mene!

Sorodniki in prijatelji naj ne
širijo rok v objem, kajti k njim
ne bo prišla niti moja senca!

Zaobljuba: pozabite me vsi.

NURIJE ZEKAJ se je rodila 11. marca 1967 v vasi Raušići blizu Peći. Osnovno šolo je končala v rojstnem kraju, srednjo šolo pa v Peći. Študirala je na filozofski fakulteti v Prištini – do tretjega letnika. Takoj se je vključila v demokratično gibanje. Uveljavila se je zlasti s svojim delom v odboru za odpravo krvnega maščevanja med Albanci. Zgodaj je začela pisati pesmi in veljala za izredno nadarjeno. Njeni pesmi so polne čiste lirike. Umrla je 23. aprila 1990 v »prometni nesreči« blizu Beograda.

Pesem, ki jo objavljamo, je nastala tik pred njeno smrtjo in je bila že objavljena v reviji Zeri i Rinisë.

FREDERIK RESHPJA

Devolli

Toka e ngarkuar me fruta dhe drith
Ecën drejt muzgut. Mbi mullarët
Si një gjyzar hëna doli
Dhe nga fshati tutje varet një gajde,
Si zëri popullor i Dritëro Agollit.

Devoll! Kam dashur prej kohe te vij këtu
Të këndoj me zërin tim verior
Nëpër fushat e tua të gjëra.
Tash jam si një tenor i lumtur që befas e kanë futur
Në një skenë madhështore, moderne.

NEVA ŽELEZNIK

Lutvi je hrom

Lutvi Avdullahu je osemletni fantič, rojen v vasi Glavnik v občini Podujevo na Kosovu. Rodil se je zdrav in bil je zelo živahen in poskočen fantič. Zdaj pa je hrom in takšen bo ostal vse življenje.

Že tretji dan šole, ko je začel obiskovati prvi razred, ga je povozil avto. Vsega razmesarjenega so na cesti našli starši in ga peljali v bolnišnico v Prištino. Od tam je šel v Beograd. Toda v tamkajšnji bolnišnici bi bil skoraj umrl, saj so se mu po telesu napravile številne poležanine: odprte rane, da si mu videl kosti. Oče ga je na lastno pest vzel iz bolnišnice in ga pripeljal v ljubljanski Klinični center, kjer pa ga niso hoteli sprejeti rekoč, da ta avtonomna pokrajina ne plačuje njihovih zdravstvenih uslug. Vzdihi in vprašanje: **ljudje, kam smo prišli?**

Ena izmed medicinskih sester Kliničnega centra je hitro poklicala nadškofa Alojzija Šušterja, ki je obljubil pomoč in kmalu za fantka Kliničnemu centru nakazal 40 000 dinarjev. In Lutvi je bil sprejet.

Problemov pa s tem ni bilo konec. Zanj je treba plačati še 160 000 dinarjev in zdaj po katoliških, pravoslavnih cerkvah, a tudi džamijah zanj zbirajo prostovoljne prispevke. Za pomoč so pisali tudi v Kuvajt.

Lutvi pa bi moral prestati vsaj še eno operacijo in potem bi ga morala vzeti v roke tudi fizioterapevtka in dobiti bi moral še invalidski voziček, da bi se ga naučil uporabljati, saj bi mu služil kot pripomoček za samostojno življenje. Hkrati pa Lutvi, ki že bolje govori slovensko kot albansko, ne hodi v šolo. Pa bi seveda moral!

In kdo se v teh norih časih, ko imajo vsi velike besede kot: svobodo, človekove pravice, demokracijo itd. na ustih, sploh še zanima za tragedijo enega samega otroka, pa še albanskega povrhu.

Naj povem, da živi Lutvi trenutno v hiši Angelce Kotnik, ki vodi nekakšen materinski dom v okviru Družine Kristusa Odrešenika. Odstopila mu je celo svojo sobo in posteljo! In najbrž ni odveč zapisati, da staršem nege, stanovanja in hrane nič ne računa. Ja, tudi ljudje njenega kova še živijo v naši republiki.

Saj bi mu centri za socialno delo pomagali, a mu ne morejo, ker ni v Sloveniji stalno prijavljen. Sam tudi tega ne more storiti, ker še ni polnoleten. Rešitev za Lutvija bi bila torej v tem, da bi ga starši v Sloveniji dali v posvojitev. Toa ali bi kdo hotel vzeti hromega otroka? Druga možnost je, da se njegova družina preseli v Slovenijo. In bi se, a kje naj dobijo delo, saj se stečaji vrstijo po tekočem traku.

Hočem pa reči, da je več kot nečloveško odklanjati v bolnišnici otroke – ali kogarkoli – ki potrebuje zdravniško pomoč. Kako bi vam bilo pri srcu, če bi to zdravstveni delavci storili denimo vašemu otroku v Beogradu, Skopju, na Dunaju ali na primer v New Yorku?

Dokler smo še v Jugoslaviji, pa je – vsaj po moje – možna še ena rešitev. **Namesto, da Slovenija nakazuje denar direktno nerazvitemu Kosovu, da ga potem »zafrčkajo« za gradnjo bahavih knjižnic ali za naduto srbsko policijo, ki le**

pretepa in zapira, naj ga nakažejo našemu Kliničnemu centru, da bodo lahko zdravili tudi ljudi iz tega konca naše države. Saj, če natančno razmislim, je v teh tržnih časih, ko je vse manj prostora za človeško srce, zares težko zdravstvenemu osebju delati le na lepe oči. Ampak vendar...

Zdaj pa še prošnja. Albanci in Albanke, a tudi drugi prebivalci Slovenije, če morete, pomagajte. Pomoč za Lutvija zbira tudi albansko kulturno društvo Migjeni iz Ljubljane. Vsaj obljubili so, da jo bodo, ko sem jim povedala za kruto usodo njihovega rojaka Lutvija.

Sedaj pa še telefonska številka gospe Angelce Kotnik: 061 – 325-858 in Društva Migjeni 061 – 312-988, hišna centrala. Tu boste dobili vse podatke o tem, kaj in kako lahko pomagate.

Fëmijë shqiptar në përkujdesje të familjes sllovene. / Albanski deček v oskrbi slovenske družine.

Vinterthur, 13 Maj 1990

Vinterturi është një qytet i zhvilluar industrial i Zvicrës. Ndodhet nja njëzet kilometra larg prej Cyrihut. Nga sofra e qyteteve të tilla evropiane, rëndom mbeten thërime edhe për të varfërit, d. m. th., për proletarët e Evropës Jugore dhe sidomos për ata nga Jugosllavia e Turqia.

Në mesditën e 13 majit Vinterturi i ngjante për nga gjuha dominuese nëpër rrugë, kryeqendrës së Kosovës. Ishin mbledhur aty mërgimtarët shqiptarë nga të gjitha anët, rreth katër mijë veta, për të festuar lirin nga burgu të kundërshtarit më të madh të regjimit të paskrupullt burokratik dhe shovenist të Serbisë si dhe martirit të gjallë të Kosovës, Adem Demaçit. Pasiqë salla e madhe e Hotelit Vintertur s'i zuri dot të gjithë, organizatorët u detyruan që të mbanin dy tubime njërin pas tjetrit: me skenarë përafërsisht të njëjtë.

Në fillim para syve të të ftuarve shfaqet një valle kreshnike e ekzekutuar me mjeshtri prej një solisti virtouz. Duke iu drejtuar portretit të Adem Demaçit, vallëtari tregon se vallja e ekzekutuar në të vërtetë i ishte kushtuar atij.

Pastaj fjalën e mori Xhafer Shatri, një i arratisur politik nga Kosova që në qarqet e mërgimtarvë shqiptarë në Perëndim gëzon një autoritet të veçantë. Xhaferi është udhëheqës i një organizate të njohur në Zvicër, që ishte njëherësh edhe organizatori këtij tubimi, Komitetit të Kosovës për Informimin e Opinionit Ndërkombëtar. Xhaferi është autor i tri librave të botuar në Perëndim me të dhëna të shumta për shtypjen dhe shfrytëzimin e popullit shqiptar në Jugosllavi nga regjimet e paraluftës e të pasluftës. Si aktivist dinamik ai ra në sy të UDB-së e cila u përpoq ta likuidonte me një atentat. Xhaferi foli mbi jetën dhe veprimtarinë politike dhe letrare të Adem Demaçit. Fjalimi i tij u ndërpre shumë herë nga brohoritjet e të pranishmëve për Adem Demaçin.

Pas tij, profesori Kadri Rexha bëri prezentimin e librit më të ri të Xh. Shatrit: »Përse dergjet në burg Adem Demaçi« të shkruar në kohën gjersa ai ndodhej akoma në burgun e Stara Gradishkës.

Pastaj doli në binë i riu Faton Topalli që bëri një paraqitje të aktivitetit të alternativës kosovare, me theksim të veçantë në Lidhjen Demokratike të Kosovës.

Në tubim ishin të ftuar edhe përfaqësues të SHKSH MIGJENI nga Lubjana si dhe Këshilli për mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut në Kosovë me seli në Lubjanë. Në emër të këtij të fundit, tubimin e përshëndeti veprimtari i shquar për të drejtat e njeriut, sociologu sloven Matjazh Hanzhek, ndërsa në emër të Shoqatës Migjeni, kryeredaktori i revistës »Alternativa«, prof. Salih Kabashi.

Megjithë suksesin e padyshimtë, tubimi linte për të dëshiruar për një tingllim më aktual. Për shumë kend ishte e pakuptueshme që megjithëse Ademi tashmë ishte në liri, organizatori nuk rrëfeu për ndonjë kontakt të mundshëm me të, në mos për ndonjë përshëndetje të tij të sotme drejtuar mërgimtarëve. Në vend të saj ata u detyruan të dëgjojnë letrën e Adem Demaçit drejtuar shqiptarëve para më shumë se një çerek shekulli.

Edhe në tubimin e përsëritur ngjarjet rrodhën në mënyrë të ngjashme. Për dallim nga ai i pari, këtë radhë pikat muzikore ishin më të shumta. Në mënyrë të

veçantë shkëlqeu aktori i njohur Skënder Tafaj, si me leximin e letrës së Adem Demaçit, si me recitimin e një poezie, ashtu dhe me ekzekutimin e një kënge me çifteli.

Pas mbarimit të tubimit, masa e madhe e mërgimtarëve vërshoi për në BAN-HOFF, stacionin hekurudhor. Duke i parë të gjithë këta, të mbetej vetëm shija e hidhur e një konstatimi shqetësues: vërtetë janë shumë! Gjer kur do të ikim vallë rrugëve të Europës plakë, të shurdhër e të verbër?

Fjala e

FATON TOPALLIT

Bashkatdhetarë të nderuar,

Në kuadër të aktivitetit të vet të gjithanshëm politiko-patriotik, Komiteti i Kosovës për Informimin e Opinionit Botëror këto ditë e botoi edhe librin **Pse dergjet në burg Adem Demaçi**, të cilin kam nderin t'ua paraqes në vijim. Të theksojmë se libri është i shkruar nga publicisti militant dhe veprimtari i palodhshëm Xhafer Shatri, nga pena e të cilit deri me tash kanë parë dritën libri »Politika serbo-madhe në Kosovë«, broshura »Polemikë me kryekuislingun e Kosovës« dhe dhejtra faqe shkrimi të shpërndara në shtypin revolucionar të botar në mërgim.

...

Njerëzit e shquar të historisë, të shkencës dhe të kulturës përherë dhe çdo kund kanë qenë dhe janë gurrë frymëzimi për krijimin e veprave zhanresh të ndryshme. Më këtë veprimtari krijuesit sikur synojnë t'i realizojnë dy ideale qenësore të krijimtarisë: së pari, duke shkruar për njerëz të shquar krijuesit atyre ua nxjerrin në pah të bëmat, ua vejnë në spikamë veprën, ua theksojnë meritat shoqërore-historike dhe kështu, njëkohësisht, atyre ua bëjnë nderimin që e meritojnë dhe që u takon; së dyti, duke shkruar për personalitete të shquara dhe për veprimtarinë e tyre krijuesit i udhëheq qëllimi i mbarë që personalitetet në fjalë të bëhen shembull i lartë mësimi dhe edukimi për brezin e ri, gurrë e pashtërrshme guximi, force dhe qëndrese, mostër se si duhet të përpiqet dhe si duhet të veprojë secili njeri për sendërtimih e ideve dhe të idealeve kombëtare dhe gjithënjëzore.

Një ideal i këtillë, padyshim, e ka provokuar dhe e ka udhëhequr gjatë punës së tij edhe Xhafer Shatrin, autori e librit »Pse dergjet në burg Adem Demaçi«, libër të cilin që nga sot lexuesi do ta ketë në dorë.

Që në fillim po theksojmë se ky libër është përpjekja më serioze që deri më sot i është kushtuar ndiriçimit të jetës dhe të veprimtarisë patriotike të Adem Demaçit, përkatësisht që mëton ta rrumbullaksojë portretin politik të tij. Shkaqet e një vonese kaq të madhe të publikimit të një materiali kësisoji, e të mos flasim për nevojën e publikimit të një monografie për jetën dhe veprën e Adem Demaçit, në radhë të parë duhet të kërkojmë në rrethanat jashtëkrijuese dhe pikërisht në kushtet e rënda shoqërore historike dhe ekonomike politike, të cilat popullit të Kosovës i ranë hise në rrugën e zhvillimit të tij historik. Me një fjalë, ato duhet të kërkojmë në rrethanat e robërisë së gjatë dhe të gjithanshme të popullit tonë. Në këtë vazhdë, vetëm viti 1981 në jetën e popullit shqiptar do të hyjë si një vit i madh tronditjesh dhe termetesh të fuqishme që do të hapë një epokë të re në perspektivë. Në vetëdijen dhe në qenien e popullit shqiptar do të

zgjoheret njëherë e përgjithmonë mekanizmi i moçëm i luftës për jetë a vdekje, i cili pastaj do të orientohet ndërgjegjshëm drejt sendërtimit të një jete të denjë për të qenë, të denjë për t'u jetuar. Në këtë kohë e më vonë populli shqiptar për herë të parë do ta hedhë qafet barrën e urryer të robërisë dhe në këtë mënyrë shpirtërisht do të ndjehet plotësisht i lirë në mendim dhe në veprim, duke e përbuzur kështu kërcënimin, diferencimin, burgun dhe vdekjen që do t'i vie parreshtur nga dora kriminele e pushtuesit. Në rrethana të reja, ndonëse akoma më të rënda, krahas flijimeve prometheike të popullit shqiptar që do të bëhen në emër të dashurisë për jetën, të dashurisë për lirinë, të dashurisë për barazinë, lufta do të shtrojë dhe do të realizojë edhe një ideal të shenjtë: krahas heronjve të së kaluarës në shtizën e flamurit të betejave të reja të ardhme i ngriti me mburrje edhe heronjtë e ditëve tona, martirët e kohës sonë të madhe. Këtu e ka zanafillën edhe publicistika jonë që i kushtohet Adem Demaçit, me te gjitha të metat dhe kufizimet e natyrës objektive që do t'ia imponojë mërgimi.

Libri »Pse dergjet ne burg Adem Demaçi« është i shkruar me një pasion të veçantë. Dashuria e madhe dhe respekti i pakufishëm i autorit të këtij publikimi ndaj Adem Demaçit nuk fshihet aspak. Është kjo një dashuri dhe një respekt që arsyetohet. Adem Demaçi për brezat e rinj i ka marrë përmasat e një personaliteti të denjë për hero legjendash. Ai jo vetëm që konsiderohet si njëri ndër zëdhënësit më besnikë të idealeve dhe të kërkesave të popullit të Kosovës dhe të viseve të saj, por edhe si flijuesi më i ndërgjegjshëm në emër të idealeve dhe të aspiratave të popullit të tij. Njëzetetë vjetë dergjeje nëpër burgjet e errta dhe të lagta të pushtuesit në emër të këtyre idealeve. Njëzetetë vjet qëndrese përpara torturave fizike dhe psikike të UDB-së në emër të drejtësisë. Njëzetetë vjet stoicizëm përpara fyerjeve dhe përbuzjes së armikut në emër të lirisë së popullit të vët. Me plot kuptimin e fjalës: simbol i rezistencës shqiptare. »Unë digjem si qiri, e qiri jep dritë e shkëlqim dhe kështu plotëson funksionin e tij« – pohon Adem Demaçi. Pohon pakëz romantik për të gjithë ata që nuk frymojnë nën lëkurën e shqiptarit, por për ne konstatim i vërtetë dhe realitet kohor. Në mos me prezencën e fjalës së gjallë Adem Demaçi përherë që mes nesh, si frymë, i pakapshëm por konkret, shembull i lartë frymëzimi për të gjithë brezat e rinisë që erdhën pas tij. Në anën tjetër, libri vlon nga urrejtja e autorit ndaj dhunës dhe barbarizmave që pushtuesi serbomadhi ushtron mbi një popull të pafajshëm me qëllim të zhdukjes së tij fizike nga trojet jetike. Prandaj, nuk ka si të mos i rrënoqethet shtati lexuesit kur para tij parakalojnë të përbuzurit, të rrahurit, të masakruarit, të burgosurit, të pushkatuarit...

Në këtë atmosferë të egër, rrënoqethëse, autori e përcjell Adem Demaçin që nga lindja e deri në ditët e fundit të burgimit të tij. Odisejada e Adem Demaçit nëpër hetuesitë dhe nëpër burgjet mesjetare serbe është e gjatë mijëravjeçare. E gjatë aq sa vetëm popujt e ndërgjegjshëm për ardhmërinë e tyre të sigurtë mund ta durojnë.

Lëndën e këtij publikimi autori e ka realizuar në tri pjesë kryesore, të cilat, pastaj, ndahen në kapitujt përkatës. Në pjesën e parë të librit bëhet fjalë për fëmijërinë dhe rininë e Adem Demaçit si dhe për faktorët familjaë dhe ata shoqëroë që do të ndikojnë në edukimin dhe në formimin e personalitetit të tij. Në mungesë të fakteve më të hollësishme biografike të fëmijërisë, të rinisë si dhe të shkollimit të Adem Demaçit kjo pjesë del pak më e zbehtë se pjesët e tjera të librit. Në pjesën e dytë Adem Demaçi trajtohet si ideolog dhe si organizator

i aftë dhe largpamës, si prijës i një lufte në kushte dhe në rrethana të reja kohore, lufte e cila nuk do të pushojë për asnjë moment deri në ngodhënimin e plotë të idealeve dhe të kërkesave të drejta të popullit shqiptar: luftë e cila në etapa të caktuara do të personifikohet në fillim me të burgosurin Adem Demaçi, pastaj me ilegalin Hydajet Hyseni, me ilegalin e legalizuar Jusuf Gërvalla dhe tashti se fundmi me legalin Ibrahim Rugova. Në pjesën e tretë të librit zbërthehet anatomia monstruoze e një procesi të kurdisur politik nga ana e pushtetit që kishte për qëllim eliminimin fizik të Adem Demaçit nga jeta shoqërore politike dhe kulturore. Kësisoj, brenda këtyre tri pjesëve të këtij libri në vija të trasha kapërthehet jo vetëm fati tragjik i prometheut bashkëkohor, Adem Demaçit, por edhe fati i mbarë Kosovës, me të gjithë tragjedinë dhe heroizmin e saj. Po e theksojmë këtu se dy pjesët e fundit të këtij libri janë të realizuara me frymëzim të veçantë. Mbase këtu ka ndikuar edhe fakti se autori i librit i ka rrahur thuaja të gjitha shtigjet nga ka kaluar edhe Adem Demaçi, pastaj i njohur edhe si njeri i qelive ai ka pasur rast t'i përjetojë në kurrizin e vet të gjitha marifetllëqet e ferrit modern serbomad.

Se libri në shqyrtim nuk është komplet dhe i pa të meta është koshient edhe vetë autori i saj. Në parathënien e librit ai i numëron vështirësitë që i kanë dalë përpara gjatë punës duke e cekur në menyrë të veçantë mungesën e materialeve arkivore dhe mungesën e dëshmive gojore qoftë ato personale të Adem Demaçit e qoftë edhe ato të bashkëluftëtarëve të tij, të cilat në këtë rast do t'ia shtonin ende më shumë vlerën këtij publikimi. Sidoqoftë, edhe si i këtillë, ky publikim do të jetë i mirëpritur nga lexuesi ynë i etshëm dhe kureshtar për publikime të këtij zhanri, edhe si i këtillë do ta mbushë një zbrazëti të kahmotshme në këtë drejtim, ndërsa për gjurmuesit e ardhshëm do të bëhet shkëndijë nxitëse për studimin sa më të plotë të personalitetit të Adem Demaçit dhe të rrethanave kohore që e lindën dhe e krijuan atë.

Nisur nga pohimi i Adem Demaçit: »Duke më mbajtur kaq gjatë në burg, Jugosllavia i ka ngritur vetes përmendoren e zezë« lirisht mund të thuhet se edhe ky libër është një akuzë e rëndë kundër politikës antishqiptare të Serbisë, politikë kjo që po shuhet dhe po vdes nga vitaliteti dhe qëndresa e urtë e popullit tonë.

XHAFER SHATRI

Mulletërit e Vajazanit

(fragment nga libri: »Pse dergjet në burg Adem Demaçi«)

Perëndojnë vitet gjashtëdhjetë, vitet e vrullshme, të mbushura me ngjarje e përpjekje mbinjerëzore të popullit të etur për dituri, liri e drejtësi... Pasojnë vitet shtatëdhjetë, intensifikohen përpjekjet për zgjerim kushtetutar të autonomisë së krahinës, ndërsa Qazim Mulletërit e Vajazanit, ata që kishin qenë dajakçinj të popullit edhe gjatë Kryengritjes së Drenicës, edhe gjatë »otkupit«, edhe gjatë shpërnguljeve të përgjakshme, edhe gjatë Aksionit të tmershëm të çarmatimit, tash janë vënë në safin e parë të »Obllastit« dhe mvrejnë e kthjellin.

Në vend që të interesohen për popullin, në vend që të bëjnë minimumin

e përpjekjeve për zgjerimin e autonomisë së Kosovës në nivel të një republike, këta zotërinj mjaftohen me një autonomi të kufizuar që ua falë rasti gjatë ndërrimit të konjunkturave në luftën e klaneve në federatë, dhe me t'u vënë në ballë të pashallëkut marrin hyxhym në ndërtimin e vilave, në pushtimin e kofsheve të freskëta, në shëtitje e reprezentacione, në fjalime të pambarim, në të cilat për patriotizmin dhe drejtësinë rrahin gjoksin e mbushur me dekorata cirilike.

Këta burreca qysh më parë, kur inteligjencia e re e Kosovës e prirë nga profesorët Ali Hadri, Fehmi Agani, Dervish Rozhaja me shokë, bënë përpjekje që Kosovës t'i njihet statusi i Republikës, të frikësuar nga kërcënimet e qarqeve udhëheqëse serbe u bënë pengesë e pakapërcyeshme e këtyre përpjekjeve.

Kreditimet e jashtme në vend që t'i shfrytëzojnë për të mirën e përgjithshme – për investime në industrinë përpunuese, i përdorin për ngritjen e hoteleve shumëkatëshe, për blerjen e mercedesve të zinj, për bakanaliet e panumërta, për sallat e bixhozit nëpër hotele e motele, për gjueti në konzervatet e rezervuara vetëm për pjesëtarët e aristokracisë politike... Ndërsa populli vuan, e vala e pafund e kurbetit dhe kanceri i korrupsionit me deviza merr hov. Ndërrohen karrigat me koltuqe, enden mulletërit e mjerë sa në një zyrë sa në një tjetër, sa në një veturë luksoze sa në një tjetër, sa në një funksion sa në një tjetër.

Në njërën anë rritet e lëshon shtat një inteligjencë e re, të cilës i del në udhë e s'e lë të marrë frymë arroganca e dhuna e »patriotëve« të aksionit të armëve dhe e bejlerëve të rinj politikë që banojnë në lagjet e zgjedhura të kryekasabasë, ndërsa në anën tjetër, për shkak të qëndrimit kolonialist të strategëve të »vëllazërim-bashkimit«, thellohet akoma më tepër dallimi në mes Kosovës së pazhvilluar dhe pjesëve të tjera të vendit. Kosovës nuk i hiqet zgjedha e shfrytëzimit ekonomik, para popullit nuk dilet hapur me të gjitha krimet monstruoze që i kishte kryer OZNA-UDBA, nuk ndërmerren kurrëfarë hapash për kthimin e atyre që burgu e dajaku i kishin detyruar të shpërngulen në Turqi. Nuk ka kurrëfarë përkujdesjeje për perspektivën e rinisë, për rritjen kualitative të arsimit për zhdukjen e papunësisë... Të thuash në të gjithë zerat e jetës mbretërojnë anarkia e moskujdesi total.

Është viti 1974, bëhen përgatitjet e fundit për aprovimin e Kushtetutës së parë të Kosovës. Pashallarët e Vajazanit, sillen si lakej para Brozit të matufosur që të fitojnë prej tij ndonjë favor. Për ta nuk ishte (madje as që ka qenë ndonjëherë) populli shtruesi dhe fituesi suprem i kërkesave politike, por gjithë të ardhmen e tij ata e mbështesin në tekat dhe disponimin momental të një monarku që u kishte hipur të tetëdhjetave.

Pikërisht kur aprovohej Kushtetuta e vitit 1974, pikërisht në kohën kur pritej nga forcat revolucionare e demokratike që të dalin me kërkesën që Kosovës t'i njihet statusi i Republikës, pushtuesit dhe hyzmeçarët e tyre shpejtojnë ta qetësojnë përkohësisht situatën duke ia dhënë Krahinës një autonomi relativisht të gjerë, por kjo nuk ishte një autonomi e mirëfilltë juridike e politike. Vetë Kushtetuta kishte plot kundërthënie, kurrizi i të cilave qëndronte në atë se vargojt e Serbisë ishin akoma të fortë e me mundësi të mjaftueshme për t'u shtrënguar në rastin dhe në nevojën e parë. Pikërisht në këtë qëndron tragjedia pse në atë kohë Lëvizja Revolucionare-Nacionalçlirimtare e Kosovës nuk u tregua në nivel të përgjegjësisë historike dhe përmes demonstratave të parreshtura, organizimi i të cilave ka qenë i mundshëm, të dalë me kërkesën e vendosur për Republikë.

Foto: Zoran Vogrincić

Ndërsa shumica e intelektualëve prej të cilëve pritej që ta orientojnë në këtë drejtim rininë shkollorë etj., mjaftoheshin në marrjen e titujve shkencorë dhe me vizita të shpeshta nëpër Ballkan.

Aksionet e tilla në fund të vitit 1973 dhe në fillim të vitit 1974 apo edhe më 1978, sigurisht me çmimin e sakrificave minimale, do ta mundësonin shpalljen e Republikës së Kosovës, sepse për këtë ka pasur mundësi reale:

- a. JB Tito, kishte atëherë pushtet absolut dhe ishte i vetëdijsëm për padrejtësitë e shumta që u ishin bërë shqiptarëve;
- b. Përkundër kursit federalist të tij, ai tashmë ishte i moshuar — në prak të varrit dhe nuk kishte asnjë bashkëpunëtor të vetin që do të mund ta zëvendësonte pa përcarje e rrëmete të mëdha në shtetin shumëkombësh;
- c. Tito ishte koshient për fundin e pashmangshëm, prandaj përpiqej me aq etje ta ndërtojë kult-imazhin e tij për histori, kult-imazhin e një paqedashësi e vizonari...

Prandaj po që se në koloninë e tij, në Kosovë, do të shpërthenin demonstrata të fuqishme, ai para frikës për autoritetin e tij, para dilemës se a ta dërgojë armatën për t'i shuar trazirat në gjak apo të lëshojë pe para kërkesave të ligjshme të popullit të Kosovës, si pragmatist që ishte, sigurisht se do të zgjidhte këtë të fundit. Kështu që Kosova, në Jugosllavinë e pas Titos do të ishte Republikë, me pozita shumë më të mira gjatë luftës së bërrylave që shpërtheu paevitueshmërisht e me aq zjarr në gjithë federatën në këto vitet e paharrueshme e tronditëse të dekadës së nëntë.

Dhe, për më tepër, Kosova nuk do të bëhej për më shumë se një dekadë objekt ku shfryejnë arrogancën, mllefin dhe ligësinë e tyre hamshorët politikë të Federatës në një anë dhe në anën tjetër forcat e mirëfillta demokratike në Jugosllavi do të kishin pozita shumë më të forta në përpjekje për ta nxjerrë vendin nga anarkia dhe për ta orientuar vendosmërisht drejt integritimeve në Evropë.

Për këtë të vërtetë tragjike shumëkush domosdoshmërisht do të dalë një ditë lakuriq para gjyqit të pamëshirshëm të historisë.

Millosh Gjergj Nikolla (1911 – 1938)

BELETRISTIKË / BELETRISTIKA

NESHAT TOZAJ

Thikat

(roman)

1

Ata hynë me ngut në zyrën e zëvendësministrit. Ishte pasdite dhe kjo thirrje, ndonëse e natyrshme në punën e tyre, i kishte tronditur. I fundit erdhi Astrit Murrizi, shef sektori teknik në ministri. Si mërmëriti diçka nëpër dhëmbë — duket kërkoi leje të merrte pjesë dhe njëkohësisht të falur për vonesën, — ai u ul në një karige. Përballë tij ndodhej Robert Petroja, njëri prej drejtuesve të Sigurimit, me trup mesatar, flokët të dendur e të prerë shukut, me pamjen e një njeriu që mbau mbi supe barrë të rëndë. Zëvendësministri i Brendshëm, një burrë i gjatë, flokëzi e vetullzi, bisedonte me dikë në telefon. Njihej nga të gjithë si burrë i sjellshëm e i shtruar. Edhe kur i duhej të bërtiste, të qortonte — kështu ishte bërë modë ato kohë, — të gjithë ishin të një mendimi se »stili i ri i punëve« nuk i përshtatej. Ai la receptorin dhe u kthye plotësisht nga shokët.

— Na ka ndodhur një ngjarje e rëndë: persona të panjohur shpojnë gomat e makinave të ambasadave të huaja. Siç e shikoni, veprimtaria është armiqësore, tejet armiqësore. Ne jemi caktuar në grup operativ nga shoku ministër për të zbuluar autorët. Do të grumbullojmë e sistemojmë materialin ekzistues, fare pakëz kemi në dorë dhe do ta ndjekim me tërë kujdesin. Shokët e Hetuesisë po bëjnë punën e tyre, por edhe ju — iu drejtua Robert Petros, — duhet të keni shumë kujdes, koordinoni me Drejtorinë e Brendshme të Tiranës. Kjo gjë na vë në pozitë të vështirë jo ne, po në radhë të parë shtetin, sepse merr përmasa të mëdha, ndërlikon marrëdhëniet ndërshtetërore.

Robert Petroja mbante shënime me pamje të qetë. Ai e kishte zakon të fliste rrallë, atje ku duhej, dhe Astriti ishte i bindur se tani nuk do të fliste. Njihej botërisht si një nga favoritët e ministrit të Brendshëm, shok gjuetie, mjeshtër i gatimit të peshkut, specialist i vendeve të gjahut...

— Sapo të kapim një fill, ne do të godasim fort, — tha Ilmi Gjura, drejtor i Hetuesisë, një mesoburrë shtatshkurtër, që e trashte zërin enkas për të rënë në sy.

— Sigurisht, pa goditje nuk mund ta zbulojmë në gjerësi e thellësi këtë veprimtari të mprehtë armiqësore, — shfaqti më në fund mendimin Robert Petroja. Ai donte të tregonte epërsinë e Sigurimit ndaj Hetuesisë. Sipas tij dhe kolegëve të vet, Hetuesia s'duhej të ishte tjetër veçse një dajak në dorën e Sigurimit.

Astrit Murrizi u rrëqeth. Kohët e fundit sikur po i dëgjonte shpesh fjalët goditje, arrestime. Të ishin të vërteta? Këto dëshira atij i dukeshin si gjallërim galopant i një sëmundjeje të vjetër. Si një erë e acartë që nuk dihej ku e kishte epiqendrën.

— Edhe ju, Astrit, duhet të bëni kujdes. Porositini shokët të tregojnë vemendje në këqyrjen e vendit të ngjarjes.

Astriti miratoi me kokë. Me zëvendësministrin kishin punuar shpesh në grupe pune. E njihte si burrë të thjeshtë, të vëmendshëm dhe tepër të përbajtur.

— Do të të japë material për punë shkencore kjo ngjarje, — i tha Robert Petroja kur po dilnin nga zyra.

Astriti nuk foli. Gjithnjë e më tepër po i bënte përshtypje Roberti me pamjen e dyfishtë të karakterit: me ministrin buzëqeshtë, ndërsa me vartësit sillej si kaposh.

Ai doli dhe u drejtua te vendi i ngjarjes. Që në zyrën e zëvendësministrit nisi të shqetësohej për punën e sektorit teknik. Gjatë gjithë kohës që qe marrë me luftën për zbulimin e krimeve nuk e kishte hasur ndonjëherë një veprimtari të tillë. I dukej shumë e menduar, tepër e djallëzuar. Të shpoheshin gomat e automjeteve të të huajve! Vërtet një mënyrë e thjeshtë, por që mund të shërbente si shkak për të acaruar marrëdhëniet me shtetet e tjera. Astriti ndezi një cigare dhe zuri të ndërtonte pandehmat e tij; ideja mund të lindte në zyrën e një zbulimi të huaj. Pasi të merrte formën e prerë, vendosej lidhja me një agjent brenda vendit, i cili merrte porosinë kategorike. Ky me rrjetin e tij niste veprimtarinë konkrete. Kështu e mendoj Astrit Murrizi këtë punë para se të mbërrinte në hotel »Dajti«, vendi i ngjarjes, ku policia ndërkaq i kishte larguar kureshtarët.

Ishte mbrëmje. Bulevardi gjallonte. Sa herë kthehej nga shërbimi në rrethe, Astriti ndiente dëshirën të futej në turmën që shëtiste lirshëm, gazmore, shumëngjyrëshe. Atij i pëlqenin njerëzit e qetë dhe ky bulevard. Tani aty pranë kishte ndodhur një gjë e shëmtuar dhe ai, Astrit Murrizi me shokë, qenë ngarkuar ta ruanin të pacenuar qetësinë e tyre. Iu afrua makinës së ambasadës së huaj, gomat e së cilës ishin shpuar. Eksperti, një djalë i ri me emrin Besnik që skuqej kur fliste — atij kishin nisur t'i binin flokët shumë shpejt dhe kjo qe për të drama më e madhe e jetës, përderisa sillte varfërimin e dekorit, — sapo e pa, iu afrua.

— Gjeta një shenjë gishti, të qartë. — Astriti shkoi pas tij dhe zuri të shikonte me vëmendje pozicionin në të cilin ndodhej gjurma. Në lentë vuri re se ajo ishte e freskët.

— Ka shumë mundësi të jetë e autorit. Fiksoje dhe merre me letër gjurmëkopjuese.

Kur u kthyen në zyrë, si i përpunuan gjurmët dhe i stampuan së bashku me ekspertin kriminalist, Astriti njoftoi zëvendësministrin:

— Kriminalisti ynë zbuloi një shenjë gishti të vlefshme për identifikimin, e kam mbi tryezë. Kemi përgatitur edhe një tabelë fotografike... Si urdhëron.

— Paraqitja materialet zëvendësministrit. — i tha pastaj Besnikut. Ky mori tabelën dhe doli jashtë. E çmonte shumë vetinë e Astrit Murrizit për të mos u mburrur me punën e vartësve të tij.

Astriti u nis për në shtëpi. Ishte një mbrëmje e ftohtë dhjetori, gati për shi, dhe njerëzit shpejtonin për t'i shpëtuar ndonjë rrebeshi. Ai ecte ngadalë.

Ndiente një mërzi të çuditshme, të pashpjegueshme. Ndoshta nga nguti e kotë i njerëzve, ndoshta nga degët e zhveshura të pemëve që ngjallnin diçka të trishtuar. Por jo, trishtimin ai e kishte në shpirt, ndonëse kudo dukeshin përgatitjet për të festuar Vitin e Ri 1980.

Vari pallton, hoqi shallin, kasketën dhe hyri në kuzhinë. Anila përgatitej për të nesërmen, dy vajzat ishin nga dhoma e tyre. E shoqja e dalloi që tutje se ndihej i mërziur. Kishin njëzet vjet bashkë, një jetë dhe ajo e kuptonte aq mirë gjendjen e tij, sa herë-herë i vinte inat që për të ishte si një libër i hapur.

— Të ka ndodhur gjë?

— Asgjë. — Ai ndezi televizorin dhe nxori një cigare. — Më ka kërkuar njeri në telefon?

— Jo.

Ndaj të gdhirë, ra zilja e telefonit. Astriti u ngrit me një parandjenjë të keqe. Mos ndoshta njeriu enigmatik u kishte shpëtuar pritave dhe përsëri kishte dëmtuar gomat e makinave?

Në anën tjetër të fillit njohu zërin e Robert Petros, i cili, pa thënë as mirëmëngjesi, i njoftoi shkurt:

— E kapën atë. Organizoi punën për fiksimin e provave, pastaj hajde në zyrë tek unë. — Telefoni u mbyll dhe Astriti e uli dorezën ngadalë. Se pse i linte gjithnjë një farmak në shpirt ky njeri. Dikur e kishin zënë me preshe në dorë, në një batakçillëk. E vetmja pasojë që ngarkimi për të paguar dëmtimet. Më pas, si për kompensim, e kishin dërguar kryetar dege në një rreth. Kjo iu kujtua Astrit Murrizit atë çast dhe ai tha me zë të lartë e me mlllef:

— Hajdut ordiner! Ti nuk je as për në Parti, as për në Sigurim, madje as për kuzhinier.

— Mos u bëj cinik, — e qortoi Anila që nga krevati.

— Rri, pse ngrihesh?

— Do të të bëj një kafe, të të zbut, — i tha ajo duke veshur një robdëshambër.

Grupin operativ Astriti e gjeti në vendin e ngjarjes. Shoferi i ambasadës së huaj vinte rrotull makinës dhe tregonte vendet e shpuara.

— Ç'që ai, — pyeti Astriti hetuesin e çështjes, Luanin, të cilin e njihte mirë

— Një grua.

— Ah!

Besniku, që ndodhej aty, e vuri në dijeni të punës dhe vazhduan së bashku. Ishte ende herët. Koha që e zymtë për fotografim, prandaj përdorën blicin.

— Përsëri u gjet gjurmë gishti, përsëri në atë pozicion, si një ditë më parë, — i tha Besniku.

Astriti nuk foli. Në të vërtetë po pësonte një zhgënjim. Në fillim i thanë se ishte grua, më pas se ajo punonte fshesare e komunales. Dukej pa pikë përvojë, ngaqë linte gjurmë dhe ra menjëherë në grackë. Ç'veprimtari ishte kjo? Si i vjetër në zanat, Astriti e njihte pak a shumë psikologjinë e kriminelit. Sigurisht edhe armiku ndonjëherë bën veprime absurde, por...

— Ku e kanë të arrestuarën?

— Në izolim.

— Ç'mjet iu kap?

— Një thikë.

Astriti i hipi makinës dhe u nis për në zyrat e Hetuesisë. Në oborr dhe në mjediset e brendshme vërehej një shqetësim i përgjithshëm. Kur po i afrohej zyrës së shefit, dëgjoji britmat e Ilmi Gjures, drejtorit të Hetuesisë:

– Do flasësh, moj rruspi e dërrit, apo...

Këto fjalë i ngjallën krupë. Ai hapi derën dhe, për një çast, qëndroi në prag. Brenda ishin tre-katër veta. Tymi i duhanit, i përzier me tymin e sobës, të qorronte sytë. Befas iu duk vetja i tepërt. Me t'u dukur ai në dhomë, pllakosi heshtja, një heshtje sikur donte të thoshte: Po ky, çne këtu?

– Mirëmëngjesi, – përshëndeti. Pastaj shkoi drejt tyre dhe u dha dorën me radhë. Përveç drejtorit të hetimit, aty brenda ndodheshin drejtori i Sigurimit, Robert Petroja, shefi i Hetuesisë së Tiranës, një burrë me shtat mesatar me barkun që i dilte përpara, dhe hetues Luani me fytyrën e zbehtë e të lëmuar. Astriti iu afrua së arrestuarës. Kjo ishte një grua e shkurtër rreth një metër e gjashtëdhjetë, me trup të imët të mbështjellë në një kostum doku ngjyrë kafe të zbardhëlluar, me flokët gështenjë të thinjur e të pakrehur, e pistë sa s'kishte ku të shkonte më. Kur kishte dëgjuar fjalën »ruspi«, Astrit Murrizi pati përfytyruar një femër të tipit të Mata Harit. Ja pra dhe Mata Hari...

Ai i mori dorën e djathtë dhe nisi t'i shikonte pëllëmbën. Shputa ishte e ashpër, tërë zhul dhe në pjesën e brendshme të gishtit tregues dukeshin të prera. I hodhi një vështrim thikës që i kishin kapur së pandehurës. Ishte e papërfunduar, doreza mungonte. Me këtë shpjegoheshin të prerat në gisht.

– Si quhesh? – Astriti kërkoi sytë e saj. Ajo i ngriti ngadalë. Ishin ca sy krejt bosh, pa jetë. Ndoshta e ka nga frika, mendoi në fillim. Por, si shkëmbiu dy-tri fjalë me të, u bind se kjo grua e mjerë, me një të folur aq të ngathët, me atë reagim të vonuar, s'dukej të qe normale nga gjendja psikike. Astriti nxori nga çanta një kuletë të vogël ku mbante mjetet e daktiloskopimit. Ai e bëri këtë punë me nge nën shikimet disi nervoze të atyre që ndodheshin në dhomë. E ndiente këtë, megjithatë nuk ngutej. Kishte kurdoherë një lloj mërie të vazhdueshme midis specialistëve që gjithçka ia nënshtonin të provuarit me mjete shkencore dhe ca të tjerëve që i besonin më shumë »luftës me të pandehurën«, ose »hetuesisë intensive«, siç e quanin rëndom midis tyre.

Si mbaroi punën e tij, ai u ul në një qoshë dhe ndezi një cigare. Drejtori i Hetuesisë vazhdoi pyetjet. Nga përgjigjet e Minushes, kështu quhej e arrestuara, Astriti mësoi se ajo i kishte shpuar gomat e makinës për hakmarrje ndaj një të huaji që e kishte përplasur natën me motoçikletë në bulevardin e madh. Ajo ishte mjekuar në ambulancën e lagjes nr. 1. Ky version Astritit iu duk i pranueshëm. Një njeri dritëshkurtër si Minusha, me atë gjendje psikike, mund të kryente veprime të tilla. Sidoqoftë ai kishte punën e tij, i duhej të shkonte për të përpunuar e krahasuar gjurmët e gishtave të Minushes me ato të gjetura në të dy rastet në vendin e ngjarjes. Doli nga zyra e hetuesisë dhe ndjeu t'i përplasej në fytyrë ajri i ftohtë. U nis në këmbë për në zyrë, me duart të futura thellë në xhepat e palltos, me shpinën pak të përkulur, me kasketën të rrasur deri mbi vetulla dhe me cigaren që nuk e hiqte nga buzët.

2

Altini shikoi edhe një herë orën. Kishin kaluar pesëmbëdhjetë minuta dhe Elisabeta nuk po dukej. Ajo s'vonohej kurrë në takim. Kur ia vinte në dukje këtë përpikëri, ajo i thoshte: kam kohë të mos e respektoj rregullin. Me këtë donte të linte të nënkuptohej se më pas nuk do të jetë kaq e përpiktë në takimet. Doemos, do të hynin në mes punët, fëmijët... Altini buzëqeshi vetëm për një

cast. Do të priste edhe pesë minuta. Ndezi një cigare te një kalimtar dhe u ul përsëri në stolin »e tyre«.

Ai mund të quhej student i vonuar i universiteti. Pasi që rrëzuar në një provim fizike para ca vjetësh, që shtrënguar t'i ndërpriste studimet dhe të kryente shërbimin ushtarak. Më vonë hyri në uzinë, kurse universitetin e rifilloi pa shkëputje nga puna. Shokët i ngacmonin ata të dy sepse rrinin shumë me njëri-tjetrin. Më parë Elisabeta nuk binte në sy. Si u miqësua me Altinin, të gjithë vunë re një lloj shpërthimi të hireve të saj prej vajze. Madje njëri prej shokëve të kursit kishte thënë jo pa njëfarë zilie: »Elisabeta është kjo? U desh të vinte Altini t'i frynte hirit dhe të zbulonte prushin që fshihej poshtë tij.« Ja këtu te ky stol, ata ishin puthur për herë të parë...

Altini fiku cigaren te trupi prej granili i ndenjësës. Nuk e vlente ta priste më. Ai po nevrikosej nga kjo vonesë e pashpjegueshme, pikërisht atë natë kur kishte aq dëshirë ta ndiente pranë.

Ndodhte që nuk shiheshin ndonjë ditë dhe ai i zinte pritë kur kthehej nga puna ose i dilte që pa gdhirë përpara. Atëherë, me sedër të përkëdhelur, ajo i thoshte: »S'të paska zënë gjumi?« Ai përpiquej të shfajësohej, derisa ia thoshte troç: »Erdha se më mori malli«.

I mërzitur, vendosi të kthehej në shtëpi. Befas i shkrepri një mendim! Mos vallë Elisabeta nuk e donte më? Ja një marrëzi, tha me vete. Megjithatë ai dinte raste kur vajzat e dridhnin po t'u bëhej një propozim më i mirë. Vërtet e shëmtuar, por ama ndodhte. I përfshirë nga një ankth i kotë, ai ndjeu nevojën të ulej diku. U mbështet te një pemë në parkun përballë hotel »Dajtit« dhe qëndroi me sy të mbyllur fort. Ja, Elisabeta kalonte në bulevard me një djalë tjetër, i cili i kishte shkuar krahun. Ata buzëqeshnin. Marrëzira, tha ai prapë me vete duke hapur sytë, marrëzira. Dhe ndjeu përfundimisht se sa shumë e donte Elisabetën. Aty për aty ndërroi mendje dhe u nis për nga shtëpia e saj, ku nuk kishte qenë kurrë. I vëllai, që quhej Gëzim, një djalë në klasën e pestë apo të gjashtë, e njihte, ua dinte sinjalin me vërshtëllimë. Altini nuk i kishte parë ndonjëherë prindërit e Elisabetës, por i përfytyronte nga bisedat që bënin. Ai kishte krijuar bindje se qenë njerëz të thjeshtë e të ndershëm: babai punëtor, shofer autobusi urban; nëna shitëse në një dyqan ushqimesh. Nga sa thoshte Elisabeta, ata dukeshin një familje tepër e gëzuar e plot humor. Ndërsa babai i tij, invalid nga njëra këmbë, që ca nursëz dhe grindej. Nëna, e thinjur para kohe, i shërbente me ç'mundej, tërë kohën ia kushtonte të shoqit. Kështu që fëmijët ishin bërë të zotët e vetes. Altini ishte më i vogli. Kishte një motër të martuar, ndërsa vëllanë e madh oficer në xhenio.

Ndërkaq ai mbërriti pranë pallatit ku banonte Elisabeta, një apartament në katin e dytë dhe nisi të vërshtëllente melodinë e sinjalit që ajo e njihte. Pas pak u dëgjua krisma e dritares së banjës ku doli Gëzimi.

— Nuk është kthyer akoma në shtëpi, — i tha ai me zë të ulët.

— Po ku është?

Gëzimi shikoi prapa. Duket dikush i foli dhe befas djali u zhduk nga dritarja. Altini mbeti në mes të rrugës i çuditur. Ç't'i kishte ndodhur Elisabetës?

(Vazhdon në numrin e ardhshëm)

Fjala funerale për Faik Konitzen

Në Boston, Mass., Dhjetor 20, 1942.

Zonja dhe Zoterinj,

Ketu e nje muaj u-takuam me Faik Konitzen ne Washginton qe te kembenim mejtime mi menyren mé te mire per te mprojtur interesat e Shqiperise dhe pr te formuar nje guverne kombetare ne mergim. Me até rast e shkruam deklaraten e perbashkme, qe e kini pare te botuar ne *Diellin*. Si mbaruam nga puna, Faiku deshi te me gostite me nje kafé taze allaturka ne apartmentin e vete. E vuri tiganin ne zjarr, hodhi ca kafé te gjelber brenda, dhe e la qe te piquej. Ne bisedim e siper, kafeja na u-dog, edhe nga tymi na u-mbushne syte me lote. Ulebetitme se qari qe te dy, sikúr kishim nje parendjenje se ajó kafé e djegur dhe e hidhur ishte e funtmja qe do te pinim tok. Kú ta dinim se do te mblidheshim sot ketú qe te derthnim jo lote nga syt'e mbytur prej tymit po lote nga zemrat e djégura prej helmit per nje humbje kaqe te rende? Humbje me te vertét'e tmerruar, se sot po i bejme nderimet e funtme dhe i thomi lamtumire njerit prej bijve mé te shkelqyer te Shqiperise. Se Faik Konitza, sikunder e dini, ka qene nje nga çampionet mé te medhénj te independences kombetare; pa dyshim, ka qene ustáj mé i math i shkrimit te gjuhes sone; dhe veç ketyre, eshte njeriu qe na ka zbuluar flámurin e Skenderbeut. Ja tre tituj, qe nuke munt tja mohojne as kundersharet mé te eger.

Zbulonjesi i Flámurit. Nofta e dini qe asnjé nga flámuret e fqinjve tane ballkanike nuk eshte mé i vjeter se nje qint e pesedhjetë vjet. Disá prej atyre nuk e kane mbushur as qindin akoma. Flámuri yne eshte te paken 500 vjet i vjeter, dhe nofta disá qindra vjet te tjera permi to. Eshte flámuri historik i Skenderbeut, kryetrimet kombetar, qe leftój njezet e pese vjete me radhe kunder Turqve, dhe qe ka qene luftetari i funtme ne Ballkán, i cili ka perballur Sulltanet mé te medhénj te Turqise. Pas vdekjes se Skenderbeut, Shqiperia, e neveritur prej fuqive evropjane, ra ne duart e Turqve. Per kater qint vjet me radhe, atdheu yne ka renkuar nene zgjedhen e Sulltáneve. Ne keté periude Flámuri i Skenderbeut u-harrua, dhe askúsh nuke dinte qe eksistonte, gjer sa uzbulua prej nje studenti te ri ne historine latinishte te Skenderbeut prej Barletit. Aý studént ishte Faik Konitza dhe até flámur qe ka mi qivurin, flámurin e kuq me shkaben e zeze dykrenore, na e ka zbuluar aý vete pas nje harrimi prej kater qint vjetsh.

Shen Joán Gojarti. Ne tere jeten time s'kam njohur njeri qe interesohej per Kishen tone kombetare aqe sa Faik Konitza Aý na e shtypi Libren e Meshes me

1908 ne Bryksél; aý i ndreqi korektimat pas abecese se vjeter nje here; pastáj i ndreqi vete vetiu per se dyti pas abecese se re, qe posa u-vendós prej Kongresit te Manastirit; aý e ka zgjedhur piktoren e Shen Joán Gojartit q figurón ne mes t'asaj libre. Dhe keté piktore e ka kerkuar nat'e dite, me jave dhe me muaj, gjer sa e zbulój ne librat e vjetra kishetare. Siç me shkruante, piktura duhej ta tregonte Shen Joanin jo te bukur dhe te pashem, siç e kane imagjinuar disa piktores, po te mvrojtur dhe te shemtuar, ashtú siç ka qene me te veretete. Nuk e gjeti mendjen gjer sa e gjeti piktoren e voliqime per te paren Liber te Meshes ne gjuhen kombetare. Nga letra entusiastike, qe me shkrúnte mi keté pike, dukej sikur kishte zbuluar nonjë madém me ar.

Edukata. Nga sa ju thashe e múarte vesh qe Faik Konitza ka qene nje njeri me mesime shume te larta. Ishte ritur ne shkolla frenge, dhe mori diplllomen si bachelier — esletres ne College de Lisieux, t'Universitetit te Frances. Me vone mori diplllomen si Master of Arts ne Harvard University ne degen e gjúheve neolatine. Po nuk ishte i kenaqur me grada, se tere jeten po kendonte libra, dhe i mbante ment qe te gjitha ató qe kendonte. Me te vertete, ishte nje Enciklopedi e gjalle.

Kariera. Me 1896, nisi te botonte frengjisht edhe shqip revisten »Albania«, te cilen e vazhdój gjer me 1909, kur ardhi ne Amerike. Revista e tij eshte nje thesár per historine, letretyre, fillollogjine dhe folkloren e Shqiperise. Eshte shkruar ne nje stil te bukur dhe eshte vepra mé e çmuar qe na ka lene. Libraria Widener e Universitetit Harvard ka nje koleksión te plotte, dhe jemi te lumur qe banojme ketú afer ku mundim te veme dhe ta shtudiojme. Dita kur ardhi Faik Konitza ne Boston do te mbetet e paharruar per atá qe ndodheshin ketú, se na dolli i veshur me robat kombetare, me fustán e me takie, me pallashe dhe me tizga, si nje piktore e bukur e nonje reviste te ilustruar. Shetiti nonjë jave ne qytetin tone me kostumin kombetar, dhe me-zi e nxori, dhe u-vesh pas vendti me nje mij' e nje lutje. Ideja e tij ishte ti tregonte botes sa te búkura jane fustanet tona dhe te bente reklame per Shqiperine. Bile shkelte kembe qe edhe une te vishesha me rase dhe me kamilláf edhe te shetitnim tok neper ruget edhe te çuditnim dynjane. Ne Amerike Faik Konitza sherbeu si redaktór i *Diellit* dhe si kryetar i Vatres disá vjet me radhe. Ne fushen e gazetarise, sikunder e dini, nuke ka qene engjel, se shpresh e ngjýente penden me vrer e me vitriól pas menyres frenge, po sipas Ungjillit, aý qe esht i pamekatme le tja hedhe gurin i pari, dhe keshtú eshte mé mire te thomi sipas fjales popullore: Te shkúara te harrúara. Me 1926, Faik Konitza u-emerúa Minister Fuqiplót ne Washington. Disá, midis te tjereve edhe une vete, e kritikuan Faikun ahete qe pranoj te perfaqesonte Zogun, *kunder te cilit nuk kishte lene gje pa thene*; disá e gjykuan punen më bute, dhe ia ngarkuan tere fajin pleqerise, se Faiku kishte kapercyer te gjashedhjetat, edhe kishte te drejte te çlodhej dhe ta nryste jeten ne qetesi pas mundimeve q kishte vojtur. Po ketú duhet te shtojme q eshte lajthim te besohet se Faiku nuk i beri asnjé sherbim Shqiperise ne Washington. Me mjeshterin'e muhabetit, me diturin'e pakufishme, me sjelljet fisnike, Faiku ishte reklama mé u bukur per Shqiperine kudó qe ndodhej, dhe kudó qe fliste. Me 1913, kur ndódheshim ne Konferencen e Londres, nje editór i gazetes *Times* i kishte thene Faikut keto fjale: »Sho ku te duash ne Londer, dhe fol sa te mundesh per çfaredó çeshtje qe te teket, edhe vetem kur te shkosh, thuaj qe je Shqiptár. Me ketë

menyre do te besh reklamen më te madhe per Shqiperine.« Edhe kjo ishte aq'e vertete sa qe te gjithë me nje ze na thoshin se Faik Konitza ishte pjesetari më i dashur dhe më popullor i trupit diplomatik ne Washington. Sidó qofte, qendrój atjé si minister gjer ne motin fatál 1939, kur Italia e shkelli Shqiperine te Premten e Zeze.

Vepra e Funtme. Passi z-zaptua Shqiperia prej Italise, Faik Konitza u thirr ne Departmentin e Shtetit, ku i thane qe nuke munt te gezonte privilegje diploma-tike më, se Shqiperia nuk eksistonte, dhe keshtú legata e Shqipçrise ne Washing-ton umbyll. Kjo ishte goditja më e pashpirtme nga te gjitha, sipas fjáleve te Shakespeare-it, se nuk e prisnim kurre qe shkelja e Shqiperise te njihej nga ajó Amerike, e cila e ndalój copetimin e atdheut tone me gojen e Presidentit Wilson me 1919. Po ahëre ishte periuda e politikës se pajtimit. Natyrisht, qe me 1939, punet undryshuan fare. Ne ketç mes, krisi lufta. Mussolini nuk u-zbut, po e goditi Francën dhe u- bashkua me Gjermaninë. Gjithashtú nuk u-zbut as Japonia, e cila e goditi Amerikën ne Pearl Harbor dhe u shtrengój me pahir te hynje ne lufte. Edhe Shqipetaret, ndonëse te harruar prej te gjithëve, vazhduan luftën e tyre heroike kunder Italiáneve, dhe tani umuar vesh me nje menyre te çkoqur qe janë te zotet tu bëjne sherbime te paçmuara Kombeve te Bashkuar. Dhe keshtú, si nje njohje per trimerin'e tyre, Sekretari i Shtetit Z. Cordell Hull, na beri me 10 te keti múaji deklaraten e bukur, me anën e se ciles na shigurón per independencën e Shqiperise sipas Kardtes Atlantike, pas ketyre zotimeve te Zotit Hull. Mbreti Zog e ri-emerój Faik Konitzen si perfaqesonjes ne Washing-ton, dhe kerkój njohjen si kryetár i guvernes shqiptare ne mergim. Faik Konitza i shkroj menjehere Departmenti te Shtetit per keté njohje, dhe kjo kerkese ishte vepra e tij e funtme, se i ra nga dora per gjithënjé penda, te cilën dinte ta perdorte aqë bukur. Nja dy dite pastáj ugjet i vdekur ne shtrat pa marre pergjigjien nga Departmentit i Shtetit. Keté pergjigjie e presim te gjithë ketú, e ca më teper ne Shqiperi ku pópulli po gatitet te persereite epopén' e Vlores. Dhe e dime qe kjo pergjigjie do te jete e favorte. z. Hull, ne deklaraten e tij historike te 10 Dhjetorit, midis te tjerave, thote: »Sipas politikës se vjeter te mosnjohjes se zaptimeve tokësore me force, guverna e Shtéteve te Bashkúara nuk e ka njohur kurre aneksatën e Shqiperise prej kurores italiane.« Ne qofte se kjo fraze ka nonjë kuptim, ahëre pa fjale kuptimi i saj është qe guverna amerikane njeh Mbretin Zog dhe jo Mbretin Emanuele si kryetár te qeverise shqiptare.

Nje Sjellje Fisnike: Ka edhe nje tjàter shenje qe pergjigjia e Departmentit te Shtetit per njohjen e qeverise shqiptare ne mergim në kryesin'e Mbretit Zog do te jete e favorte. Guverna amerikane na ka bere te njohur qe do ta dergonje kufomen e Faik Konitzes ne Shqiperi kur te marre funt kjo lufte. Nderime te ketija behen zakonisht vetem per diplomatet e huaj qe vdesin ne sherbim aktiv e siper. Kjo domethene se qeveria amerikane e njeh Faik Konitzen si nje diplomát te huaj qe vdiq ne sherbim aktiv e siper. Sidó qofte, jemi thellesisht mirenjohes per keté sjellje bujare te qeverise amerikane, dhe e dime qe te gjithë se Faik Konitza e meritón keté nderim qe po i behet. Pa fjale më teper se cildó tjàter, Faik Konitza meritón te gjenje prehjen per jete ne token e atdheut, te cilit i ka sherbyer tere jetën me aqë besnikëri, me aqë trimëri, dhe me aqë zotesi. Perendia e ndjefte.

... Faik Konitza ka qënë njëri prej bijve më të shkëlqyer të Shqipërisë, një nga çampionët më të mëdhenj të independencës kombëtare, pa dyshim ustaj më i math i shkrimit të gjuhës sonë; është njeriu që na ka zbuluar flamurin e Skënderbeut. Këta tituj nukë munt t'ja mohojnë as kundërshtarët më të egër...

FAN NOLI (20 Dhjetor 1942)

Faik Konitza dhe marrëdhëniet e tij me Austro-Hungarinë

Në studimin e jetës, veprës, mendimit politik, fizionomisë intelektuale dhe morale të Faik Konitzës, në ndriçimin e rolit të tij në Lëvizjen kombëtare shqiptare dhe Rilindjen kulturore dhe letrare, është shkruar mjaft, janë dhënë shumë mendime – po mjerisht në shumicë kontradiktore, subjektive, të përcipta dhe shpesh të përziëra me pasionet personale apo të imponuara nga organe politike, siç ndodh edhe sot. Nuk ka tjetër personalitet nga historia e Lëvizjes kombëtare shqiptare dhe nga letëria shqipe për të cilin të jenë thënë aq lëvdata nga një anë, dhe aq mendime negative nga ana tjetër. Arësyeja kryesore e një gjëndjeje të tillë duhet kërkuar në faktin se ne akoma, në dhënien e gjykimeve, kryesisht mbështetemi në qëndrime politike, në temperamentin tonë, në tablonë që ka vijëzuar ky apo ai dhe sipas të cilëve i kemi ndarë njerëzit e të kaluarës sonë në »të bardhë« dhe »të zinj«, në »patriotë« e »tradhtarë«; në i mbështesim mendimet tona në disa »autoritete« e jo në gjurmimet e vërteta shkencore, në studimin e materialeve arkivale, në analizën e kushteve objektive politike në të cilat ka jetuar dhe vepruar ky apo ai, në realitetin politik, ekonomik e kulturor të asaj kohe, në shqyrtimin e kushteve subjektive në të cilat ka jetuar ky apo ai.

Rasti i Konitzës është me siguri rasti më flagrant që provon mungesën e studimeve serioze shqiptare në një anë, dhe paaftësinë tonë që të xhivshemi nga ndienjat subjektive dhe politike, të çlirohemi nga psikologjia tipike shqiptare dhe ta studjojmë Konitzën me gjakftohtësi, **sine ira et studio**. Në se i marrim dhe i analizojmë të gjitha shkrimet kushtuar Konitzës, do të shohim se ato s'janë larg nga impresionet gazetareske, nga letërsia e memoareve, dhe se ne akoma s'kemi një studim serioz dhe të saktë mbi Konitzën – dhe lere më një monografi. E në se ka njeri i cili meriton një monografi të plotë, ai është pa dyshim Konitza.

Për ta provuar këtë tezë se Konitzën akoma nuk e kemi studjuar, se ndoshta akoma jemi në fazën fillestare të studimit të tij, unë do të përmend vetëm dy çështje:

1. Edhe dashamirësit e Konitzës edhe mohuesit e tij theksojnë, vazhdimisht, se ai ka qënë bej, njeri sallonesh, i dhënë pas jetës dhe epshit dhe prandaj ka prodhuar shumë pak – duke marrë parasysh aftësitë e tija dhe duke e krahasuar me shkrimtarë të tjerë, p. sh. me Nolin. Këto thënie janë të vërteta vetëm në dukje, vetëm në se marrim parasysh veprat e botuara të Konitzës, të cilat me të vërtetë mund të numërohen me gishtat e dorës. Mirëpo, menjëherë shtrohet pyetja: a thua vetëm këto janë veprat e Konitzës? A nuk ka shkruar Konitza edhe gjëra të tjera? Kush është ulur të bëjë një bibliografi të të gjitha shkrimeve të Konitzës? A kemi bërë ndonjë përpjekje që t'i ribotojmë të gjitha shkrimet e Konitzës? Kush ka hartuar një pasqyrë të artikujve të Konitzës mbi problemet e ndryshme politike, gjuhësore, letrare të botuara shqip apo frëngjisht? Kush na ka dhënë një pasqyrë të përkthimeve të Konitzës nga letërsitë e ndryshme të botuara në »Albania«? A i kemi grumbulluar artikujt polemizues të Konitzës të botuar nëpër revistat e ndryshme franceze, angleze apo amerikane? Vallë, a nuk mund të kenë artikujt e shkurtër por plot domethënie, të qartë e të mprehtë, siç kanë qënë ata të Konitzës, të njëjtën vlerë letrare sa disa vepra të tëra të disa shkrimtarëve të tjerë, të cilët ne sot i studjojmë si trashëgim letrar? Pra, grumbullimi dhe botimi i këtij materiali do të provonte se sa

i frytshëm ka qënë Konitza, sa probleme ka trajtuar, sa gjëra ka paraparë shumë më heret se bashkëkohëtarët e tij. Njëkohësisht do të na jipnin mijëa të dhëna të panjohura mbi problemet e ndryshme shqiptare të asaj kohe, si edhe një mori materiali të ri për ta njohur më mirë si Konitzën ashtu edhe kohën e tij;

2. Në shkencën shqiptare, si një e metë politike e Konitzës merret se ai ka qënë i lidhur me Austrohungarinë; se ka qënë në shërbim të politikës imperialiste të saj; se nuk ka pasur një qëndrim »revolucionar« ndaj Qeverisë turke dhe ndaj çështjes së autonomisë shqiptare; se ka pranuar të bëhet konsull i Zogut; se ka nënçmuaar patriotët e tjerë — dhe njëmijë akuza të tjera. Të gjitha këto kanë një dozë vërtetësie; por mund të rrëxohen shumë lehtë që të gjitha një nga një, aq më tepër se të metat i kërkojmë te Konitza, kurse te shumë të tjerë — të cilët kanë bërë gabime edhe më të mëdha — ne i mbyllim sytë. Kur themi gabime, ne mendojmë në mënyrë relative për shkak se janë vlerësime nga perspektiva e sotme, pa mos hyrë në realitetin politik të kohës kur ka vepruar Konitza dhe shokët e tij. Kështu p. sh. nuk është subvencionuar vetëm »Albania« nga ana e Austrohungarisë, por edhe një varg gazetash të tjera shqiptare, që botoheshin nga fundi i shekullit XIX e deri nga mbarimi i Luftës së Dytë botërore, duke përfshirë edhe ato të Egjiptit, Sofjes, Manastirit, Selanikut, Stambollit, Trieshtes, Veprat e Fishtës, Gjeçovit (»Agimi i Qytetnise«) dhe të shumë shkrimtarëve katolikë të Veriut janë botuar direkt me shpenzimet e Austrohungarisë. Pra, nuk është subvencionuar vetëm »Albania« e Konitzës, siç përpiqen ta paraqesin disa, por edhe shumë gazeta të tjera, të cilat sot zyrtarisht konsiderohen si patriotike. Kush ishte në gjendje të botojë një gazetë dhe ta shpërndajë vetëm me shpenzimet e veta? Së dyti — dhe kjo ka një rëndësi edhe më të madhe, për mua në lidhje me marrëdhëniet midis Konitzës dhe Austrohungarisë — është fakti se mendime të këtilla jipen pa studiuar dokumentat që ndodhen në Arkivin shtetëror të Vjenës. Në këtë arkiv, përveç tjerash, ndodhen edhe nja njëqind letra të Konitzës, shkruar frëngjisht me dorën e tij, drejtuar Ministrit të Punëve të Jashtme të Austrisë, Goluchowski.

Secila nga këto letra është një dokument historik me plot informata mbi Konitzën, punën e tij, fletoren »Albania«, bashkëpunëtorët, gjendjen politike në Shqipëri, nëpër kolonitë shqiptare e, mbi të gjitha, marrëdhëniet e Konitzës me Austrohungarinë. Këto letra si edhe një varg raporte të konsujve austriakë nga anë të ndryshme në lidhje me Konitzën na japin mundësi që ta analizojmë deri në hollësi evolucionin e marrëdhënieve midis dy palëve, krizat, baticat e zbaticat dhe në fund ndërprerjen e marrëdhënieve në mënyrë definitive, të zhgnjyerit e plotë të Konitzës me politikën austriake, sidomos në lidhje me mosinteresimin austriak për kufitë e Shqipërisë së Jugut, gjë që e brengoste Konitzën vazhdimisht.

Mu duke u mbështetur në këtë lëndë arkivale të Vjenës, nga një kompleks çështjesh do të përpiqemi të sqarojmë vetëm një: si filloi interesimi i Austrohungarisë për revistën »Albania« dhe rrjedhimisht si filloi subvencioni i saj nga Austrohungaria dhe çfarë modifikimesh bëri Konitza në fizionominë e revistës në bazë të kërkesave të Ministrisë së Punës të Jashtme austrohungareze.

Pikësëpari duhet theksuar se katër numërat e parë të »Albania« i botoi Konitza vetë, ndoshta me ndihmën e ndonjë grupi shqiptarësh apo nga ndonjë burim tjetër; por me siguri pa ndihmën e Austrohungarisë. Sipas të gjitha gjasave, midis personalliteteve austriake, interesimin e parë për »Albania« e shfaqti konsulli i Austrisë në Shkodër, Theodor A. Ippen, njeri jashtëzakonisht i mësuar, njohës i mirë i kushteve shqiptare të asaj kohe, autor i një vargu veprash historike dhe gjeografike mbi Shqipërinë. Konitza ka ditur mirë se kush është Ippeni, sa e rëndë është fjala e tij në Ministrinë e Jashtme kur është puna për çështje shqiptare. Prandaj Konitza i ka dërguar Ippenit në Shkodër katër numrat e parë të »Albania« me një dedikim. Në shenjë falënderimi, Ippeni i dërgoi Konitzës një letër konvencionale në Bruksel, të cilën letër mjerisht nuk e kemi në dorë (por ndoshta ndodhet në fondin e korrespondencës të mbetur pas vdekjes së Konitzës). Pas marrjes së kësaj letre, Konitza i përgjigjet Ippenit me një letër dërguar nga Bruksell më 18 Gusht 1897. Letra

e Konitzës Ippenit i është dukur tejet interesante dhe ai, me një letër përcjellëse, ia dërgon kopjen e saj Goluchowskit në Vjenë. Këtë letër të Faikut shkruar frëngjisht e kemi zbuluar në Vjenë. Ajo është shumë indikative dhe instruktive — dhe jo vetëm për temën tonë. Prandaj po japim përkthimin shqip:

»Zotëri,

E mora letrën me të cilën më nderuat duke ma dërguar dhe nuk di se si t'ju falënderoj për urimet që Ju shprehni për veprën që kemi ndërmarrë. Përgëzimet dhe urimet Tuaja kanë aq më tepër vlefte sepse vinë nga ana Juaj: Konsujtë e Austrisë kanë ndihmuar, kush më pak e kush më shumë, në rilindjen shqiptare; a nuk ishte një konsull i Austrisë Hahni, i cili punoi dhe mendoi plot tridhjetë vjet botimin e monumentit të parë e të çmuar mbi shqiptarët?

Nga pikpamja letrare, unë besoj se ndërmarrja jonë tashmë ka një qëllim të kufizuar: të frymëzojë shumicën e Shqiptarëve me dëshirën që të anojnë nga unifkimi i gjuhës së tyre, duke i shkrirë në mënyrë racionale ndryshimet dialektore të Shqipërisë. Ne, gjithashtu, ia kemi arritur që t'i japim gjuhës një shtrirje të gjerë dhe fjalorit një pasuri më të madhe.

Në fushën politike, sado që influenca e »Albania« shtrihet në një rreth të ngushtë duke qenë se ajo bie në duart e gjithë atyre që drejtojnë lëvizjen shqiptare, ne kemi mundur të krijojmë midis këtyre një rrymë të gjallë kundër helenizmit dhe kundër synimeve centraliste të Turqve.

Mjerisht, propaganda italiane — e mbështetur te pseudoshqiptarët e Kalabrisë dhe Siqlisë — bën një përparim shqetësues midis qarqeve nacionaliste; ndërsa mjetet tona nuk na kanë lejuar t'i luftojmë në mënyrë të frytëshme intrigat nga ajo anë e Adriatikut. Duke shfrytëzuar paditurinë e bashkatdhetarëve tanë, Italianët besojnë me gjithë mend t'ua mbushin kokën se bashkimi i Shqipërisë me Italinë do të ishte shumë i dobishëm; kurse një bashkim me Austrinë do t'ishte një fatkeqësi. Por Shqiptarët e zgjuar e dinë fare mirë se një bashkim me Italinë do ta çonte Shqipërinë në mizerje dhe në shkatërrim të plotë ekonomik dhe se, e bashkuar me Austrinë, ajo do të zhvillo-

het lirisht në tri pikpamje: nacionale, ekonomike dhe intelektuale. Ky opinion — të cilin unë kam patur rastin ta ve rë shumë herë te një numër i madh Shqiptarësh — sado që politika e tashme nuk na lejon ta themi botërisht, është njëkohesisht edhe opinionimi im dhe i miqve të mij që, në se një autonomi politike e plotë do të jetë për ne gjë e pamundur, prapë do t'ishte një fat nëse Shqipëria do t'arrinte të gëzojë një autonomi administrative me një bashkim politik dhe ushterik me Perandorinë austriake.

Koha ndoshta do të na lejojë që një ditë t'i mësojmë bashkëkombasit tanë të gjykojnë në mënyrë më të shëndoshë mbi çështjet, e jo t'u binden thënieve të intriganëve dhe pseudoshqiptarëve.

U lutem të pranoni, Zotëri, shprehjen e ndienjave të mia më të çquara.

Trank Spiro

(Faik bej Konitza)

Kjo letër e Konitzës pikëpamjet e tij në lidhje me propagandën e Italisë me anë të Italo-shqiptarëve dhe mendimet e tij të volitëshme ndaj Austrohungarisë, e kanë nxitur Ippenin që të ndërhyjë te Ministri i Punëve të Jashtme të Austrohungarisë, Goluchowski. Më 3 Shtator 1897, Ippeni i shkruan një letër Goluchowskit dhe pasi që i shpiegon se si ka marrë një përgjigje interesante nga Konitza dhe për ç'arësye, i dërgon atij kopjen e letrës së Konitzës (letrën që dhamë më sipër). Ippeni, përveç që i ka studiuar mirë katër numrat e revistës, ai ka mbledhur edhe disa probleme, të cilat na duken interesante dhe prandaj do të ndalemi pak në 'ta. Ippeni thotë që Konitza ka marrë pseudonimin »Trank Spiro Beg« nga romani »Hasan Jeniçeri« (Hassan le Janissaire) i shkrimtarit francez Leon Cahin. Pastaj Ippeni i përkujton Goluchowskit letrën që ka dërguar Ippeni më 29 Qershor të të njëjtit vit në lidhje me një projekt për themelimin e një gazete shqipe të cilën do ta subvenciononte Austrohungaria, dhe e pyet Goluchowskin nëse ka marrë ndonjë vendim mbi këtë gjë apo jo. Sipas mendimit të Ippenit, do t'ishte gjë e rrezikshme sikur të themelohej një gazetë e re dhe prandaj, në letrën e atëherëshme, i ka propozuar Goluchowskit që Austria të financojë gazetën »Shqipëria« që botohej në Bukuresht. Mirëpo,

pasi që ka marrë revistën »Albania« të Konitzës dhe e ka analizuar, Ippeni e ka ndruar mendimin rreth gazetës »Shqipëria« të Bukureshtit dhe i propozon Goluchowskit që ta përqëndrojë vemendjen në revistën »Albania« . Me këtë rast Ippeni i propozon Goluchowskit që t'i shtrojë Konitzës këta kushte:

1. një ndryshim të programit të revistës »Albania«: Konitza e ka quajtur këtë »Organ i 'Partisë autonomiste- revolucionare'« kurse Ippeni propozon që fjala »revolucionare« të hiqet dhe Konitza duhet t'i evitojë sulmet e hapura kundër Qeverisë turke;

2. në çdo numër, Konitza duhet të botojë ndonjë artikull që »ne do t'i dërgojmë në dialektin geg dhe me ortografinë e pranuar nga ne«;

Në të njëjtën letër Ippeni bën dhe një vërejtje: »Eshtë për të menduar në lidhje me një gjë: Trank Spiro Beu ose i mashtron Italo-shqiptarët dhe gazetën e tyre »La Nazione Albanese«, ose mua — thotë ai; sepse midis asaj që shkruan në revistën e vet dhe asaj që më shkruan mua në letrën e tij, egzistën një kundërthënie diametrale.«

Fill pas kësaj, Goluchowski ka thirrë Konitzën që të vijë në Vjenë për të biseduar me 'të. Bisedimet janë zhvilluar më 25 Nëntor 1897 në Vjenë. Ditën e nesërme, pas bisedimeve, Konitza i shkruan Goluchowskit një letër nga Vjena, në të cilën bën një përmbledhje me shkrim të bisedimeve dhe i paraqet atij idetë e veta mbi revistën, mbi kushtet e reja, mbi punët që duhen kryer e të tjera. Kjo letër është me të vërtetë një program i propagandës që duhet bërë në të gjitha lëmitë e jetës politike dhe intelektuale. Letra është një provë se sa i madh ka qënë aktiviteti i Konitzës, sa shumë dhe sa larg ka menduar për çështjet e ndryshme shqiptare, sa thellë ka mundur të hyjë në problemet e ndryshme shqiptare. Meqenëse letra na duket me shumë rëndësi, do të japim tekstin e saj frëngjisht dhe përkthimin në gjuhën shqipe. Mjerisht koha dhe vëndi nuk na lejojnë të bëjmë komentimin e shumë ngjarjeve dhe problemeve që Konitza përmend në këtë letër; ndoshta këtë do ta bëjmë më vonë, nëse do të kemi mundësi t'i hyjmë punës

së botimit të kësaj korrespondence në përgjithësi.

Ja përkthimi shqip i kësaj letre:

»Zotëri Baron,

Kam nderin t'i paraqit Shkëqesis Suaj, në trajtë letre, një përmbledhje të shkurtë të bashkëfjalimit që kemi patur dje. Si të gjitha çështjet, ajo që na çetëson duket të shqyrtohet nga tri pikëpamje: I) qëllimi që duhet ndjekur; II) mjetet për ta arritur; III) pengesat që dalin përpara dhe që duhen kaprxyer.

E para — Qëllimi që duhet ndjekur dhe arritur është 1. zhvillimi i ndienjës kombëtare shqiptare, duke i bërë gjithë Shqiptarët përsosmënisht të vetëdijëshëm të nryshimit rrënjësor që ata kanë me Turqit; 2. të grumbullojmë gjithë fuqitë rreth një qendre të vetme që kështu të bëhet i mundëshëm një veprim i përbashkët, i çfardo natyre që të jetë; 3. të punojmë në menyrë që të gjithë Shqiptarët, duke qënë kurdoherë brënda kufive të ligjit dhe të respektit për autoritet e vendit, ta kuptojnë vetvetiu se ku duhet t'i drejtojnë aspiratat e tyre për interesat ekonomike dhe intelektuale, nëse ngjarje të papritura do ta shpejtonin çthurrien e Çështjes së Orientit.

E dyta — Mjetet që duhen përdorur:

a) gazeta, e cila, e redaktuar toskërisht, gegërisht dhe frëngjisht, do të botojë këngë popullore, kronika historike, poezii patriotike, probleme ekonomike, shënime politike të paraqitura në trajtë të lajmeve të ndryshme në mënyrë që as të zgjojë mosbesimin e Portës me komente armiqësore, as edhe t'i shtyjë Shqiptarët, me komente lavdëruese, drejt një qëndrimi të favorëshëm ndaj Portës së Lartë; gazeta duhet gjithashtu të botojë lajme e korespondenca nga të gjitha anët e Shqipërisë, në mënyrë që të vendosen lidhje të qëndrueshme dhe të rregullta midis të gjitha qyteteve shqiptare; letra nga Sërbia, Bullgaria, Greqia, Bosnja; shpiegim i reformave të nevojshme; në çdo numër një kronikë dashamirëse mbi të gjitha besimet fetare në Shqipëri, me qëllim që të dërmohet paragjykimi i përhapur te shumice e Shqiptarëve se feja ua ndalon të merrem me gjuhën e tyre kombëtare, etj., etj.

b) Botimi, dy ose tri herë në vit, i broshurave të vogla të shumëzuara në mijëra

ekzemplare në të dyja dialektet, në trajtë të thjeshtë, në të cilat ndienja kombëtare do të zhvillohej me anë të pyetjeve dhe përgjigjeve dhe në të cilat do të lihej më nj'anë politika direkte;

c) Themelimi i një shoqërie të përgjithshme »Rilindja Shqiptare« (Konitza e quan »Përlindja Shqiptare« H. K.), anëtarët e së cilës do të kryenin me anën e fjalës atë punë që gazeta do të kryente me anën e shkrimit, dhe nyjet e së cilës janë duke u përpunuar dhe do t'u bëhen të njohura Shqiptarëve vetëm pasi që t'i nënshtrohen gjykimit të Shkëlqesis Suaj;

d) Korespondenca: duhete të vendosen marrëdhënie të rregullta e të vazhdueshme me gjithë Shqiptarët, të cilët mund të ushtrojnë një ndikim çfarëdo që të jetë në kuptimin e dëshiruar;

e) Dërgimi i kohëpaskohëshëm i një korespondenti të aftë në Sërbi dhe kudo që të ketë Shqiptarë, të cilët kalojnë në Shqipëri gjysmë viti, me qëllim që të organizojë atje degë të shoqërisë, t'i mësojnë njerëzit të lexojnë, të shpërndajnë broshura dhe në rast nevojë të mbajnë edhe konferenca;

f) Shkollat: këto duhet të jenë objekt i interesimit tonë të gjallë, aq më tepër sepse Shqiptarët dëshirojnë me gjithë shpirt hapjen e tyre; mirëpo, nga një anë mungon iniciativa e nevojshme dhe nga ana tjetër profesorët. Do të nevojitej, pra, t'i dërgohen peticone Qeveris osmane nga të gjitha anët ku janë të nevojshme këto shkolla. Përveç gjuhës shqipe, e cila do t'ishte baza e mësimi, do të nevojitej edhe një kurs i Turqishtes për ta qetësuar Portën, si edhe një kurs i Frëngjishtes dhe i Gjermanishtes, për shkak se kjo gjë e re, jam i sigurtë, do t'i entuziasmonte gjithë Shqiptarët. Shkollat do ta pranenin udhëheqjen nga »Rilindja Shqiptare« (Renaissance Albanaise) e themeluar në Shqipëri, kështu që të mos përhapet ndonjë ndikim tjetër nga profesorët te nxanësat dhe nga nxanësat te familjet e tyre;

g) Besimet fetare: do të duhej të vendosen marrëdhënie miqësore me të gjithë krerët fetarë e posaçërisht Bektashinjtë, ndikimi i të cilëve tash për tash mund të jetë i dobishëm; si edhe për çdo rast që mund të paraqitet në të ardhmen do të jetë

mirë të zhvillohen në mënyrë të matur prirjet për një autonomi fetare.

E treta — Midis pengesave që duhen kapërxyer janë:

a) Pengesa më serioze është mosbesimi tradicional dhe gjithënjë me i madh i Portës së Lartë. Duhet të lihet më nj'anë kulturi i lajkave për Qeverinë turke, sepse një gjë e tillë mund të ketë një ndikim të padëshirueshëm në shpirun e shqiptarëve; duhet të lihet më nj'anë çdo kritikë, të merret një qëndrim korrekt dhe pothuaj miqsor dhe të detyrohet ajo (Qeveria turke — H. K.), me anë të një politike të aftë, të besojë se është fjala për lëvizje paqësore, thjeshtësisht intelektuale, pa qëllime politike;

b) Një pengesë tjetër është urrejtja e krijuar midis shqiptarëve për shkak të ndryshimeve fetare; mirëpo kjo pengesë do të zhduket, sepse vetë ne do ta bëjmë për vehte miqësinë e krerëve fetarë;

c) Propagandat e huaja: veprimtaria e propagandave të huaja do të zhduket nëse ne, vazhdimisht, me vendosmëri dhe pa pasione, do t'ua shtrojmë Shqiptarëve para syve faktet që rrëzojnë këto intriga, si edhe në se do t'ua tregojmë pasojat që do të vijnë në qoftë se ua lemë shtegun hapur këtyre intrigave;

d) Shqiptarët e jashtëm: është më se e dobishme që autoriteti i tyre moral mbi Shqiptarët të zhduket. Ne do ta arrijmë këtë pikësynim duke provuar, me fakte e dokumenta, se një palë punon për Italinë, një palë tjetër për Bullgarinë apo Greqinë, dhe të tjerë për vetvehte. Kështu, ne do të sigurojmë vulnetin e mirë të Portës, e cila — dhe unë kam arsye të forta të besoj — i jep një rëndësi të tepruar propagandës së Bukureshtit. Një nevojë tjetër e këtij veprimi kundër Shqiptaro-italianëve dhe Shqiptaro-rumunëve është se shtypi dhe si pasojë edhe opinioni publik evropian, mësohet dalngadalë t'i konsiderojë këta si përfaqësues të Shqiptarëve, gjë që është e gabuar për shkak se vetëm disa Ortodoksë dhe disa Katolikë kanë mundësi që t'u dëgjohet zëri me anë të Bukureshtit dhe Romës, ndërsa Muslimanët — shumica dërmuese e vëndit — kanë dhënë prova se aprovojnë vetëm revistën »Albania«. Mirëpo ky gabim i shtypit mund të jetë i dëmshëm në çastin e duhur dhe

prandaj është me rëndësi që një gabim i tillë të shkatërrohet.

Më në fund, duhet thënë në trajtë përfundimi se të gjitha punët tona, të gjitha përpjekjet tona duhet të udhëhiqen nga këto dy ide tona: 1. të mos krijohet një parti, por të grumbullohen **të gjithë** (nënvizuar nga F. K.). Shqiptarët rreth të njëjtit qëllim; 2. gazeta, shoqëria, shkollat, propaganda – të tëra këto duhet të kenë vulën e një lëvizjeje spontane, ku përkrahjet, miqësitë apo simpatitë nuk duhet të ndikojnë aspak për inkurajimin tonë.

Ja, Zotëri Baron, kjo është, në vija të përgjithëshme, përmbajtja e bisedimeve

që patëm dje. Unë kam menduar mbi të gjitha pikat dhe i kam thelluar të gjitha hollësitat. Një raport i kohëpaskohshëm mbi punën që do të kryejmë do t'i dërgohet Shkëlqesia Suaj me anën e Legatës Imperiale e mbretrore të Brukselit.

I lutem Shkëlqesis Suaj, Zoti Baron, të pranojë shprehjet e homazheve të mia plot respekt,

Faik Beu i Konitzës

(Trank Spiro Beg) – Vjenë, më 26 Nëntor 1897

(Vazhdon në numrin e ardhshëm)

Foto: Zoran Vognrić

Të kërkojmë të pamundshmen

Djemtë që në gjithë qytetet
e botës së civilizuar
i rrah rrugëve policia,
kanë të shkruar në transparentet:
Realë të bëhemi,
të pamundshmën ta kërkojmë.
Ne që ka herë humbëm
atë farë pike
me të cilën donim të kthenim
vendin nga kursi
që na përplas jetën
si lëvozhga bananeje
buzë ujërash,
kush nga ne di
ç'është pathosi
e pezmi i shenjtë
e dashuria e madhe?
Kujtojmë,
se dikah ndërmjet tyre
përpëlitën fuqi fatesh
(deti dhe hëna në luftën e tyre
tërheqin lëvozhgat
poshtë e lartë
nëpër ujin e ndotur),
ne pezullojmë.
Që të mos na vete tutje jeta
që të mos mbesë pa fytyrë,
që aq shkretërisht të mos mbesë zbrazët,
duhet gjetur prapë atë pikë.
Realë të jemi,
të kërkojmë,
çfarë s'është e mundshme.

Si të të quaj

Kur kthen vetëm midis barakash,
në të cilat mërdhijnë sezonalë mrrolaqë,
frikësohesh,
se mos nisin kah cicat tua të vockëla,
duart e mësuara të bartin dërrasa e tulla.
Atëherë të them,
kudo sall frikë sheh, vogëli im Franz Kafka,
a s'e di se duart e fuqishme
nderojnë bukurinë skofi?

Kur pimë birrë në mehanen përplot
e kur me etje fëmije bën një hurpë të madhe,
them, ngadalë detar i moçëm,
lundrimi i sontëm s'do të zgjasë shumë.

Kur rrugës më vjen kundruall
me trup si djalë e flokë të prerë,
të them, si je, djalë imi i zgjuar,
si e humbe ditën?

Kur para dyerve të shtëpisë
kafshon në mjekrën e mërdhirë,
them, hej Mackie Messer, cub rrugësh,
do të ta kthej në tjetër vend.

E kur puthitesh me mua
e me duart
më zë kokën,
të quaj Mrikë, si quhesh vërtetë.

Kozmologji sllovene

Të gjitha pas mendjes janë bërë
unë këtu e bota rreth meje-e panjohur dredhë.

Si planete
trupat e afërt sillen rreth meje.

Vehtjet nga librat rrotull vijnë
bashkë me njerëzit që me mua jetojnë.

Tutje rrotullohen pamje e tone:
kontakte televizive me botën mbaj prore.

Këtu e tutje optika s'është më si më parë:
të gjitha njëra mbi tjetrën notojnë vërdallë.

Edhe dielli: kur këndshëm më rrezon,
rreth meje vorbull planetesh e galaksish mbulon.

Po tutje yjesh s'ka asgjë e aq më bën.
Atje rreth meje sall boshësi ngarend.

Gruaja e poetit

Grua e poetit
tek poeti rëndom nuk sheh
farë madhështishë të padyshimta
si shkollaret,
të cilat e njohin sall nga librat.
Gruaja e poetit
ia lanë poetit këmishën,
ia ujtisë jakën e tij
dhe i ndihmon në gatimin
e gjellërave pak më të zorshme.
Merret vesh se ajo don njerëzinë
edhe lulet edhe poezinë,
po me të sajën.
Çfarë sheh me sy
don ta zë me dorë
apo ta puthë me buzë,
të gjitha do t'i shijojë.
Pse ka kofshë të bukura
e gjithë ditën e zotit vërtitet në shtëpi
me përparëse e pantofla,
gjallëria e saj është sagllam.
Si çdo ëngjëll
është mëkatore dhe e pashme,
u pushtueshme dhe e dashur,
por s'don të ketë fëmijë,
ajo ende është vetë fëmijë.
Si çdo djall
është kokëfortë e krenare,
dorëlibër e mendjemadhe.
Burrin e vet gjithnjë e puth
dhe marrëzisht e kafshon
dhe s'e le të qetë tek punon.

Dhelpërake siç është lëpihet si macja
dhe ankohet,
se si është e vetmuar atje poshtë
me revistat e gramofonin.
Fama e burrit të saj e zbavit,
atë se do për poezitë e tij,
po vetëm se sheh
tek i gëzohet rinisë së saj.
Gruaja e poetit është begatia e poetit.

Kënga

Po takohemi në atë vend në mbrëmje.
Ti ndahu pak nga librat e provimit,
unë nga mbledhja, nga kafeneja apo nga diç tjetër.
Bëje kafenë dhe mes Leninësh
e broshurash të vogla bëj pak vend
në tavolinë për mollën.

Dhe zhvish mintanin.

Kjo dashuri jona tepër e thjeshtë. E bukur.
Vjen me ne në darkë se duhemi,
se nuk është ëndrrimtare,
po midis mijëra punëve
jetojmë nga ajo.
Gëzim i çiltërt,
me shije të buzëve tua,
me butësinë e doçkave tua,
me peshën e heshtur të trupit tim.

Gjijtë tu janë dy zogj të zënë,
që s'ikin, se je imja e tëra.
Dhe buzët tua japin kurajë për nesër,
për punë e nder,
se janë të guximshme e të ndershme.

Mbrëmjet tona s'janë ikje,
pjesë dite janë: si molla në tavolinë,
si buka, si Lenini,
si punët që janë të pastra për njerëzit.

Nga sllovenishtja: S. Kabashi

HALIL MATOSHI

In the Name of God

(vend letre, Neriman Kamberit)

të pyesësh se ku është Shtëpia e Bardhë
në diasporë të thonë rrufeshëm: atje nga kemi ardhë!

në Washington Di-Si nuk kemi shtëpi
në Vuthaj majë-shkëmbit më tha një shqiptar
atje është trolli i Shtëpisë së Bardhë!
tek buron Drini foli dikush-tek derdhet ai tha një tjetër
duhet të besosh në gjithëçka sonte në »SHERATON CENTER«
nuk thuhet me fjalë nuk nxiret në letër
fundosur në shpirtë e mbyllur në zemër . . .

me emrin e zotit përbejmë këtë flamur
(52 yje, 52 toka, 52 gurë . . .
s'i ndanë ideologji nuk i ndanë ndoj mur)
për ne është zot-ky flamur!
(e mund ta shohësh në xhepa farmerkash
në shitore çokoladash a karramelash . . .)

duhet të besosh sonte në zot në »SHERATON CENTER«
në gjithëçka të besosh sonte patjetër . . .

i lutet zotit në Capitol njeriu
kur pëllumbat fluturojnë lartë lartë në hapësirë
i lutet parasë i bardhi-lutet i ziu

virtyti i drejtësisë dhe i paqes së amshueshme
me 52 yje ngjitet lartë në qiell
me ngjyrën e parasë dhe pëllumbat përzier . . .
në vendin e demokracisë duhet të besosh sonte
edhe nëse Ginzbergun e ke mik të vjetër
(tek pëshurr në Capitol tek shanë e shfrynë . . .)
ti duhet të besosh në drejtësin sonte patjetër!

poshtë nën strehët e Capitol Hillit shajnë pushtetin
të ndjekur politik, klosharë, lakmitarë, homoseksualë . . .
etiopianë, rumunë, rus e azilantë të tjerë
(në Kopshtin e Paqes para Shtëpisë së Bardhë)
në »SHERATON . . .« sonte s'ka sharje-ka shqiptarë . . .

njerëzit e robëruar në këtë tokë të lirë
vijne diku nga lindja nga një tokë e urtë-nga një tokë-mirë
përtej diellit vijne-njerëz të mërdhirë
me paqe bëjnë luftën-luftëtar paqeje janë
klithin për të drejta
e qajnë për vatan!

O jo! Shqiptarët nuk klithin
po këndojnë! I dëgjo Neriman! ? Këtu në New York City
balli i minatorëve sontë po ndriqon
nga shtresa e nëntë e ferrit që »Trepçë« i thonë
shpirtërat e mallkuar bëjnë dirtë n'»SHERATON...«

sontë shqiptarët u ngjiten në qiell Neriman
tek mbjell urti i përndrituri Bogdan
Noli tek ndez Vatrën tek mblidhen tok shtegëtarë
tek vijne minatorët me nga i'fanarë
sa qenkan rritur t'i shohësh o zot
fëmijë të diasporës që bëjnë dasmën sot...
Mbahu nëno...

Gjergji nga Kështjella mbi Krujë tek vështro
majë-shpate udhën e hapur po e mbanë, vë veshin e dëgjon
kur në Kongresin Amerikan ligjeron Rugova
tek thërrasin mijëra zemra: FREE KOSOVA...

në Vuthaj majë-shkëmbi është shtëpëi e bardhë
»e vëllëzërve dhe motrave të mallit tim...«
(ç'dasmë e përlotur bëhet në këtë stinë
Qosja shtegëtarëve ua solli shtëpinë...)
dhe s'ish ajo shtëpia ai djep i vjetër
por ishte kjo Fjala po ishte kjo Vepër...
»... s'u kemi dhënë punën s'u kemi dhënë lirinë...
që s'i patëm të sigurt kurrë as vet!«
por At-Dheu po ringjallet-At-Dheu po ju pret!

ju sjell përqafime nga vendi i Dhimbës Krenare
nga Luginë e Gjakut nga Fusha e Lotëve
u flas bashkatdhetarëve-zemra më dridhet fare
pranë duhet ta kesh një zot-sontë në »SHERATON...«
të mos bëhesh aq i lig të te pëlças loti
e të mos jeshë aq i fortë të te vrasë moti...

at Liolini për amshim lutet për të rënë
për dritën që do mbijë-për ditën që do vijë...

këtu i thonë Tokë e Demokracisë
gjithëçka paguhet-asjë nuk falet
e duhet të besosh në gjithëçka sonte për hirë të lirisë
ajo s'hyn në raporte shërbimesh të ndryshme të sigurimit
në kamerat e »demokracisë së kaltër« të Federatës sime
as në raportet e CIA-s; s'e zënë dot kamerat as humbët
në etër
mos ia vë veshin askujt kur flet me zemër...

shqiptarët nuk shajnë sot këtu pushtetin
kanë tjera halle dhe i qajnë ato
zor të besojnë se Zoti është me ta
nejse, në »SHERATON... « sonte beso në gjithëçka...

në Capitol Hill shqiptarët kërkojnë drejtësi
Zotit të Madh i lutën të bëjë diçka për ta
për ta hequr qafe ARESIN e Zi...

megjithatë
LAMTUMIRË AMERIKE...

askujt t'i besoj më s'kam fuqi
u lodha nga fjalët nga premtimet për demokraci
s'i besoj më as pëllumbit të bardhë që flut'ro mbi Capitol
mësa korbit tim që n'dritare më rri
askujt t'i besoj më s'kam fuqi...

dyshoj në çdo gjë vargu po më dridhet
s'ma mbush mendjen fotografia ime para STATUE OF LIBERTY
nuk besoj se unë jam ky!
Liria nuk fotografohet
nuk ngjizeet në statujë nuk shprehet me fjalë
LIRIA KRIJOHET...

LIRI-është drita që vie nga qielli
LIRI-janë të rënë që ngjiten te dielli
LIRI-s'është Lufta po Dashuria
Fjala e zemrës dhe dy gishta të ngritur nëpër rrufe
kur brezi im lë peng rininë-lule për At-dhé
Neriman, Amerika nuk është zot, mos i beso
megjithatë u dashka ta krijosh një dreq-zot, ta përbeshtë
LAMTUMIRË AMERIKE, KUDO QË TË JESHË!

Washington D.C. Capitol Hill
New York City, 23 – 30 prill, 1990

Foto: Hazir Reka

POLEMIKË / POLEMIKA

Dr. FADIL SULEJMANI

Të shembet muri i »Berlinit« që ngriti Maqedonia për ta ndarë Kosovën

Që nga viti 1981 është marrë qëndrim në Maqedoni që të ndërprehet çdo lidhje me Kosovën, çdo kontakt shqiptar me këtë vend. Organet më të larta shtetërore të kësaj republike urdhëruan haptas e fshehtas që të pengohet plotësisht depërtimi i shkollës, i arsimit, i literaturës, i këngës, i fjalës dhe përgjithësisht i historisë dhe i kulturës shqiptare që vjen nga Kosova me motivacion se çdo gjë shqiptare nga kjo Krahinë është e indoktrinuar, irredentiste, kontrarevolucionare e separatiste dhe ka për qëllim kosovizimin e Maqedonisë.

Mjetet, metodat dhe mënyrat që përdoren në Maqedoni për të bllokuar nga çdo pikëpamje lidhjet me Kosovën janë të shumta e të ndryshme dhe në disa raste madje ato janë edhe të çuditshme, të dhembshme, të turpshme e qesharake.

U ndalua përdorimi i literaturës dhe i këngëve shqipe kosovare në Maqedoni

Kështu, bie fjala, menjëherë pas vitit 1981 u ndalua përdorimi i literaturës dhe i librave shkollorë në gjuhën shqipe nga Kosova, duke u mënjeluar nga programet shkollore, si lektyrat, ashtu edhe tekstet e lëndëve të ndryshme mësimore, librat e leximit dhe gramatikat shqipe të autorëve kosovarë. Të gjitha këto u zëvendësuan me literaturë maqedone dhe u plotësuan me anë përkthimesh nga kjo gjuhë, madje, për çudi, edhe gramatikat.

Po kështu u ndalua edhe shfrytëzimi i kasetave me këngë të Radiotelevizionit të Prishtinës dhe u hoqën zyrtarisht nga përderimi i Radio Shkupit dhe i radiostaci-

oneve të tjera lokale në Maqedoni edhe disa qindra këngë të tjera popullore e folklorike shqiptare, gjoja se na paskan përmbajtje nacionaliste dhe si të tilla nxitkan urrejtje ndërnacionale dhe kështu prishkan vëllazërimbashkimin e popujve anë.

Gjithashtu iu ndalua këngëtarëve dhe këngëtareve nga Kosova që të këndojnë në Maqedoni kudo qoftë, çkado qoftë dhe sido qoftë: në dasma, në bankete, në ahengje dhe në forma të tjera gëzimesh, festash e ceremonish familjare e shoqërore. Ende na është e freskët afera e këngëtareve dhe e këngëtarëve kosovarë, të cilët, për shkak se kënduan në disa dasma të Pellgut të Tetovës e të Gostivarit, u përzunë nga Maqedonia, u maltretuan dhe u dënuan madje edhe me burg. Këta ishin këngëtarët dhe këngëtalet, si: Shkurte Fejza, Shyhrete Beluli, Shqipe Kastrati, Resmie Kida me të vëllanë e saj e të tjerë.

Madje edhe disa intelektualë shqiptarë që patën rastin të marrin pjesë në ato dasma, ku kënduan këto këngëtare kosovare, u dënuan me masa të ndryshme partiake dhe u përjashtuan nga puna, siç ndodhi rasti me një grup profesorësh të Gjimnazit të Tetovës, të Shkollës tetëvjeçare të Grupçinit e të tjerë. Të gjithë intelektualët dhe nëpunësit shqiptarë në Maqedoni janë porositur që aty ku këndojnë këngëtarët kosovarë dhe ku këndohen këngë nga Kosova të mos marrin pjesë dhe, nëse ndodhen aty rastësisht, të largohen prej atypari, sepse mund të indoktrinohen me shqiptarizëm, të cilin prej 1981 filloi ta luftojë haptas pa mëshirë e pa turp kjo republikë.

Kush zihet duke lexuar literaturën shqipe të botimeve të Prishtinës, qoftë ajo mësimore-shkollore, qoftë madje edhe nga beletristika, si dhe kujt i gjenden kaseta këngësh nga repertori i këngëve të Radiotelevizionit të Prishtinës, u konfiskohen librat e radiokasetat, merren në përgjegjësi në polici, maltretohen, dënohen edhe me burg, dhe, ata që punojnë, përjashtohen edhe nga puna. Për literaturën dhe këngët shqipe nga Shqipëria as që mund të mendohet e lëre më të flitet.

U blokua (ndërpre) publicistika kosovare në Maqedoni

U ndërpre edhe marrja e gazetave dhe e revistave shqipe nga Kosova. E vetmja gazetë që vinte herë pas here në Maqedoni, kryesisht në Tetovë e në Gostivar, ishte »Rilindja«. Por edhe kjo fshihej dhe nuk u shitej lexuesve nga ana e shitësve të kiosqeve, që janë që të gjithë maqedonë, dhe të nesërmen kthehej prapa për Kosovë, duke thënë se nuk po shitet.

Ka pasur disa herë propozime nga organet kompetente komunale që të mos merrej as kjo gazetë, por, megjithatë, ardhja e »Rilindjes« aty-këtu në Maqedoni u la si dukete për alibi sa për të mos thënë bota se u ndërpre plotësisht shtypi shqiptar nga Kosova në Maqedoni, e për të thënë maqedonët se ai po vjen në këtë vend »socialist« pa kurrfarë pengesash.

Në këtë kontekst të ndërprerjes së marrëdhënieve kulturore e arsimore me Kosovën, Maqedonia blokoj plotësisht televizionin e Prishtinës, programet e të cilit nuk mund të ndiqen më askund në Maqedoni me qëllim që në këtë vend të mos dëgjohej fjala shqipe nga Kosova. Përkitazi me këtë, është interesant të jepet një e dhënë e cila dëshmon më së miri hipokrizinë politike të pushtetit maqedon ndaj kauzës shqiptare në Maqedoni. Aty kah mesi i marsit të vitit 1990,

me rastin e udhëtimit për Bullgari, ministri i punëve të jashtme i Shqipërisë, Reis Malile, u ndal në Shkup dhe ja atë natë kah ora nëntë e mbrëmjes filloi të shfaqet drama shqipe për Migjenin Dshembje krenare» e S. Aliut pa qenë fare më parë e lajmëruar në program. Kjo i kënaqi dhe i çuditi shqiptarët në Maqedoni se ç'e gjeti Shkupin të japë diçka në gjuhën shqipe që kurrë më parë s'e kishte bërë, por pastaj kuptuan se këtë e bëri vetëm e vetëm me qëllim që ky funksionar shqiptar të shohë e të bindet se nuk është ashtu siç thonë bota se shqiptarët në Maqedoni janë plotësisht të diskriminuar në përdorimin e gjuhës së vet, të së drejtës për shkollim, për punësim etj.

Gjuha shqipe nuk kuptohet në Maqedoni, ndonëse në këtë republikë ka më shumë shqiptarë sesa maqedonë

Jo vetëm e dëgjuar, por as e shkruar fjala shqipe nga Kosova nuk pranohet në Maqedoni, ashtu siç nuk ekziston ajo fare në këtë republikë, qoftë në mbishkrime, qoftë në toponime, qoftë në dokumentacionin administrativ. Të gjitha llojet e shkresave, si: vërtetimet, certifikatat, librezat e dokumente të tjera në gjuhën shqipe, që lëshohen nga Kosova, Maqedonia s'i pranon, përveçse maqedonisht ose serbisht. Sa e sa herë nga Maqedonia i janë kthyer prapë administratës kosovare shkresant në gjuhën shqipe dhe është kërkuar që ato të shkruhen maqedonisht ose serbisht se nuk e kuptojnë gjuhën shqipe, gjuhën e shqiptarëve që përbëjnë shumicën e popujve në këtë republikë.

Në Maqedoni nuk pranohet as sigurimi social-shëndetësor i Kosovës. Çdokush që është në marrëdhënie pune në Kosovë, nëse i bie rasti të kontrollohet a të shërohet në ndonjë spital të Maqedonisë, ai duhet ta bëjë këtë privatisht.

Maqedonia dyert e shkollave shqipe i ka mbyllur, kurse shkollimin shqip në Kosovë nuk e njeh

Politika zyrtare me qëndrimin antishqiptar në Maqedoni nuk njeh as shkollimin shqip në Kosovë, kurse, më anë tjetër, i ka mbyllur dyert e të gjitha shkollave shqipe të mesme e të larta në këtë republikë. Të gjithë ata shqiptarë nga Maqedonia, që e kryejnë shkollimin e lartë a të mesëm në Kosovë, nuk pranohen në punë në këtë republikë, me përjashtim të ndonjë shqiptari »të ndershëm«, me pretekst se na qenkan të indoktrinuara, nacionalistë e irredentistë.

Përkitazi me këtë, studentët shqiptarë nga Maqedonia që shkollohen në Kosovë, s'kanë të drejtë të marrin kurrfarë hursash e kredish. Më anë tjetër, Universiteti i Maqedonisë është etnikisht i pastër: s'ka asnjë degë, asnjë fakultet, asnjë shkollë të lartë në gjuhën shqipe; asnjë profesor shqiptar. Ku të shkojnë këta të gjorë, ku të shkollohen? Ndonësa shqiptarë janë më shumë sesa maqedonë, Maqedonia, jo që s'u ka hapur atyre ndonjë fakultet a shkollë të lartë, por ua ka mbyllur edhe shkollat e mesme në gjuhën shqipe.

Lidhur me këtë është interesant të theksohet se diplomat e lëshuara në gjuhën shqipe nga Kosova entet për inkuadrim në Maqedoni, si: në Tetovë, në Gosti-

var, në Kumanovë, në Kërçovë etj. nuk i pranojnë në asnjë mënyrë, kështu që diplomistët shqiptarë janë të detyruar të shkojnë prapë në Kosovë dhe nga shkollat përkatëse të marrin diploma në gjuhës serbokroate për të mundur pastaj të paraqiten në byrotë e punësimit. Duke e ditur këtë fakt, diplomistët shqiptarë nga Maqedonia me kohë kërkojnë nga organet kompetente të shkollave e të fakulteteve në Kosovë që diploma t'u lëshohet sërbsish që të mos kenë pengesa pastoj për t'u paraqitur në punë.

Nxënësve shqiptarë nga Maqedonia, nuk u lejohej që të shkojnë në ekskursion në Kosovë për të parë qytetet, bukuritë natyrore dhe përmendoret historike të kësaj Krahine, si dhe për t'i parë bashkëkombëtarët e vet dhe për t'u njohur me jetesën, me veshjen dhe me zakonet e tyre karakteristike kosovare. Kjo bëhej dhe bëhet me qëllim që nxënësit shqiptarë nga Maqedonia të mos mësojnë e të mos dinë asgjë për Kosovën, për ta larguar kështu mendjen dhe zemrën e tyre nga ajo.

Kush ka miqësi e krushqi me Kosovën përjashtohet nga puna dhe merret në përgjegjësi

Burokracia komuniste maqedone ka shkuar aq larg në shkëputjen e marrëdhënieve me Kosovën sa që shqiptarëve nga Maqedonia nuk u lejon të lidhin as miqësi e as krushqi me kosovarët, duket penguar këtë me mjete të ndryshme ekonomike e politike. Fjala vjen, dhëndurët kosovarë, d. m. th. ata që i kanë nuset nga Kosova, sidomos intelektualët, jo që s'merren në punë, por përjashtohen nga ajo. Kështu, për shembull, më vitin 1986/87 Zulqufli Hyseni, mësues i grupit klasor në katundin Debërcë të Tetovës, u largua nga puna pse të shoqen e kishte kosovare, pse kishte lidhur krushqi me Kosovën e të tjera raste të këtilla.

Shumëkush që pati në shtëpi miq, shokë, dashamirë e mysafirë nga Kosova, u mor në pyetje e u maltretua se ç'lidhje ai kishte me ata njerëz, pse i kanë ardhur, ç'thonë e ç'mendojnë ata e pyetje të tjera të këtilla provokuese. Gjithashtu merreshin në pyetje, maltretoheshin e provokoheshin edhe ata që udhëtonin në Kosovë, sidomos intelektualët, si të kuptonin se kanë qenë në këtë Krahinë për ndonjë punë e hall të vetin.

Intelektualët shqiptarë nga Maqedonia me punë në Kosovë akuzohen si nacionalistë

Në mënyrë të veçantë maltretohen nga policia intelektualët shqiptarë nga Maqedonia me punë në Kosovë dhe studentët shqiptarë që studjojnë në këtë vend. Sidomos në kohën e demonstratave, të trazirave e të shqetësimeve në Kosovë, në kufirin kosovar-maqedon parkoheshin tri-katër vetura të policisë dhe me orë të tëra i »kontrollonin«, i mundonin i ofendonin pasagjerët shqiptarë të autobusve dhe të veturave private nga Kosova. Sa e sa herë ua ndalonin hyrjen në Maqedoni disa udhëtarëve të këtillë, sidomos intelektualëve, duke i kthyer prapë në Kosovë, gjoja si të rrezikshëm ideopolitikisht për atë vend e për atë kohë, prania dhe aktiviteti i të cilëve mund të nxitë trazira në popull edhe atje.

Kundër intelektualëve shqiptarë nga Maqedonia me punë në Kosovë vazhdimisht shkruante shtypi maqedon zi e më zi, duke i akuzuar si nacionalistë, si irredentistë e si separatistë për disa arsye: për të sulmuar Kosovën se ja çfarë njerëzish ajo ka marrë në punë e ka strehuar; për të shfajësuar veten që nuk u dha punë dhe ashtu i detyroi të largohen nga vendlindjet e tyre dhe për t'i frikësuar politikisht që të mos shkojnë më në Maqedoni se mund të burgosen, me qëllim që kështu ata të ndërpresin lidhjet me prindërit dhe farefisën e tyre në vendlindje, kontaktet intelektuale me këtë anë.

Tregtarët kosovarë në emër të serbëve e blejnë mallin në Maqedoni

Për të luftuar kontaktet me Kosovën, nuk zgjidhen mjetet politike, juridike e morale. Jo rrallë veturat me tagra të gyteteve të Kosovës ndalen shpeshherë pa arsye, kontrollohen, maltretohen e dënohen shoferët e tyre. Tregtarëve shqiptarë nga Kosova, sidomos nga Ferizaji e Kaçaniku, që bien në Tetovë, në Gostivar e në vendbanime të tjera në Maqedoni për të shitur dru për djegie, si dhe dërrasa (llamperi) e trarë për kulme të shtëpive, jo vetëm që u konfiskohet malli nga policia, por edhe mjeti me të cilin bartet ai, dhe kjo krejt është antiligjore dhe antinjerëzore.

Përveç kësaj, pemëshitësit nga Kosova, saherë që shkojnë në Maqedoni për të blerë pemë e perime për dyqanet e veta, duhet ta marrin me vete edhe një serb dhe në emër të këtij ta blejnë e ta bartin mallin deri në vend, sepse, në të kundërtën, ai nuk u shitet, sidomos nga organizatat shtetërore, dhe u konfiskohet rrugës nga policia. Rastet janë të shumta dhe specifikash të ndryshme. Pra, në emër të serbit që e paguan pronari, blehet dhe transportohet malli shqiptar nga Maqedonia për në Kosovë.

Kosova gjithnjë i ka pasur dyert e çelura për Maqedoninë

Derisa Maqedonia politike ka bërë dhe po bën gjithfarë përpjekjesh që të ndërpretë çdo lidhje me Kosovën, të jetë sa më e mbyllur ndaj saj, përkundrazi, Kosova është munduar dhe po mundohet që të jetë sa më e hapur kundrejt Maqedonisë, t'ia çelë asaj që të gjitha dyert e jetës.

Kosova për çdo vit ka pranuar dhe po pranon në shkollat dhe fakultetet e saj një numër të pakufizuar nxënësish e e studentësh shqiptarë e të tjerë nga Maqedonia. Gjithashtu shumë intelektualë shqiptarë nga Maqedonia, që s'u dha punë kjo republikë, gjetën përkrahje pune dhe jete në Kosovë.

Kosova gjithmonë e ka ngritur zërin e së vërtetës për padrejtësitë që u bëheshir shqiptarëve në Maqedoni

Gjithmonë Kosova ka ngritur zërin e së vërtetës dhe to arsyet së shëndoshë për padrejtësitë e shumta e të ndryshme që u janë bërë e po u bëhen shqiptarëve në

Maqedoni dhe për shkeljen e të drejtave dhe të lirive qytetare të tyre nga ana e burokracisë partiake monopoliste të këtij vendi. Kjo u dëshmuar sidomos pas vitit 1981, kur në Maqedoni filloi haptas të ushtrohej politika obskurantiste kundrejt shqiptarëve në këtë republikë në të gjitha fushat e jetës: arsimore, kulturore, ekonomike, politike, shoqërore, shëndetësore, administrative etj.

Kështu, për shembull, pas këtij viti në Maqedoni nisi menjëherë rrënimi i mureve tradicionale shqiptare dhe prishe e shtëpive dhe e dyerve të okorreve, u ndalua veprimtaria e shoqërive kulturore artistike shqiptare: u mbvllën shkollat e mesme e të larta në gjuhën shqipe; u përgjysmua numri i nxënësve shqiptarë në këto shkolla; u përjashtuan më tepër se gjysma e intelektualëve shqiptarë nga puna si »të papërshtatshëm« ideopolitikisht dhe vendet e tyre u zunë me maqedonë; një pjesë e madhe e intelektualëve dhe u punëtorëve shqiptarë me

Foto: Zoran Vogrinić

processe të montuara politike u dënuan madje edhe me disa vjet burg; filloi pabarazia e madhe në punësimin e shqiptarëve duke mos i marrë në punë dhe duke i degraduar a qitur në pension që të gjithë udhëheqësit dhe shefat shqiptarë, të cilët pastaj i zëvendësuan me maqedonë; u bë dhe po bëhet uzurpimi i tokave më të mira shqiptare në emër të nacionalizimit e të urbanizimit dhe nuk paguhet vlera e tyre reale; po pengohet me mjete të ndryshme politike e ekonomike procesi natyror i lindjeve dhe i shtimit të shqiptarëve, si dhe emërtimi i foshnjave të tyre me emra shqip; u hoq flamui shqiptar e shumë e shumë të zeza të tjera iu bënë shqiptarëve në Maqedoni, të cilat s'i ka njohur e as që do t'i njohë ndonjëherë historia e njerëzimit botëror.

Për të, gjitha këto padrejtësi e të këqija të tjera si këto, që mohuan plotësisht identitetin kombëtar të shqiptarëve në Maqedoni, u shkrua e u fol në mjetet

e komunikimit masiv në Kosovë e më gjerë. Sidomos kohët e fundit me lirinë e shtypit, të fjalës e të mendimit, në mënyrë të veçantë për te verteten e hidhët të shqiptarëve në Maqedoni shkruan dhe po shkruajnë gazetatat dhe revistat në gjuhën shqipe në Kosovë, si »Rilindja«, »Bota e Re«, »Zëri i Rinise« etj. (krye) redaktorët e të cilave saherë që nevoja u bënë vend këtyre temave në rubrikat e të përditshmeve e të përkohshmeve të tyre.

Kosova akuzohet për paternalizëm

Kryeredaktorët dhe redaktorët e publicistikës kosovare prorre sulmoheshin e akuzoheshin nga Maqedonia për paternalizëm se po u dilkan sot e po i merrkan në mbrojtje nacionalistët, kontrarevolucionarët, irredentistët e separatistët shqiptarë nga kjo republikë. Me fjalë të tjera, Maqedonia për gjenocidin, etnocidin dhe linguacidin që bëri dhe po bën mbi shqiptarët në këtë vend, do që askush të mos i thotë asgjë, kurse para botës të shitet si internacionaliste e humaniste që e ka zgjidhur drejt çështjen e barazisë ndërnacionale në republikën e saj. Pra, do që të mos i përzihet as Kosova, në të cilën shqiptarët nga Maqedonia ka herë i kanë mbështetur shpresat, i kanë drejtuar sytë, zemrën, dëshirat për shpëtimin e tyre kombëtar.

»Flaka e vëllazërimit« dhe Radio Shkupi – kukulla të politikës shoviniste kundër shqiptarëve në Maqedoni

Askush tjetër si publicistika kosovare s'e ngriti zërin për interesat, të drejtat dhe padrejtësitë e shqiptarëve në Maqedoni. Mjetet e komunikimit masiv në gjuhën shqipe në Maqedoni, »Flaka e vëllazërimit« dhe Radio Shkupi, si zëdhënëse, përgjegjëse e përfaqësuese të shqiptarëve në këtë republikë, jo që s'i mbrojtën dhe s'po i mbrojnë shqiptarët e vet, kur mbi ta po bëhen lloj-lloj gjenocidesh me qëllim shkatërrues dhe shfarosës të tyre, por, përkundrazi, ato u bënë kukulla të verbëta të politikës shoviniste antishqiptare në këtë vend dhe, si të tilla, ashtu siç programohen trumbetojnë e tellalizojnë botën se shqiptarëve në Maqedoni asgjë s'u mungon, pra, as shpirti. Dhe, për të qenë ironia edhe më e madhe, »Flaka e vëllazërimit« festoi sivjet përvjetorin e saj të »sukseseve« përkatësisht të turpit e të tradhtisë ndaj shqiptarëve në Maqedoni.

Të gjithë shqiptarët në Jugosllavi janë kosovarë

Mbarë bota sot shqiptarët në Jugosllavi i merr si kosovarë, pavarësisht se a janë ata nga Kosova, nga Maqedonia, nga Mali i Zi a nga Serbia. Si duket të huajt kanë plotësisht të drejtë kur shqiptarët në Jugosllavi i trajtojnë si kosovarë jo aq për arsyesen se ata gjithmonë na kanë njohur dhe na njohin më mirë sesa ne që e njohim veten, por për faktin e pamohueshëm se shqiptarët në Jugosllavi përbëjnë një tërësi etnike të pandashme nga pikëpamja gjeografike, historike (edhe pas viti 1912 mbetën nën sundimin e huaj), gjuhësore (dialekti geg), ekonomike dhe përgjithësisht etnologjike.

Ndarja e sotme ekzistuese e shqiptarëve në Jugosllavi është bërë për arsye të

njohura politike dhe si e tillë ajo është ndarje artificiale, joreale, joshkencore dhe shkon në dëm jo vetëm të tyre, por edhe të fqinjve të vet (jugo)sllavë. Pavarësisht nga politika zyrtare shtetërore në fuqi, populli shqiptar në Jugosllavi, duke qenë i vetëdijshtë për unitetin e vet fizik dhe gjenealogjik, gjithmonë historikisht në krizat e rënda politike, ekonomike e sociale është ndihmuar reciprokisht për të ekzistuar, të mirën dhe të keqen e kanë ndarë së bashku.

Gjatë sundimit robërues jo fort të largët (pas vitit 1912) (ish)serb e bullgar, kur ushtari i huaj bënte roje te dera e mullirit e te lëma e drithit dhe pushteti bullgar ua marrte edhe farërat e të lashtave shqiptarëve në Maqedoni dhe kështu shkaktonte vdekjet e shpeshta të tyre nga uria, populli kosovar hapi dyert e hambarëve të drithit dhe shpëtoi nga vdekja e sigurt me mijëra bashkëkombëtarë të vet nga Maqedonia, kryesisht ata të trevave malore, siç ishin malësia e Tetovës, e Gostivarit, e Shkupit (Karadaku) etj. Dhe ja sot, kur pushteti i serbomëdhenjve të rinj po mbyll fabrikat e ndërmarrjet në Kosovë dhe po nxjerr në rrugë punëtorët shqiptarë pa mëshirë e pa turp, duke rrezikuar kështu seriozisht ekzistencën e tyre, nuk mungoi solidariteti i shqiptarëve nga Maqedonia me vëllezërit e tyre kosovarë, për të cilët a'u kursyen ndihmat në ushqim, në të holla e në vashmbathje, përkundër përpjekjeve antihumane të policisë maqedone që po përpiqet çnjerëzisht t'i i ndalojë sot këto ndihma, duke i marrë në përgjegjësi e duke i maltretuar organizatorët dhe dhënësit e tyre.

Të gjithë për një, një për të gjithë. Nuk bën të trajtohet çështja e Kosovës ndaras nga trojet e tjera me shqiptarë në Jugosllavi. Të gjithë jemi kosovarë dhe vendbanimet tona janë Kosovë. Kështu të paktën na konsiderojnë me të drejtë të huajt. Kush mendon dhe vepron ndryshe, bën mëkat dhe tradhti që kurrë s'do t'ia falë historia.

Të shembet muri i »Berlinit« që ngriti Maqedonia për ta ndarë Kosovën nga bashkëkombëtarët e vet

Sot në mbarë botën po luftohet për paqe, për drejtësi, për barazi, për liri e për demokraci ndërmjet popujsh, pra edhe ndërmjet popujve në Jugosllavi. Edhe Maqedonia teorikisht është deklaruar për liri dhe të drejta të barabarta të shqiptarëve me maqedonët. Është koha e fundit, pra, që ajo edhe në praktikë ta tregojë veten, duke pranuar publikisht mëkatet e padrejtësitë që ka bërë ndaj shqiptarëve dhe t'i korrigjojë të gjitha gabimet, devijimet e deformimet e saj që ka toleruar të bëhen ndaj tyre. Njëkohësisht duhet të mënjanojë të gjitha pengesat për lidhje shqiptare në Maqedoni e Jugosllavi, të heqë censurën dhjetëvjeçare për çdo gjë shqiptare që vjen nga Kosova dhe të shembë të gjitha barikadet dhe murin e »Berlinit«, që ka ngritur për ta ndarë këtë Krahinë nga bashkëkombëtarët e vet në Maqedoni.

Në kontekstin e demokratizimit të vendeve e të njerëzve, duhet hapur pa droje e pa paragjykime jo vetëm kufijtë kulturorë, arsimorë e gjuhësorë, por edhe ata historikë, gjeografikë e politikë ndërmjet popujsh, pra, edhe ndërmjet vetë shqiptarësh, përkatësisht ndërmjet shqiptarësh dhe popujsh të tjerë në Jugosllavi e në botë. Aq më parë këtë s'duhet ta pengojë Maqedonia, e cila sot po bën gjithfarë përpjekjesh për ta njohur bota si komb, e, më anë tjetër, ajo mohon identitetin kombëtar të shqiptarëve në këtë republikë.

MUSA JUNIKU

Reagim

Kur vendosa t'ju shkruaj këta rreshta nuk mendova tu drejtohem Juve, redaksi, por autorit ose autorëve, që hartuaan listën e emrave në të cilën më kishin renditur edhe mua në »Kabinetin e Sulltanit«. Nuk e kam ndërmend, as nuk dëshiroj të flas për punën time deri sot.

O, i paemër! E drejtë e jote »morale« është të hartosh lista! Ku ke qenë deri tash, në ndonjë mēriz! A thua edhe në këtë kohë nuk ke guxim të shkruash emrin, emrin e plotë me mbiemër. Nuk të akuzoj, mbase është kjo veti e karakterit tënd.

Jam i gatshëm kur të doni, shtruar të flas për punën time, të jap llogari. Kësaj nuk i frigohem as sot, as nesër.

Vetëm ta përkujtoj se kohë më parë, duke ndjerë përgjegjësinë objektive për situatën e krijuar në Gjakovë, paraqita dorëheqje para delegatëve të Kuvendit komunal të Gjakovës. Unanim nuk e pranuan. Athua do t'i akuzoni nesër edhe ata? Kush je ti që nuk më rri përballë? Ndonjë maskë që gjithë jetën ka zënë pusi dhe frigohet që edhe këto ditë atë ta çjerrë.

Juve, redaksi, më ndjeni se këtë mund ta quaj pamaturi demokratike. Është aq larg kjo demokraci, në të cilën thirreni, sa nuk përmban asgjë humane. Është aq jonjerëzore dhe e tejkaluar një mënyrë e tillë e apostrofimit të personalitetit të njeriut.

Nuk janë këto shenja të neurozës së rëndë aktuale. Se ku do të mbesim ne që kemi qenë dhe jemi në pushtet, këtë le ta thotë populli. Ai gjykon më së drejti.

HAJDIN ABAZI

Slobodan o Slobodan nuk ke vend as në Kalimegdan

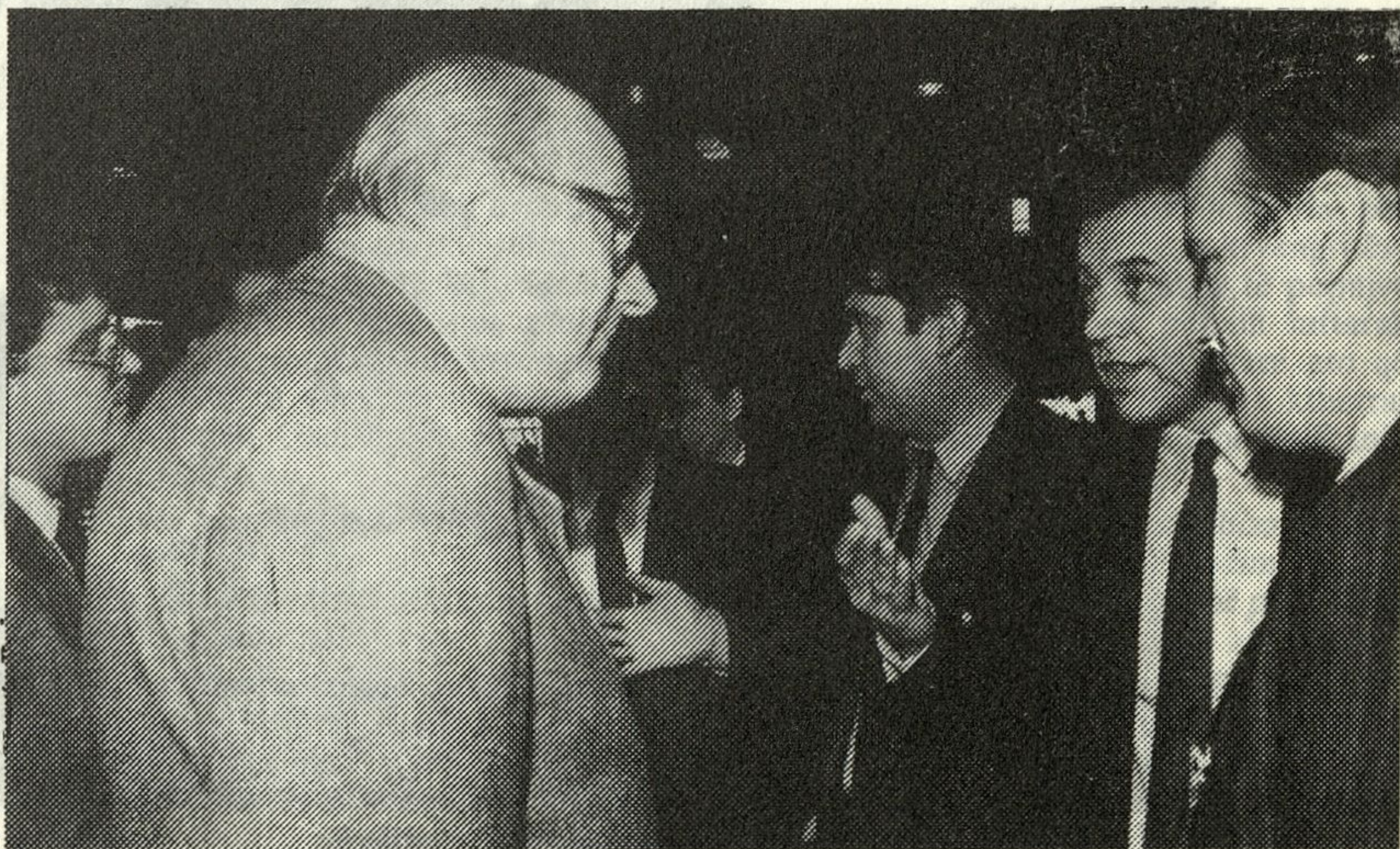
Ishte një kohë kur ju zoti Millosheviq ishit i madh e i plotëfuqishëm. Para jush dridheshin minstra e kryetarë krahinash e republikash, majorë e gjeneralë armatash. Të gjithë më kokëulur u bindeshin urdhërave tuaja. Dëshira juaj ishte urdhër për të tjerët. Ishte një kohe e mrekullueshme edhe pse e shkurtër. Emrit dhe personalitetit të Slobos i thurreshin himne e i jipeshin epitete të shpëtimtarit të kombit serb. Emri i Slobos ishte bërë simbol, idol i çdo serbi të »ndershëm«. Ai brohoritej që nga mitingjet huliganeske të rrugëve të Serbisë e deri tek ato të Malit të Zi, Vojvodinës e Kosovës. Emri tij mbahej shkruar që nga pankartat e mitingjeve rrugore e deri te karriget e autobusëve. Serbia me të vërtetë ishte zgjuar. Kërkesave të punëtorëve serbë për paga më të mëdha dhe jetë më të mirë, Sloba u përgjigjej se duhej më parë stabilizuar gjendjen në Kosovë dhe pastaj konsistuar si shtet. Atëherë Serbia do të fillonte të funksionte si tërësi shtetërore dhe paraja do të derdhej lumë. Serbët do të kishin pagat më të larta mujore në Jugosllavi. Por për të arritur deri te kjo duhej çuar deri në fund revolucionin antiburokratik. Me emrin e Slobos në gojë dhe thirrjet »vi ste lopovi« ranë udhëheqja e bashkë me të edhe pavarësia e Malit të Zi, ranë edhe »autonomistët« e Vojvodinës. Tani mbetej vetëm Kosova. Lajkat dhe paraja nuk

kursehen për të gjetur ata që shesin autonominë e Kosovës. Nuk kursehet as torca. Autonomia e Kosovës bie. Në Beograd derdhet shampanjë ndërsa në Kosovë derdheet gjak. Republikat tjera bëjnë sehir. Sloba vazhdon edhe më tej. Tani duhej treguar të vërtetën për Kosovën kroatëve. Në vend të seë vërtetës për Kosovën ata kuptojnë qëllimet e Serbisë për autonomi të serbëve në Kroaci, në një kohë kur ajo vetë shemb autonomitë. Sllovenia nuk don të mësojë të vërtetën për Kosovën. Sloba dëshiron që përmes bllokadës ekonomike ta detyrojë ta mësojë këtë të »vërtetë« por kot. Në kongresin e jashtëzakonshëm dhe të zakonshëm fiton koalicioni joparimor. Serbia mbetet e izoluar. Gjakderdhja në Kosovë komprimon edhe më shumë Serbinë. Tani më tani atë nuk e përkrah askush. Cdo kush përpiket t'i ikë »miqësisë« me Serbinë pasi e kërcënon rreziku i gëlltitjes. Të gjithë tani urrejnë Slobon, maqedonët, kroatët, boshnjakët, sllovenët, vetëm shqiptarët e »duan« Slobon, sepse ai punon për ta. Sloba bashkoi shqiptarët si grusht i vetëm, ndaj edhe ata nuk e urrejnë siç urrejnë Marrinën.

Shqiptarët tani i përkrahin edhe amerikanët, ata kërkojnë të hapin një konzulatë në Prishtinë në kryeqytetin e Serbisë siç ëndërronte Sloboja. Amerikanët dënojnë serbët dhe përkrahin shqiptarët, ata lidhin marrëdhënie edhe me shtetin e tyre Shqipërinë. Vaj halli për Serbinë po u lidhën shqiptarët me Amerikën. Slobon tani e urrejnë edhe serbët. Atyre nuk iu realizuan premtimet, rrogat e majme, nuk u qetësuan vëllezërit serb e malazez në Kosovë, nuk arritën parajsën që u premtonte Sloboja i tyre i dashur në fjalimet plot patos e zjarr. Sloba izoloi Serbinë nga bota. Sloba udhëhoqi Slabo. Rrugëve të Beogradit më nuk dëgjohen refrenet Sloba- Slobodo. Tani mund të dëgjosh Sloba-Slabo. Mund të dëgjosh edhe në vend të refrenit »Slobodan o Slobodan ec e çliro popullin shkodran« refrenin tjetër »Slobodan o Slobodan nuk ke vend as në Kalimegdan«.

Maj 1990

Foto: Hazir Reka

Sali Shijaku: »Artileria e Skënderbeut«/Skenderbegova artilerija

HISTORI / ZGODOVINA

SHEFKI OLLOMANI

Pak histori kombëtare

Kosova – epokë pas epoke në luftë për liri

Epoکہ pas epoke, pushtim pas pushtimi populli shqiptar marshoi krenar dhe i papërkulur nëpër shekuj e mijëvjeçarë, deri në ditët e sotme. Gjatë gjithë kësaj periudhe të gjatë të historisë njerëzore, populli ynë arriti që t'i shpëtojë asimilimit dhe zhdukjes fizike, duke ruajtur në të njëjtën kohë gjuhën e vet, historinë, traditën, kulturën dhe përkatësinë e vet entike ilire.

Edhe pse mbi trojet shqiptare u vërsulën, kaluan dhe sunduan disa perandori me radhë: që nga ajo romake, bizantine, bullgare, serbe, turke e deri tek ajo nazi-fashiste, prapëseprapë ato që u zhdukën e u shkatërruan ishin vetë këto perandori, kurse populli shqiptar mbeti gjallë, në vend, zot i trojeve të veta të stërlashta.

Të gjitha këto perandori nuk u tërhoqën vullnetarisht nga Ballkani e nga Shqipëria, por u tërhoqën nën rrebeshin dhe sulmin e vazhdueshëm të shpatës dhe pushkës kryengritëse të popujve të robëruar të këtij Gadishulli. Në epiqendër të frontit çlirimtar të popujve ballkanas kundër perandorive pushtuese ndodhej pothuaj gjithmonë populli luftarak e liridashës shqiptar. Ishin kryengritjet e fuqishme e të pandërprera shqiptare ato që i jepnin goditjen vdekjeprurëse çdo perandorie tiranike të kohës që lëshonte kthetrat grabitqare mbi Gadishullin Ilirik e Ilirinë, mbi Rumelinë e Arbërinë, mbi Ballkanin e Shqipërinë...

Qenë këto kryenoritje të arbëreshëve të panështruar që i shtynë historianët bizantinë t'u atribuojnë atyre fajin për tatpjetën që kishte marrë perandoria në perëndim dhe që provokuan atë qëndrim armiqësor ndaj arbëreshëve që përshkon tani e tutje në përgjithësi autorët bizantinë. (1)

I njëjti fat si perandorinë romake, bizantine, bullgare e serbe do ta gjente edhe perandorinë turke nga luftërat e pandërprera të popullit tonë për liri e pavarësi kombëtare. Këtë të vërtetë, herë pas here, u detyruan ta pohojnë edhe vetë qeveritarët dhe kronistët turq të asaj kohe. Kështu, kryeministri turk, Haki Pasha, në një mbledhje të qeverisë xhonturke pat thënë:

Rreziku më i madh i Turqisë, nga të gjitha kombet që jetojnë nën perandorinë tonë, janë shqiptarët. Është frikë e madhe nga ky komb se mos zgjohet, mos mëkëmbet e merr dituri në gjuhën e vet, dhe atëherë e mori lumi Turqinë e Evropës. (...) Historia e tyre, po doli në shesh, është prishja e Turqisë. (...). (2)

Analogji e çuditshme me situatën e sotme në Jugosllavi. Historia, në një formë apo në një tjetër, po përsëritet. Për të mbajtur më tej në robëri popullin shqiptar (sikurse sot Serbia me kompani), qeveria xhonturke e intensifikoi shtypjen kombëtare ndaj shqiptarëve, ua mohoi edhe ato pak të drejta politike e kulturore që i fituan me luftën e tyre kundër diktaturës së sulltan Abdyl Hamitit dhe për triumfin e Hyrijetit. Xhonturqit, me politikën e tyre shoviniste të otomanizimit të popujve joturq, nxitën dhe ngjallën një urrejtje e revoltë të popullit tonë kundër politikës së qeverisë xhonturke. Në këtë mënyrë, xhonturqit i detyruan shqiptarët që t'i rrokin përsëri armët dhe të ngriten në luftë të përgjithshme popullore kundër sundimit turk në Shqipëri. Kështu, *të udhëhequr nga prijësi i tyre Isa Boletini, shqiptarët ia nisën një përpjekjeje që u bë fillimi i mbarimit të perandorisë turke.* (3)

Populli ynë, pas robërisë pesëshekullore turke, u ngritë përfundimisht në këmbë dhe shpalli Kryengritjen e Përgjithshme të 1912-ës, jo vetëm për të fituar lirinë e pavarësinë kombëtare, por edhe për t'i treguar mbarë opinionit politik antishqiptar, e sidomos carëve rus e serbë (që nxitnin Turqinë për të shfarosur shqiptarët), se kombi shqiptar nuk është nga ata popuj që zhduken aq lehtë, siç pretendonin armiqtë e tij të shumtë; se shqiptari nuk trembet e as nuk dorëzohet nga një deklaratë kërcënuese e Shefqet Pashës: *Le të shuhën shqiptarët! Ka popuj të tjerë në Ballkan që t'u zënë vendin!*

Të trimëruar nga mbështetja e carëve rus dhe përkrahja e knjazëve serbo-malazias, gjeneralët turq filluan fushatat e tyre ushtarake kundër Kryengritjes së Përgjithshme Shqiptare. Kurse, në ndërkohë, propaganda ruse apelonte te Serbia e Mali i Zi të përgatisnin të gjithë fuqinë e tyre për të ndihmuar Turqinë që ta shtypë kryengritjen shqiptare, se kjo është në interes edhe të Turqisë edhe të Serbisë. Kështu, priftërinj e hoxhallarë e lidhën besën e shenjtë. (4) Dhe pas këtij sinjali të gjelbër të lëshuar nga Rusia cariste, propaganda serbe e siguronte Stambollin se, po të ketë nevojë Turqia, Serbia është gati me armë në dorë ta ndihmojë ushtrinë otomane për të shtruar shqiptarët. (5)

Por uragani i kryengritjes shqiptare ishte i pandalshëm. Atë nuk e ndalnin dot as ushtritë turke, as ato shoviniste serbo-malazias. Me gjithë aleancën antishqiptare të Turqisë me monarkitë shoviniste ballkanike, vrulli luftarak i popullit tonë nuk u ndal, kurse sundimi turk në Ballkan nuk mundi t'i shpëtojë disfatës dhe fundit të tij. Kryengritja shqiptare triumfoi, pavarësia (edhe pse e cunguar dhe e përgjysmuar) u fitua, kurse perandoria osmane u dëbua përfundimisht nga pjesa më e madhe e Ballkanit.

Ashtu sikurse perandoritë e tjera para saj, edhe perandoria turke pësoi shpartallimin nga lufta e përhershme çlirimtare e popullit shqiptar. Në këtë mënyrë, ajo u radhit në rendin e pestë të perandorive evro-aziatike që pësuan shpërbërjen kryesisht nga populli luftarak e liridashës iliro-shqiptar. Historia jonë e lashtë dhe ajo e popujve të tjerë flasin se çdo perandori që ka tentuar të varrosë popullin tonë ka gjetur vdekjen e vet dhe kurdoherë që janë ndeshur për jetë a vdekje me popullin shqiptar kanë pësuar disfatë katastrofale.

Këtë të vërtetë, në njëfarë mënyre, e dëshmon edhe historiani francez, G. L. Jary, në librin e tij – Mbretëria e Shqipërisë –, në të cilin, me rastin e luftës turko-shqiptare, shkruan:

Një fatalitet i jashtëzakonshëm po e shtynë Turqinë drejt shkatërrimit; e ngutur nga një çmenduri e çuditshme, ajo po thyen të vetmen forcë që mbante sundimin e saj në Maqedoni. Turku lufton kundër shqiptarit, kjo domethënë fundi. Nacionalizmi turk bëri revolucionin, nacionalizmi turk bëri të humbasë Turqinë evropiane. Shqiptarët për katër

vjet rresht kudërshtuan, luftuan, u thyen, u kthyen fitimtarë dhe ditën e favorshme hynë në Shkup me triumf dhe vendosën në konak kryetarin e tyre. (6)

* * *

Pas tërheqjes së ushtrisë turke nga Ballkani dhe Shqipëria vendin e saj e zunë ushtritë shoviniste të shteteve monarkiste fqinje, si ato serbe, malaziasë, bullgare e greke. Mbi trojet shqiptare u vërsulën një lukuni e tërë ujqish grabitqarë, me qëllim që secili për hesapë të vet të kafshojë e të gllabërojë copa sa më të mëdha nga trupi i Shqipërisë së lodhur nga robëria dhe luftërat shekullore e të përgjakshme me Turqinë.

Shovinistët fqinj e shkelën dhe e pushtuan më se gjysmën e Shqipërisë, – Kosovën dhe Çamërinë, duke zëvendësuar mbi këto treva pushtimin dhe sundimin turk. Robëria perandorake u zëvendësua me robërinë monarkiste. Kështu, Kosova ra nën robërinë e re të një miniperandorie sllave, e cila më 1919 u quajt Mbretëria Serbo-Kroato-Sllavene (MSK), kurse më 1929 kjo »perandori« u quajt Jugosllavi. Jugosllavia e vjetër e kralëve serbomëdhenj dhe Jugosllavia »e re« e kralëve titistë, është perandoria e gjashtë me radhë që pushtoi dhe e mban nën zgjedhën e robërisë Kosovën dhe popullin e saj shqiptar.

Jugosllavia e vjetër dhe kjo »e re« e ndanë dhe e copëtuan Kosovën në disa banovina e republika sllave (ashtu si dikur Turqia në vilajete), që ta nënshtrojnë sa më lehtë shqiptarin e panënshtuar kurrë, që ta shkombëtarizojë e sllavizojë sa më shpejt Kosovën dardane. Politikës së copëtimit dhe sllavizimit të Kosovës, për dallim nga osmanllinjë, pushtuesët jugosllavë ia bashkangjiten edhe terrorin ushtarak- policor, shpërnguljen e dhunëshme dhe gjenocidin shtetëror.

Me gjithë dhunën permanente dhe politikën antishqiptare që ndoqën e ndjekin shovinistët serbë me kompani, ata megjithatë Kosovën nuk mundën ta nënshtrojnë, as ta mposhtin dhe as ta sllavizojnë. Shqiptari i Kosovës përballoi me stoicizëm prometheik, ashtu sikurse perandoritë e tjera, edhe tufanin e egërsuar shovinist pansllav. Me gjithë plagët dhe dëmet e mëdha që i shkaktuan Kosovës, ajo përsëri ngadhnjeu mbi egërsinë e armiqëve pushtues. I bëri pluhur e hi plant shkombëtarizuese e sllavizuese të Karagjergjeviqëve, Pashiqëve, Çubrilloviqëve, Andriqëve, Rankoviqëve e Millosheviqëve. Qëndresa kosovare i ka tërbuar të gjithë elaborantët serbomëdhenj që nga patriarkët, popat e pseudoshkencëtarët e Akademisë Serbe dhe deri në kreun çaushekian të udhëheqjes së Serbisë.

Dhe aktualisht, kur nga të katër anët e globit po fryejnë erërat e demokracisë e të lirisë, të gjithë shovinistëve antishqiptarë, çetnikëve, neofashistëve e reaksionarëve mesjetarë të Serbisë me kompani, nuk u ka mbetur gjë tjetër pos që sikurse bisha e plagosur për vdekje t'i zgjasin edhe njëherë kthetrat dhe dhëmbët e tyre gjakatarë për të bërë kafshimin e fundit, të dëshprimit e të disfatës mbi trupin vigan të Kosovës.

Me gjithë kafshimet e rikafshimet shtazarake të shovinistëve, Kosova eci, ecën e do të ecën gjithmonë përpara në rrugën e mundimshme por të ndritshme të demokracisë dhe të lirisë kombëtare. Kjo rrugë është një ligjësi objektive e dialektike, të cilën s'ka forcë tokësore e qiellore që mund ta ndalë. Kosovës ngadalë por sigurt po i hapen shtigjet e lirisë dhe të ardhmërisë.

Maj 1990

Fusnotat:

- 1) – Shqiptarët dhe trojet e tyre, Tiranë 1982, fq. 12
- 2) – S. Luarasi – ISA BOLETINI, fq. 75
- 3) – Po aty, fq. 95
- 4) – Po aty, fq. 142
- 5) – Po aty, fq. 142
- 6) – Po aty, fq. 185

Baladë për Dervish Himën

Patriotit rilindas Dervish Hima (1872 – 1928), me rastin e 60-vjetorit të vdekjes

Ç'të them për ty, Dervish Hima
Këngë a vaj si asnjëri
Gaz a helm të hedh në letër
Mik i vjetër, shok i ri.

Në këto brigje t'u ngjiz gjaku
Te kjo arë të mbiu bima
Ohëjani im i bukur
Dervish Hima, Dervish Hima

Në këto brigje, te ky shkëmb
Ku s'pushon dot shushurima
Botën ngjeshe në pëllëmbë
Dervish Hima, Dervish Hima

Vit pas viti arratie
Ku nuk vajte, ku s'u sule
Për atdhenë, Dervish trimi
Korre ferra, mbolle lule

Vit pas viti arratie
Cep më cep e gur më gur
Krahu yt e dora jote
U bënë shtizë për flamur

Për flamur e për atdhe
Për të lashtën gjuhë nëne
Kryet ngrite gjer në re
Nën një drapër gjyshmëhëne

Të shoh tek bredh nëpër botë
Romë, Stamboll e Paris
Komisioit inspektues
Promemorien tek i nis

Tek lëshon thirrjen: »Ujanallëm!«*
Në Ballkan e Rumeli
Tek zemërohet Portë e Lartë
E të shpall, po, fermanli.

Shkuan vite me tufanë
Gjersa erdhi një Nëntor
Që Malo me Boletinë
Ngritën flamurin në Vlorë

Përsëri në net pa gjumë
Ujq e dhelpira rreth e rrotull
Nëpër mjegull e furtunë
Mëvetësinë bënin lodër.

Natë e zezë përsëri
Natë e zezë, natë e gjatë
NMT-ja zë pusi
Dragobia pikon gjak

Pikon gjak Dragobia
Mëmëdheu pikon gjak
Kurdis kurtha Naltmadhnia
Dr. Temo shëron plagë.

Ç'pate vallë, o i uruar
Përse syri t'u përloit?
Kujton shokët: ca në varr
Ca të derdhur nëpër botë.

Se ç't'u hodhën përmbi shpinë
Se ç'të ndoqën hap më hap
Qindra laro e zuzarë
Turkomanë e satrapë

Po ti — përsëri në këmbë
Trupin drejt si vetëtima
Ohërfani im i urtë
Dervish Hima, Dervish Hima

Trupin drejt e kryet lart
Përballë mikut e armikut
Zjarr në sy e dritë në zemër
Para vdekjes e rrezikut.

Mirëpo zemra, zemër është
Ajo dhemb, si nuk dhemb?
Dhe për zogjtë që fluturojnë
Dhe për çerdhen që u shemb.

Të zë malli për vendlindjen
Për qytezën te liqeni
Tek rrënohet një shtëpi
E rënkon karadyzeni

Tek heq shpirt baladë e lasthë
Këngë e dhëshur pleqërishte
Tek vjen vala e tërbuar
E fshin gjurmët në zallishte . . .

Ç'të thur për ty, Dervish Hima:
Ditiramb a elegji?
Gaz a helm të derdh në letër
Shok i vjetër, mik i ri.
(1988)

* »Të zgjohemi!«

Prof. dr. HIVZI ISLAMI

Kosova dhe kolonizimi

Dhuna, terrori dhe provokimet e hapëta të shtetit ndaj shqiptarëve tashmë 9 vjet nuk po ndërpriten. Këto ditë nga organet zyrtare partiakoshtetërore të Serbisë po paralajmërohet edhe një program provokativ realizimi i së cilit do të kishte pasoja të papara afatgjate politike dhe ekonomike. Ky është programi mbi kolonizimin e Kosovës. Një kërkesë e tillë e Serbisë dhe e vilajeteve të saja, Vojvodinës dhe Malit të Zi, arrin pikërisht në kohën kur Jugosllavia në mënyrë deklarative me këmbëngulje angazhohet për bashkësinë moderne të evropianizuar dhe kur kolonizimet e tilla dënohen nga tërë pjesa përparimtare e botës.

Ideja mbi kolonizimin e Kosovës me qëllim të serbizimit të saj dhe shpërnguljes së shqiptarëve nga ky territor nuk është e re. Ajo ka lindur në qarqet militante serbomëdha, çfarë është Klubi Kulturor Serb, dhe në kokat e tipit të Stevan Moleviqit, Drazha Mihajloviqit, Vasa Çubrilloviqit, Ivo Andriqit dhe të tjerëve para dhe pas tyre. Marrëveshjet e midis dy lutërave për përzënien e të gjithë shqiptarëve, në mënyrë sekrete janë përtërirë dhe zbatuar në Jugosllavinë e Re, duke u shpërngulur një numër i madh i shqiptarëve në Turqi dhe duke u sjellë një numër i konsiderueshëm i serbo-malazezve, të cilët do t'i zënë institucionet politike, administrative, sociale, kulturore e të tjera në Kosovë.

Konceptin e kolonizimit të sotëm të Kosovës dhe të mjedisve tjera jashtë saj të banuara me shqiptarë, regjimi serb e bazon në elaboratet dhe projektet ekstreme nga e kaluara e largët dhe e afërme. Numri prej 100.000 kolonistësh serbo-

malazez, që e përkrah ky regjim, paraqet valën më të fuqishme të paralajmëruar në vargun e valëve të realizuara të kolonizimit të Kosovës me element serb dhe jugosllav gjatë shek. 20. Mirëpo, edhe në këtë numër ky regjim nuk është origjinal, sepse qysh në shtator të vitit 1989 atë e kërkoi dr. Vojislav Sheshli në qarqet neoçetnike në Perëndim.

Pjesa dërmuese e përmbajtjes së politikës së re kolonizuese, por të quajtur vetëm me emër tjetër, është e përfshirë në të ashtuquajturin Program Jugosllav për Kosovën. Ky program nuk po jep kurrfarë rezultatesh, sepse mbështetjen e ka në baza iracionale dhe pikërisht është pjesë e programit nacional serb, që insiston vetëm në kthyerjen dhe sjelljen e serbëve e të malazezve për ta vënë barazpeshën etnike, pastaj në reparte industriale etnikisht të pastra dhe në komplekse segregacioniste të banimit, ndërsa plotësisht i injoron shqiptarët. Për këta të fundit ofron si ndihmë punësim në rajonet jashtë Kosovës kinse për t'iu përmirësuar situatën punuese dhe jetësore. Nëse për shqiptarë nuk ka vende të punës në Krahinë, si është e mundur të gjenden mjete për hapjen e vendeve artificiale të punës, para së gjithash vende politike për serbë dhe malazez. As ky program, e as organet shtetërore – politike të vendit nuk mendojnë për shpërnguljen e më se 280.000 shqiptarëve nga vatrat e tyre për shkaqe ekonomike dhe politike vetëm këto 20 vjetët e fundit dhe të ngulitjes jo 30 e 50 km larg, por në botën e jashtme dhe në viset veriperëndimore të Jugosllavisë. Edhe në Kuvendin e Jugosllavisë delegatët serbë kërkuan shpërnguljen e shqiptarëve në Slloveni, Kroaci dhe Vojvodinë, por distancime zyrtare nuk pati. Programi Jugosllav për Kosovën kështu çfarë është ofron të gjitha mundësitë që Kosova të shndërrohet plotësisht në koloni serbe.

Qëllimet e kolonizimit të paralajmëruar janë evidente: aspiratat shteto-mëdha, serbizimi i Kosovës dhe mashtrimi i serbëve në mënyrë që politika e udhëheqjes së tanishme serbe të mbahet në pushtet edhe për një kohë dhe të vazhdohet sistemi represiv ndaj popullit shqiptar si shumicë në Kosovë dhe shpërngulja e tij. Për këto arsye politika zyrtare dhe jozyrtare serbe (që në rastin e Kosovës është një), me përkrahjen e forumeve federative, po kërkon shpërnguljen e emigrantëve të ardhur nga Shqipëria në Kosovë, duke manipuluar me numrin prej 300.000 emigrantëve të tillë (ndërsa ai sipas të dhënave zyrtare është 1.543 veta, prej të cilëve vetëm 694 veta nuk kanë shtetësi jugosllave) dhe sjelljen kinse të 400.000 serbëve nga Rumania (sipas burimeve zyrtare atje jetojnë vetëm rreth 24.000 serbë), pastaj po kërkon anulimin e Ligjit mbi ndalimin e përkohshëm të kthyerjes së kolonistëve në Maqedoni dhe në Kosovë të vitit 1945 (por vetëm për Kosovë), i cili kishte destinim krejt tjetër, e deri te versioni izraelit i kolonizimit të Kosovës si një ndërmarrje cioniste të llojit të vet.

Ideja mbi rekrutimin e kolonistëve të rinj si vullnetarë, është marrë drejtpërdrejtë nga porositë e elaboratit me karakter gjenocie të V. Çubrilloviqit, i cili në efikasitetin e kolonizimit më tepër ka llogaritur nga aradhat e armatosura çetnike se sa nga ushtria. Sipas modelit të këtij elaborati, qarqet e tashme serbe kërkojnë formimin e Drejtoratit Qendror dhe të drejtorateve ndihmëse të kolonizimit në Kosovë. Do të ishte më e arsyeshme të mendohet për popullimin e hapësirës së zbrazur fshatare të Serbisë, ku me qindra mijëra ha tokë kanë mbetur të papunueshme, ndërsa me mijëra fshatra ose janë shpopulluar ose gjenden në prak të shuarjes së jetës.

Për kolonizim të dhunshëm të tipit klasik, Kosova nuk ka asëfarë kushtesh. Ky

është territor më dendur i banuar në Jugosllavi, me potenciale të mëdha të fuqisë punëtore të papunësuar, me zhvillim të pamjaftueshëm të kapaciteteve përpunuese dhe me një shkallë shumë të ulët të finalizimit të lëndëve të para që i disponon vetë. Fshatarësia shqiptare kurrë nuk do të pranonte që t'i merret fondi edhe ashtu i kufizuar i tokës së bukës i kullotave dhe i hapësirëve tjera të përbashkëta fshatare, ashtu siç kishte bërë regjimi i Jugosllavisë së Vjetër, duke lënë pasoja edhe sot e gjithë ditën edhe te të kolonizuarit edhe te kolonizatorët. Ajo deri në fund do të luftojë kundër kësaj dhe kërkesave të ngjashme.

Programi i paralajmëruar me titull cinik »Për paqë, liri, barazi, demokraci dhe prosperitet të Kosovës« (dhe materiali që i parapriu dhe diskutimi rreth tij) nuk ofron asgjë tjetër pos joperspektivë dhe urrejtje midis popujve. Vuk Drashkoviqi shprehi publikisht kënaqësinë e tij që më në fund Partia Komuniste e Serbisë e pranoi idenë e tij për kolonizimin e Kosovës. Mirëpo, përgjegjësinë për krejt këtë do ta marrë ajo palë e cila po përgatitet për një ndërmarrje të tillë avanturiere. Përgjegjësisë nuk do të mund t'i ikin as delegatët e Kosovës në Kuvendin e Jugosllavisë, e as udhëheqja kosovare nëqoftëse e përkrahin këtë kërkesë të rrezikshme në dëm të popullit, besimin e të cilit edhe ashtu nuk e gëzojnë.

Partia Fshatare e Kosovës proteston ashpër kundër një kërkesë të tillë dhe do të angazhohet që t'i kthehet toka e marrur fshatarësisë me reformat agrare të paraluftës, si dhe me reformën agrare të pasluftës (1953) në emër të kufizimit të maksimumit në 10 ha.

Partia Fshatare e Kosovës i fton të gjitha organet legale dhe opinion e gjerë demokratik të Jugosllavisë që t'i kundërvihet këtij programi të kolonizimit si një aventurë politike të llojit të vet, pasojat e së cilës janë të shumënduarshme dhe në perspektivë afatgjate shumë të rrezikshme si për popullsinë autoktone, ashtu edhe për atë kolonizuese në Kosovë, por edhe në hapësirën e gjerë jugosllave.

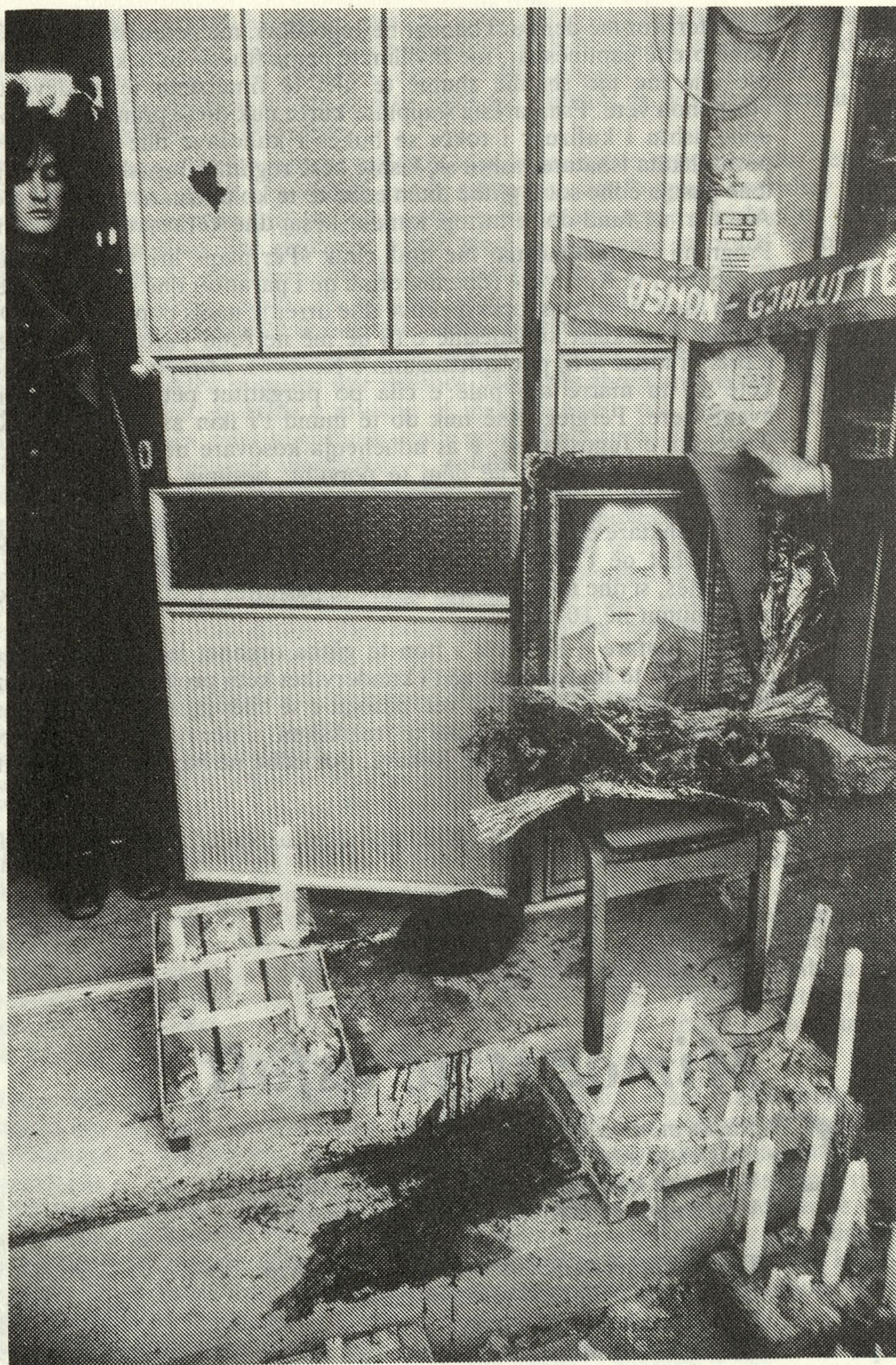
DRITËRO AGOLLI

Mimozat në asfalt

Gjithçka mbulon kjo peltë e trashë:
Pellgjet që mbanin baltë e fletë të kalbura,
Vrimat që fshihnin gozhdë potkonjsh e kashtë,
Vijat e ujit që sillnin luspa shalqini të lagura...

Tundin krahët mimozat në asfaltin — pasqyrë
Dhe hedhin balluke si vajza, në ballë
Për të parë bukurinë e tyre,
Që s'e shihnin dot në livadhe...

Foto: Hazir Reka

DOKUMENTE / DOKUMENTI

Kur Tanjugu shtrembëron të vërtetën

Në të përditëshmen »Rilindja« të 5 marsit 1989/nr. 54 (10751), faqe 7, u botuan dy informata me titull: **Demonstrata të nacionalistëve shqiptarë në Gjenevë... Dhë në Bruksel** të marra nga agjensia e lajmeve jugosllave Tanjug e të cilat përbajnë trillime me qëllim që të manipulohet lexuesi dhe të formojë një bindje jo reale e jo të drejtë për mërgimtarët shqiptarë nga Kosova. Pasi në pjesën ku bëhet fjalë për Brukselin flitet për mua dhe përmendet emri im, është e nevojshme që »Rilindja« të botojë letren time po ashtu duke mos marr asnjë përgjigjësie në lidhje me përmbajtjen e saj, por vetëm të respektojë të drejtën e përgjigjëses e të paraqitëjes së të vërtetës.

Lajmi i Tanjugut i 4 marsit (botuar në »Rilindjen« e 5 marsit), përmban trillime të cilt janë shumë mirë të paramenduara dhe qellimkëqija. Ja cilat janë ato:

1. Më 4 mars të këtij viti para ambasadës së RSFJ nuk pati as »Demonstrata«, si i quan Tanjugu, as manifestime të »nacionalistëve shqiptarë«, atë ditë para ambasadës së RSFJ pati një tubim (TUBIM) pacifik të punëtorëve Shqiptarë me kohë të përkohëshme në Belgjikë e që në emër të 15.000 Shqiptarëve nga Jugosllavia të instaluar në Belgjikë, shprehën solidaritetin e tyre me grevistët minator dhe studentët shqiptarë të Kosovës për mbrojtjen e Kushtetutës së RSFJ të 1974.

2. Policia Belgje nuk pati asnjë shkas që të nderhyj pasi tubimi i 4 marsit ishte organizuar nga qytetarët Jugosllavë.

3. Agjensia Tanjug qellimisht thot: »Në mesin e demonstruesve ishte edhe njifar Enver HADRI, lider i njerit nga grupet e vogla të emigracionit antijugosllav shqiptar në Belgjikë«. Lexuesi i Rilindjes duhet ta ketë të kuart se në Belgjikë nuk ka »emigracionantijugosllav shqiptar« nga Kosova, këtë e pat thënë dhe Titoja, pasi shqiptarët nuk kanë pretendime as ekspansioniste, as hegjemoniste e aq më tepër pasi emigracioni i Kosovës është krejtësisht i ri i lindur gjat apo pas luftës së dytë botërore pra i ritur dhe i edukuar në RSFJ, në një socializëm vetqeveritës dhe është dashamirë i një paqe mes popujve të cilët respektohen mes vëdi.

Shqiptarët jo vetëm jashta Kosovës por kudo gjithnji do të jenë kundër çdo politike që cenon lirin e tyre dhe të drejtat e tyre kulturore e kombëtare aq më tepër kurato dojnë të këthejnë shqiptarët në përbudhë të një kolinjalizmi brutal. Qellimi i Tanjugut që emigracionin e Kosovës ta paraqesi reaksionar ashtu si që është ai ÇETNIK nuk janë të reja. Mjerisht një agjencë shtypi që paraqet një shtet të tanë të trilloj gjëra të tilla nuk jep të kuptoj as politikën e ati shteti si serjoze. Më vonë në informatë thuhet se kam qfaq qellimin tim që »Kosova duhet të jetë Republikë« në konferenc shtypi në Bruksel dhe se kemi shpërdar harta të teritoreve shqiptare në Jugosllavi e që përputhen me hardten e »Shqipërisë së madhe« e aq më tepër që »kemi kërcënuar jugosllavin me një luftë civile«, po që se »nuk ruhet Kushtetuta e 1974ERRCC 119/. Në fakt të gjitha faktet janë shtrembëruar me qellim që përsone im të paraqitet në një formë sa ma negative. Korespondenti i Tanjugut në Belgjikë Zotni Dragan Blagojeviqi i cili ishte në konferencën e shtypit të organizuar nga **Komiteti për mbrojtjen e të drejtave të njeriut në Kosovë**, nuk cekë se ky Komitet u desht të formohet jashta vendit pasi autoritetet jugosllave nuk iu lejojnë shqiptarëve të drejtën që të krijojnë asociacione për mbrojtjen e të drejtave të tyre qytetare ate të drejt që popujt tjerë të Jugosllavisë e gëzojnë.

Komiteti në fjalë orvatet për ruajtjen e paqës jo vetëm në Jugosllavi e Ballkan por edhe më larg.

Në Konferencë shtypi që u mbajt më 1 mars '89, gazetarëve të ndryshem iu dha një dosje në lidhje me situatën në Kosovë, më situatën e grevistëve minator dhe studentëve, një Peticion drejtuar OKB dhe Parlamentit European si dhe një Letërnjoftimi e Shqiptarëve në Jugosllavi – ku nuk bëhet fjalë për asnjë pretendim të ndrimeme politiko teritoriale në Jugosllavi, mirpo ku posë të dhanunave historike dhe aktuale shenohen dhe teritoret ku jetojnë shqiptarët në Jugosllavi, qofshin ku e përbëjnë shumicën në Kosovë apo atje ku janë si pakica të shtypura në Mal të Zi, Maqedoni dhe në Sërbë. Duhet kuptuar që as shqiptarët e Kosovës nuk kanë asnjë pretendim të bashkohen në një shtet me RPS të Shqipërisë duke shkuar nga dy shkaqe A. Shkak i parë është se ne u ritëm në kushte socio-politike të ndryshme nga ata të RPS të Shqipërisë. Ideja e një Shqipërie të madhe që është aktuale në terminologjin fashiste të autoriteteve dhe shtypit Sërb në realitet nuk ka egzistuar asnjë herë pasi Shqipëria asnjëherë nuk ka qenë e formuar as si shtet me të gjitha teritoret e veta etnike e jo ma me teritore më të mëdha! B. RPS e Shqipërisë as që ka pretendime teritoriale e as mudësira me reklamuar gjasendi nga Jugosllavia, ajo paraqitet si shtet i cili ruan paqen në Ballkan e sidomos që ruan fqinjësinë e mirë ma jugosllavinë nga e cila mvaret ekonomikisht pasi 85 % të tregtisë së jashtme të Shqipërisë bëhen me Jugosllavin, ajo asnjëherë nuk e ndihmoi në të vërtetë levizjen e Shqiptarëve në Jugosllavi në përpjekjet e tyre për afrimin kombëtarë. Shqipëria nuk e vëni në rend dite problemin e Shqipëtarëve të Kosovës e viseve tjera shqiptare në Jugosllavi në Institucionet nderkombëtare si OKB etj. Fjalimet e Radio Tiranes e të shtypit të Shqipërisë, nuk janë asgjë tjetër pos se për konsumimin e mbrendëshem dhe t'iu qitet apo të pengohen akcionet e Kosovare – pra ashtu ajo vëhet në anën e autoriteteve të Sërbisë.

Qellimi i Tanjugut që të paraqitemi si një grup që iu ka kërcënuar jugosllavisë me një luftë civile nuk asht asgjë tjetër pos se pregaditje për likuidimin fizik të atyre personave që sot më së shumti në Evropë demaskojnë dhe pengojnë politikën

ENVER HADRI

23, rue d'Albanie
B-1060 Bruxelles
Tel.: (02) 537 74 99

Redaksisë të së përditëshmes "RILINDJA"
për Kryeredaktorin përgjegjës Z.B.HOTIN

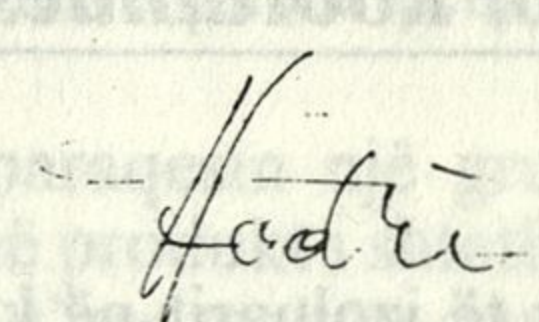
Pallati i Shtypit
38000 PRISHTINE

Bruxelles, me 25 mars 1989

Zotni Kryeredaktor,

E përditëshmëja e juaj "RILINDJA" e datës 5 mars 1989, në faqen nr.7 botoi dy informata të maruna nga agjensia jugosllave Tanjug. Pasi në informaten e dyt (...Demostrata ... dhe në Bruxelles) bëhet fjalë dhe përmendet emri im. Duke respektuar regullin e të drejtës së përgjigjjesë që respektohet në të tan shtypin botror, e aq më tepër pasi që informata në fjal nuk i përgjigjët aspak të së vërtetës ju lutëm që të botoni përgjigjen time në numrin që vjen të së përditëshmesë së juaj - një gjestë që ju duhet të bani që lexuesit e juaj mos të jenë të dezinformuar.

Duke shpresuar se e përditëshmëja e juaj ruan serjozitetin e informimit, ju lutëm pranoni, Zotni Kryeredaktor, përshendetjet e miya më të sinqerla.

Enver HADRI

P.S. Një kopje e të njajtës letër i dergohet autoriteteve kompetente të Ministrisë së Punve të Jashlëme në Belgjikë.

sërbomadhe e antishqiptare sidomos kur akcionet tona bëhen pran institucioneve nderkomtare dhe të qeverive të nryshme botrore. Sot kur popujt e Evropës mundohen të hudhin posht formen e Shtetit - këtë formë të trashiguar e më shumë probleme ga shekulli i 19, ne mendojm se një koegzistim i një konfederacion mes popujve (ethnive) ku sejcili respekton identitetin, kulturen dhe historin e tjetrit esht i mundëshem e sidomos në një vend me shom ethni e shumë kultura si që është Jugosllavia se vetëm me një demokratizim politiko-ekonomik mund të arihet paqa dhe koegzistenca e jo me cungimin e të drejtave (si që po ndodh sot në Kosovë) e me centralizmin politiko - ekonomik Slllobodan Millosheviqit ne mendojm se shkohet drejt acarimit më të madh mes popujve në Jugosllavi (këtë

e thojn dhe ekspertaet e politikës ballkanike) pra ne vetëm konstatojm me qellim që të mos arihet deri te një konflikt i armatosur këtu në Evropë. Mos të harojm se një konflikt mesë ethnive veqse ka kushtëzuar luftën e parë botërore – Sarajeva 1914 – Pra për të të përfunduar qellimet e Tanjugut janë kryesisht në shërbim të një politike veqse të njohur antishqiptare të inspiruar nga udhëheqësia e LK të Sërbisë dhe i shërbejn veprimeve të mëshefta të UDB-es Serbe.

Enver Hadri

Vrejtje: Bashkangjitur një egzamplar i dosjes dhanun gazetarëve. Nji kopje e të njajtit material (si dhe kjo letër) do t'i dërgohet Ministrisë së punëve të Jashtme në Belgjikë dhe Ministrisë së Drejtësisë Belgje.

Këshilli për mbrojtjen e të drejtave dhe të lirive të njeriut në Prishtinë

– Grupi koordinues për të izoluarit –

Grupi për të izoluarit në kuadër të Këshillit për mbrojtjen e të drejtave dhe të lirive të njeriut në Prishtinë, ka ndërmarrë mismën për koordinimin e aktiviteteve rreth realizimit së të drejtave të garantuara me Kushtetutë dhe me ligje të të gjithë qytetarëve deri tash të izoluar, për rehabilitimin e tyre moral e ligjor si dhe për përcaktimin e përgjegjësisë të të gjithë personave dhe organeve, të cilët ishin pjesëmerrës në çfarëdo mënyre në zbatimin e të ashtuquajturit izolim, përkatësisht të privimit kundërkushtetues nga liria të qytetarëve dhe të zbatimit të dhunës e të një regjimi më të zi nga çfarëdo tipi klasik të burgosjes, qoftë në cilësinë e urdhërdhënësit apo të zbatuesit.

Një numër i madh njerëzish, kryesisht intelektualë shqiptarë, e sipas të dhënave zyrtare të tillë ishin 237 veta, pa kurrëfarë mbështetjeje dhe pa kurrëfarë arsyeje të ligjshme ose pa arsyetim përkatës u izoluan pas vënies në jetë të gjendjes së jashtëzakonshme në Kosovë me 1989 e sipas vullnetit e diktatit të autoriteteve partiake-politiko shtetërore dhe të organeve, por që formalisht u zbatua përmes organeve policore, të cilat pastaj ushtruan një terror të paparë psikik dhe fizik mbi qytetarët e pambrojtur dhe të arrestuar nëpër burgjet e Kosovës e të

Serbisë, pa kurrëfarë urdhërash gjyqësorë dhe pa procedurë kundërvajtëse e penale, pa të drejtë mbrojtjeje, komunikimi e vizitash nga anëtarët më të afërm të familjes.

Prandaj, sado me vonsë, nga Kuvendi dhe organet përkatëse të gjyqësisë si dhe nga organet e tjera kompetente, kërkojmë që në përputhje me kompetencat dhe detyrimet zyrtare të fillojnë shqyrtimin dhe të hapin procedurën për përcaktimin e përgjegjësisë penale të të gjithë atyre që patën gisht në përcaktimin dhe në mënyrën e aplikimit kundërkushtetues dhe kundërligjor të masës së ashtuquajtur »izolim« duke lejuar kështu zbatimin drastik të dhunës dhe të represionit mbi qytetarët e pafajshëm. Para së gjithash kërkojmë të përgjigjen penalisht urdhërdhënësit, nënshkruesit dhe ekzekutorët e veprimeve më të pashembullta, anticiivilizuese dhe antihumane ndaj njerëzve. Po ashtu kërkojmë që të përgjigjen penalisht edhe të gjithë ata që maltretuan, keqtrajtuan dhe që me dhunë provuan të imponojnë »të vërtatën«, duke u shkaktuar njerëzve plagë psikike e fizike dhe trauma me pasoja të përhershme shpirtërore e fizike.

Në mbështetje të gjithë kësaj thërrasim të gjithë personat dhe subjektet e tjera shoqërore që e kishin për detyrë sipas autorizimeve zyrtare por edhe të ndërgjegjes së vet të pengojnë atë masë e dhunën, para së gjithash të gjitha prokuroritë, që të veprojnë në përputhje me Kushtetutën dhe me ligjet.

Po ashtu kërkojmë që dosjet e fshehta policore-politike, të konstruktura dhe të montuara dhe të »mbështetura« në ndjekjet politike, të sajuara në çfarëdo baze ndjekjesh politike dhe të izolimeve, të asgjësohen sa më parë dhe të ndërmerren masa kundër atyre që kanë kontribuar të ndjekën e të maltretohen muaj me radhë jerëzit e pafajshëm.

U bëjmë apel organeve të gjyqësisë që të angazhohen me konsekuencë për zbatimin e kushtetutshmërisë dhe të ligjshmërisë në rastin e kërkesave të të gjithë të dëmtuarëve për satisfaksion moral e material dhe kompensime, kurse organizatave punuese që t'ua njohin të gjitha të drejtat nga marrëdhënia e punës, duke përfshirë këtu edhe kthimin në vendet e punës prej nga kanë shkuar në izolim dhe janë përjashtuar.

Thërrasim të gjithë ish të izoluarit, që paraqesin një grupacion shoqëror të formuar kundër vullnetit të tyre dhe që janë produkt i shtetit politik e policor, të cilin po bëhen përpjekje ta tejkalojmë, që t'i paraqitën grupit dhe Këshillit për Mbrojtjen e të Drejtave dhe të Lirive të Njeriut në Prishtinë me qëllim të evidencimit dhe të aktivitetit rreth punës së mëtejshme për realizimin e të drejtave kolektive e individuale qytetare dhe në këtë mënyrë të zgjojmë ndërgjegjen kundër logjikës ende të gjallë të izolimit në këto hapësira. Thirrja u bëhet edhe të izoluarve të periudhave të mëhershme.

Konsiderojmë se rehabilitimi i ligjshëm i ish të izoluarëve do të jotë test dhe provokim i instrumenteve të shtetit juridik, për të cilin të gjithë me plot gojën angazhohemi, provë e përkrahjes dhe e respektimit të të drejtave elementare njerëzore dhe politike dhe e lirisë së qytetarëve në përputhje me dispozitat tona kushtetuese e ligjore dhe me konventat ndërkombëtare, në të cilat po ashtu mbështetemi.

Prishtinë, më 10. 5. 1990.

Kryetari, Akademik Idriz Ajeti

PYTËSOR PËR ATA QË PËRJETUAN IZOLIMIN

1. Emri, mbiemri, mosha, adresa e vendbanimit dhe telefoni _____

2. Kualifikimi shkollor dhe vendvuaajtja _____

3. Data e izolimit dhe vendvuaajtja _____

4. Data e lirimit nga izolimi _____

5. A është ngritur kallëzimi penal, aktakuza apo është denuar dhe sa _____

6. A është dënuar me largim nga puna, punon punët e mëparshme apo i është ndërruar vendi i punës _____

Data: _____

Nënshkrimi _____

P.S. Grupi koordinues për izolantët në kuadër të Këshillit për mbrojtën e të Drejtave dhe të Lirive të Njeriut në Prishtinë ka për qëllim të iniciojë ushtrimin e padive penale kundër autorëve kompetentë të vendimeve dhe ekzekutorëve të tyre për izolimin e një numri qytetarësh, të nxitë shyrtingin e kushtetutshmërisë dhe të mbështetjes ligjore të këtij veprimi, të koordinojë aktivitetin rreth realizimit të drejtave të të ish-izoluarve, kthimin në punë, dëmshpërblimin dhe rehabilitimin, të tubojë rrëfimet e të izoluarve për dokumentacion dhe eventualisht të botojë si dëshmi për një kohë kur një kategori e njerëzish trajtoheshin si kafshë, e gjithë kjo me qëllim që keqtrajtimet e tilla kurrë të mos përsëriten dhe që kushtetutshmëria dhe ligjet të jenë bazë e funksionimit të shtetit juridik.

U bëjmë kështu thirrje që sa më parë të na i sjellni personalisht ose të na i dërgoni me postë fotokopjet e vendimeve mbi masën e izolimit dhe përshkrimin e përjetimeve me sa më shumë hollësi, emra e argumente. ADRESA: Grup për të izoluarit pranë Këshillit ose Zenun Çelaj, Redaksia e gazetës »Rilindja«, 38000 Prishtinë, Pallati i shtypit.

Adresa e Këshillit tani është
Rruga Trepça, 38000, Prishtinë
tel. (038) 34-406

Shoqata e intelektualëve »Koekzistenca« për opinion lëshon këtë kumtesë:

1. Organet e autorizuar shtetërore me rastin e kryejres së detyrave kanë berë shkelje të rënda duke ushtruar masa represive ndaj popullatës së pafajshme shqiptare.

Për këtë dëshmojnë këto raste:

– Maltretimi i nxënësve të Qendrës shkollore »9 Maji« të Kamenicës, ku në mënyre mase brutale u cenua autonomiteti i shkollës, me ç'rast jo vetëm se u fye dinjiteti i nxënësve dhe mësimdhënësve, por u keqtrajtuat dhe u rrahën në mënyrë të pamshirshme, kuptohet, nxënësit e kombësisë shqiptare.

– Të shtënat pa kontroll me armë zjarri nëpër shtëpi e objekte shoqërore në fshatin Dobërçan me ç'rast u rrezikua jeta e njerëzve dhe me arsye tek banoret u shkaktua një tmerr dhe frikë e papërshkrueshme.

– Rasti në fshatin Budrigë ku nga rafalet e automatikëve e lënduan disa persona.

– A nuk është tmerr vrasja e Islam Morinës, të cilit iu këput jeta nga plumbat e policisë, pas shpine duke shkuar në kurbet për të fituar kafshatën e bukës për vete dhe fëmijët e tij.

– Varja në litar e nxënësit të vitit të parë të shkollës së mesme Enver Ramadani pas torturave që i përjetoi me rastin e marrjes në pyetje nga punëtorët e SPB.

– Rasti i rrahjes dhe maltretimi i disa qytetarëve në lagjen »Popovica« ku nga sjelljet e pakontrolluara të milicisë së aradhes së bashkuar disa nga qytetarët morën lëndime tejet të rënda trupore.

– Rrahja brutale e të riut Gazmend Hasanit para syve të prindërve e në oborrin e shtëpisë së vet pa kurrfarë arsye. Për këtë rast dhe të tjera ende nuk janë dhënë vlerësime zyrtare madje ndriçimi po zvarritet me muaj të tërë.

2. Suspendimi nga puna i disa profesorëve të Qendrës »Boro e Ramizi« pa kurrfarë argumentesh shkaktoi bojkotimin e mësimi të nxënësve të kombësisë shqiptare prej 12 dhjetorit të vitit të kaluar e deri sot, të cilët kthimin në bangat e shkollës e kushtëzojnë vetëm me një kërkesë: kthimin e profesorëve të tyre në procesin mësimor.

Kokëfortësia burokratike e organit të përhershëm, neglizhenca dhe mosangazhimi i organeve të tjera kompetente në zgjedhjen e këtij problemi kaq me peshë të madhe shkaktoi pasoja të papara e me rrezikim të humbjes së vitit shkollor të më se 800 nxënësve. Një opcion i këtillë është akt jocivilizues dhe s'përkon me normat ndërkombëtare. – 3. Suspendimi i 76 punëtorëve nga puna në therëtorën e KBI »Mlladost« është akt i shfrenimit të epsheve nacionaliste të strukturave udhëheqese të Kombinatit.

Me këtë vijë janë të qarta tendencat që disa gjigante më të mëdha kosovare, me

prodhimet e veta kanë qenë margaritarët e njëmendhtë, të sillen buzë talimentimit – duke fajësuar për këtë bojkotimet dhe revoltat e arsyeshme të punëtorëve të kombësisë shqiptare, në mënyrë që gjigantet në fjalë të shtrëngohen që shpëtimin ta kërkojnë në integrimin me gjigantet përkatëse në RS të Serbisë.

Kështu përpjekjeve të forcave progresive për konsolidimin e rrjedhave ekonomike në Kosovë po u kundërvihen strukturat e burokratizuara, që u shkon për shtati një tendencë e tillë. Një rast i këtillë po ndodh edhe me Kombinatin »Integj« të Gjilanit.

Të gjitha këto dukuri të theksuara dëshmojnë opcionin totalitar të dezintegritimit të shtetit juridik në emër të të cilit trumbetojnë bartësitë e funksioneve legale shtetërore. Për këtë ngritim zërin e arsyes dhe protestojmë ndaj bartësve të këtyre sjelljeve e veprimeve dhe kërkojmë të merren masa më rigoroze. Prandaj është i nevojshëm dialogu i argumentuar e demokratik mbi të gjitha problemet e hapura, sepse vetëm me fuqinë e argumenteve u vihet ndesh qarqeve e individëve me platformat e tyre destruktive.

Kryetari i Shoqates

Dr. Faik Shkodra

Kryesia në përbërje të zgjeruar e Shoqatës së intelektualëve – »Koekzistenca«, në mbledhëjen e vet të mbajtur më 6 Mars 1990 lëshon këtë:

Kumtesë

Shprehim mospajtimin tonë me qëndrimin e Kryesisë së RS të Serbisë, Këshillit ekzekutiv republikan dhe KQ të LK të Serbisë, të shpallur pas bisedës me delegacionin e studentëve serbë e malaziasë të universitetit të Prishtinës, me të cilin kërkohet ndarja e nxënësve dhe studentëve në baza të përkatësisë kombëtare në shkolla, fakultete, konvikte etj.

Sulmet kundër Universitetit të Prishtinës dhe përgjithësisht kundër institucioneve edukative e arsimore nuk janë të reja. Ato zënë fill që nga themelimi i tyre. Etiketimeve me terma të pashembullta si: »gjenerator shpirtëror i nacionalizmit«, »vatër e separatizmit«, iu shtua edhe termi mbi institucionin, i cili »përgatit dhe rekruton terroristë«.

Përmbushjen e kërkesave të këtilla e konsiderojmë akt segregacioni, i cili shpie në krijimin e Getove famëkeqe njënacionale.

Kërkesa për ndarjen e nxënësve dhe studentëve sipas përkatësisë së tyre nacionale në vijimin e mësimi, vendosjen nëpër konvikte paritetin në regjistrim dhe në politikën kadrovike është iracionale. Një tezë e tillë jo vetëm se është antijugosllave dhe antishqiptare, por gjithësesi është edhe antiserbe.

Kur bota e qytetëruar po i rënon muret e ndarjes, shlyen kufijtë, ndërton ura të miqësisë midis vendeve dhe popujve të ndryshëm, kur regjimet më të erëta kundërpopullore të mbështetura në shtypje klasore, kembëtare e racore po

u lëshojnë rrugën proqeseve të ndritëshme demokratike dhe humane, në Kosovë po zhvillohen proqese të kundërta. Nën pretekst të luftimit të nacionalizmit dhe separatizmit po bëhet shkelja më brutale e qnies kombëtare shqipëtare. Po institucionalizohen kërkesat më të erëta nacionaliste, shoviniste dhe hegjemoniste dhe në këtë mënyrë po ushtrihet terror i paparë shtetëror mbi popullatën e pafajshme shqipëtare.

Shfaqim indinjatë të thellë për qëndrimin pasiv të organeve kompetente në Krahinë ndaj vendimeve të njëazëshse dhe arbitrare të organeve republikane mbi fatin e bashkëjetesës në Kosovë.

Në Gjilan, më 6 Mars 1990 vj.

Shoqata e intelektualëve – »Koekzistenca«

Kryetari, Dr. Faik Shkodra

FATOS ARAPI

Fushë-Kosovë

'389-ta më sheh në sy.
në sy e shikoj – merrete vesh!
Tragjedi e Ballkanit është aty,
ku vdekja e Muratit është.
Në sytë e dy kontineteve nata
shtrihet në pesë kontinente të ngrirë,
liria e popujve, si i verbri,
me duar kërkon udhën nëpër errësirë.
Ashtu do të ecnin shtete e kombe,
gjuhët do të dridheshin si vjeshtës fleta –
në errësirë me duar, buzë honesh
do kërkonin udhën njeriu
dhe jeta...
'389 – ta më sheh në sy...

Në sy e shkoj – merret vesh!
Gjaku i popujve është aty,
ku vdekja e Muratit është.

de Kosovo
nimt die
stare. Po
egemoni-
populisten
teichte n3
publikane

Foto: Zoran Vogrinić

POTOPIS / UDHËPËRSHKRIM

SALIH KABASHI

Skandinavia, Berlini, Cyrihu . . .

Ky është shkrimi i tretë nga rrugët e mia nëpër botë. Kjo aspak s'do të thotë se jam burrë i botës. Bile s'di a jam farë burri. Pse, do të thoni ju, dhe ja që unë ua them: Burrat i pashë nëpër Amerikë e Evropë. Besa edhe gratë. Tjetër është kur unë mahitem. E mahinë e kam për shëndetmbajtje. Asnjëherë nuk do të kisha parë Evropë as Amerikë mos t'ishin bashkatdhetarët tanë. Ju kam treguar se kush na ftoi në Amerikë, me Zlobecin, e kush në Mynih, me Bozhiçin.

Në Skandinavi më ftoi **Milaim Zeka**, të cilit »ia kanë pa sherrin shehri e Reka«, edhe pse është një djalë drenicak që na e ka marrë një vajzë të natyralizuar në Dukagjin dhe s'ke si të mos e quash dhëndër. Sikur të më pyesnin në UDB-ë do tu thoja se është një djalë i hollë e i gjatë që edhe pse s'është profesionist, reciton si Pjetër Gjoka, ndoshta më mirë. Inteligent dhe pa komplekse. Në Evropë është gjetur mirë, njeh suedishtën si shqipen, shkruan e përkthen, shqiptarëve iu vie në ndihmë, është i pranishëm në shtypin norvegjes e suedez, e do Kosovën dhe birin e saj Adem Demaçin. Ademin, bile së tepërmi. Kënaqej tek më tregonte shkrimet e tij për Bacën Adem. Kjo s'ishte veç një fjalë. Edhe kryetarja e Shkrimtarëve Norvegjezë më tregoi se shënimet kryesore për Mandelën e Evropës i kishin marrë mu nga Milaimi. Ta lëmë Milaimin se besoj se nuk është nga ata djemtë e llastuar që duan t'u bëjmë portrete historike . . .

Shoqja e Milaimit edhe shokët e tij ishin ndër njerëzit më të hareshëm që kam parë në Evropë. Më 4 maj kur arrita në Oslo, aty kah ora 18.30 gjeta në Klubin Shqiptar rreth tavolinave plot gra, burra e fëmijë. Salla e stolisur me portrete të pavdekshmish shqiptarë, punime artistike, plot dritë e ajër të pastër. Menjëherë u krijua një gjendje e shlireshme vëllazërore dhe pasi ma vunë përpara kafënë të cilën e rrufisa shpejt e shpejt zumë të bëjmë muhabet për rrugën, për familjen, Slloveninë dhe Kosovën. Vura re se dinë sa edhe unë, bile edhe më shumë, po megjithatë mikrofonin e ndjeva në dorë dhe qetësia e krijuar më kujtoi ato rastet

Toril Brekke

kur ndonjë njësi mësimore, kur dikur jipja mësim, bënte sy e veshë nxënësit e mi. E po vërtet të gjithë mund t'ishin nxënës të mi: rininë kisha përpara, e cila saora më bëri të ri dhe zura të flasë për »MIGJENIN«, Këshillin për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut në Kosovë nga Lubjana, për »Alternativën« revistë dhe për alternativën lëvizje demokratike. Dëgjuesit e mi dinë kush është **Peter Bozhiçi, Jasha Zllobeci, dinë për Matjash Hanzhekun e Dane Zajcin**... Allahile mos është Jasha djali i Cirilit, më pyet njëri dhe unë i them po me allahile. Po tani fillojnë pyetjet e unë përgjigjem me aq sa di. Merret vesh se shohin se nuk rrëzoj gurë as mbi liberalë as mbi radikalë. Venerojnë se moda e antikomunizmit s'mi ka vërbuar sytë po antistalinizmin s'e fsheh fare. E kuptojnë se nuk i dua shqiptarët rumunë dhe s'vë shenjë barazie midis vozhdit serb e udhëheqësit shqiptar. Anicka në pastë thënë një vizitor i mëparshëm. U them se çdo njeri ka kokën e tij që të mendojë me të dhe se ajo nuk shërben vetëm për ta shpënë njëherë në muaj te berberi. Dakordohen e duartrokasin. Bëjmë një pauzë që mbushet me muzikë. E po ju e bëki Kosovë edhe në Oslo. Kënaqem tek shoh kosovarë e tetovarë tek këndojnë këngë toske. Them mos jemi në Labëri. Këngë e bisedë. E dini sa është ora? Katër e mëngjezit. Natën e mirë se nesër, d. m. th. sot më 5 maj, një ditë pas dhjetëvjetorit të vdekjes së shout tepër të dashur Tito (haj medet qysh s'më ra ndërmend dje e të shtangesha bile për një minut në shenjë shkollimi për jetën e veprën e tij), duhet në orën 13,00 prap të takohemi se do të vijmë shumë shqiptarë nga vise të ndryshme të Norvegjisë. Bëmë pak gjumë dhe prap në takim. Disa gjëra duheshin përsëritur. Salla e mbrëmshme kishte ndryshuar fare. Ishin hequr të gjitha tavolinat dhe karrigat. Në ballë ishte një tavolinë e vogël dhe tri ulëse. Plot salla me njerëz të ulur këmbëkryq. I përshëndes e më ngjatetojnë. Shoh se janë ca të njohur, disa ish nxënës të mi. Disa thonë se kanë bërë edhe 700 kam rrugë për t'u takuar me mua. Besomëni se kjo

s'më gëzon. Bile jam fatkeq dhe i pikëlluar. Po ç'tu ndihmoj unë i shkreti me halle më të mëdha se ju! Nejse po ngushëllojmë njëri tjetrin. Oh, besa jo, kemi arsye edhe të gëzohemi dhe tëshpresojmë se ditë të mira po u vijnë shqiptarëve. O, ku je daja Gani, përqafoj Gani Lubeniqin, ish nxënësin tim. Është i buzëqeshur si përherë. Kategorik në qëndrimet e tij. Ai qysh në fillim pat ndihmuar Alternativën (me shokët e tij, merret vesh). E falënderoj edhe në emër të shokëve. Posa kanë dëgjuar për »Migjenin« shqiptarët e Skandinavisë na kishin siguruar kompjutor me printer, telefaks e fotokopjues. Të gjitha të mirat i kemi nga, vëllezërit nëpër botë, nga ambienti i favorshëm slloven, punëtorët e tregtarët nëpër Slloveni e Kroaci, nga ndihmat nga Tetova, Gostivari, Prishtina, Prizreni... Alternativa s'do të bëhej revistë pa ndihmën e Ruzhdi Sefës nga Gjakova, pa llapjanë e drenicakë s'do të na njihte kush... Mos të flas për Pejën se më akuzojnë për lokalpatriotizëm! Po ç'do t'ishim pa penat e mprehta shqipe e sllovene. Këto i kam thënë jo vetëm në **Klubin e Alternativës Shqiptare në Oslo**. Po në këtë qytet, një ditë **pas bashkimit të të gjitha klubeve shqiptare në Norvegji** e kam thënë edhe në **Shoqatën Kulturore Shqiptare Rilindja**. Aty bëmë një takim që s'harrohet kurrë. Atje takove djem shumë të suksesshëm e të dashur: **Musa Ramadanin, Qani Deharin, Xhemadin Nezirin, Fadil Etemin, Adem Bakiun, hoxhën (magjistër) Ejup Selmanin**, djalin fort inteligjent **Nufri Lekën, Haki Etemin, Abdulla Shkupollin** dhe një burrë fort të dashur **Zekeria Shabanin**. Të gjithë këta ndihmuan Alternativën dhe vendosën që një fond të mëparshëm të na e dërgonin ne. Mua më shpallën **anëtar nderi të shoqatës »Rilindja«**. Unë vërtet u nderova. Ta dinin bashkëpunëtorët e mi se sa çmohet »Migjeni« në Norvegji, edhe natën ditë do ta bënin!

Në Oslo takove edhe një aktiviste të dalluar nga fusha e mbrojtjes së të drejtave të njeriut: Zonjushën **Berit Backer**, të cilën e kisha njohur në Lubjanë kur me një delegacion të Helsinkit bëheshin gati të vizitonin Kosovën. Zonjusha Backer e di shqipen fort mirë, ajo ka qëndruar në Isniq po edhe Shqipërinë e ka vizituar. Është fort e këndshme dhe ka banesën më të ndritshme që kam parë ndonjë herë. Ka plot libra dhe kafënë e bën të lezetshme. Zonjushës Berit Backer do t'i revanshohem në Lubjanë, sadoqë më me dëshirë do ta bëja këtë në vendlindje. Në Oslo takova edhe pejanët e mi, Qemal Tarakun e Lul Berishën. Qemali bëri një ultimatum: »Veç ni paç kraht se s'shkon pi ktuhit pa ardhë edhe te na në DRAMMEN«, qytet jo larg Oslos. Shkojmë në mbrëmje kah ora 22,00. Kur na përshëndesin pasi jemi ulur thonë se sot kemi formuar një klub dhe se **menjëherë ju kemi bashkuar klubeve të tjera se të gjithë kemi një qëllim**. Unë i uroj ndërkaq tryeza mbushet filxhana, gota e pjata. Me Qemalin e djemt e tjerë e »terëm« shishen e rakisë së rrushit të Kosovës, Qaniu gërgat dy hoxhallarët e Milaimi kur ia prishi njëri terezinë foli për »taturanxhën« (një si bori e bërë nga lëvore shelgu), për pipin që kur shurdhohet duhet përmjerrë se s'vlen gjë... Qemali është martuar këtyre ditëve dhe me flinë që na sjell përpara donë të tregojë se »baca Sali, kah t'shkojmë, Kosovën e kemi me vete«. Pa lëshona një kasetë të Dervish Shaqës, thotë hoxha mr. Ejup Selmani, i cili edhe vetë ia thotë këngës për bukuri. Unë s'kam takuar hoxhë më modern! Ne pinim e ai qeshej e merrte pjesë në **bisedë me të njëjtin disponim. Sa për këngën, mos ti hyjmë në hak as kolegut tim për nga profesioni, Musa Ramadanit, preshevarit**, që mëson fëmijët shqiptarë në shkollat norvegjeze... Xhemadini e Haki Etemi flasin rrallë e për mall. Po janë plot hare.

Në Lidhjen e Shkrimtarëve të Norvegjisë

Me Milaimin sot, më 7 maj jemi në lokalet e Lidhjes së Shkrimtarëve të Norvegjisë. Na pret zonja **Toril Brekke**, shkrimtare e njohur. Një orë e bisedës me të i kushtohet **Adem Demacit**, për të cilin janë angazhuar, për të cilin kanë protestuar dhe për të cilin kanë organizuar ndihma solidare. Është i propozuar për **anëtar nderi të LShN**. Së shpejti do të marrë ftesën ta vizitojë këtë vend.

Cka mbaj mend tjetër nga vizita në Norvegji? Po a harrohet byreku që hëngrëm te shkupjanët Vehbiu e Tahiri. Aty pushova pakëz se Milaim Zeza (kështu thotë Milaimi quamëni, Zeka më thërrisni kur të kthehem në Obri) i kishte harruar çelësat e banesës në zyrë. I zoti i shtëpisë lavdërohet se vajzat e tij (shumë simpatike, vër. ime) kanë shërbyer Kryetarin e Kosovës. **Dr. Ibrahim Rugovën**, në restorantin ku kishin ngrënë darkën. Edhe cucat shkupjane janë krenare për këtë e mos të flasim për zonjën e shtëpisë. Ju falem nderit, shkupjanë! Mirë u pafshim në kryeqytetin e (ish) Vilajetit të Kosovës, në qytetin më të madh shqiptarë në botë!

Në program është edhe një takim me avokatë norvegjezë se nesër mbrëma na pret Malmeja e Suedisë.

(vijon)

ESAD MEKULI

A asht fajtor Shqiptari?

A asht fajtor Shqiptari pse nën këtë qiell jeton,
nën këtë qiell — në trojet e të parëve të vet?
A asht fajtor pse asht, e përkundër të gjithave qindron —
Shqiptari, rob e njeri që do i vetvetes të jet?!

A asht fajtor Shqiptari pse sytë flakë i vetojnë
tue shikue se si tjetri nga plangu e shtëpia e dëbon?
A asht fajtor pse asht dhe kur të mos jetë dishirojnë,
pse për votër derdh gjak dhe i gjallë nuk e l'shon?

A asht fajtor Shqiptari pse, si të tjerët, po don
të jetojë si njeri në të vetat sot e përjetë?
A asht fajtor pse përkundër dhunës qindron
nën qiellin e Kosovës loke, në trollin e të parëve të vet?!
(1938)

Kjo vjershë u shkrua me rastin e lajmit për marrëveshjen sekrete për shpërnguljen e katërqindmijë të ashtuquejtunve »turq« prej »Serbisë Jugore« në shkretinat e Anadolisë. 65 studentë kosovarë: serbë, malazezë, shqiptarë e turq nënshkruan dhe botuan proklamatin (serbokroatisht dhe shqip) kundër qeverisë jugosllave për këtë krim antipopullor. Proklamati u shpërnda ilegalisht në Beograd, ambasadave të huaja dhe nëpër Kosovë e Maqedoni.

Foto: Hazir Reka

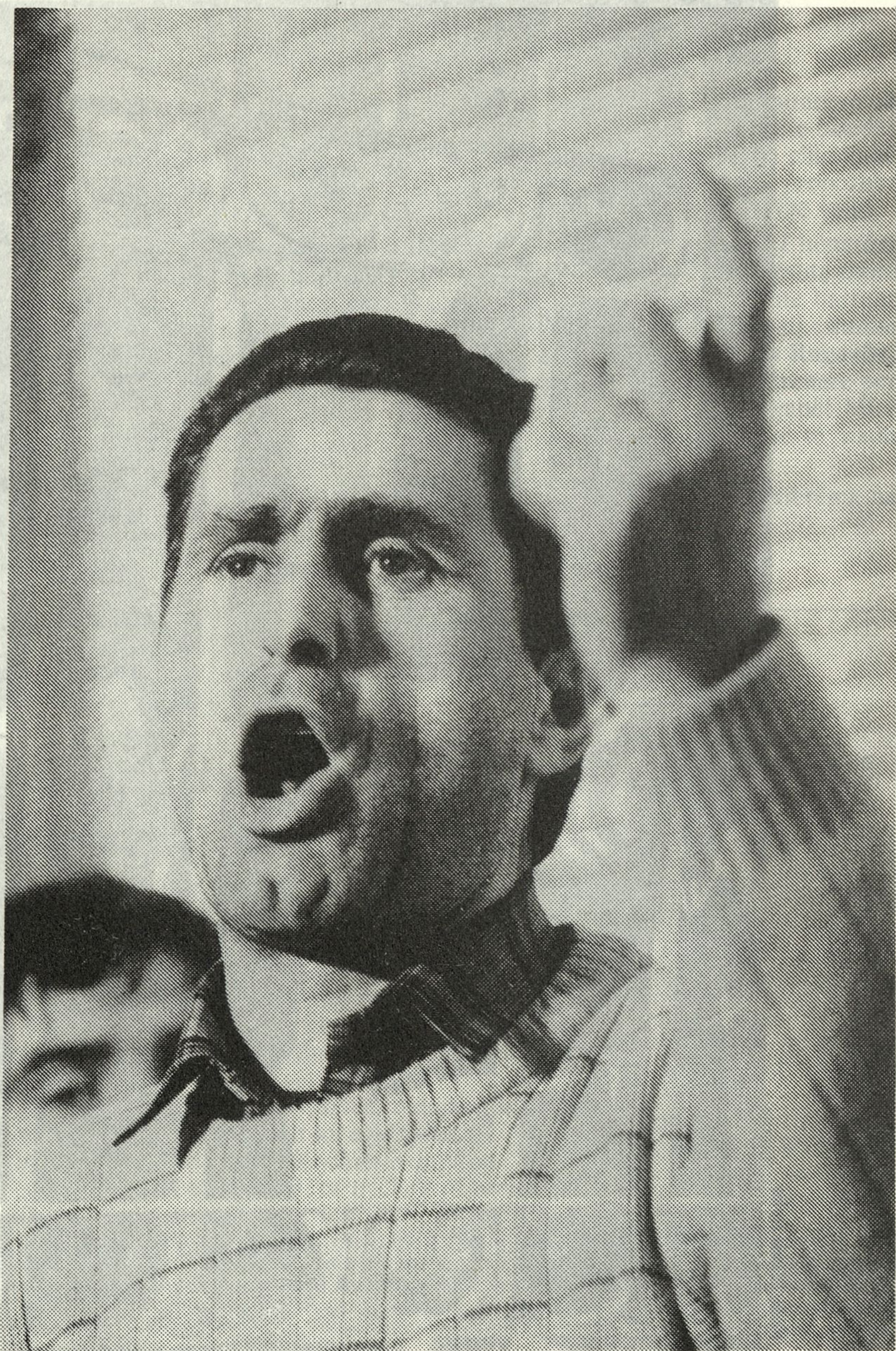

Foto: Hazir Reka

MENDIME DHE REAGIME / ODMEVI IN MNENJA

REXHEP KASUMAJ

Enklavat vetërrënuese

Në agun e gjithshtrirë të demokracisë, si akte të një deliri, të ashpra e të paefektshme njëkohësisht, shpalohen tani, me shpejtësinë e rrokullisshme të shturjes, kapitujt e një politike që më shumë se nga askush dhe nga asgjë tjetër, është bërë shkak i vetvdekjes së saj.

Është bërë e tillë pse është nisur nga gënjeshtra për çështjen e pazgjidhur kombëtare, është ndërtuar mbi mashtrimin se fajtorë janë të tjerët dhe së mbrami pse ka përfunduar në dhunën mbi ata që, në vend të saj si ekuivalencë, me epërsinë morale e civilizuese, japin durimin dhe vullnetin e mirë për koekzistencë.

Rënja e saj është vulosur prandaj, pse bëhet në një kohë apo në prak të një shekulli, që ka idhuj të rinj të jetës, mirëqenies dhe lirisë. Fundi i saj është i paalternativë pse gjithandej është promovuar mbifatkeqësinë kolektive të një etnikumi, i cili, midis gjithë asaj loje të vjetër mbi kokën e tij, megjithatë, pa hapësirë tjetër jetësore e historike të tij, ka zgjedhur të vetmën udhë të mundshme: qendresën. Sidoqoftë, politika e tillë ende ecën tutje dhe në marrëzinë e saj të mynyrshme, duke ndërruar taktikisht maskat dhe doktrinat, apo mbase e shtërnguar nga pathyeshmëria e subjektit – fajtor mbi të cilin bie tehu i saj – ajo na del e zhveshur në tërë anakronitetin dhe shovenizmin më antihuman në mbyllje të qindëvjeçarit.

Kjo filozofi politike, që do të rreshtohet padyshim në shkollën e despotizmit të paarsimuar, me shkencën akademike të instrumentalizuar dhe me uratën e pakursimtë të kishës, kishte krijuar inkubatorin, i cili, tash një dekaë, prodhon serinë e mëkateve të pagena, së pari të një grupi të vogël nationalistësh shqiptarë ndaj partisë, më pas të një numri ca të shtuar, tash nationalistësh e separatistësh, gjithnjë shqiptarë, që na qenkan asocialë dhe ashtu prishin lojalitetin ndaj shtetit, që më në fund kategoria e moderuar e nacional-terroristëve të papërmisueshëm, me prirje për të qenë antiserbe anticivilizues, të derdhej me zell e paturpësisht mbi gjithë kolektivitetin etnik shqiptar.

Mirëpo, pa mundur që t'i bëhet më grim, epilogu i kësaj politike jepet i tëri në trajtën e tij substanciale: shqiptarë i mirë është vetëm shqiptari i vdekur. Madje as i tillë. Dhe, ja vizioni margaritar, qëmtuar nga mbeturina politikash e klikash prej më të errëtave nëpër kohë dhe hapësirë.

Risllavizimi i Kosovës me kolonë të rinj do të ishte, pra, tabloja e fundme e Kosovës së paqëtuar dhe suaza e vetme e lumturisë nacionale. Porse, realizimi i këtij produkti finall, që endet nëpër botë pa gjetur dot terrenin adapt, për prehje, si çdo strategji afatgjatë, presupozon edhe nuscaqet paralele, modeste apo agresive, sipas kontekstit të mundësive reale të jetësimit të tyre, për t'i çelur përfundimisht rrugën kolonizimit total të Kosovës.

Pozicioni i parë i ri është ideja, paralajmëruar nga vetë premieri i Serbisë (SR) për ndarjen fizike e institucionale të serbëve dhe malazezve në Kosovë. Skema dhe pamja gjeopolitike e Kosovës, së këndejmi, do të dukej gjithçka tjetër, por jo më e trullit të lirë të të barabartëve.

Por, ç'është në të vërtetë kjo kreaturë e përcudshme?

Çdo enciklopedi e madhe apo e vogël shpjegon se ajo është oazë e vetëleçitur e një grupi social ose etnik, vendosur brenda një rrethi njerëzish dhe territori të huaj.

Pyesim, jo pa skepsë e parandjenjë kobi, se për kë dhe në ç'kontura lumturie mund të vihet segregacioni nacional, shoqëruar nga arroganca pompoze dhe forca e vërbër?!

Natyrisht jo për shqiptarët, që ashtu të marginalizuar, me ndjesinë e fajit dhe ngarkesën e konfliktit, hidhen në rezervat indiano-ballkanik, në të cilin askush nuk do të hyjë dhe prej të cilit askush nuk do të dalë!

Megjithë manipulimin e pashpresë dhe rolin prej pengu që rri varë mbi të nesërmën e tyre-enklava, në të vëretë ka përvijuar gjithsesi bonitete specifike për serbët e malazezët e Kosovës. Parasëgjithash, duke bërë ndarjen fizike të zonave të punës e të jetës, synohet krijimi i mundësisë formale për participim të Beogradit në financimin dhe dotacionin ekonomik të tyre, në ç'mënyrë vendoset privilegji racial në të njëjten hapësirë sociale dhe administrative. Aparthejdi gjen kështu një shtruhërë sigurie, e përndjekur tashmë nga të gjitha frontet e lemerishme të botës.

Ndërkaq, dimensionin tjetër paralel do të ishte kontakti me metropolin, që do ngrente urën e të ashtuquajturës siguri kolektive psikologjike, në ç'mënyrë sërish, si një presedan i rrezikshëm, serbët e malazezët do të sëndertonin shkallë më të lartë të lirisë politike dhe të realizimit nacional.

Ç'është e vëreteta, minoritetet kudo e gjithëherë gëzojnë status special në krejt shoqëritë e civilizuar dhe në kuadër të të gjithë kriterëve ndërkombëtare të të drejtave politike e sociale të tyre. Standard të tillë të të drejtash do të duhej dhe do të mund të kishin shqiptarët në Jugosllavi, sikundër që, po këtë kategori statusore, do të mund ta pretendonin edhe serbët e malazezët në Kosovë.

Në këtë kontekst pozita e posaçme e një entiteti minoritar parakupton subjektivitetin real-politik të entitetit shumicë – si kusht që ai të vihet objektivisht në rolin dhe nivelin e faktorit garantues të lirisë dhe të barazisë së të gjithëve në bashkësinë e caktuar shoqërore.

Nëse, prandaj, këtë subjektivitet e kanë serbët dhe popujtë e tjerë në shtetet e tyre kombëtare, duke mos qenë njëherësh garant i lirisë dhe i barazisë së shqiptarëve në tokrat e tyre, subjektivitet të njëjtë do të duhej ta kishin, që nuk e kanë, edhe shqiptarët, për të qenë garant dhe vetvetiu përgjegjës i lirisë dhe i barazisë së serbëve në Kosovë.

Kësodore rreth nesh ndodhin dy defekte bazë:

– e para, pse shqiptarët nuk kanë të drejtat dhe liritë elementare socio-politike për entitetin vetjak dhe pse, duke mos pasur kështu subjektivitetin real-politik, nuk mund të jenë garant i barazisë për tjetrin!;

– dhe e dyta, pse serbët dhe malazezët realizojnë shkallë të privilegjuar superiore të të drejtave, dhuruar separativisht nga një qendër politike jashtë Kosovës dhe pse, në vend që këtë radius të drejtash, në kushte të barazisë, ta kenë dhe ta ndajnë tok me shqiptarët, e realizojnë mbi ta dhe në dëm të tyre!

Pozicioni i dytë, i vetmjaftueshëm apo komplementar i planimetrisë së copëzimit socio-etnik të Kosovës, janë zgjedhjet e lira, të cilat, logjikisht, nuk do të ishin të përbashkëta të lira e të përgjithshme.

Prandaj duke mbajtur zgjedhje të lira nacionale-enklavore, demiurgu i kësaj politike ka synuar ndarjen paritive të pushtetit politik në Kosovë nga serbët e malazezët – në një anë, dhe shqiptarët – në anën tjetër, ngjashëm me organizimin politik që kishte dikur bashkësia bikomunale e Qipros. Efekti i çelësit të tillë zgjedhor do të ishte, pra, bllokimi i shqiptarëve që të mos mund të vendosnin majorizimin e shumicës dhe që këtë as fatin e Kosovës në çastin e saj më dramatik.

Kurse mesazhi, po ashtu, do të pretendonte të ishte dëshprimisht i qartë: botës duhet dhënë përshtypjen e baraspeshës demografike të Kosovës dhe të pages latente ndëretnike, si koherencë fatlume shekujsh. Është meritë për shqyrtim edhe ky refren i përsëritur deri në monotoni nëpër tubimet patetike, mbledhjet e pambarim dhe fjalimet demagogjike, të dinjitarëve të fesë dhe zyrtarëve të shtetit.

Thuhet, prandaj, se popujt e këtij trualli paskan jetuar në harmoni shekullore, por ja që shqiptarët, të cilët mjerisht nuk janë më të dikurshmit, qenkan, ata që prishin këtë idilë të zemërtokës ballkanike. Nga kjo imponohen dy përfundime logjike:

Premisa e parë e një përfundimi është se nëse me shekuj shqiptarët nuk kanë pasur shtet të tyre dhe meqë vetëm si të tillë qenkan të denjë për tolerancë, atëherë konkludimi del se kusht për të dëshmuar zotësinë e shqiptarëve bashkë-jetesë, është mospasja e shtetit atë, përkatësisht vasaliteti i tyre.

Ndërkaq, premisa e parë e përfundimit tjetër është se shqiptarë e serbë bashkë jetuan harmonikisht nder shekuj dhe meqë gjatë kësaj kohe, si premisë e dytë, shqiptarët, sikur edhe serbët, në një periudhë nuk patën lirinë dhe pavarësinë, atëherë konkludimi është se kusht i barazisë, lojalitetit dhe koekzistencës së shqiptarëve është paliria e tyre.

Mirëpo, pas këtij digresieni, i kthehemi vijimisht shqyrtimit themelor.

Enklava, veç kësaj, do të lehtësonte etapën e parë të vështirë të kolonizimit, ngase në pamundësi që, fillimisht të shtrihen mbi gjithë Kosovën, kolonët së paku do të shkelnin nëpër territorin e enklavës serbe. Aty do të kishin mjedisin e tyre etnik – në një anë, dhe – në anën tjetër, do të gjenin cilësi të njëjtë apo të përafërtë jetese me atë që braktisin.

Megjithëkëtë, qoftë nga zgjedhjet e përbashkëta të lira, qoftë nga zgjedhjet e lira nacionale-enklavore, si një dukuri absolutisht sterile dhe kalimtare, shqiptarët do të dilnin me subjektivitet të fuqizuar politik dhe kombëtar. Mund të thuhet kështu për arsyen e thejshtë se pluralizmi dhe demokracia nuk njohin zona as popuj të aftë e të paaftë për t'i konsumuar. Në rastin e parë ata do të siguronin

supremacin politik, kurse në rastin e dytë, pjesa e tyre endarë e pushtetit do ishte burimore, taktike dhe sovrane. Të bindur për këtë realitet të paevitueshëm eminenca e kësaj politike aspirojnë të arrijë, me çdo mënyrë e mjet, së paku prolongimin e dialogut dhe të zgjedhjeve të lira demokratike në Kosovë.

Për të jetësuar këtë objektiv memorandumian në Kosovë dhe ndaj saj provohen armë e doktrina gjithfarshe: presingu i kondensuar politik, kompleksi i imponuar i inferioritetit, lufta biologjike, tkurrja drastike e hapësirës së emancipimit social-kulturor dhe më në fund mjerimi elementar në kufi të urisë popullore si forma më e lodhshme e dhunës mbi njeriun dhe popullin.

Kumulimi sasior ti tyre i jep dorë politikës represive të qendrës, që të orvatet të përlligjë shkallëzimin e mëtejme të desubjektivizimit të autonomitetit të Kosovës dhe shqiptarëve, duke marrë mbi vete tash së voni, punët e rendit e të sigurisë, që nën parullën shtëpia juridike bie si një pllakosje gjithëpolicore mbi gjithçka në Kosovë.

Porse, krahas enklavës, si një komunitet i privilegjuar, gjasës së rikolonizimit, minimin të dialogut dhe zgjedhjeve të lira demokratike – ky ka synuar një fitore tjetër të njëkohëshme politike – që ashtu të mbyllë rrethin e një cikli të strategjisë politike: në raportin e tashëm të forcave, ku neobolshevistët nacionalistë ende ndjehen të sigurtë, të imponojnë versionin vetjak të kushtetutës së re federative dhe të pozitës gjithësi vejetuese e abstenore të shqiptarëve dhe të Kosovës në strukturën e ardhshme të federatës së Jugosllavisë.

Ja, pra, ky ishte fokusi i arkitekturës së re politike, që do të duhej t'ia sendërtonte Beogradit ëndërralashtën mitike nacionalekspansioniste serbe: rislavizimin e Kosovës dhe mbylljen e çështjes së saj në një epokë të harruar e të vdekur të historisë.

Fundja, ç'mund t'i ofrojnë tjetër kohës sonë dhe idealeve të saj projektet, prapa të cilave qëndron dora e gjeneralëve të kompromituar luftënxitës, pena e intelektualëve mediokër shërbëtorë, ideja e ishministrave të korruptuar të policisë dhe platforma e politikanëve, promocioni i të cilëve të kjon aq figurativisht puçin e birrarisë së Munihut, pos të kundërtën e saj: të përçudshme shterpsore dhe të vetasgjësueshme!

Cinizmi dhe hipokrizia, dhuna dhe urrejtja – këto janë tiparet e politikës që, besojmë thellë, numëron orët e fundit.

Përpjekjet e mbrama të agonisë nuk ka se si të mos dridhen para vërshimës përmbystare të pluralizmit e të demokracisë, aq më parë kur gjithçka ndërtohet mbi moralin e dyfishtë: ç'thuhet sot mohohet nesër, ç'ndëretohet ditën – rrënohet natën, dhe, së fundi, ç'premtohet si paqe realizohet si përgjakje.

Në këtë kuadër, fjala vjen, vite të tëra, trumpetohet ritualisht bërthama e përzier e jetës binacionale, si çelulë e jugosllavizmit dhe luftimi i të famshmit nacionalizëm shqiptar në Kosovë, për të pleduar tani diç kualitativisht tjetër – veçimin etnik dhe identifikimin kolektiv të shqiptarëve me elementin apriorist, destabilizues dhe që këndej të padëshirueshëm në truallin e tyre stërgjyshor.

Mëtutje, në shkallë jugosllave, zëdhënësit e zellshëm të zhurmës dhe diktatit, angazhohen për federatë moderne të centralizuar për ta lëkundur atë përbrënda e sistematikisht, nëpërmjet bllokadash autarkike gjendjesh të jashtëzakonshme dhe suspendimesh të parreshtura të identitetit legjitim të po kësaj federate dhe udhëheqjes së saj.

Është interesant në këtë mes, se si ky raport forcash, përkatësisht, subjektet tjera federale në vend kanë krijuar shurdhimin e paparë iracional dhe vetë shkatërrues për pozitën dhe interesat reale të popullit shqiptar të Jugosllavisë, pa vullnetin legjitim, subjektivitetin formues dhe elementin konstitucional të të cilit nuk mund të këtë kurrfarë shteti të qëndrueshëm dhe permament të Jugosllavisë.

Apo, mbase, si pasojë e një koinçidence të çuditshme interesash e pozicionesh, gjithë këta subjektë e përcaktues realë të feraratës, nuk janë të kënaqur me ekzistimin apo strukturën e saj të tashme, e cila njëmend është një simbiozë e panatyrshme e anarkisë dhe e rendit, e demokracisë parlamantare dhe e totalitarizmit nacional-etatist, dhe, më në fund, e lulëzimit të të drejtave të njeriut dhe e shkeljes brutale të tyre.

Shikuar në perspektivë kjo tashmë nuk është as federatë unitariste, çfarë do të dëshironin fantazmat e monizmit ideologjik e partiak, sikundër që nuk është as bashkësi federative ose konfederale me lirinë e njeriut e të popujve dhe të drejtën e tyre të pamohueshme të vetëvendosjes, si aspirojnë, sigurisht me sens realizmi dhe humaniteti, prijatarët e pluralizmit dhe të demokracisë. Në lojë është edhe opinioni integralistë qëndres personifikuar në programin e qeverisë federale.

Për aq sa vijon të veprojë ky patpozicion vendnumërues rreth koncenzusit për Jugosllavinë dhe formën e rregullimit të saj të brendshëm po për aq bëhet zhvendosja në qendrat e jashtme, e faktorit të zgjedhjes së formulës shpëtimtare e brenda saj edhe të zgjidhjes së njëjës kosovare.

Nëse jemi të prirur të besojmë se kjo formulë nuk mund të jetë tjetër, pos çfarë është vizioni i kontinentit të vjetër pas dy vitesh, atëherë, arshini i saj i vetëm është padyshim tmerrsisht shpartallues i ingranazheve që thurren në një qendër politike në Jugosllavi mbi fatin politik të popujve të saj, prandaj edhe të shqiptarëve: vetëvendosja demokratike për të gjithë si një parakusht i hyrjes së lirë në Evropën e re.

Në mbyllje do thoshim edhe këtë: Kosova dhe çështja e saj shqiptare njëmend ekziston, por ajo është më e vjetër se shteti që mban emrin Jugosllavi dhe po ashtu mjaft e gjerë për t'i bërë varrin politikës që personifikohet me emrin Millosheviq.

Fëmijët e qirinjve, ndërkaq, do të bëjnë dritë!

Prishtinë, 7 prill, 1990

Përshtypjet e mia nga vizita e punës e Opozitës kosovare në Amerikë

Tani kur akoma nuk kam arritur të sistemoj dhe kristalizoj përshtypjet e mia, nga vizita jonë në Amerikë, e shoh se e kam të vështirë të përshkruaj me fjalë atë që e përjetova atje, sepse vërtetë nuk është e lehtë të hidhet në letër në mënyrë të ftohtë e fare racionale, gjithë ajo që përmbante vizita jonë, dhe e cila nuk rezultonte vetëm në kontakte pune, por ngërthente në vehte një emocion të fortë i cili nuk mund të tejkalonte askend, e në veçanti jo ata që peshën e realitetit tragjik kosovar e ndjejnë në supet e veta.

Ate që atje ndodhi, e përjetova si diç për të cilën vetëm do të mund të të ëndërroja. Mund të jetë se e teproj, por kjo është përshtypja ime subjektive, prandaj më lejohet ta them ashtu siç e pashë dhe e përjetova vetë. Nuk prisja as nga afër se do të priteshim në mënyrë aq madhështore dhe do të na trajtonin si një delegacion thuaja zyrtar për të mos thënë shtetëror. Ky trajtim që i bëhej alternativës kosovare nuk ishte i rastit dhe kishte parosinë e qartë.

Kjo më bëri më të fortë dhe shumë të lumtur, ndërsa optimizmit tim i vuri bazament.

Mendoj se shprehë opinionin e anëtarësisë sonë, madje edhe, të thuaja gjithë popullit tonë, kur them se jemi shumë të nderuar dhe thellë të prekur me vullnetin dhe gadishmirinë e Amerikës zyrtare që me mirëkuptim të dëgjojë dhe ta ndajë hallin tonë të madh. Duke qenë të pamësuar që dikush të brengoset për fatin tonë, me mirënjohje të thellë përshëndesim angazhimin dhe interesimin e saj për çështjen shqiptare. Sepse të dëgjosh hallin e madh, e përjetimet tragjike të një populli të vogël, dikur epik dhe në vatrën e civilizimit ilir, e tani në kthetrat e mbeturinës ndëshkuese bolshevike është vepër që meriton çdo respekt.

Mendoj se internacionalizmi i problemit tonë në radhë të parë është kushtëzuar nga drejtësia e kauzës sonë, nga drejtësia e luftës së popullit tonë për paqe, liri, demokraci e barazi ndërsa rrethanat dhe kushtet e sajara duke inkuadruar këtu edhe lëvizjet e mëdha demokratike në Europë, si dhe interesimin e SHBA për demokratizimin e Jugosllavisë i cili frenohet dhe pengohet pikërisht në Kosovë dhe me Kosovën, kushtëzuan edhe angazhimin direkt të SHBA për zgjidhjen e drejtë, të shëndoshë dhe të përhershme të kësaj çështjeje. Impuls të rëndësishëm këtij angazhimi pa mëdyshje sipas një mendimi të pranuar përgjithësisht i dhanë edhe bashkatdhetarët tonë të mërguar në Amerikë të cilët shpirtin e tyre të madh e kanë në Kosovë, e të cilët me vetëmohim e në mënyrë këmbëngulëse, të motivuar nga vuajtjet dhe tragjika e popullit të tyre, e të përvëlur nga malli, derdhin vehten e tyre në çdo aspekt, për të ndihmuar

e mbështetur afirmimin dhe internacionalizimin e luftës së drejtë të popullit shqiptar në mënyrë që ajo të fitojë përkrahjen e tërë opinionit të civilizuar progresiv botëror.

Mendoj se është i përhapur mendimi se pengimi i demokratizimit në Kosovë, si pjesë përbërëse e Jugosllavisë inhibon dhe pamundëson rrjedhat e përgjithëshme të demokracisë në Jugosllavi, në Ballkan dhe më gjerë; ndërsa SHBA nuk janë të interesuara për një pengim të tillë të proceseve demokratike në zemër të Europës. Pengesë është politika zyrtare e Serbisë ndaj Kosovës, e cila për fat të keq udhëhiqet nën ombrellën dhe firmën e Jugosllavisë; prandej ekziston interesim që nyja e Kosovës të zgjidhet me depërtimin e demokracisë dhe në mënyrë të drejtë, sepse çdo zgjidhje e padrejtë e saj, do të ishte e ngarkuar me konflikte dhe tensione dhe potencialisht mund të kërcënojë me eskalime përmasash të gjera.

Për ndryshim nga politika zyrtare jugosllave e cila konsideron se me alternativën e Kosovës nuk mund të bisedohet, në Amerikë mendohet se në mënyrë të civilizuar duhen dëgjuar të dy palët, për hirë të një zgjidhjeje të drejtë të problemit të Kosovës.

Fakti që alternativa shqiptare është pranuar si bashkëbiseduese e barabartë e cila duhet dëgjuar dhe përfillur, flet qartë për faktin se ajo duhet konsideruar si forcë reale politike e pashmangshme në Kosovë, ndërsa simbolika e porosia e njohjes së alternativës kosovare nga pala amerikane e adresuar qeverisë jugosllave është fare e qartë:

– Mënyra e vetme e zgjidhjes së nyjes së Kosovës është dialogu demokratik.

Nuk mund të mos e theksoj në këtë kontekst përshtypjen e madhe që më bëri sigurimi special të cilin shteti amerikan gjegjësisht Stejt Departmenti dhe FBI e organizuan për mbrojtjen e presidentit tonë Dr. Ibrahim Rugovës. Ky ishte një sigurim special shtetëror, për të cilin unë vetëm kisha dëgjuar. E përjetova këtë si një nder të madh që i bënte Amerika zyrtare jo vetëm presidentit i cili e kishte dëshmuar vehten dhe gëzonte një autoritet të pakontestueshëm në qarqet zyrate në SHBA, e të cilin nuk e kishte fituar rastësisht, por si një nderë dhe pranim që i bëhej popullit tonë dhe luftës së tij të drejtë për liri e demokraci, për paqe e qetësi. E quajta këtë, pranim zyrtar të legjitimitetit të alternativës si përfaqësues autentik të popullatës shqiptare në Kosovë dhe forcë reale politike e cila doemos duhet përfilluar dhe pranuar, poqese dëshirohet zgjidhja e problemit me mjete demokratike.

Ndjeva një gëzim, lehtësim dhe krenari që i takoj këtij populli të cilit po i bëhet kjo nderë nga një demokraci e madhe siç është ajo amerikane. Dhe një forcë edhe më të madhe për të qëndruar, një shpresë dhe besim të bazuar se ditë më të mira duhet të vijnë së shpejti.

Sepse ne nuk ishim mësuar të na ndjekin për të na mbrojtur, ishim mësua të na ndjekin për të na ndjekur. Sepse nuk kishim përjetuar që një udhëheqës i ynë të mbrohej e të sigurohej me makinë të blinduar e 7, 8, e edhe 10 truproje, të sigurohej nga sigurimi i shtetit që i bëhet rangut të kryeministrit, të sigurihet hoteli Sheraton ku qëndronte ai gjatë darkës solemne që e organizoi Liga Shqiptare amerikane me përforcim edhe të 100 policëve të tjerë, të sigurohet anija ku ndodhej ai për vizitë qarkore New Yorkut më përcjellje të anijeve të marinës luftarake amerikane. Si në ëndërr apo jo. Kështu e përjetova unë. Apo ndoshta nuk është kështu?

Mendoj se duhet të jemi të urtë dhe të shfrytëzojmë me urtësi autoritetin

e madh e të merituar që gëzon presidenti ynë, pra i LDK në SHBA, si shkrimtar, si demokrat, si guximtar e konsistent, si paqëndashës e konsekuent dhe i gatshëm të luftojë për idealin e demokracisë.

Poashtu do të theksoja edhe autoritetin e madh që gëzonte kryetari i Këshillit për Mbrojtjen e të drejtave të njeriut Dr. Zekeria Cana në Amerikë. Thuaja në çdo bisedë apo kontakt që patëm u shprehë keqardhje për mungesën e tij, dhe indinjatë për pengesën që iu bë atij me marrjen e pasaportës nga qarqet zyrtare, për të penguar ardhjen e tij në Amerikë.

Do të shtoja se mendoj, se prezentimi dhe dëshmia jonë në Kongres do të ishte më komplete dhe më kuptimplote, me efektive dhe më dëshmuese sikur të ishte mes nesh edhe i nderuari Don Lush Gjergji. Vetë prezenca e tij do të ishte përgjigja më efikase që do t'i bëhej akuzave të paqëndrueshme dhe kualifikimeve boshe, që aktualisht i bëhen popullit shqiptar, se fjala është për fundamentalizmin islam.

Nuk mund të mos përmend edhe përshtypjet e mia nga darka modhështore të cilën Liga Amerikano-Shqiptarë e organizoi në hotelin Sheraton të Nju Jorkut, ku merrnin pjesë edhe senatorë e kongresmenë amerikanë. Ishte një tubim aqë dinjitoz i bashk atdhetarëve thuaj qoftë nga presioni politik qoftë nga ai ekonomik, i cili përherë dhe në vazhdimësi ka shtypur në veçanti popullin shqiptar, të kërkojë bukën e gojës. Një erupcion nostalgjie, emocionesh, atdashedashurie dhe insistimi këmbëgulës që të qëndrohet deri në fund për fitimin e lirisë dhe demokracisë, ishte kjo fryma e asaj nate e cila nuk mund të lente indiferent, dhe nuk mund të harrohet kurrë.

Prandaj porosia ime nëse kjo mund të më lejohet, është që me urtësi të shfrytëzojmë autoritetin e njerëzve të cilët këtë autoritet e ndërtuan mbi ato baza të cilat mund t'i qëndrojnë edhe kriterëve amerikanë.

Paradokset tona

Kur mungon shpirti civilizues...

Ne Kosovë vazhdon vallja e ndërrimeve të emrave të shkollave që mbajnë emra të personaliteteve të shquara shqiptare. Pra, ka më së dy vjet që në disa mjedise të krahinës sonë nga disa individë të verbëruara nga politika shoviniste antishqiptare, dolën kërkesa të ndryshme, të thuash edhe mjaft çuditëse, siç janë ato për ndërrimin e emrave të shkollave, rrugëve dhe institucioneve që mbajnë emra të personaliteteve të kulturës dhe historisë kombëtare shqiptare. Kohë më parë (siç kemi shkruar edhe në numrat të kaluar), në Klinë iu ndërrua emri i QAMO-s »Luigj Gurakuqi«, në »Josip Broz Tito«, pastaj i shkollës fillore »Halit Ibishi« në Babush të Ferizajt në »Jedinstvo«, pastaj i Qendrës shkollore »Skënderbeu« të Preshevës në »25 Maji«. Këta individë pa shpirt civilizues dhe të prirur që të

sulmojnë çdo gjë që është shqiptare, nuk tërheqin kërkesat e tyre edhe për ndërrimin e të gjitha institucioneve shkollore dhe kulturore që mbajnë cilindo emër të kulturës sonë, si të Azem Bejtës, Hasan Prishtinës, Vëllazërve Frashër i etj.

Shih, më parë kur iu ndërrua emri i demokratit të shquar, Luigj Gurakuqit, arsyetimin e tyre absurd e justifikonin nga ajo se gjoja Luigj Gurakuqi nuk është shtetas i RSFJ! Por vallë çka i pengoi këto ditë ai sulm barbar, jo kulturor dhe jocivilizues në Hivzi Sylejmanin?! Pra, atë çka e përjetoi Luigji kohë më parë, në mënyrë edhe me të vrazhdë e pësoi revolucionari, shkrimtari dhe humanisti ynë, Hivzi Sylejmani, bustin e të cilit disa persona të papërgjegjësi në mënyrë vandaliste, të turpshme dhe qyqare e thyen dhe e bënë copër e grimë! Është një akt, në vargun e atyre akteve të kryera më parë nga individë të atij soji që u pengon çdo gjë që është shqiptare.

Qendra arsimore »Hivzi Sylejmani« në Fushë Kosovë e mban që nga vitet e tetëdhjeta dhe qysh atëherë kjo askë nuk i pengoi. Mirëpo, më në fund, dikujt se ky emër po i penguaka, gjoja procedura e dhënies së emrit të kësaj shkolle. Konkretisht po i penguaka arsimtarët serbë dhe malazez që punojnë në shkollën që e mban emrin e Hivzi Sylejmanit, sepse ata edhe kërkuhan që shkollës t'i kthehet emri i dikurshëm »Ivo Lola Ribar« që e mbante atëherë kur kjo shkollë ishte paralele e ndarë e gjimnazit »Ivo Lola Ribar« të Prishtinës, se gjoja at botë është »procedurë joligjitime« e ndërrimit të emrit të shkollës. Dhe, kështu njerëzit e Fushë – Kosovës pa një pa dy morën vendim të çuditshëm që shkollës menjëherë t'ia ndërrojnë emrin nga Hivzi Sylejmani në Ivo Lola Ribar. Të kota ishin përpjekjet e arsimtarëve shqiptarë që morën pjesë në mbledhjen formale, duke ngulitur këmbë se kjo punë nuk mund të bëhet ashtu siç i teket dikujt dhe për qëllime të tyre të errëta; se kjo punë nuk mund të bëhet vetëm se dikush dëshiron ashtu, pa pjesëmarrjen e barabartë edhe pëlqimin e pjesëtarëve të kombësisë shqiptare. Sepse, siç dihet, çështja e ndërrimit të emrit të shkollës është çështje mjaft e ndërlikuar dhe kërkon një analizë të mirëfilltë dhe pa ndonjë arsye të veçantë nuk mund dhe s'duhet të bëhet. Shtrohet pyetja: Përse vallë iu pengoi Hivzi Sylejmani kur ky na qenka shtetas i RSFJ dhe pjesëmarrës i LNC-së? Çka do të ndodhte sikur nxënësit shqiptarë të mos vijojejnë mësimet në shkollën që mban emrin e Ivo Lola Ribarit, Karaxhiqit, Njegoshit, Milatoviqit, Obradoviqit, Jakshiqit . . . dhe të shumë iqave të tjerë të cilët janë më të shumtë në Kosovë? Me siguri pasojat do të jenë më të mëdha dhe një gjë të tillë nxënësit dhe arsimtarët shqiptarë nuk do ta bënin kurrë, e as që e kanë bërë ndonjëherë, sepse ata dinë mjaft mirë të çmojnë kulturën dhe historinë e cilitdo popull.

Heqja e emrit të QAMO-s së kësaj shkolle, si dhe copëtimi i bustit të këtij humanisti të shquar, është edhe një dëshmi e verbërisë antishqiptare, që ekziston ndër individë dhe qarqe të caktuara politike të cilëve u pengon çdo gjë që është shqiptare dhe me qëllim që këtu në Kosovë të zhdukin dhe zhvlerësojnë çdo gjë që i takon këtij populli me një histori të lavdishme. Ato qarqe, veç vite të tëra përgatisin skenare të tilla dhe duke ndihmuar nga forcat regresive shetëtorë, kryejnë vepra të tilla terroriste dhe vandaliste!

Se fushata represive të çdo gjëje që është shqiptare, jo vetëm ndaj njerëzve të gjallë, por edhe të atyre të vdekur, nuk ka të ndalur, që mund të konsiderohen vrasje në vetë qenien shqiptare, në vargun e vrasjeve të ekzekutuara edhe më parë. Kështu, këtë vit shkollor, fushëkosovasiit bënë çmos në mënyrë joligjore

dhe ia ndërruan emrin Qendrës arsimore që e mbante plotë një dekadë, vatër e arsimit, kjo që nga gjiri i vet prodhoi shumë njerëz arsimorë të profileve të ndryshme, e tani, në kushtet e ashpërsimit të mëtejshëm të fushatës antishqiptare, ende pa u shëruar ato plagë të mëparshme të rënda që iu shkatuan këtij populli, duke mos u kënaqur me aq, shkohet edhe më larg: me çekan dhjetëra kilogramësh, në mënyrë më të vrazhdë copëtohet edhe grimca më e vogël e bustit të revolucionarit, shkrimtarit të vegjëlisë dhe humanistit të shquar shqiptar, Hivzi Sylejmanit!? Kështu, individ ë të të njejtis soj që e ekzekutuan më parë edhe Luigj Gurakuqin, në mënyrë antinjerëzore »varrosen« për herë të dytë edhe Hivzi Sylejmanin. Kjo skenë e këtij akti tmerrues, vandalist dhe të pacivilizuar ishte një provokim i rëndë antishqiptar, ishte një nga ato pjesë të vazhdueshme të euforisë së shfrenuar nacionaliste e shoviniste- serbomëdha.

Kundër këtij akti të turpshëm vandalist, antikulturor dhe antivilizues (thyerjes së bustit të Hivzi Sylejmanit), këto ditë protestuan nxënësit dhe prindërit e kësaj komune. Ata me plotë arsye, shprehen revoltën dhe kërkuan vendosmerisht nga organet kompetente që ndaj kryesit të këtij akti terrorist të merren masa më rigorozë. Njëherit në shenjë të pakënaqësisë me ndërrimin dhe thyerjen e bustit të Hivzi Sylejmanit, nxënësit shqiptarë të kësaj shkolle filluan bojkotimin e mësimi dhe kërkuan dialog me drejtorin e shkollës, strukturat komunale dhe krahinore, në mënyrë që shkolla edhe më tutje të mbajë emrin e humanistit kosovar Hivzi Sylejmanit, sepse nuk ka kurrfarë argumentesh dhe arsyesimesh për ndërrimin e emrit të kësaj shkolle, por ky ndërrim bëhet me kërkesën e disa individëve të cilët janë të ngarkuar me helmin të ashtuquajtur, nacionalizem dhe shovinizëm.

Si përfundim: Sa e sa kohëra kanë kaluar gjer me tani. Historia fletë më vonë, thotë populli. Ajo do t'i vë në dritë të gjitha. Prapë një thënie të popullit: »Ujë kalon, e zalli mbetet.« Kjo thënie disa individëve duhet t'u shërbejë si mësim. Ai njeri i cili nuk ka bërë vepër të turpshme, nuk ka nevojë të ulë kokën, ndërsa tjetëri, përkundrazi. Ai duhet vënë gishtin në kokë dhe duhet menduar se çfarë dhurate u sjell breznive. »Mjerë breznitë e popullit pushtues!« – thotë poeti ynë i mirënjohur, Mirko Gashi. Se historia flet më vonë!

Mos vdiqen Luigji dhe Hivziu? Jo, nuk kanë vdekur e as që do të vdesin kurrë! Kanë luftuar për t'mos vdekur kurrë! Gjithherë do të jetojnë në zemrat dhe kokat e njerëzve tanë, kurse gjestet e tilla vandaliste dhe terroriste flasin për primitivizmin dhe veprimin më të ndytë. Të shtish në këto personalitete, do të thotë të shtish në demokraci. E Lugijin e as Hivziun nuk mund ta vrasë askush, por ata vrasin armiqtë e tyre.

Kolë M. Berisha

Mikel Gojani

SHEMSI REÇICA:

»Revolucioni antiburokratik« – mrekulli e re e botës

Historia njih revolucionet e revolucionet që kanë lënë gjurmë të pashlyeshme në gjithë zhvillimin e shoqërisë njerëzore dhe kanë bërë jehonë në të gjitha anët e botës, por ato, sado që kanë prekur anë të shumta të realitetit shoqëror dhe i kanë ndryshuar ato, as për së afërmi nuk mund të krahasohen me »Revolucionin antiburokratik«, i cili ka bërë dha po vazhdon të bëjë mrekulli.

»Revolucioni antiburokratik« nuk ka lënë sferë pa prekur, s'ka lënë gur pa luajtur vendit, për të dëshmuar se vërtet është »revolucion antiburokratik«, dhe në qoftë se deri sot nuk ka pasur sukses për tu dëshmuar si i këtillë, besoj se tash e tutje ka për t'ia arritur këtij qëllimi.

Revolucionet e tjera sociale bënin ndryshime në sfera të ndryshme të shoqërisë ose në gjithë shoqërinë, por asnjëri nuk arriti të depërtojë në përmbajtjen e nocioneve dhe ta ndryshojë atë. Këtu, si të thuash, çalonin revolucionet e mëparshme, por jo edhe »Revolucioni antiburokratik«. Ky, »antiburokratiku«, duke pasur pretendime që ta ndryshojë dhe ta transformojë dhe kështu ta revolucionarizojë gjithë botën e jetën, nuk e kurseu as përmbajtjen e nocioneve, atë përmbajtje që është ngjeshur dhe është ngulitur gjatë gjithë shekujve në forma të caktuara. Këtu »Revolucioni antiburokratik« lë në hije të gjitha revolucionet e mëparshme sociale dhe bie ndesh jo vetëm me traditën, të, cilën, këtu, e bënë copë e grimë, por edhe me rezultatet e shkencave shoqërore, bile edhe me ato të autorëve serbë, të publikuara në Beograd. S'ka ç'u bënë as atyre, sepse »Revolucioni antiburokratik«, në çdo pikëpamje, i tejkalon të gjitha caqet kombëtare.

Ndryshimet në përmbajtjen e nocioneve »Revolucioni antiburokratik« i filloi në nocionin »kundërrevolucion«. Siç dihet më 1981 në Kosovë u bënë demonstrat. Këto, me të gjitha parullat dhe kërkesat që u dëgjuan, nuk qenë as më pak as më shumë se demonstrata. Por sikur të pranohej se ato ishin demonstrata do të thoshte të bisedohej për shkaqet e tyre, për (pa)arsyeshmërinë e tyre etj. etj. dhe sikur të lejohej kjo bisedë arsyeshmëria e demonstratave dhe e kërkesave të tyre do të pohohej nga çdo mendje e shëndoshë. Për të mos arritur deri te këto rezultate u ndaluan të gjitha bisedat për arsyeshmërinë e kërkesave të demonstratave duke u quajtur ato shkurt »kundërrevolucion«. Kështu, »Revolucioni antiburokratik« demonstratat apriori i kualifikoi si »kundërrevolucion« dhe këtë kualifikim e bëri me gojën e xha Xhavitit (Të përkujtojmë se duke folur për përgjegjësinë për këtë »kundërrevolucion« Xhavit Nimani më 1981, duke lexur me shumë vështirësi tekstin që e kishte përpara, para kamerave televizive tekstualisht pat thënë. Këtu kemi dy gjo:gjoja e parë jam unë, gjoja e dytë – Komiteti Krahinor) të Azem Vllasit e të tjerëve si këta. Pra për ta zgjidhur çështjen, »Revolucioni antiburokratik« zgjodhi një rrugë shumë të shkurtër: demonstratat i bëri »kundërrevolucion« dhe tash me nocionin »kundërrevoli-

cion« nuk duhet t'i kuptojmë përpjekjet për ta penguar e kthyer prapa zhvillimin e shoqërisë. »Kundërrevolucion«, sipas »Revolucionit antiburokratik«, quhen përpjekjet për tu barazuar me popujt e tjerë, për të jetuar bashkë me ta, të lirë e të barabartë. Kështu »Revolucioni antiburokratik« jo vetëm që e ndryshoi, por edhe e çrrënjosi dhe e asgjësoi përmbajtjen e »vjetër« të nocionit »kundërrevolucion« dhe në vend të saj s'futi një përmbajtje »të re«, »revolucionare«. Dhe me këtë ndryshim të përmbajtjes së nocionit »kundërrevolucion« u pajtuan dhe, këtë, e legjimituan edhe akademikët, profesorët dhe intelektualët e tjerë të Beogradit, duke u vënë kështu në shërbim të »Revolucioni antiburokratik« dhe duke përgënjeshtruar edhe vetveten dhe shkrimet e tyre për kundërrevolucionin, madje edhe në tekstet shkollore dhe në ato universitare që edhe sot janë në përdorim në Serbi dhe jashtë saj. (Si duket atëherë, duke qenë në kotje, këta intelektualë mësimet e tyre i kanë vënë në kokë, ndërsa tash, nën ndikimin e »Revolucioni antiburokratik« janë zgjuar dhe ato po i kthejnë në këmbë).

Në këtë mënyrë u bë ndryshimi edhe i përmbajtjeve të nocioneve të tjera. Kështu tash me nocionin »gjenocid« nuk duhet të kuptojmë »shfarosjen e plotë a të pjesshme të një popullsie ose të grupeve të veçante kombëtare«. Në rastin e Kosovës me »gjenocid« nuk duhet të kuptojmë shfarosjen masive ose të grupeve serbe e malazise, por përpjekjen e shqiptarëve për t'i mbrojtur të drejtat e tyre elementare që në Mesjetë dhe në Rilindjen evropiane, mendjet e ndritura i quajtën »të drejta natyrore«.

Terrori tashmë nuk është »dhunë e egër për të nënshtruar e asgjësuar edhe fizikisht kundërshtarët. Kur »revolucionarët antiburokratë« thonë se në Kosovë po bëhet terror mbi popullsinë serbe e malazise, me këtë nuk duhet kuptuar se shqiptarët po përdorin dhunën e egër për të nënshtruar dhe asgjësuar edhe fizikisht serbët dhe malazeztë, por me këtë duhet kuptuar se shqiptarët po i bëjnë rezistencë pagesore një terrori shtetëror të paparë në Evropën e civilizuar. (Kur në mbledhjet e forumeve më të larta të vendit »revolucionarët antiburokratë« thonin se shqiptarët po bënin gjenocid dhe terror mbi serbët e malazeztë në Kosovë, trimoshat shqiptarë të Kosovës-heshtnin, d.m.th. pohonin dhe kështu kontribuonin në ndryshimin e përmbajtjeve të nocioneve »gjenocid« e »terror« dhe në përhapjen e »së vërtetës« për Kosovës në botë dhe në vend. Kur në një mbledhje të dy kryesive: të asaj të Kosovës dhe të Serbisë, S. Millosheviqi tha se në Kosovë po bëhet gjenocid dhe terror mbi popullatën serbe e malazise dhe po atë ditë agjensitë e huaja të lajmeve përsëritën fjalët e zotit Millosheviq. Zoti Remzi Kolgeci, që ishte njeriu i parë i Kosovës dhe më kompetenti për ta përgënjeshtruar me sa të duash fakti atë konstatim,-heshti. Në të vërtetë nuk heshti. Zoti Kolgeci tha se kishte një vërejtje. »Dokumentet për mbledhje i kam marrë me vonesë, se po t'i kisha marrë më heret do t'i kishim koordinuar fjalët«. D.m.th. zoti Kolgeci di të reagojë me kohë dhe di të japë vërejtje për çështjet kyçe. E tash zoti Kolgeci dhe shokët e tij dinë të tregojnë se në cilin plenum është vendosur çështja e autonomisë, por edhe populli që e ka paguar këtë me jetëart e bijëve të tij më të mirë dhe gjithë peshën e rëndë të robërisë po e mbanë në shpatullat e tij, di t'i gjejë rrënjët e tradhëtisë).

Me nocionin »terroirst«, sipas fjalorit të ri të »revolucionarëve antiburokratë«, nuk duhet të kuptojmë atë që përdor terrorin për t'i arritur qëllimet e veta, por atë që me mjete pagesore lufton për ta flakur robërinë e zgjedhën e huaj, atë që lufton për lir, për barazi, për drejtësi dhe demokraci. Kur thuhet u vranë

»terroristët shqiptarë« me këtë duhet kuptuar se u vranë qytetarët shqiptarë që me dy gishtrinj të ngritur lart dhe me lirinë e demokracinë në gojë po luftojnë për tu barazuar me popujt e tjerë të Jugosllavisë dhe për këtë po izoloohen, po burgosen e po vriten nga »shteti juridik«.

Duke i mbajtur të fshehura ndryshimet e përmbajtjeve të këtyre dhe të nocioneve të tjera nën format e tyre të vjetra dhe duke i mbajtur edhe më të fshehta planet dhe qëllimet e tyre »revolucionarët antiburokratikë« organizuan mitingje në Vojvodinë, në Mal të Zi, në Serbi e Kosovë (dhe vargu i këtyre mitingjeve nuk do të ndalej së shtriri edhe në pjesët e tjera të vendit sikur të mos delin ca pengesa të vogla), në të cilat haptas u kërkuan armë, burgosje, varje, vrasje etj. etj. dhe këtomitingje u quajtën »mitingje të solidaritetit«. Dhe vërtet a s'është solidar me ty, sipas përmbajtjes së »re«, »revolucionare« të këtij nocioni, ai që kërkon armë dhe të vret, kuptohet për të mirë të tende?

Me fjalë të tjera ai që kërkon barazi quhet kundërrevolucionar, ai që vritet-vrasës, ndërsa ai që vret-i vranë. I rrahuri quhet rrahës, ndërsa ai që rrahë-i rrahur. I burgosuri quhet burgosës, ndërsa ai që burgos-i burgosur. Ai që përndjek quhet i ndjekur, ndërsa i përndjekuri-ndjekës. Ai mbi të cilin bëhet terror quhet terrorist, ndërsa ai që bën terror-mbrojtës i rendit dhe i qetësisë. Ai që shtyp quhet i shtypur, ndërsa ai që shtypet-shtypës. A nuk është ky zhvillim dialektik i përmbajtjes së nocioneve pa prekur formën e tyre të vjetër. Edhe Hegeli, si dialektikan i madh, për këtë ndryshim përmbajtësor të nocioneve do të thoshte-dialektikë e mrekullueshme.

Para »Revolucionit antiburokratik« kanë rënë të gjitha kriteret objektive e shkencore të vlerësimeve. Një i vetmi kriter me të vërtetë objektiv për vlerësime tash është raporti i asaj që vlerësohet ndaj »Revolucionit antiburokratik«. Kështu »i ndershëm« nuk është më ai që sillet, punon e vepron me nderë, me drejtësi e me ndërgjegje, që ka qëllime të drajta e të pastra, që shpreh drejtësi e qiltësi, por ai që është rob i »Revolucionit antiburokratik«. Shqiptar i »ndershëm« nuk është më ai që punon e lufton për të mirën e popullit shqiptar, për liri e demokraci, për barazinë e shqiptarëve me popujt e tjerë por ai që lufton për ruajtjen e »fryteve« të »Revolucionit antiburokratik«, ai që është kundër intereseve të popullit të vet, kundër lirisë dhe barazisë së popullit të vet me popujt e tjerë.

Mendimtarët e dijetarët, që nga koha antike e këndeje, të vërtetë kot e kanë quajtur njohurinë që përputhej me realitetin ose që, në një mënyrë apo në një tjetër, pasqyron atë. Këto mësimë nuk qëndrojnë para »Revolucionit antiburokratik«. Tash realiteti duhet të përputhet dhe t'i pasqyrojë mendimet, planet, qëllimet e »revolucionarëve antiburokratë«. A nuk ndryshoj gjendja në Kosovë menjëherë pas fjalë së Moiso vit në Kuvendin e Jugosllavisë. Fjalët e tij të jashtëzakonshme për Kosovën a nuk e bënë edhe gjendjen e kësaj krahine të jashtëzakonshme dhe a nuk u morë edhe masat e jashtëzakonshme në Kosovë, në përputhje me mendimet e tij? Pas fjalëve të Joviqit ditën e parë të mandatit të tij si kryetar i Kryesisë së RSFJ-së a nuk ndryshoi edhe gjendja në Jugosllavi në përputhje me fjalët e tij dhe a nuk i pasqyroi fjalët e tij kjo gjendje? Po atë ditë a nuk u bë më e rëndë, në përputhje me kualifikimet e tij, gjendja në Jugosllavi, në krahasim me një ditë më parë, kur në krye në Kryesisë së RSFJ-së ndodhej Dernovsheku? A nuk janë të gjitha këto mrekulli të »Revolucionit antiburokratik« dhe vetë ky revolucion a nuk është një mrekulli e re e botës?

Pa e kuptuar këtë ndryshim në përmbajtjen e nocioneve nuk mund të kuptohet fjalori i »revuliconarëve antiburokratikë« as ndryshimet revolucionare që ka bërë e po i bën »Revolucioni antiburokratik«. Aq më pak planet dhe qëllimet e tyre.

Dëshmia ime

Fjala ime në Kongresin Amerikan plotësim i diskutimit me shkrim referuar gojarisht

Dëshminë time të shkruar ia dorëzova Kongresit Amerikan prandej shfrytëzoj rastin të plotësoj fjalën time me disa mendime të pashprehura, si dhe me informatat lidhur me materialin përkatës dëshmues të cilin e prezentova me të cilin dëshmohet dhuna e terrori i paparë mbi popullsinë e pafajshme shqiptare në Kosovë.

Përfaqësoj gratë e Kosovës të organizuara në Shoqatën e Gruas të LDK. Flas pra në emër të nënave shqiptare që vajtojnë fëmijët e tyre të vrarë, në emër të nënave që vuajnë me fëmijët e tyre të sakatosur e të gjymtuar dhe në emër të nënave që jetojnë me frigë për të ardhmen e fëmijëve të vet në këtë tokë të përgjakur Kyqja masive e grave në shoqatën tonë tejkalon të gjitha parashikimet tona, dhe kjo më së miri dëshmon për faktin se terrori shtetëror në Kosovë ka arritur përmasa të tilla, sa që ka arritur të mobilizojë dhe të lëvizë një shtresë natyralisht politikisht imosile si janë gratë.

Politika e cila udhëhiqet në Kosovë dhe ndaj Kosovës është treguar tërësisht e gabuar, ajo dështoi në tërësi dhe asgjë tjetër nuk mund të pritej nga ajo, meqë ishte mbrapsht e definuar, pa analizë të shkaqeve e pasojave, me qasje dogmatike e bolshevike, e dorëzuar para shantazheve e presioneve dhe e destinuar të shkelë plotësisht subjektësinë e popullsisë shqiptare në Kosovë.

Tejkalimi i situatës tragjike në Kosovë nuk mund të arrihet me zbatimin këmbëngulës të një politike të tillë, as me represionin e sforcuar shtetëror, e as me përpjekjet sterile që me konstruktimin e kualifikativëve ndeshkuese të arsyetohet kjo dhunë e pakuptueshme ndaj popullsisë së pafajshme. Kjo nuk mund të arrihet as me kompromiset dhe koncesionet e kalbura të cilat udhëheqjet më të larta të vendit i bëjnë me shpresë se do të shuhen orekset e shfrenuara të një politike aventuriere të nezihshme dhe megjithatë të ruhet sado pak nga imazhi demokratik në sphen politik ndërkombëtare.

Ne angazhohemi kundër dhunës si mjet për zgjidhjen e problemit, për barazi të plotë të popullit shqiptar me popujt e tjerë të Jugosllavisë, për demokraci, sistem shumëpartiak dhe zgjedhje të lira, për pranim të plotë të subjektësisë politike të popullit shqiptar në Kosovë respektim të plotë të vullnetit të tij politik dhe sanksionim të pozitës kushtetuese-juridike të Kosovës me respektim të plotë të vullnetit politik të popullit shqiptar në Kosovë.

Mendojmë se zgjidhja e drejtë e problemit të Kosovës mund të arrihet me dialog të pashmangshëm me alternativën e Kosovës, e cila tanimë ka fituar legjitimitetin e përfaqësuesit autentik të popullatës shqiptare në Kosovë, dhe paraqet forcë reale politike me të cilën objektivisht duhet llogaritur, sepse pa pjesëmarrje aktive të subjektit shqiptar çdo zgjidhje është paraprakisht e dënuar të dështojë.

Ekziston një pikëpamje shumë e përhapur në popullatën shqiptare në Kosovë, se forcat unitariste në Sërbë ushtrojnë terror të pakuptueshëm mbi popullsinë e pafajshme shqiptare në Kosovë jo rastësisht dhe ardhmirinë e shohin në të kaluarën e përgjithshme, në sforcimin e konflikteve dhe ashpërsimin e dhunës me qëllim provokacioni të reaksionit të ashpër të popullatës, e cila përfundimisht do të shërbente si shkas (casus belli), për qërim brutal hesapesh me popullatën shqiptare dhe edhe një pacifikim të Kosovës. Këto forca me të gjitha mjetet përpiqen të pengojnë demokratizimin e Kosovës, duke gjeneruar vazhdimisht konflikte dhe mbajtje të gjendjes së tensionuar dhe patollogjike në Kosovë, sepse e quajmë këtë të vetmin kusht të mbajtjes së politikës së tyre të dështuar, kësaj politike që u lënd dhe u rritë në problemin e Kosovës. Ky opcion hegjemonist serb mund të kuptohet edhe si nevojë për tërheqjen e vemendjes së opinionit serb nga problemet e tij jetike, si formë standarde e veprimit të regjimeve komuniste që duke prodhuar vazhdimisht konflikte dhe duke manipuluar me pasionet nacionaliste, të realizojnë qëllimet e tyre strategjike.

Kjo pikëpamje e përhapur, mbështetet në vrasjet, plagosjet torturat, maltretime, burgosjet, bastisjet, helmimet masive të nxënësve shqiptarë dhe shumë forma të tjera të terrorit policor të pakuptueshëm për Evropën e civilizuar.

Prandej duhet tërhequr vërejtjen se në Kosovë është në vepër shkelja masive brutale e konsistente e të drejtave të fëmijëve, grave dhe familjeve të tyre, apelojmë tek opinioni paqëndashës ndërrkombëtar që të bëjë ç'mos që të pengojë realizimin e qëllimeve të strategëve të kësaj errësire dhe të bëhet çdo gjë, që me mjete demokratike të pengohen konfliktet e rrezikshme kërcenuese ndërmjet popujve. Për shkak të pasioneve të ndezura dhe patologjisë së gjendjes në Kosovë, si dhe mosbesimit real në fuqinë e politikës zyrtare për zgjidhje të drejtë dhe të shëndoshë të problemit të Kosovës kërkojmë mbikëqyrje ndërrkombëtare.

Do të më vinte mirë po që mundësia, që fondacionit të kongresit për të drejtat e njeriut t'i prezentoj dëshmitë materiale për shkeljen e të drejtave që i përmenda.

1. një numër fotosesh të fëmijëve dhe grave të goditura nga dhuna e egër policore.

2. videokasetë në të cilën është inçizuar vajza e helmuar 18 vjeçare nga Mitrovica, ku shihen skena rënqethëse (sulme nervore) nga pasojat e helmimit, të cilën e dorëzoi nëna e saj – anëtare e Shoqatës.

3. raporti i mjekut për kronologjinë e nxënësve të hospitalizuar nëpër qendrat e ndryshme të Kosovës – përgatitur nga Dr. Lumturie Gashi (patologe)

4. raporti i konzitimit të spitalit në Prishtinë në lidhje me simptomatologjinë e të helmuarve, të nënshkruar edhe nga mjekët sërbe të cilët pastaj tërhoqën nënshkrimet e tyre.

5. një numër i madh i deklaratave të nxënësve të helmuar ndër të cilat edhe një deklaratë e një sërbeje të helmuar.

6. inçizimi në videokasetë i vrasjes së të reseë Ylfete Humolli nga Podujeva i treguar në ditarët e TVP ku shihet qartë vrasësi dhe deklarata e reporterit të

TV të Sarajevës i cili rastësisht u gjet aty inçizoi të shtënat nderësa në informatën e KEF e cila u dha me këtë rast u tha se ajo u vra në rrethana të panjohura.

Në këtë kasetë shihet fëmiu 9 – 10 vjeçar i rrahur në mënyrë çnjerëzore nga policia.

7. një numër deklaratah rënqethëse të fëmijëve dhe grave të bastisura të familjes Gubetini nga Nedakovci me fotoset përkatëse.

8. Raport me shkrim i disa aspektve dhe këndvështrimeve të mija personale dhe interpretimi im subjektiv, disa fakteve relevante, lidhur me problemin e helmit masiv të nxënësve e qytetarëve në Kosovë.

Dhe në fund më lejoni që të shprehë kënaqësinë tonë dhe falenderimin e thellë për vullnetin e gadishmërinë e juaj që të dëgjoni dhembjen dhe hallin tonë të madh, si dhe shynesat tona që fillimin e zgjidhjes së problemit të Kosovës e mbështesim në veprimin e presionit ndërkombëtar.

Kryetarja e Shoqatës së gruas të LDK

Luljeta Pula – Beqiri

BEQIR BERISHA

A do të ndërpritet dhuna në Maqedoni

Gjatë muajit maj (të këtij viti), nëpër bashkësitë lokale të qytetit të Tetovës Lidhja Socialiste mbajti disa mbledhje me popullatën shqiptare për t'u komunikuar vendimin e komunës se do të rrënohen varrezat shqiptare. Ç'është e vërteta, mbledhjet kishin qëllim edhe të masin pulsën e se a do të reagojë popullata shqiptare ndaj një vendimi të tillë apo do të heshtë si më parë kur u prishën gjysma e këtyre varrezave në fillim të viteve shtatëdhjetë, si dhe të varrezave (të vjetra) në fillim të viteve pesdhjetë në dy pjesët tjera të qytetit: te Monopoli dhe te stadiumi i qytetit.

Siç shifet, pra, synimi për prishjen e varrezave tashmë të përgjysmuara të shqiptarëve është vazhdim i prishjes sistematike dhe me dhunë të varrezave, vazhdim i vandalizmit të burokracisë maqedonase për t'u bërë presion shqiptarëve, vazhdim i politikës antishqiptare të ndjekur gjatë këtyre 45 vjetëve të pasluftës, e cila pos tjerash është manifestuar edhe me prishjen e varrezave, të shtëpive dhe të lagjeve të tëra, siç ndodhi në vjeshtë të vitit 1988 në lagjen »Dizhonska« të Shkupit, kur u rrënuan shtëpitë e ndërtuara edhe para 20, 30 dhe 40 vjetësh pa kurrëfarë arsye dhe në kushte plotësisht të urbanizuara me kanalizim, ujësjellës, telefon etj., vazhdim i rrënimit të mureve të oborreve dhe thyerjes së dyerve të oborreve, vazhdim i po asaj politike që prishi edhe xhamitë e shqiptarëve në disa qytete të Maqedonisë. Vlen të përmendim se Xhamia e Madhe në qendër të Tetovës, ku tashti është ndërtuar pallati i kulturës, e cila u prish në fillim të viteve gjashtëdhjetë, ka qenë xhamia më e madhe dhe më e bukur e Tetovës dhe njëra nga xhamitë më të bukura në Maqedoni. Në qendër

të oborrit të kësaj xhamie, pranë shadërvanit, ka qenë edhe varri (tyrbja) i **Mustafa Tetovës**, njërit nga udhëheqësit kryesorë të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit. Prishja e kësaj xhamie shkaktoi pezëm të rëndë te popullata shqiptare. Pezmatim ende më të rëndë shkaktoi prishja në mënyrë »moderne« e xhamisë në fshatin Arnaqi të Shkupit, për rrënimin e të cilës u përdorën edhe minat. Ndërkaq e kundërta ngjau me Tegenë bektashiane në Tetovë, e cila u konfiskua dhe u shndërrua në vend ahengjesh e dëfrimesh. Shumë xhami të tjera në Shkup, të rrënuara pas tërmetit nuk u ndreqën, ndonëse nga popullata shqiptare grumbullohen shuma të paparashikuara mjetesh për mirëmbajtjen e xhamive. Kush i gllabëron këto para?

Ky plan, pra, për rrënimin e varrezave si dhe disa dukuri të tjera të dhunës që po paraqiten kohët e fundit siç ndodhi, për shembull me **Rahim Nezirin** (ish të dënuarin politik me 14 vjet burg) të cilin ditën që u lirua nga burgu e pritën policët në Shkup, e malteretuan dhe e rrahën me shqelma e shkopinj gome vetëm pse ia gjetën fjalorin e gjuhës shqipe të botuar në Prishtinë, flasin se kjo dhunë e paparë gjatë historisë shumëshekullore sikur duket synon të vazhdojë edhe më tej në kushtet e Evropës moderne, kur shtetet e lindjes u demokratisuan, kur popujt e shtypur nga socialimperializmi sovjetik sërish po dalin në skenën e historisë. Kjo dhunë sikur dëshiron të vazhdojë edhe në kohën kur edhe në Jugosllavi po fillojnë proceset demokratike.

Mjetet e dhunës nuk janë diçka e re në Maqedoni, ndonëse ato janë intensifikuar pas ngjarjeve të viti 1981 në Kosovë. Ato janë të një date më të hershme, por janë intensifikuar pas viti 1937, pas Konventës jugosllavo-turke për shpërnguljen e shqiptarëve për Turqi të vitit 1935. Masat e dhunës kundër shqiptarëve i përpunoi në mënyrë shkencore akademiku serb Vasa Çubrilloviq, i cili po këto masa të Jugosllavisë së vjetër ia parashtori edhe qeverisë së re jugosllave në vitin 1944. Ndonëse në marrëdhënie të reja socialiste, për shqiptarët duhej të vazhdohej po ajo politikë e Jugosllavisë së vjetër, që atyre t'u bëhej presion dhe të detyrohen që të shpërngulen në Turqi, ku tashmë ishin vendosur qindra mijë shqiptarë të shpërngulur para lufte. Për fat të keq, si pasojë e kësaj politike antishqiptare gjatë viteve pesdhetë gati u përgjysmua popullata shqiptare në Maqedoni. Shpërngulje më të mëdha pati nga qyteti i Shkupit, i cili u shpraz gati tërësisht, nga Manastiri, Prilepi, Tetova, Gostivari, Kumanova etj.

Dhuna kundër shqiptarëve gjatë këtyre 45 vjetëve që sistematike, e vazhdueshme dhe e pandërprerë. Burokracia maqedonasi krahas mjeteve të ndryshme të dhunës politike e policore, krahas prishjes së varrezave, rrënit të mureve, thyerjes së dyerve, rrëximit të shtëpive dhe lagjeve të tëra, mbylli edhe shkollat e mesme shqipe, i detyroi shqiptarët të mësojnë në gjuhën maqedonase, i obligoi arsimtarët shqiptarë që me nxënësit e tyre të komunikojnë vetëm në gjuhën maqedonase, ndaloi përdorimin e flamurit, kufizoi me ligj shtimin natyror të shqiptarëve, ndërroi emrat e shkollave, bëri diferencimin e njerëzve, sidomos të intelegjencisë, nxorri nga puna dhe la rrugëve me qindra intelektualë shqiptarë, shumë të tjerë i burgosi pa fije faji, kurdisi me dhjetra gjykime të montuara, mbyti njerëz në mënyrë barbare. Bëri ajo, pra, e ç'nuk bëri.

E tërë kjo dhunë u bë në emër të barazisë së plotë kombëtare, në emër të vëllazërimit e të bashkimit dhe të luftës kundër »separatizmit shqiptaromadh« dhe të »fashizmit shqiptar«. Kësaj lufte i kanë kontribuar mjaft edhe »përfaqësuesit« servilë të popullit shqiptar si **Hysen Ramadani** e **Vullnet Starova**, **Sefedin**

Sylejmani e Hixhet Ramadani me shokët tjerë më të vegjël që janë treguar mjaft aktivë për të rrënuar çdo gjë që është shqiptare, për të degraduar traditën, kulturën dhe historinë e popullit shqiptar. Burokracia maqedonase bashkë me këta njerë »të zellshëm« ka nxitur në mënyrë sistematike urrejtjen kundër shqiptarëve në Maqedoni.

Histerinë antishqiptare të qarqeve burokratike maqedonase dhe të nxitjes së kësaj urrejtje edhe në masat e gjera e dëshmon edhe ngjarja në Kumanovë më 20 shkurt të këtij viti me rastin e demonstrimit të një grupi të vogël shqiptarësh me parullën »demokraci«, ku menjëherë u vërsulën kundër shqiptarëve turma të tëra maqedonasish duke rrahur e malltretuar edhe kalimtarët e pafajshëm, duke prishur e shkatërruar çdo gjë që është shqiptare. Madje këtu, siç shkruajti shtypi i atyre ditëve ndodhi diçka e paparë për botën e qytetëruar. Këtu u rrokullisën dhe u thyen të gjitha veturat me regjistrim të Kosovës dhe të gjitha veturat me regjistrim të jashtëm që mendohej se janë pronë e shqiptarëve. Ajo që ndodhi nëpër rrugët e Kumanovës kundër shqiptarëve, duke i rrahur ata, madje edhe me shkopinj të hekurt (siç e përshkruajti gazeta »Danas« e datës 20 marsit) është pasqyrë reale e urrejtjes së madhe ndaj shqiptarëve në këtë republikë që është nxitur decenie të tëra.

Burokracia maqedonase urrejtjen antishqiptare e ka shprehur edhe nëpërmejt maltretimeve dhe rrahjeve publike e masive të shqiptarëve nga ana e policisë. Në pranverë të viti 1989 popullata shqiptare e Tetovës dy herë është rrahur në mënyrë masive nga policia. Policia ka hyrë nëpër çajtores dhe i ka rrahur në mënyrë frontale njerëzit e pafajshëm dhe pa kurrfarë arsye.

Për të nxitur urrejtjen kundër shqiptarëve, burokracia maqedonase lanson tezën se shqiptarët kanë rrezikuar dhe rrezikuakan territorin dhe shtetin maqedonas dhe se ky rrezikim sa vjen nga nataliteti i madh aq edhe nga dyndja e shqiptarëve nga Kosova në Maqedoni. Në këtë mënyrë shprehet edhe shovinizmi i shkrimtarit maqedonas Gane Todorovski, i cili në deklaratën dhënë gazetës »Danas« të datës 20 mars, thekson se »çdo shtet me të gjitha mjetet duhet të mbrojë vetëveten dhe territorin e vet. Shqiptarët neve na rrezikojnë sa me natalitet po aq edhe me dyndje mekanike«. Po ta zbërthejmë këtë thënie, do të konkludonim se të gjitha masat e dhunës janë të arsyeshme në qoftë se ato shpiejnë në likuidimin e shqiptarëve nga territori i Maqedonisë. Sa për natalitetin, duhet theksuar se të gjitha masat administrative kundër shtimit natyror të shqiptarëve shprehin diskriminimin më modern nacional, që nuk është askund në botën e qytetëruar, aktet e tilla shprehin politikën çfarosëse dhe gjenocidin shtetëror kundër shqiptarëve. Ndërsa sa i përket tezës se numri i shqiptarëve në Maqedoni po rritet nga dyndja e shqiptarëve, duhet theksuar se kjo është një gënjeshtëri, sepse ka ndodhur e kundërta, veçanërisht gjatë këtyre njëzet vjetëve të fundit, kur një numër i madh i shqiptarëve nga Maqedonia janë vendosur në Kosovë. Kjo ka ndodhur sidomos me ato kuadro shqiptare që nuk kanë mundur të punëshohen në Maqedoni. Po nuk na çudit një dezinformim i këtillë, sepse në këtë mënyrë burokracia maqedonase do të tregojë para botës se shqiptarët në Maqedoni kanë ardhur kohët e fundit. Por, nuk duhet harruar se shqiptarë në Maqedoni ka pasur edhe para lufte dhe se me qindra mijë tashmë janë shpërngulur edhe në Turqi, se këtu shqiptarë ka pasur edhe para luftrave ballkanike edhe para se të vijnë turqit në Ballkan, madje shqiptarët këtu kanë jetuar edhe shumë më herët se të vijnë vetë maqedonasit.

Në Maqedoni këto dhjetë vjetët e fundit pati shumë burgosje. Por, kjo nuk do të thotë se burgosje pati vetëm këto dhjetë vjet. Shqiptarët kanë filluar të burgosen që ditët e para të çlirimit nga nazifashizmi gjerman, madje që ato ditë kur populli maqedon festonte çlirimin, populli shqiptar përjetonte ditët më të vështira që s'i kish parë as gjatë okupacionit fashist, që ato ditë filluan të mbushen burgjet me shqiptarë. Që atëherë dhe deri më sot burgjet e Maqedonisë kurrë nuk kanë qenë të shprazta. Kështu burgun famkeq të »Idrizovës« asnjëherë nuk e kanë lënë pa shqiptarë. Këtu një brez ka zëvendësuar tjetrin. Nuk është i vogël numri i atyre që kanë kaluar mbi dhjetë vjet burg. **Rafi Halili** tash po vuan vitin 16 si »kundërrevolucionar« pa kundërrevolucion në Maqedoni. Ndërkaq, këto dhjetë vjetët e fundit, pas ngjarjeve të njohura në Kosovë, edhe në Maqedoni filloi të intensifikohen masat represive. Këtu për kundërrevolucion i akuzuan dhe u dënuan edhe njerëzit që kërkonin të shkollohen në gjuhën shqipe, madje u dënuan deri në dhjetë vjet burg të gjithë ata që kundërshtuan të shkollohen në gjuhën maqedonase. Rastet e Kumanovës dhe të Gostivarit ku si kundërrevolucionarë u shpallën fëmijët që kërkuar të mos u mbyllen shkollat shqipe janë akt flagrant i dhunës kundër shqiptarëve. Ende më i egër është qëndrimi i burokracisë maqedonase ndaj të rinjve të Tetovës, të cilët u dënuan deri në gjashtë vjet burg (siç shkruan gazeta »Danas« e 20 marsit të këtij viti) vetëm pse kanë biseduar për bojkotimin e mësimin në gjuhën maqedonase, edhe pse mësimi nuk është bojkotuar. Disa të rinj prej tyre u lëshuan tash me amnestionin e fundit, ndërsa disa të tjerë ende vazhdojnë të rriten dhe të formohen nëpër burgjet e Maqedonisë.

Pas gjithë këtyre torturave, presioneve, reprezaljeve çnjerëzore, pas gjithë kësaj dhune të ushtruar për 45 vjet resht, në fund para disa ditësh edhe në Maqedoni u formua alternativa shqiptare. Pa dyshim ky është një lajm i gëzueshëm për të gjithë shqiptarët, sidomos për ata të Maqedonisë. Por a do të ketë demokraci edhe për shqiptarët, a do të mund të ndihen edhe ata si qytetarë të lirë e të barabartë, kjo është një çështje shumë e madhe. Është e madhe para së gjithash për arsye se shqiptarëve nuk do t'u mungonte kurrë demokracia në qoftë se do të pranonin të deklaroheshin ndryshe e jo si shqiptarë, në qoftë se do të asimiloheshin dhe nuk do të kërkonin të drejta e liri kombëtare. Shqiptarëve u ka munguar pikërisht ajo demokraci që do t'u garantonte liri kombëtare. Shqiptarët nuk janë të lirë të bëjnë fëmijë sa duan, të punësohen ku duan, të shkollohen si duan, të dalin jashtë shtetit kur duan. të përdorin flamurin kombëtar sa herë që duan etj. Shqiptarët janë të detyruar të mësojnë historinë e tërë popujve të botës, por u ndalohet të njihen me historinë e vet kombëtare, ata i mësojnë shkrimtarët maqedonas, jugosllavë dhe botërorë, por as nuk guxojnë t'i lexojnë veprat e shkrimtarëve më të mëdhenj shqiptarë: veprat e tyre janë të ndaluara rreptësisht.

Kjo është, pra, ajo çështja e madhe që duhet të zgjidhet. A do të kenë të drejtë shqiptarët që të punësohen në mënyrë të barabartë në Maqedoni, e mosdo të bredhin rrugëve, madje edhe intelektualët më të shquar, a do të hapen të gjitha shkollat shqipe që u mbyllën vitet e fundit dhe a do të hapen të gjitha shkollat përkatëse në të gjitha vendbanimet shqiptare, a do të hapen shkolla e lartë pedagogjike që u mbyll para dy vjetësh dhe degët përkatëse pranë universiteteve të Maqedonisë, a do të lejohet përdorimi i flamurit dhe a do të zgjidhen edhe shumë çështje të tjera që kanë të bëjnë me të drejtat dhe liritë e shqiptarëve në

Maqedoni, a do të punojë një kanal i televizionit të Shkupit në gjuhën shqipe dhe a do të hiqen pengesat e televizionit të Prishtinës dhe shumë çështje të tjera. Këto, pra, janë ato çështje të mëdha që duhet ta preokupojnë alternativën shqiptare në Maqedoni, që populli shqiptar të jetë në çdo aspekt i barabartë me popullin maqedonas, sepse populli shqiptar nuk duhet të trajtohet si pakicë, por si popull që përbën afër gjysmën e popullsisë së kësaj republike.

AGRON BERISHA

Dioptria shkurtëpamëse

Këto ditë dolën në diskutim publik »Përcaktimet themelore të LK të Kosovës si parti për socializmin demokratik«.

Duke lexuar dhe analizuar këtë dokument më syrin e kritikës objektive dhe duke u nisur nga premisa themelore e studimit marksist »Teori e materializuar – praksë e racionalizuar«, vërehet fare çart ornamentika verbale e këtij dokumenti e mveshur me petkun demokratik me ç’rast dhe pason konstatimi se gjendja reale faktike është në kundërshtim gjegjësisht inkompatibile me gjendjen e përshkruar ideopolitike. Në të vërtetë nëna dialektikë çdo formë e cila nuk shpreh përmbajtjen reale të marrdhënieve shoqërore e gjykon për vdekje. Kësaj nuk mund t’i iken as ky dokument, aktakuzën ndaj të cilit do ta ngrisin dhe gjykojnë vetë ligjëshmëritë themelore të zhvillimit të marrdhënieve shoqërore ekonomike dhe politike.

Iracionaliteti i këtij dokumenti buron nga vetë ai, sepse në vetë këtë dokument e gjejmë gjuhën faktografike dhe argumentuese për të dëshmuar se ai është vetëm rezultat i konstelacionit të forcave dhe interesave me pretendime të caktuara e në shërbim të ideologjive mesjetare. Karaktereistikat e iracionalitetit konsistojnë në sa vijon:

1. Barometër i bindshëm për këtë është vetë fakti i thirjes në mënyrë ultimative më se 15 herë në 15 faqet e tij, në luftën energjike kundër »Farës së nacionalizmit dhe sepratizmit shqiptar« e cila siç thuhet mu në faqen e parë »Zhvillohet me ritëm të shpejtë dhe transplatohet në mënyrë përfide në të gjitha institucionet shoqërore dhe në të gjitha fushat e veprimtarisë së organizuar të shoqërisë«. Sipas këtij dokumenti nuk ekziston asnjë izëm për ndonjë popull tjetër dhe se këto »Atribute« janë rezervuar enkas vetëm për popullin shqiptar. Ç’është e vërteta në programin ideopolitik një metodë e tillë është fare e papranueshme.

2. Intencat themelore të inkorporimit kushtetutar të vetëqeverisjes, sistemit të deligimit, sistemit të punës së bashkuar etj., kanë pasur si objektiv e cak deetatizimin dhe decentralizimin e organeve të pushtetit shtetëror si dhe procesin e demonopolizimit, depersonalizimit dhe demajorizimit. Në këtë mënyrë me reformat kushtetutare të viti ’74 është bërë evolucion në drejtim të thyerjes së prangave shtetërore centraliste dhe të debalancimit të raportit **shtet- shoqëri** në favor të faktorit të dytë. Kurse ky dokument frontalisht është hapur kundër

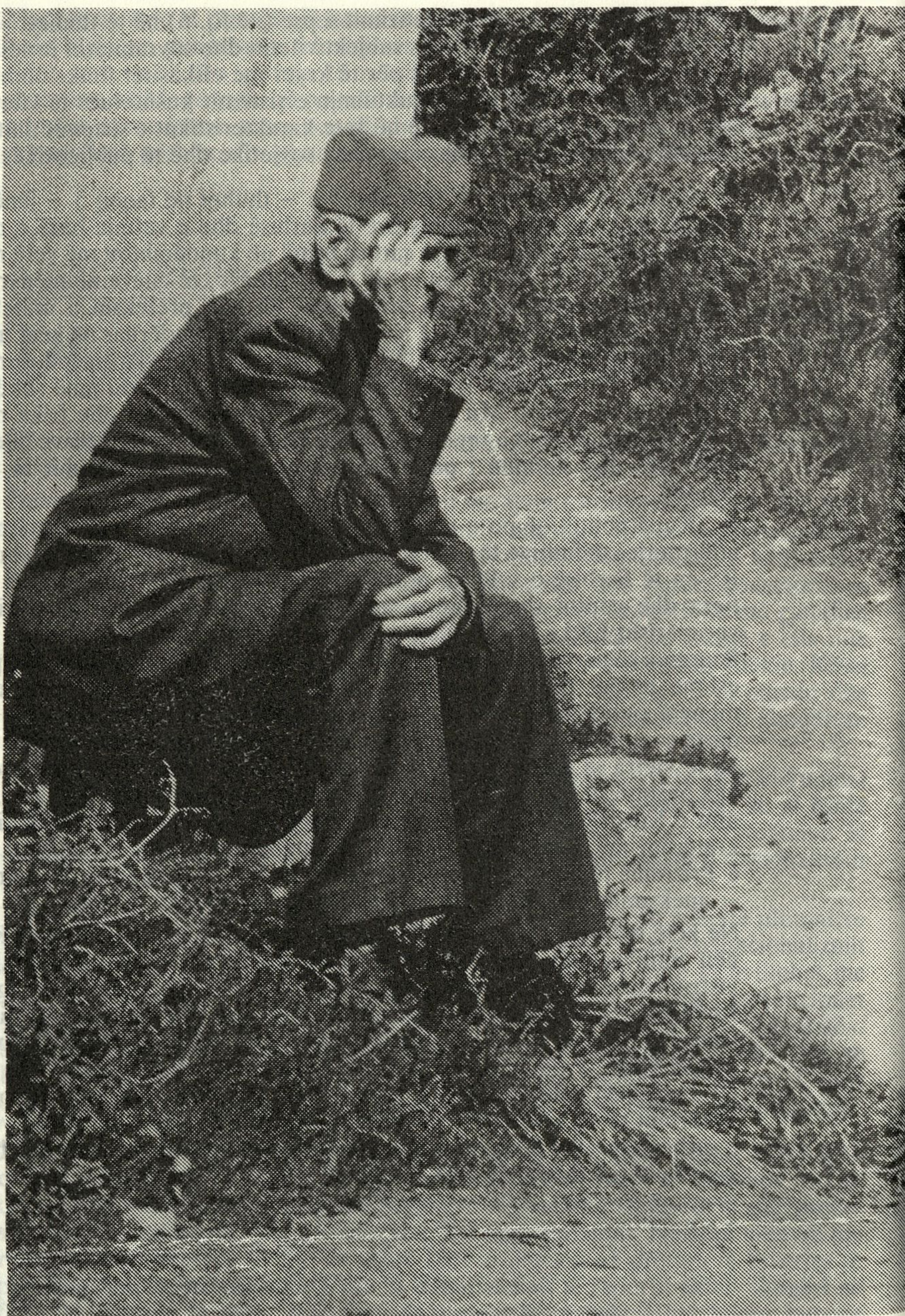
këtyre tendencave të demokratizimit sepse (në fq. 6) në të thuhet: »Kushtetuta e re duhet t'ia kërtoj federatës subjektivitetin dhe sovranitetin juridik e politik, kompetencat dhe instrumentet për të kryer me efikasitet funksionin e vet...«. Aludimet e tilla kërkojnë rishikimin e sistemit kushtetues të viteve të 63-ta apo të 46-ta të cilat ngërthejnë në vete karakteristikat e sistemit unitarist ngase ishin në ndikimin e përvojës centraliste sovjetike dhe të publicistikës staliniane.

3. »Lidhjet e komunistëve të krahinave – thuhet në faqën 5 – janë faktorë të unitetit të Lidhjes së komunistëve të Serbisë dhe e vetmja bazë e mundëshme e mvehtësisë së tyre...«. Kjo çartazi është në kundërshtim me vetë mvehtësinë, me specifikat dhe identitetin e LK të Krahinave, të cilave në mënyrë dekreteve u është abstrahuar (shkrirë) mvehtësia, ku nën preteksin e unitetit tentohet vendosja e tutorisë mbi LK të Krahinave, duke i shndëruar në këtë mënyrë këto LK si emanacione ekskluzive të LK të Serbisë e cila e ka rivendosur në mënyrë militariste »të drejtën e saj historike në teritorët të cilat i janë shkëputur sipas rrymës së titoizmit«. Mu këtu çëndron mosgadishmëria dhe frika nga pranimi i dialogut me lëvizjet e reja të cilat janë bërë sinonim i interesave dhe aspiratave popullore dhe sinonim i parlamentarizmit në vend të sistemit të unitetit ku-vendor.

4. »Kursi politik që po e realizojmë – thuhet në faqën 5 – është në shenjë të ndërprerjes definitive të politikës byrokratike nacionaliste dhe separatiste e cila RS-ën të Serbisë e solli në pozitë të pabarabartë në krahasim me Republikat tjera dhe coptoi shtetësinë e saj«. Fatkeësisht kursi politik të cilin LKJ (e veçanërisht LKJ e Serbisë) e ka udhëhequr dhe realizuar konsiston në shkeljen flagrante të parimit të vetëvendosjes së popullit, dhe është dëshmi e pakontestueshme se për popullin shqiptar është aplikuar në vend të vetëvendosjes në mënyrë plibiscitare vetëvendosja nën administrimin ushtarak. Kjo cenon fare qartë sovranitetin kombëtar shqiptar dhe kërkesat e tij autonomiste të cilat janë aq të vjetra sa është e vjetër edhe vetë lufta e tij nacional-çlirimtare për çlirim nga pushtuesit e huaj. Nëse me pranimin e »Rezolutës mbi bashkimin – aneksimin e Kosovës«, RS e Serbisë u vu në pozitë të pabarabartë dhe inferiore në krahasim me Republikat e tjera, pse atëherë e pranoi pa shtyrje »Rezolutën e Prizrenit të vitit 1945 ose pse në Prizren nuk u vednos pra për bashkimin – aneksimin e Kosovës me ndonjerën nga Republikat e tjera.

Në këtë mënyrë LK e Jugosllavisë (nën ushtrimin e ndikimit nga LK e Serbisë) nën motivacionin e përhershëm të papërshtatshmërisë ideopolitike dhe me instrumentin e dorëheqjeve vuri nën kontrollin e saj kompetencën ligjdhënëse të Kuvendeve, atë ekzekutive, administrative dhe suspendoi pavarësinë e gjykatave dhe përdori çdo mjet e metodë për realizimin e aspiratave çubrilloviqiane e pashiqiane. Prandaj esenca e krizës e gjithëmbarshme politike dhe ekonomike në Jugosllavi është pasojë e politikës së administrimit mbi Kosovën dhe të shndërimit të saj si kreatyrë ekskluzivisht e Serbisë sepse ajo qenka vetëm »Djep i serbizmit«. Po atëherë pse në enciklopedinë e Jugosllavisë është pranuar kontinuiteti i zhvillimit iliro-shqiptar.

Foto: Hazir Reka

Letër të hapur

Pas diskutimeve të prof. dr. Halit Ternavci, anëtar i kryesisë së LSPP të Serbisë, në mbledhjen e fundit të LSPP të Kosovës dhe mbledhjen e fundit të LSPP të Serbisë

Zoti Ternavci, me diskutimet tuaja në mbledhjen e fundit të LSPP të Kosovës dhe në mbledhjen e fundit të LSPP të Serbisë, shkaktuat një pezëm jashtëzakonisht të madh në mbarë popullin shqiptar, e sidomos në rininë e saj, që është ardhmëria e këtij populli me traditë e kulturë të lashtë. Në diskutimet tuaja të mirëseardhura për armiq të popullit shqiptar në Kosovë dhe Jugosllavi nuk harruat pa sulmuar të gjitha institucionet legjitime të Kosovës, për të akuzuar në fund alternativën kosovare si nacionaliste, separatiste dhe si varrmihëse e popullit shqiptar.

Në mënyrë që opinionit të gjerë demokratik në Jugosllavi t'ia bëjmë me dije se sulmet tuaja drejtuar gjithë asaj që është progresive te shqiptarët, janë të pabaza, shpifje dhe intriga të krijuara në kokën e një njeriu që e quan veten intelektual, »Argumenteve« tuaja, që me të vertetë ishin vetëm fjalë në erë, do t'u kunderviemi me forcën e argumenteve.

Po shkojmë rradhazi Zoti Ternavci.

1. Sulmuat UP duke e quajtur atë, vend ku separatistët shqiptarë mbajnë pushtetin dhe në këtë mënyrë indoktrinojnë rininë, mirëpo, ju harruat të përmendni vetëm një separatist me emër e mbiemër që mban pushtetin

në UP, poashtu harruat të përmendni edhe emrat dhe mbiemrat e atyre që indoktrinojnë rininë në UP.

Sa për ilustrim se e tërë ajo që ju ia mveshni këtij institucioni më të lartë arsimor, është sulm i pabazë, po përmendim vetëm disa nga faktet e shumta.

a) Rektor i UP është Dr. Skënder Karahoda, prorektor është Dr. Misha Doshliq, ndërsa kryetar i Komitetit Universitar të LK të këtij Universiteti është Radivoje Papoviq. Nëse këta udhëheqës të UP, sipas juve, Zoti Ternavci janë separatistë, atëherë e keni gabim.

b) Siç e dini, apo ndoshta nuk e dini, Zoti Ternavci, UP sivjet me 15 shkurt mbushi plot 20 vjet të ekzistimit. Sot në gjun e vet ky institucion i lartë arsimor ka 13 fakultete dhe 7 shkolla të larta, me 34.000 studnetë të rregullt e me korrespondencë, që është për 6.000 studentë më pak se gjatë vitit akademik 1980/81. Vetëm në vitin akademik 1989/90 nuk mundën të regjistrohen 46,61 % maturantë shqiptarë. Deri më tash në UP diplomuan 68.000 studentë në 80 profile kua-drosh mësimore e shkencore prej tyre në gjuhën shqipe diplomuan 33.820 st., ndërsa në gjuhën serbokroate 24.180 st. Deri më tash u mbrojtën 400 disertacione të doktoratës e po aq të magistraturës. Nëpër fakultete e shkolla të larta me sukses të plotë kontributin e tyre e japin 2.029 mësimdhënës, prej të cilëve 701 doktorë shkencash, 471 magjistra, 512 ligjërues, ndërsa të tjerët janë asistentë.

Zoti Ternavci, nëse këto shifra — fakte të sipërpërmendura nuk ju bindin se këtu nuk indoktrinohet rinia, atëherë le të mbetet kjo në ndërgjegjën tuaj, nëse keni.

2. Zoti Ternavci ju, apostrofuat dhe Kuvendin e Kosovës, si vend ku bllokohen ndryshimet kushtetuese nga

nacionalistët e separatistët shqiptarë, të cilët, sipas juve, edhe këtu mbajnë pushtetin.

Si duket, kur apostrofuat Kuvendin e Kosovës harruat se kryetari i KEK është Mr. Jusuf Zejnullahu, kryetar i Kuvendit Gjorgje Bozhoviqi, ndërsa nënkryetar i Kuvendit. Iljas Ramajli. Nëse kryetari i KK është nacionalist e separatist, sipas juve, atëherë kush në Kosovë nuk do të ishte.

Ndoshta, Zoti Tërnavci, dëshiruar që delegatët e Kuvendit të Kosovës t'i aprovojnë ndryshimet kushtetuese për të dytën herë gjatë gjendjes së jashtëzakonshme. Mirëpo, këtë herë delegatët e zgjedhur nga populli nuk iu nënshtruan kërcënimeve me burgosje dhe privim nga jeta shoqërore e familjeve të tyre, sikundër ndodhi me 28 mars 1989 kur delegatët e Kuvendit të Kosovës, nën hijen e aeroplanëve supersonikë, tankeve moderne dhe milicëve të armatorus deri në dhëmbë i »aprovuan« ndryshimet kushtetuese, ndryshime këto që ia morën autonominë Kosovës, ndryshime këto që sollën vdekjen e më se 70 të rinjëve e të rejave shqiptare.

Mirëpo, Zoti Tërnavci këtë herë u mashtruat keq, sepse delegatët e popullit ishin të vetëdijshëm për përgjegjësinë që kishin dhe me shumicë votash refuzuan që në rend dite të hyjë iniciativa për dhënjen e pëlqimit për ndryshimet kushtetuese në RSFJ.

3. Zoti Tërnavci, ju pastaj kishit ndërgjegje të sulmoni edhe RTVP dhe »Rilindjen« si institucione informative ku pushtetin poashtu e mbajnë separatistët e nacionalistët. Mirëpo, edhe këtë herë harruat të përmendni një dhe vetëm një fakt.

a) Siç dihet drejtor i »Rilindjes« është Bajram Gashi, ndërsa kryeredaktor përgjegjës Nazmi Misini. Sipas juve, edhe këta janë nacionalistë e separatistë sepse lejuan që opinioni të infor-

mohet objektivisht për çdo gjë që ndodhi në Kosovë dhe jashtë.

b) Ndoshta të është e ditur se drejtor i përgjithshëm i RTV të Prishtinës është Agim Mala, drejtor i TVP është Arif Osmani, kurse kryeredaktor i TVP deri vonë ishte, edhe pse pa përgatitje të duhur profesionale, Boshko Drobnjaku. Nëse Agim Mala dhe Arif Osmani janë nacionalistë e separatistë, atëherë diçka nuk është në rregull.

c) Ju, Zoti Tërnavci sulmuat edhe Radio-Prishtinën, emisionet informative në gjuhën shqipe, por, harruat të cekni se asnjë udhëheqës i emisionit në Radio-Prishtinë në emisionet informative nuk ka kërkuar që të vritet ndokush, siç ka bere udhëheqësi i lajmeve në gjuhën serbokroate të datës 7. 2. 1990 (lajmet në ora 7,00, ku ndër të tjera tha: »ndoshta milicët nuk është dashur ndonjëherë të perdorin armët dhe të gjuajnë demonstruesit, por gjithsesi është dashur që të vrasin me armë delegatët të cilët po indoktrinojnë të rinjtë, tashmë e qartë, idiotët ordinarë të cilët po demonstrojnë rrugëve«. Sipas juve, Zoti Tërnavci, kjo nuk ka rëndësi fare.

4. Sipas Jush, Zoti Tërnavci femrat shqiptare të Podujevës nuk janë sa duhet të arsimuara që të kuptojnë se ç'keni thënë ju në dy mbledhjet e fundit të LSPP.

Shifet qartë së këtu, ju, u mbiçmoni veten në krahasim me të tjerët, duke caktuar kush mund dhe kush nuk mund t'u kuptojë se çka thuani nëpër mbledhjet e ndryshme. Ne, si rini e këtij trolli vetëm mund t'ë ju përkujtojmë thënien se: »Ai qe thotë 'Unë' dhe 'E imja' vepra e tij është e barabartë me zero.«

5. Sa për sulmin që ju i bëtë alternativës kosovare të cilën e quajtetë alternativë shqiptare edhe pse dihet se vetëm LDK ka mbi 3.000 anëtarë jos-

hqiptarë, ne si organizatë rinore që i perkasim alternativës kosovare, këtë herë nuk po ju vërsuojmë me fakte, sepse vetëm njëherë t'i kishit lexuar programet e partive, shoqatave, lëvizjeve të ndryshme të alternativës kosovare si dhe deklaratën programore të Lidhjes Demokratike të Rinisë së Kosovës, nuk do të kishit bërë akuza aq të rënda e po aq të pabaza. Mbetet që të shpresojmë se në të ardhmen atë që

do ta thotë goja juaj do ta ndëgjoj veshi juaj.

Prishtinë, me 27. 4. 1990

Lidhja Demokratike e Kosovës

Lidhja Demokratike e Rinisë së Kosovës

Kryesia e LDRK – kryetari: Bekë Nuradini

sekretari: Avni Jashari

Shoqata e gruas e LDK

Apel – UNICEF-IT

Tash sa vjet populli shqiptar në Kosovë i është nënshtuar një represioni sistematik dhe sistemor të subjektësisë së tij legjitime shoqërore, ekonomike dhe politike. Duke pasur parasysh shkallën e lartë të përfaqësimit të fëmijëve në popullatën e përgjithshme të Kosovës, me këtë akt anticivilizues, në veçanti është cënuar fëmijëria e fëmijëve të pafajshëm shqiptarë.

Ftesa e popullit shqiptar në Kosovë e drejtuar opinionit botëror mbi tragjedinë e paparë që po e përjeton ai, nga qarqet zyrtare jugosllave është e prezentuar në dritë të shtrembëruar.

Helmimi i fundit masiv selektiv i nxënësve shqiptarë në Kosovë ka bërë që populli shqiptar në tërësi ta humbas besimin në organet legale shtetërore të Jugosllavisë. Me shpresë se do të kemi mirëkuptim për shqetësimin e thellë të cilin e ndiejmë ndaj së tashmes dhe së ardhmes së fëmijëve tanë, ju drejtohem me shpresë se do të ndërmerreni kujdesin për ta dhe t'i gjeni rrugët për formimin e një komisioni special për hulumtimin e këtij akti barbar për Evropën e civilizuar.

Kryetarja Luljeta Pula-Beqiri

Shoqata e gruas e LDK

Protestë

Në emër të Shoqatës së Gruas shprehim protestë dhe indinjatë të thellë me raportimin skandaloz të TV Beogradit, përkatësisht korespondentit Milisav Miliq, të cilin e karakterizoi një qasje tërësisht e shtrembëruar me përmasa të papara antihumane, dhe paralelet e çuditshme me festivalin e Kanit, përkundër

pamjeve trishtuese të nxënësve fatkëginj shqiptarë, për të cilët flitet si për gjoja të helmuar.

Kjo ka për qëllim, siç është e njohur tanimë nënshtrimin sistematik të opinionit jugosllav presionit propagandues, me qëllim të informimit të shabllinit të vet shovinist. Zatën, se si raportohet nga Kosova për TV Beogradin, na e bëri të ditur redaktori i redaksisë informative të TV Beogradit — Viktor Papiqi në bisedë për — »Naši Dani«.

Të shtojmë edhe këtë se helmimi i tillë masiv e selektiv i nxënësve është fare e qartë se shumë më lehtë realizohet me shkolla dhe konvikte të ndara në baza kombëtare, me institucionalizimin e aparthejdit nacional, për të cilin insistojnë pushtetmbajtësit krahinorë dhe republikanë.

Kryetarja Luljeta Pula-Beqiri

RAMADAN N. IBRAHIMI

Në Ballkan ende urrehen forma dhe kultura njerëzore

»Është një kohë e pakohë« pat thënë dikush. Është një kohë e cila deshe s'deshe të tërheq pas vetës në botën e misterieve të miteve dhe, sakaq mësohesh me të. »Njeriu mësohet me luftën si fëmija me kukullën«. E koha jonë e pakohë që ka shaluar kuajt mitologjikë i imponohet njeriut si ajri që thithë. E ne jetojmë nën hijën e imponimeve por, »kohë dhe durim kanë vetëm njerëzit me nerva konop«. E ne, për besë, kemi qëlluar me nerva qelik.

Ndjekjet masive, rrahjet publike, vrasjet, e shumë e shumë të tjera që na bëhen nga aparati partiak-policor sikur duan të na cysin në vetëshkatërrim por, »mjer ata që nuk qëndrojnë«. Mohimi i kulturës dhe traditës, diferencimi e izolimi, rrahja dhe plaçkitja e çka jo tjetër na ofron shteti »juridik« si platformë »për front të përbashkët, jetë të lumtur e prosperitet«. Punëtorëve u mbyllen fabrikat para syve, segregacioni zyrtarizohet, fëmijët helmohen në mënyrë misterioze dhe më në fund jemi »aktorë që do të na i kishte lakmi edhe Holivudi«.

Përdit i përjetojmë në lëkurë tërë ato që dikush se beson se mund të ndodhin dikund. E për ne kjo nuk është nga sot. Rrënjët e kësaj janë shumë thellë, janë atje në mykun e historisë që të gjithë e kemi besuar se është vetëm një përrallë për t'i vënë fëmijët në gjumë. E besa, kjo përrallë sikur don të na vërë në gjumin e historisë sikur që ka bërë me shumë popuj të tjerë. Masakrat e kohës së Lidhes së Prizrenit që ruajtën vazhdimsinë e vet deri në ditët e sotme me ndonjë Tajm-aut të kohëpaskohshëm, po vazhdojnë edhe sot e kësaj dite me hovin më të madh si ndonjë kryqëzatë mesjetare për »lirinë e tokës së shenjtë«.

Për ne historia po përsëritet. Miti i krijuar për Kosovën — »djep i serbizmit« asesi të hiqet nga truri i ndryshkur i kokave të quara peshë të diktaturës partiak-policore. Por mos harroni o të marrë se Kosova është djep i atyre që e duan dhe

ia dinë hallet, e jo djep i atyre që synojnë perandoritë e dështuara të mesjetës. Kosovarët e Kosovës, të gjithë ata që ende i takojnë racës njerëzore, që trupi dhe mendja e tyre nuk janë metamorfizuar në bishë, e kanë zgjatur dorën dhe do ta mbajnë të zgjatur përherë për të gjithë ata që nuk duan të bien në përrallat e vjetra që frikësojnë fëmijët në netët e pahënë. Ajo dorë shkëlqen tash e mot në kohën e mendjeqetëve, sepse koha nuk është e të tërbuarve. Ata që i pengojnë virytet e mira janë shpirtkëqinj dhe janë të humbur. Por ata që virtytet i kanë thesarë të jetës do të mbijetojnë. Unë jam i bindur në këtë.

Ne jemi për demokraci sepse kurrë nuk jemi ngopur me të. Të tjerët na e mohojnë këtë pa të drejtë. Sot në kohën e zhvillimit të hovshëm të shkencës dhe teknikës, në kohën e integritimeve globale, ne ndahemi përditë e më shumë sepse, këtu në Ballkan, ende ka njerëz e qeveri që urrejnë formën dhe kulturën njerëzore. Ç'të them tjetër? Mbes me shpresë se nëse një qeveri s'gjenë gjuhë të përbashkët me popull, populli me popull do të di të mirret vesh, populli nuk i ka krijuar racat, fetë dhe kombet. Fundja populli kurrë nuk ka qenë me të mjerët. Mjerë ata që janë me të mjerët.

Hallet e xha Rexhepit

Në të djathtë të magjistrales Prishtinë-Podujevë është rruga e shtruar me zhavor e cila çon në fshatin Siçevë.

Buzëmbërme ishte kur hymë në këtë fshat malor të Prishtinës. U ulëm këmbë-kryq në oborrin e xha Rexhepit dhe dëgjnim rrëfimin e tij.

— Në këtë shtëpi — kazermë banoj qysh prej 25 vjetësh, — fillon të tregojë i zoti i shtëpisë. Isha ngusht për punë, duhej ta ushqej familjen. U gëzova që gjeta punë. U bëra roje e këtyre ndërtesave (kazermave) që i shihni këtu. S'kisha shtëpi. Ja, edhe këtë hall e zgjidha. Këto dhoma të ftohta (të ndërtuara tërësisht nga betoni) u bënë shtëpi për mua dhe për familjen time.

Më parë (pas luftës) këto ndërtesa (tash dy nga ato nuk shfrytëzohen fare) ishin kazerma ushtarake por, ngase borri është përplot lagështi (ujë) u detyruan të largohen, e pastaj për shtatë vjet me radhë vinin të rinjtë në ushtrime (talim) ushtarake kur hellej qengji e pihej rakia. Pas 7 vjetësh edhe ky »aktivitet« i të rinjve u këput. Mbeta vetëm me familjen time thotë xha Rexhepi. Punoja këtë tokë të pakët, e duke punuar edhe tash e gjetëm. Më duhet. Jemi shtatë gojë që hamë. Vetëm unë punoj për pagë në Mbrojtjen Popullore pronë e së cilës është kjo tokë dhe këto ndërtesa. Apsurd i kohës! Largpërçuesit kalojnë midis oborrit të xha Rexhepit, ndërsa në shtëpinë e tij është errësirë — nuk i është ycur rrjeti i energjisë elektrike. Pse? Të kujt janë këta njerëz? Çfarë kanë bërë? Përgjigje s'ka. Kemi dritë, — thonë mikëpritësit. Ja, kemi vajguri, e mbi të gjitha dritë bëjë zemrat tona të pastra.

Mendoj me vete: ne furnizojmë me rrymë elektrike të tjerët (për këtë kemi helmuar vet-veten me pluhur, tym e gazëra), ndërsa vetë importojmë vajguri për të ndriçuar shtëpitë tona.

Xha Rexhepi me fëmijët e tij nuk mund të përcjell televizionin, radion etj. Kjo familje hyn në grmubullin e familjeve tona hallemëdha.

Kohët e fundit halleve të kësaj familjeje iu shtua edhe një.

Përgjegjësit e MPP-së ku edhe është në punë xha Rexhepi kishin vendosur ta pensionojnë. Fort mirë, moshën e kishte. Por, kjo nuk është e tëra. Duhej të largohej nga, shtëpia — kazermë ku kishte kaluar 25 vjet — . Ku të shkoj? Nga t'ia mbaja? Ku ti strehoj fëmijët, gruan, axhën e verbër? Nuk kam ku. Jo, jo vendimin për pensionim që ma kishin përgatitur »kompetentët« e MPP-të Prishtinë nuk e nënshkrova dhe kurrë nuk do ta pranoj pensionimin e këtillë. E di se kam të drejtë dhe deri në fund do ta mbroj të drejtën time dhe të fëmijëve të mi.

U ndamë nga xha Rexhepi diku mbas orës 20,30 minuta. Mbërmja kishte lëshuar krahët, e në njërin nga dhomat e shtëpisë (kazermës) u ndez llampa me vajguri. Me vete thashë sa i fortë është y njeriu ynë!

Abdullah Zhegrova

Dr. BESNIK BARDHI

Pismo g. Vllasiju

Ker na javnem intervjuju, ki ga je 3. maja 1990 na Kaptolu organizirala ZKH — SDP, nisem mogel neposredno govoriti z g. Vllasijem, sem se odločil, da bom svoje poglede izrazil pisno.

Vllasi, prejmite najiskrenejše čestitke za vašo izpustitev, priče smo, da mora pravica na koncu vendarle zmagati. Preseneča pa me, da ste prav vi postali največji mučenik med vsemi Albanci. Tako vas vsaj predstavljajo mediji. Človeška tragedija nas Albancev, ki živimo v Jugoslaviji, se ni začela z vašo aretacijo. Na tisoče Albancev je že pred vami mesece ždelo v zaporu v Titovi Mitrovici. Aretirani so bili po istem obrazcu in javnost bi se morala zavzeti tudi zanje. Nadvse si želim, da bi čim prej prišli na prostost tudi vsi ti ljudje iz zaporov po vsej državi.

Ko sem bral protestna pisma vaše so-proge predsedniku predsedstva SFRJ Janezu Drnovšku, sem se moral

spomniti tudi na tiste, na katere prav tako čakajo njihovi otroci, žene, matere, sestre. Trdno sem prepričan, da bodo tudi oni dočakali pravico, čeprav z zamudo.

Skrajni čas je, da malo pogledate tudi vašo politično preteklost in zavestneje proučite vaše delovanje v času, ko ste bili na pomembnih političnih položajih na Kosovu. Sedanjih razmer ni mogoče presoditi, če se ne vrnemo v leto 1981 in če ne spoznamo kontinuitete izjemno destruktivne politike do albanske narodnosti. Prav v času vaše politične aktivnosti od leta 1981 do pred 15 meseci so Albanci doživeli največje žalitve v povojni Jugoslaviji. Od leta 1981 so se vrstile aretacije, zasliševanja, diferenciacije in odpuščanja z dela. To je prišlo tako daleč, da je postala zdiferencirana skoraj vsa albanska narodnost. Skoraj etnično čista je postala celo ZK Kosova.

Ko smo pričakovali, da vas bodo odli-

kovali za vaš prizadeven boj na tem področju, se je na koncu izkazalo, da ste tudi vi Albanec!

Ker ste nenadoma spoznali usodo nas navadnih Albancev, so vas »nepošteni Albanci« sprejeli. Svojemu narodu (ki je v zadnjih mesecih pokazal velikodušnost tudi z akcijami sprave med družinami, sprtimi zaradi krvnega maščevanja), ostajate moralni dolžnik. Način, s katerim bi pokazali, da

cenite to velikodušnost, bi bila lahko kritična in javna valorizacija vašega političnega delovanja od leta 1981 do 1989. Ne dvomim, da boste kot demokrat sprejeli moj predlog, vendar mi dovolite, da vas ob tem spomnim še na misel ameriškega filozofa Georgea Santayane: **»Kdor pozablja preteklost, je obsojen, da jo bo moral še enkrat doživeti.«**

Zagreb, maj 1990

Združenje žensk DSK, Priština

Protestno pismo ZIS

Bolečina, ki nas je doletela te dni zaradi tragedije – zastrupitve naših otrok – je huda, še bolj pa nas je prizadela vaša kategorična trditev, da na Kosovu ni bilo nikakršne zastrupitve niti epidemije, ampak gre za to, kot pravite, premišljeno akcijo skrajnih albanskih nacionalistov. Po novokomponirani politični terminološki semantiki to pomeni še eno zloglasno žigosanje vsega albanskega naroda.

Ali menite, da je strahotne prizore naših otrplih otrok s široko razprtimi očmi, ki so težko dihal in se onesveščali, kar so lahko videli vsi, ki jim je kaj do resnice, mogoče prikriti s sporočili vaših ministrstev? Po njih so rezultati raziskav zavrnilo možnost prisotnosti katerekoli izmed 200 analiziranih snovi, pri čemer bi lahko dodali, da je to zelo malo v primerjavi z večkrat večjim številom takšnih snovi. Verjamemo tudi v trditev vrhunskih svetovnih strokovnjakov s tega področja, da je čudno, kako je priznanim profesorjem z VMA uspelo v enem tednu zanesljivo ugotoviti, da ne gre za zastrupitev. Vsaka, tudi naj-sodobnejše opremljena ustanova v sve-

tu bi za to potrebovala najmanj šest tednov, saj je znano, da takšne snovi sintetizirajo v pošastnih laboratorijih prav z namenom, da bi jih bilo čim težje identificirati.

Vse bolj nas kot vedno doslej prepričuje, da od vaših organov ne moremo pričakovati nič drugega kot takšna in podobna sporočila z namenom, ki je verjetno znan samo vam. Spomniti pa vas moramo, da strahotne posledice vaših odločitev, sprejetih na podlagi vaših ugotovitev, vendarle prenašamo samo mi.

Ne preostane nam nič drugega, kot da se zgražamo nad najrazličnejšimi podtikanji, ki so postala osnova za legitimnost in so dosegle vrh prav z vašimi kategoričnimi trditvami o simuliranju in pretvarjanju, kakršnemu bi lahko zavidali najslavnejši svetovni igralci, in vse do fantastičnih zgodb o dobro plačanem pretvarjanju o zastrupitvi v mednarodni in domači režiji.

Avtorjem tako pošastnih konstrukcij lahko samo sporočimo, da je albanski narod na žalost prereven, da bi lahko poslal tri tisoč otrok v Palestino, kjer bi se učili pretvarjati podobno trage-

dijo, ki je palestinski narod doletela leta 1983.

Nismo maščevalni in si ne želimo, da bi se vašim otrokom zgodilo kaj podobnega oziroma materam vaših otrok tisto, kar se dogaja nam. Navsezadnje nam celo pravijo, da smo matere simulantov, cirkusantov in vsega mogočega. Stara ljudska modrost pravi, da sreče celote nikoli ni mogoče graditi na nesreči njenega dela.

Predsednica Združenja žensk DSK

Luljeta Pula-Beqiri

Odprto pismo srbskemu vodstvu

Univerza v Prištini je že več let tarča napadov uradnih in neuradnih krogov v Srbiji. Postala je trn v peti vseh tistih, ki žalujejo za časi, ko so bili Albanci popolnoma brez pravic, tlačeni, preganjani in izganjani v Turčijo na podlagi sporazumov s to državo – tako v predvojni kot v socialistični Jugoslaviji. V nebrzdanem ustvarjanju protialbanskega razpoloženja, pri čemer ne izbirajo sredstev in se zatekajo celo k lažem in prevaram, je obstoj Univerze v Prištini opisan kot poseben privilegij Albancev v Jugoslaviji. Kot pravijo, ni nikjer na svetu manjšine, ki bi imela svojo univerzo.

Pustimo ob strani dejstvo, da smo v sklopu sodobnih svetovnih gibanj k pravičnejšim družbenim odnosom že zdavnaj zavrgli izraz manjšina, po drugi strani pa albanska narodnost v Jugoslaviji sploh ni manjšina, ampak je po številčnosti na tretjem mestu. Zato menimo, da je vse glasnejša zahteva, naj Albanci v Jugoslaviji dobijo status naroda, utemeljena. Poskus, da bi obstoj prištinske univerze prikazali kot privilegij, ni samo ne-

umestna, ampak tudi nesmiselna trditev.

Menimo, da moramo izmed številnih funkcionarjev, ki so se proslavili s takšnimi izjavami, spomniti predsednika izvršnega sveta SR Srbije Stanka Radmilovića po njegovem pogovoru z novinarji 27. marca 1990 v Beogradu in novinarja TV Beograd Miloša Markovića po oddaji 30. aprila 1990, da na Finskem, državi z nekaj manj kot pet milijoni prebivalcev, v kateri živi nekaj več kot 300.000 Švedov ali 6,3 odstotka vseh prebivalcev, brez konstituirane politične avtonomije obstajata dve univerzi v švedskem jeziku. Na univerzi v mestu Turku oziroma Abo je švedščina edini učni jezik, v Helsinkih pa potekajo predavanja v finščini in švedščini.

Še pred nekaj leti je v romunskem mestu Cluj obstajala univerza z madžarskim učnim jezikom za številno madžarsko narodnost v Romuniji. Romunski totalitarni režim je v sklopu svoje znane politike odpravil predavanja v madžarščini na tej univerzi. Ali niso puščice, namerjene proti prištinski univerzi, znamenje, da se skuša srbsko vodstvo zgledovati po Romuniji iz Ceausescovih časov in albanski narodnosti odvzeti še eno izmed maloštevilnih pravic, ki so ji ostale po omejitvi avtonomije Kosova na golo formalnost?

Usoda Ceausescove politike je dobro znana. Sreče enih nikoli ni mogoče graditi na nesreči drugih. Hegemonistične težnje srbske politike, ki so se bolj odkrito pokazale v zadnjih letih, so povzročile takšno poslabšanje mednarodnih odnosov, da grozi že razpad Jugoslavije. Poskus vsiljevanja volje enega naroda drugemu se nikoli ni srečno končal. Takšni poskusi so še posebej anahroni na pragu 21. stoletja, v času, ko izginjajo meje v Evropi. Upamo, da nas bodo težave, v katerih

smo, prisilile, da bo prevladala modra politika svobode, enakopravnosti in bratstva, obrazca, ki je bil na zastavi velike francoske revolucije zapisan že pred dvema stoletjema.

Podpisniki pisma: dr. Ymer Jaka, znanstveni delavec, akademik Idriz Ajeti, akademik Dervish Rozhaja, akademik Rexhep Qosja, akademik Remzi Bakalli, akademik Mark Krasniqi, dr. Ali Aliu, univ. prof., dr. Pajazit Nushi, univ. prof., dr. Zekeria Cana, znanstveni delavec, dr. Masar Stavileci, univ. prof., dr. Partizan Shuperka, univ. prof., dr. Fuat Rizvanolli, univ. prof., dr. Rifat Ymeri, univ. prof., dr. Muharrem Kutllovci, univ. prof., dr. Veton Hoxha, univ. prof., dr. Bajram Krasniqi, znanstveni delavec, Vehap Shita, literarni kritik, dr. Abdullah Karjagdiu, univ. prof., dr. Binak Kastrati, docent, dr. Osman Sejfija, docent, mr. Osman Sejfija, docent, mr. Faik Rizvanolli, univ. predavatelj, dr. Qamile Jaka, docent, Nekibe Kelmendi, pravnik, dr. Gani Hoxha, docent, Zenun Çelaj, novinar, dr. Jashar Kabashi, docent, dr. Zef Ndoja, docent, Sylë Kasumaj, pravnik, dr. Mahmud Hysa, univ. prof., Ali Podrimja, pesnik.

Osnovna šola »Hasan Prishtina«

Velike osebnosti albanske zgodovine in kulture doživljajo na Kosovu čudno usodo.

Luigj Gurakuqi in Hasan Prishtina sta bila žrtvi atentata. Umrla sta v najlepših letih, ko bi lahko še veliko naredila za narod, ki sta mu posvetila svoji življenji. Atentati na ti ugledni osebnosti pa se nadaljujejo, čeprav sta že mrtva. Med Luigjem Gurakuqijem in Hasanom Prishtino obstaja čudna podobnost: oba sta padla kot žrtvi mračnih sil, ki so že končale na smetiščih

zgodovine. Nad ti osebnosti pa so se pol stoletja po njuni smrti spravile druge mračne sile: izvajajo atentate na njune spomenike na šolah, poimenovanih po teh osebnostih, ki sta se z dušo in telesom bojevali za svobodo in demokracijo.

Spomenik Luigja Guraquija v Klini in pred kratkim še Hivzija Sylejmanija v Kosovem Polju sta odstranila zagovornika odkrite protialbanske politike, ki sta na žalost na pomembnih družbenih položajih. Prvi je ravnatelj šole, drugi pa predsednik občinskega IS. Albanske množice so njuni dejanji odločno obsodile. Protialbanske sile si ne upajo več pojavljati na javnem prizorišču, zato so se odločile za drugo pot: spomenik Hasanu Prishtini na naši šoli je bil skrivaj odstranjen ponoči.

To je dokaz, da sile, ki že deset let divjajo nad vsem albanskim in ki brez sramu napadajo zgodovino, kulturo in ugledne albanske osebnosti, živijo v iluziji, da lahko zavrtijo kolo zgodovine nazaj v času okrutnega zatiranja in nekaznovanega ubijanja Albancev, njihovega prisilnega zapuščanja domov in ognjišč in izseljevanja v Turčijo, v čas zatiranja, kakršnemu so bili izpostavljeni v stari Jugoslaviji, pa tudi v socialistični pred brionskim plenomom. To so sile, ki ne izbirajo sredstev, ko hočejo iz Albancev ponovno narediti drugorazredne državljanke, za to pa ne uporabljajo samo anticivilizacijskih, ampak tudi barbarške in šovinistične metode ter napadajo najpomembnejše osebnosti albanske preteklosti, po katerih se ponosno imenujejo naše šolske ustanove.

Hasan Prishtina je bil pravi patriot, goreč borec za svobodo in demokracijo, na katerega nismo ponosni samo mi, narod, iz katerega je zrasel in kateremu je posvetil vse življenje. Na takšno osebnost bi bil ponosen vsak

narod. Prishtina je do konca vztrajal na poti, ki si jo je izbral : svoj razum in svojo bit je posvetil boju za albanski narod, boju, ki ga je plačal z glav. Njegovo ime je ostalo z zlatimi črkami zapisano med nesmrtnimi, njegovo delo je neusahljiv vir navdiha za prihodnje rodove. Oskrunitev spomenika Hasana Prishtine zato ni naključje niti ni dejanje posameznika. Gre samo za člen v dolgi verigi srdite protialbanske gonje, ki poteka po Ćubrilovićevem in Andrićevem scenariju, prenavlja pa jo SANU.

Oskrunjenje spomenika pomembne osebnosti, po katerem se ponosno imenuje naša šola, zato ni povzročilo samo glasnega protesta učencev in učiteljev šole, staršev naših učencev in prebivalev Ulpijane, ampak tudi vseh naših občanov po vsej pokrajini. To je gnusno dejanje, zaradi katerega bi moral zardeti vsak pošten človek. Oskrunitev spomenika bo zapustila sramotno znamenje nekega zgodovinskega obdobja in prizadevanja za zanižanje temeljnih pravic albanskega naroda v Jugoslaviji v času, ko so vso Evropo zajeli nezaustavljivi demokratični procesi in ko so bili totalitarni režimi pokopani enkrat za vselej. V času, ko Evropa z velikimi koraki hiti 21. stoletju nasproti, nas skuša vrniti v mrak srednjega veka. Nekateri ne prestando sanjajo o Dušanovem carstvu. Regresivnost obsoja ves napredni svet, zato zagovorniki teh teženj ne upajo več delovati odkrito,

ampak so izbrali metode napadov na albanske osebnosti pod varstvom teme. Kdor spodbuja in izvaja takšna gnusna dejanja in čigar politika ne nasprotuje takšnemu necivilizacijskemu ravnanju, je pokazal svoj pravi obraz: nacionalistično in šovinistično slepilo. Takšna politika je nedvomno obsojena na propad. Narod, ki se bori za svoje pravice, vedno zmaga, kdor skuša zatreti druge narode, je vedno poražen.

Spomenika Hasana Prishtine niso postavile družbene institucije, čeprav je bila to njihova dolžnost, tako kot so postavile na stotine spomenikov drugih osebnosti, po katerih se imenujejo naše šole in institucije.

Spomenik Hasanu Prishtini so postavili učitelji in drugi delavci šole. Še enkrat ga bomo postavili tja, kjer je bil in kjer bo stal za vedno. Še naprej bomo ponosni na ime naše šole, ponosno bomo hodili ob njegovem spomeniku, spoštljivo se bomo priklanjali pred njegovim velikim delom, njegov boj za naše pravice bo naš vzor. Kdor ne prestando govori o pravni državi, ki na Kosovu pomeni policijsko nasilje, bo moral odkriti skrunilce spomenika Hasana Prishtine in jih kaznovati. Takšna dejanja namreč v nobeni pravni državi ne morejo ostati nekaznovana.

**Učenci, učitelji in drugi delavci OŠ
Hasana Prishtine
Priština**

MEHMET BISLIMI, Prekaz i Epërm

»E vëteta duhet të thuhet edhe atëherë kur është e ndaluar«

B. Breht

Para ea ditësh (15. 3. 1990) u mbajt mbledhja e Dhomës së republikave dhe krahinave të Kuvendit të RSFJ, në këtë mbledhje delegati nga Shkupi Dushan Popovski pyeti KEF-in se sa është numri i të burgosurve politikë, që vuajnë dënimin në Jugosllavi dhe në lidhje me të cilët ka vërejtje nga brendi dhe bota se

Foto: Igor Modic

ata vuajnë dënimin në kundërshtim me dispozitat e marrëveshjet dhe konventat ndërkombëtare.

Nuk kam ndonjë qëllim që ta shtrembëroj realitetin edhe pse ky realitet që i hidhur për mua dhe shokët e mi, të cilët gjatë vuajtjes së dënimit u diskriminuan brutalisht. Në burgjet e Republikës serbe, dispozitat, marrëveshjet, dhe konventat ndërkombëtare u shkelën. Këtë që do të shkuarj më poshtë jam i gatshëm ta vërtetoj para çdo komisioni të çfarëdo niveli qoftë.

Në mënyrë kundësligjore u dënova unë dhe shumë shokë të mi, rini, nxënës, studentetë në vitin 1981. Neve pushteti në fuqi na dënoi në bazë të nenit 114 të Ligjit penal të Jugosllavisë, nen ky që në praktikën gjyqësore dhe në teorinë juridike është i kontestuar, për arsye se nuk është i prezicuar si duhet.

Më dënuan me 8 vjet burg (shkalla e parë), në ankesën time të shkallës së dytë përkatësisht Gjyqit të Lartë të Kosovës, dënimi mu plotfuqizua në kohëzgjatje prej 5 vjetësh. Në burg hetues kaluam si mos më keq. Na mbajtën në Mitrovicë dhe Prishtinë më 12 mars 1982 na transferuan në shtëpinë ndëshkuese »Zabela« të Pozharevcit — Serbi. Rreth asaj se çka ka pyetur ky delegat unë nuk e besoj se ndonjëherë ai do të marrë përgjigje adekuate.

Për numrin e të burgosurëve politikë në RSFJ nga organet përkatëse as nuk duhet shpresuar se do të japin ndonjëherë shifrën e saktë.

Për diskriminimet që bëhen nëpër burgje mund të tregojë vetëm ai që ka kaluar nëpër duart e »Shënjetorëve« dhe nëpër dyert e »vendit të bekuar«, siq janë burgjet e teritorit të Serbisë. Thënë më qartë unë këtu do të sqaroj së si kalova dhe si u diskriminuam unë dhe shokët në Shtëpinë ndëshkuese »Zabela« të Pozharevcit.

Ditën që na dërguan në këtë lokal të burgut, po atë ditë filluan provokimet që kishin si pikësynim veprimet e tyre të mëtejshme. Në lokalin ku unë dhe shokët »Të gjithë shqiptarë të dënuar politikisht« të akuzuar nga pushteti jugosllav si kundërrevolucionarë e mbajtëm dënimin e tani që unë mbarova dënimin, burgjet serbe janë përplotë të rinjë shqiptarë që dënimin e vuajnë në këto kushte, në mos më keq. Lokali quhej pavioni numër 7, ku ishte i rrethuar edhe me një mur tjetër nga pavionet tjera, lartësia e murit ishte rreth 6 metra, mbi të cilin kishte tela me gjemba. Në oborrin e kësaj ndërtese të izoluar ku gjatë shetisë shihej vetëm qielli, gjatë shetisë shoqëroheshim nga polici i cili ishte aq rigoroz dhe në bazë të ligjeve të tyre na ndalohej komunikimi me shokët, shëtisnim në rrjesht për një më duar të lidhura mbrapa shpine, mbi mur ishte karakolli ku na ruante polici tjetër më pushkë automatike. Shëtija zgjaste rreth 30 minuta gjer një orë, varej nga vullneti i policit.

Dhoma ku i kalova 5 vjet rinie pa e parë as edhe një ditë se si dukët pasditja – përkatësisht gjatë 24 orëve unë me natyrën kontaktova vetëm një orë, kështu zgjati 5 vjet. Kjo dhomë ishte 4 x 2 m në të kishte 4 krevatë 2 poshtë dhe 2 mbi ta, në atë dhomë ishim të detyruar të rrinim, të ushqeheshim, të pastronim rrobat e trupit dhe po aty ti krynim edhe nevojat biologjike.

Dera e hekurt gati hermetikisht mbyllej, dritarja e vogël veq grilave në mes, nga të dy anët kishte dy rrjeta perimetri i vrimave të rrjetave kishte madhësinë e fijes së shkrepës, kështu që nuk shihej për të lexuar pa llampë elektrike, pavarëisht se jashtë ishte ditë. Ajrosje nuk kishte dhe lagështia ishte e madhe dhe shkaktonte depresion në organizmin tonë, rritej pulsi i zemrës, fryheshin damarët e gjakut dhe rreth syve mavijoseshim.

Mjetet higjenike ishin nën çdo nivel, deterxhent nuk jepnin për pastrimin e rrobave, të cilin duhej ta blenim, dhoma kishte shumë lagështirë dhe në të kishte shumë lloje insektesh, pasi që në atë dhomë mbanim edhe gjërat ushqimore dhe po në atë dhomë kishim edhe VC, larja bëhej në çdo 15 ditë e ndoshta edhe më rrallë, futëshin 3 deri 4 veta në një dush. Kjo zgjaste 3 deri në 5 minuta ndërresat e fjetjes dhe këmishat ndërroheshin në çdo 15 ditë. Shërbimi mjekësor ishte vetëm formal. Ushqimi ishte shumë i dobët, nuk përmbante as për së afërmi kalori të duhura, çdo gjë përgatitej nga yndyrat e derrit që paraqiste rrezik për llojlloj sëmundje, pasi që ne nuk merreshim me kurrëfarë aktiviteti fizik. Buka nuk na mjaftonte, për 24 orë na jepnin nga 400 gr. kur një shok i yni u ankua se nuk i mjaftonte buka, polici i tha se mund të bleni poqese nuk u mjafton. Shumë shokë u detyruan që të blejn bukë, me gjithëkëtë brenda muajit kishim edhe kufizime, në të drejtën për shpenzimin e parave. Nga shtëpia kishim të drejtë të merrnim pako me peshë prej 4 kg ndërsa tek po lexoja një artikull mbi Goli Otkun famkeq qysh në vitin 1949, të burgosurëve u lejohej pakoja me peshë prej 10 kg. Një herë në muaj kishim të drejtë në vizita familjare e cila zgjaste 30 minuta dhe ishim nën censurë Censurohej çdo gjë, bile u munduan që në vizitë të na impononin që të flasim në gjuhë serbe, na refuzuam një gjë të tillë dhe kështu për t'i maltretuar familjet nuk i fusnin në vizitë me

kohë gjer në orët e mbrëmjes, në mënyrë që t'i humbnin lidhjet e autobusave, e mjeteve të tjera të udhëtimit për t'u këthuar në shtëpi. Shumë herë prindërit tanë flinin në stacione hekurudhore të Llapovës, Beogradit e gjetkë, ndërsa bijtë e tyre rrinin zgjuar nëpër qeli të errta, duke menduar se a kanë mundur me u këthye në shtëpi – baballarët?

Nga organet e burgut shpesh herë maltretoheshim psiqikisht e ndodhte të sulmoheshim edhe fizikisht, sharje, përbuzje e shprehje banale, jo që kisht e vetëm nga organet por, edhe nga të burgosurit e tjerë serbë e malazez. Qëllimi i tyre ishte që nga burgu të dalim sa më të shkatërruar fizikisht edhe psiqikisht, bile ka pasur raste që për të mbrojtur qenien tonë-kemi qenë të detyruar të bëjmë grevë urie e cila zgjati 9 ditë, çdo kërkesë e jona nga drejtoria u dënua dhe më një rast drejtori i burgut u kërenua duke na thënë: »biqete zbrisani sa lica zemlje«. Ai për hiq gjë na dënonte më 30 ditë qeli, që ishte maksimumi i ligjit për dënim vetmie, kështu gjatë 5 viteve burg në qeli të burgut duke bërë monolog kam kaluar 6 muaj e 11 ditë. Pos vetmisë drejtori na ndalonte marrjen e paketës nga shtëpia për 3 muaj dhe po kaq të drejtën për blerjen e gjërave elementare në shitorën e burgut.

Të gjitha këto presione e maltretime bëheshin mbi të burgosurit politikë shqiptarë me qëllim që morali ynë të vritet e cenohet. Por ata harrojnë së nga presioni krijohet revolta nga padrejtësia dhe diskriminimi lind edhe për ditë rritet e forcohet dashuria për liri, barazi dhe demokraci, pavarsisht së ata neve na mbanin në burgje, dashurinë për progresivitet e demokraci kurrë nuk do të mundën as ta vrasin e as ta lidhin në pranga. Kjo lulëzon për ditë e më shumë.

Ndryshe si të shpejgohet fakti që të mbahet i burgosuri 5 vite në izolim total, ku në munges të dritës së dites duhet të lëxosh me poqe elektrike, e shokët tjerë ende e vuajnë dënimin në tretman të tillë të cilët janë të dënuar më nga 9, 10, 12, e 15 vite burg.

Apsurdi i gjyqeve dhe i shtetit jugosllav. Ndërsa sipas dokumenteve juridiko-legjislative gjoja se më në Jugosllavi nuk ka burg të rëndë, de fakto burgu i rëndë nuk ka brira.

Një gjendje gati si në burg, falë shoqërisë shtetërore na e përgatiti kur e mbaruam dënimin, së pari të afërmit që vinin për të na vizituar pushteti i kërcënonte e besa edhe i pushonte nga puna, e i njëjti fat i priste edhe ata që shoqëroheshin ose miqësoheshin me ne. Në Suharekë një drejtor u pushua nga puna, arsyeja: motra e drejtorit na qenka martuar më një irridentist që posa ka dalë nga burgu. Për ta vazhduar shkollimin na u pre mundësia, njashtu edhe mundësia e punësimi. Shteti donte që ne të ishim larg e më larg, nxënësve, studentëve, fabrikave, popullit, që të ndiheshim të izoluar. Kështu që duke u munduar që para popullit e opinionit të gjerë të na paraqisnin si armiq. Prandaj shumë nga ne u shtërnguan që kohë pas kohe t'i marrin rrugët e gurbetit.

E singerisht thënë se kjo sjellje edhe ky diskriminim shtetëror që u bë ndaj neve, si të burgosur si mbrenda burgut edhe jashtë tij, vetëm na ka forcuar dhe ngritur në jetë, dhe si shprehet një shok yni që i dha intervistë gazetës »Borba« kur ishim në burg; »njeriu edhe sikur të mos kishte kurrëfarë përcaktimi ideologjik, këtu do ta formojë atë duke i parë padrejtësitë dhe presionet që aplikohen kundër të dënuarëve politikë shqiptarë.«

Rroftë drejtësia!

Përshëndetje

Shokë të nderuar, pranoni përshëndetjet tona nga Kosova për punën Tuaj të singertë, të zellshme e plot frymëzime. Revista e Juaj njëherit dhe e Jona »Alternativa« tërheq vëmendjen e çdo lexuesi në vend dhe në botë e që është bërë pjesë e pandashme e jetës sonë. Kjo revistë është gërshtim dhe pasqyrim i realitetit për Kosovën, andaj ju urojmë punë të mbarë në të ardhmen.

Këto përshëndetje na i thotë zemra unanimisht nga Bashkësia jonë Lokale, Reshtani që ngrohtësishtë përshendesim Kryeredaktorin dhe profesorin tonë të dashur, Salih Kabashin, njëherit e përgëzojmë me këtë njohtim.

Në fshatin Reshtan u ndanë 60 troje për shqiptarët e shpërngulur nga Kosova në vendin e quajtur Arat e Vrellës.

Më 15 maj 1990

Ju përshëndesim ngrohtësisht

Kryetari i Këshillit, Kamer Krasniqi

Novokomponirane orwelloske resnice o Albancih

Neutrudno orwellovsko Ministrstvo Nedotakljivih Resnic v Beogradu že devet let ustvarja politične oksimorone in skuša svetu čim bolj slikovito prikazati »resnico o Kosovu in Albancih«.

Srbski čarovniki, očarani nad magijo boljše vizma, so najprej odkrili slovito sintagmo o »albanskih teroristih« (ki nikogar ne ubijajo, a so bili ubijani), nato pa je ugledni uslužbenec sovraštva opozoril Ministrstvo Resnice, da je novi stalinistični izum zadnja oznaka, s katero lahko pred svetom prikažejo »notranjega sovražnika«, in da morajo pričakovati, da bo njihov alkimistični napoj prenehal delovati. Prizadevni ministri Resnice so se, zelo zaskrbljeni nad utemeljenim opozorilom, razkropili po belem svetu z namenom, da bi še enkrat omamili razdražene glave s skrivnostjo neostalinizma. Poslanstvo je že kmalu rodilo

sadove – takoj ko so srečali visokega cionističnega funkcionarja novosadsko-srbskega rodu. Agitprop jim je razkril še eno »nedotakljivo resnico« o »albanskem fundamentalizmu«, ki grozi civilizaciji in pred katerim mora Ministrstvo Resnic braniti Evropo. Centralni komite ultralevičarskih komunistov v Beogradu je takoj sklical sejo in slepemu svetu objavil Novo Resnico o albanskem fundamentalizmu in staro Resnico o kolonizaciji Kosova.

To ne bi bilo tako žalostno, če prišleki s Karpatov ne bi pozabili, da se tudi po tisoč letih nikakor ne zavedajo, da so prišli v Evropo, kjer bizantinska obstrukcija, duh Ivana Groznega, apologetika komunistične okupacije, ortodoksno stalinistični fanatizem niso nič drugega kot **grozljivi fundamentalizem**, pred katerim se danes trese vsa Evropa.

Albanci lahko zdržijo tudi hipotezo o muslimanskem fundamentalizmu, saj svet ve, da v Jugoslaviji živi okoli milijon Albancev katoliške veroizpovedi, da jih je milijon muslimanskega rodu, ki pripadajo evropski katoliški kulturi, in da jih je še milijon, ki v muslimanstvu ne vidijo svoje duhovne dediščine, ampak vero okupatorja, ki bi se je morali znebiti.

Mi, mladi s Kosova, potomci svetega Hieronima, ki je prvi prestavil sveto pismo v albanščino, ne samo v albanški, ampak tudi v romanski jezik, mi, ki smo sveti stolici dali svetega Klementa, svetega Kaja in svetega Inocenca, mi, potomci Gjergja Kastriotija Skenderbega, Gjona Bruna Ulqinakuja in drugih, ki so v krvavih petstoletnih vojnah z barbari žrtvovali pol albanskega naroda v obrambo Evrope, mi, vnuki Pjetra Bogdanija, velikega evropskega humanista in pesnika, velikega borca proti turškemu imperiju, mi, sinovi matere Tereze (Gonxhe Bojaxhiu), mi, ki smo

med Atenami in Rimom tisočletja ustvarjali evropsko kulturo, mi ne moremo biti muslimani, kaj šele fundamentalisti. Naša težnja k Evropi je naravna, saj smo neločljiv del tega organizma, naša ljubezen do Evrope je genetskega značaja, saj smo nastali tu in nismo prišli ne s Karpatov ne iz Azije.

Nesmiselno in neumno je, da v Evropi XXI. stoletja obstaja orwellovsko Ministrstvo za Nedotakljive Resnice. Še bolj nesmiselno je, da takšno ministrstvo, edino takšne vrste na svetu, proizvaja smešne hipoteke o alban-skem muslimanskem fundamentalizmu. Ha ha ha! Še Alf se bo smejal, ko bo to slišal.

Agim Sopi, Priština, marec 1990

P.S.: To besedilo smo poslali hrvaškim sredstvom javnega obveščanja takoj, ko se je pojavila teza o »albanskem muslimanskem fundamentalizmu«. Čeprav je članek pro te teze na pretek, pa to besedilo kot prispevek contra njej na žalost ni bilo objavljeno.

Alternativën e lexoj që nga numri i parë dhe më gëzon rrita e saj. Dr. Agim Vinca tha se, Alternativa është revista e parë pas LDB në gjuhën shqipe që del e pa censuruar, Fatkëqësisht, ashtu është, por po frikësohem« se mos ka filluar ngapak të cenzurohet, pasi që siç tha në Zërin e Rinisë të Tiranës Ismail Kadare, shumë shkrimtarë të paraluftës janë lënë në harresë, apo disi kështu të ngjajshme, kurse ju ia patët filluar të na i prezen-toni disa prej tyre e në numrat e fundit nuk po duken më.

Rubrika »Kabineti i sulltanit« më duket shumë me vend edhe se mund t'i hyhet ndokujt pak në hak, zotit shyqyr, atyre që po u hyhet në hak gojën e kanë dhe po përgjigjen. Disa prej atyre që po përgjigjen mund t'u beso-

het, por, si për shembull Shefqet Pllanës jo krejtësisht, pasi që qëndrimet e tij na janë të njohura bukur moti. Kurse, sa i përket punës së tij si folklorist etj. edhe artikullshkruesi i Alternativës nuk e akuzon gjë.

Në punën e Redaksisë në lidhje me shpërndarjen e Alternativës kam bukur do vërejtje, me siguri këto mund të janë edhe të falshme, duke e pasur parasyshë mospërvojën e duhur në fillim të kësaj pune, mungesën e mjeteve etj. por shpërndarja, sidomos në botën e jashtme, nuk është duke u bërë si duhet. Pasi që si u cek më lartë, Alternativa si revistë e vetme në gjuhën shqipe e pa censuruar që del në botë, është edhe revista më e lexuar në gjuhën shqipe në botë. Që mos të zgjatëm po dal me këtë propozim: të

jipen udhëzimet e duhura në Alternativë se si të veprohet dhe të bëhen parapagimet, sidomos në botën e jashtme, dhe njerëzit të bëjnë parapagime për tre muaj, ose për gjashtë muaj, ose për një vit dhe të jipet çmimi, kuptohet, duke u llogaritur edhe harxhimet e postës dhe t'u dërgohen individëve dhe meseve të ndryshme, varësisht se sa numra i kanë parapaguar dhe për aq muaj që i kanë parapaguar. Kjo do t'i krijonte dy lehtësi: redaksisë do t'i vinin të hollat para se të hynte në shtyp Organi që i janë të domosdoshe, do të bënte porosinë e aq numrave, përfërsisht sa i plotësojnë nevojat e lexuesve dhe njëkohësisht, lexuesit nuk do të kishin probleme për të ardhur te çdo numër aq i dëshiruar i Alternativës.

Sabri Novosella, Malmö-Suedi

Njoftim

U formua Këshilli Iniciativ Për themelimin e Degës së Lidhjes Demokratike të Kosovës në Suedi

Njoftojmë të gjithë bashkatdhetarët tanë me punë e banim në Suedi, se në Mbledhjen Themeluese të datës 23 Maj 1990 u formua Këshilli Iniciativ për themelimin e Degës së Lidhjes Demokratike të Kosovës (LDK) në Suedi.

Këshillin Iniciativ, pas një varg takimesh, bisedash e konsultimesh, e formuan një grup bashkatdhetarësh me vetiniciativë vullnetare.

Këshilli Iniciativ për themelimin e Degës së LDK-së në Suedi u formua sipas shembullit dhe veprimit të bashkatdhetarëve tanë në Zvicër dhe në RF të Gjermanisë, gjegjësisht, sipas

shembullit të Degëve të LDK-së në Zvicër dhe në RF të Gjermanisë, të themeluara kohët e fundit.

Këshilli Iniciativ ka për detyrë që të formojë Këshillat Iniciativë Rajonalë, prej 5 anëtarësh, në të gjitha qendrat e Suedisë ku banojnë me shumicë bashkatdhetarët tanë.

Këshillat Iniciativë Rajonalë kanë për detyrë të bëjnë anëtarësimin dhe regjistrimin e bashkatdhetarëve tanë në Degën e LDK-së në Suedi, kurse fletëregjistrimet do t'ia dorëzojnë Këshillit Iniciativ.

Anëtarësimi dhe regjistrimi i anëtarëve në Degën e LDK-së në Suedi do të bëhet në bazë të Programit dhe Statutit të LDK-së dhe në bazë të fletëregjistrimeve zyrtare të saj.

Këshilli Iniciativ do të udhëheqë me punën e Këshillave Iniciativë Rajonalë; do të orientojë dhe do të ndihmojë punën e tyre; do të sistemojë dokumentacionin e Degës në formim; do të përgatisë dhe do të thërrasë mbajtjen e Tubimit të Përgjithshëm të Degës; do të udhëheqë me punimet e Tubimit të Përgjithshëm të Degës së LDK-së në Suedi.

Tubimi i Përgjithshëm i Degës së LDK-së në Suedi do të bëjë themelimin dhe promovimin zyrtar të Degës dhe do të zgjedhë Kryesinë udhëheqëse të Degës.

Me rastin e themelimit dhe promovimit zyrtar të Degës, në Tubimin e saj të Përgjithshëm do të marrin pjesë edhe përfaqësuesit zyrtarë, anëtarë të Kryesisë së LDK-së me seli në Prishtinë.

Këshilli Iniciativ për themelimin e Degës së LDK-së në Suedi dhe Këshillat Iniciativë Rajonalë janë organe udhëheqëse të përkohshme të Degës. Veprimtaria e tyre udhëheqëse përfundon pas mbajtjes së Tubimit të Përgjithshëm, me rastin e themelimit

dhe promovimit zyrtar të Degës dhe zgjedhjes së Kryesisë së re të saj.

Malmö, më 23 Maj 1990

Këshilli Iniciativ per themelimin e degës se LDK-së në Suedi: Zeqir Rama (Kryetar), Muhamet Shatri, Ragip Reçica, Sabri Novosella, Ramadan Osmani, Ibrahim Egriu, Ibrahim Krasniqi, Shefki Ollomani (Sekretar), Asllan Muharremi, Ismail Rugova, Imer Baçaj, Imer Rexha (Arkëtar), Nurijet Zhuta, Enver Camaj, Aziz Osaj

Zëri i pajtimeve-deri te studentët në tokë të huaj

Fundi i majit plot begati, dashuri e bëmiresi. Ditët e fundit të këtij muaji në mesin e studentëve shqiptarë në Kairo shënojnë ngritje të nostalgjisë. Në dhjetë ditë e fundit, të gjithë mbarojnë edhe një vit akademik, mos me sukses të mirë, bile s'paku me një përvojë të re: në punë, angazhim, modesti e bëmiresi.

Edhe pse larg nga vendlindja ... !

Problemet që u preokupojnë juve, na preokupojnë edhe neve, nëse jo në çdo moment, të pakten për çdo kohë të namazit, ose ... Jo vetëm se jemi nga dheu i asaj toke të njëjtë, por edhe pse flasim një gjuhë, pse kemi një damar dhe kemi një trung. Kurse për Kosovën kreshnike këtu në Kairo këndojmë:

Nënë kreshnike

nënë heroike

Haberi i pajtimeve tua

Larg, larg jehon

Edhe përtej shtatë bjeshkësh

Edhe përtej shtatë detësh

Larg, larg jehon

Edhe përtej shtatë bjeshkësh

Edhe përtej shtatë detësh

Larg, larg jehon

Deri te studentët në tokë të huaj

Që mallëngjehen për Ty

Me krenari e dhembje e nostalgji

... Zërin... që s'po mundet me e ndalë kush, po e ndëgjojmë edhe ne, sa nëpër vijëza të rrezeve të diellit e sa nëpër valë të detit. Sa i bukur është... ! Po edhe sa i mallëngjyshëm është për ne; edhe pse larg... aq sa na gëzon edhe na ngacmon. Jemi mësuar gëzimin tuaj ta kemi tonin. Të gjithëve na ngacmon: thirrja për Liri! E këtu në Kairo ditët e »Pranverës së lavdishme 81« qëndrojnë para neve të kthyera në një ritëm shkëndije, në një simbol vëllazërie, në një besë të vjetër, që të na shpie në shtigjet e gjata, në vitet e ardhshme, ku mbi të gjitha do të na presë e bardha dhe u bukura liri!

Dhe në fund, ja, po shfrytzojmë rastin, nëse do të jetë fillim, inshalla po, në revistën tuaj dhe tonën, që nëpërmjet saj të përshëndesim me përshëndetje të ngrohta »**çetën e pajtimeve**« me mbarë popullin shqiptar dhe njëkohësisht, mbarë studentëve të Univerzitetit të Prishtinës ju dëshirojmë suksese në të gjitha fushat...

Kairo, 20. 5. 1990

»Shoqata e studentëve jugosllavë në Kairo«

E përgaditi: M. Lamallari

E nderuara readaksi e Alternativës. Me lejoni t'ju përshëndes përzemërsisht, duke ju uruar punë të mbarë dhe njëherit t'ju shprehë gjithë dashurinë time për këtë gazetë e cila ka

depërtuar në çdo shtëpi e cila pritet të lexohet me padurim nga të gjithë ne. Më në fund nuk kemi nevojë të blejmë gazeta të huaja që të shohim çfarë thanë të tjerët për ne!

Dashuria për ju (dhe të tjerët si ju), po na mbanë të gjallë e nuk do të na lerë që të na kalbet shpirti.

Kur përpara meje qëndrojnë fëmijë që ulin kokën nga zhurma e aeroplanëve luftarakë me qanë zemra e në vete ndjej vetëm një dëshirë. Që fëmijët tanë të rriten pa frikën e plum-bave dhe të gjaqeve!

Tani kur pranvera ka derdhur gjithë lulet, këngët dhe zogjtë toka në gjiun e saj ruan shumë viktimë. Në mesin e tyre edhe fëmijë që kësaj pranvere u shkëputën nga gjiri i nënave. Nënata janë të forta, më të forta se

vdekja dhe mu për këtë thonë se fuqia e kësaj toke, prej gjirit të tyre buron! Në këto momente të vështira, ngushlim është shpresa se gjaku nuk bëhet ujë, e në u bëftë nuk pihet!

Andaj të nderuar redaktorë të kësaj gazete, gëzuar dhe u gëzofshi për jetë e mot. Uroj të takohemi në Kosovën tonë të lirë, dhe demokratike. Ju vetëm vazhdoni. Njëherit falenderojmë edhe popullin slloven në emër të shumë e shumë nënave dhe motrave që mundësuan daljen e kësaj gazete. Miku i mirë njihet në kohë të vështira. Ju përshendesin: Fexhrija, Behushi, Besniku, Mirja, Timja, Hava, Qefseri, Eshrefi, Ismaili, Habibja dhe shumë të tjerë nga Bradashi, Podujeva dhe Prishtina.

Sabrije Maloku, Podujevë

Është letra e parë që e nisim drejt jush. Vendosëm që t'ju shkruajmë me qëllim që të njihemi, e pastaj të përpiqemi që edhe ne të kontribuojmë për të mirën e Kosovës, për ngadhnjimin e demokracisë në të... Jemi një numër i madh studentësh shqiptarë (mbi 80 vetë) që i ndjekim studimet në lëmenj të ndryshëm, si në ato fetare, filozofike, gjuhësore etj.

Gjatë qëndrimit tonë në Perëndim, kemi pasur rastin të dëgjojmë e të lexojmë për aktivitetin e Shoqatës »Migjeni«, mirëpo, kohëve të fundit, nëpërmjet radiostacioneve të ndryshme evropiane, ne jemi njoftuar edhe këtu në Kajro për punën që po e bëni për ta ndriçuar çështjen e Kosovës e sidomos që atje të ndalet dhuna dhe terrori që po e ushtrojnë shovinistët serbë mbi popullin shqiptar, i cili s'kërkon asgjë më tepër veçse lirisë që i takon...

Nisur nga kjo, kërkojmë që brenda mundësive të na i dërgoni nga tre

numra të Alternativës bashkë me numrat e kaluar, në mënyrë që të njohim më për së afërmi aktivitetin tuaj. Mbesim me shpresë se do të gjejmë mirëkuptim e bashkëpunim, duke pasur parasysh çdoherë dialogun demokratik dhe pluralizmin e mendimeve. *Kajro, 8. 4. 1990, 1 Ramazan 1410*
Studentët atdhetarë, Islamik students city, 15 W 7 Abbasia, Cairo-Egypt

Ju përshëndes përzemërsisht duke ju uruar punë të mbarë, suksese të më-tutjeshme... Si shkak për shkresën tonë është ndriçimi i rastit të vrasjes së shokut tonë të dashur Reshat Imërit, i cili sipas organeve të SPB-së së Gjilanit është vrarë nga demonstruesit. Vallë si është e mundur t'i thuhet një gjë e tillë së pari babait të të ndjerit e mbarë opinionit jugosllav e botëror, kur para syve tanë është vrarë në mënyrën më mizore që ekzi-

ston. Ne rinia e Gjilanit kemi konkluduar, e besoj se edhe ajo kosovare, se në shokun tonë shtiu e tërë Jugosllavia, gjegjësisht Kryesia e RSFJ-së, KEF-i e posaçërisht RS e Serbisë (Çubrilloviqët, Millosheviqët, Andriqët e Drazhiqët) në bashkëpunim me kolegët e tyre Morinët, Karahodoviqët, Jashareviqët, Periqët e Cuckiqët. Më 29 janard të këtij viti, kur i tërë Gjilani ishte çudar në këmbë për të kërkuar liri e demokraci, aty kah ora 15.30 për të dytën herë intervenoi

policia famëkeqe duke i përdorur edhe armët e zjarrit. Populli u shpërnda sa andej-tëhu nëpër rrugicat e afërme. Në një rrugicë të tillë, duke ikur bashkë me një shok tjetër, goditet nga plumbat e milicit të aradhës së bashkuar trupi injomë i Reshatit... Ai, ashtu i gjakosur, arrin që të hyjë në oborrin e afërt. Autoambulanca u vonua për shkak të rrugëve të bllokuara. Dhe shoku ynë vdiq saktësisht në ora 16.15... Lavdi!

Shpendi, student në UP

SKIRO DI MAXHO

Mërgimtari

Mbase një mëngjesi
do të zgjohet
nën qiej të humbët
drite e kaltërie
të dheut të tij.

Somenatë e mbështjell
duhmë e sendërgjuar
e një tramvaji
— qiell i rëndë

ngjyre të pandjeshme —
para se të prekë me dorë
punën në fabrikë:
një rrotë metali
ndër të tjerat.

Mbase edhe ai
ka shpirt të sendërtuar
që pastrohet
muaj për muaj
me pagën.

ISMAIL KADARE

Çajld Haroldi

Kalanë e Tepelenës unë e pashë:
E shkretë ish, bedenat pa njeri,

As roje, as shtiza, emri Ali Pashë,
Më nuk kumbon. Por heshtje. Qetësi.

Nuk pashë un'as zjarre sipër kullash,
As kuaj, as llambadha mbi xhami,
Por pashë tek libraria anës udhës
Si blinte »Çajld Haroldin« një fëmijë.

KAMER KRASNIQI

Kosoves

Kjo tokë e dashur, ah kjo botë e vetmisë
Po digjem në zjarrin e ferrit famkeq
Unë jam udhtarë i humbur në hapësirë
Ty, Kosovë dehur të ka zëri i melodisë
Në valët e detit të pafund meloditë valviten
e tretën në thellësi
Unë dhe shokët e mi po digjemi si vullkan e si zjarrë
Po zhdukemi nga kraijat e dashurisë.

Ah një ndjenjë më buron e një shije më shkon
Çdo pikë loti është thellësi e zemrës sime
Thellësi e këtyre valëve janë sytë e tu KOSOVE
Që nga shpirti zgjohen e në brigje nuk ndeshën.

Prej zjarrit tëndë KOSOVE tërë bota gjëmon
Këto pyje dhe shkrepë shkëlqejnë si flakada
Dielli dhe hëna shikojnë karnevalin tëndë
Ah furtunë ke mëshirë e mua më fal qetësi
Në tinguj të melodisë të dehem me këngë e dashuri.

Sytë e zemra janë jetë e tmerri që vështron e ndjen
Rreth e për qark errësirë
Vetëm për TY e stolisur dhe e qendisur kjo magji
Kush di sa varre vdekjeje do të hapën në Ty
Emrin tënd KOSOVE e turbullon kjo magji.

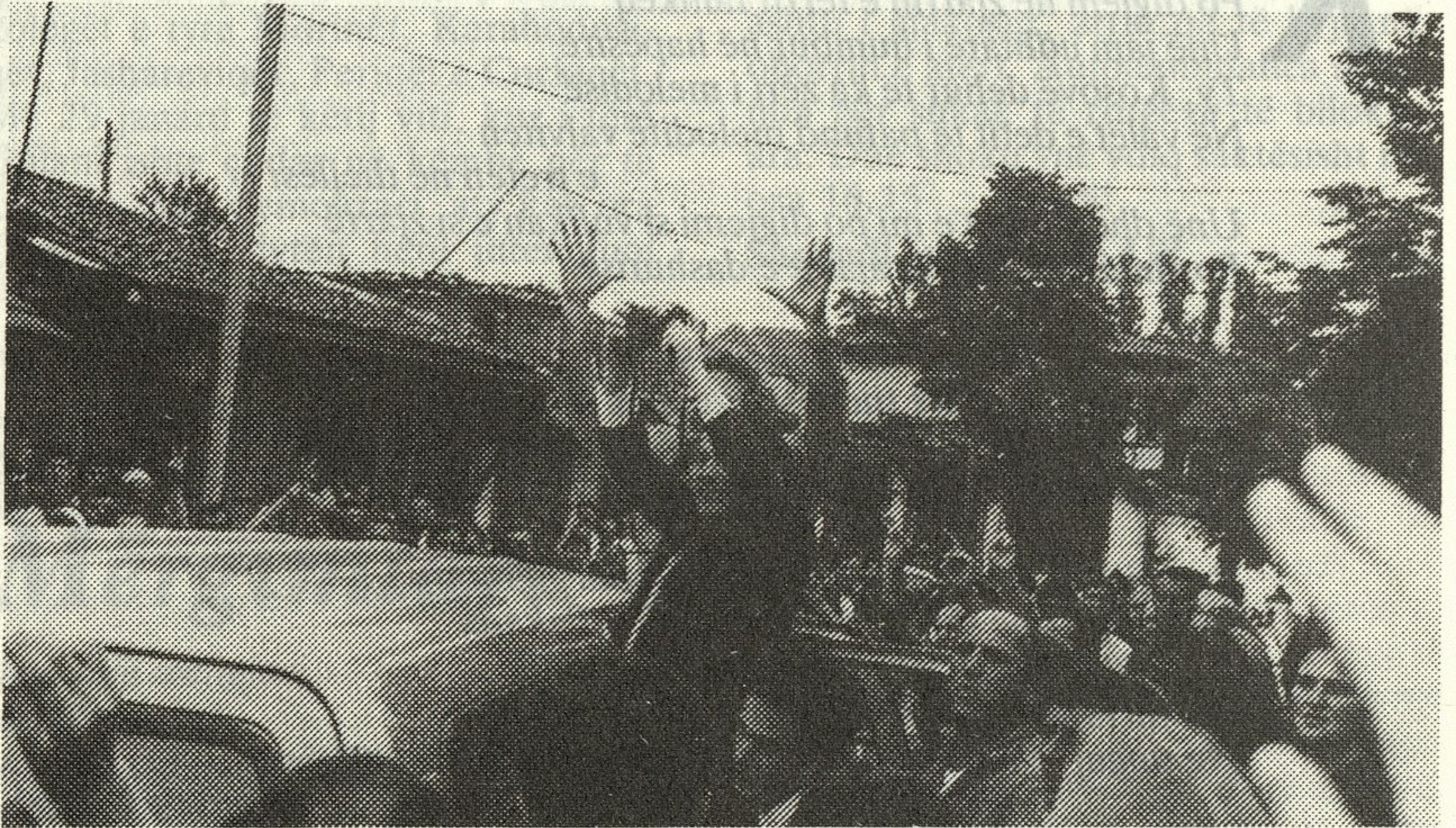
Nëntë vite

Në gishtërinjt e lirisë
Vrisnin breshëritë e plumbave
Cionistët mundën e vepruan
Që vullnetin e shenjtë ta shuajnë.

Nëntë pranvera të përgjakshme
Nëntë vite për liri po vritet kjo rini.
Qoftë i shenjtë qumshti i nënave Shqipe
Që vetëm gjiri i tyre jep zemër e fuqi.

Nëntë vite të kobshme, nëntë vite pa dritë,
Në varreza vardret shtohen
Në to çdo ditë nga një lis mungon
E nga sytë e nënave loti buron e vlon.

**Fotografi që tregojnë se çka e detyroi
»Bozhurin« t'i shpallë luftë Amerikës /
Fotografije, ki priçajo, kaj je spodbudilo
Božur, da je napovedal vojno ZDA**

Provokim amerikano-shqiptar./Ameriško-albanska provokacija

*Pasi prof. Canën s'e lanë të shkojnë në SHBA, erdhen amerikanët në Kosovë./Profesor Cana ne sme
v Ameriko, zato pa lahko Amerikanci pridejo k njemu*

Foto: Gëzim Bardoniqi & Ruzhdi Domi./Foto: Gëzim Bardoniqi in Ruzhdi Domi

Tom Lantos shëtiti nëpër Gjakovë si Dah Polloshka dikur./Tom Lantos se je sprehajal po Đakovici, kot da bi bil doma

Dioguardi përsëri në Atdhe./Dioguardi spet međ svojimi

I Shoqatës së intelektualëve — »Koekzistenca«

Neni 1.

Shoqata është e lirë dhe e themeluar që të marrë pjesë aktive në kërkimin dhe propozimin e zgjidhjeve të caaktuara si kontribut proqeseve pozitive në jetën shoqërore, ekonomike, politike e kulturore në Krahinë e më gjërë.

Neni 2.

Shoqata vepron në mënyrë autonome dhe bashkëpunon me të gjitha shoqatat dhe individët në vend dhe në botë me përcaktime pozitive e progresive.

Neni 3.

Shoqata është e hapur për intelektualët e profileve të ndryshme (pa dallim kombi, gjinie, feje dhe race.) dhe anëtarësimi në të nuk është i varur apo i kushtëzuar nga anëtarësimi i tyre në Shoqata tjera apo parti të ndryshme politike.

Neni 4.

Selia e Shoqatës është në Gjilan, rr. _____nr.

Neni 5.

Shoqata ka vulën, shenjën dhe xhirrollogarinë e vet.

Neni 6.

Shoqata zgjedhë Kuvendin e vet (si trup të saj përfaqësues). Kuvendi i Shoqatës zgjedhë Kryesinë prej nëntë (9) anëtarësh dhe kryetarin, i cili është njëkohësisht edhe kryetar i Kryesisë.

Neni 7.

Kryetari i zgjidhet me mandat një (1) vjeçar sikurse edhe vetë Kryesia, por pa kufizim rizgjedhjeje.

Neni 8.

Nga rradhët e anëtarësisë së vet Shoqata zgjedhë edhe Sekretarin e Shoqatës me mandat një (1) vjeçar.

Sekretari i Shoqatës është person teknik në kryerjen e punëve administrative dhe të përfaqësimit juridik të Shoqatës.

Neni 9.

Shoqata mund të formojë edhe Sekcionet e veta jashtë selisë së Shoqatës, nëse së paku 30 anëtarë të Shoqatës japin iniciativën për formimin e saj.

Sekcionete zgjedhin Kryesinë prej 3 deri 7 anëtarësh dhe kryetarin.

Kryetari i Sekcionit sipas funksionit është edhe anëtar i Kuvendit të Shoqatës amë.

Neni 10.

Anëtarësimi në Shoqatë, respektivisht në sekcion mund të pushojë me vetë kërkesën e anëtarit ose me vendimin e Kuvendit të Shoqatës, respektivisht kryesisë së Sekcionit.

Neni 11

Ne mbledhjet e Shoqatës, Kuvendit, Kryesisë respektivisht sekcioneve mbahen proqesverbale, të cilat nënshkruhen nga Kryetari i Shoqatës respektivisht Sekcionit dhe nga proqesmbajtësi.

Neni 12.

Shoqata respektivisht Sekcioni mbanë mbledhje sipas nevojës. Mbledhjet i konvokon kryetari i Shoqatës respektivisht sekcionit, kurse në mungesë të Tij njëri nga anëtarët e Kryesisë, të cilin e autorizon Kryesia.

Neni 13.

Me punën e Shoqatës respektivisht të Sekcionit udhëheqë kryetari kurse në mungesë të tij ndonjëri nga anëtarët e kryesisë, të cilin e autorizon Kryesia.

Neni 14.

Shoqata komunikon me opinion përmes kumtesave, proklamatave, apeleve etj. të cilat i aprovon Kryesia e Shoqatës.

Neni 15.

Sekcioni mund të komunikojë me opinion në mënyrë të njëjtë sikurse edhe Shoqata, por pasi që përmbajtja e materialit komunikues të jetë verifikuar nga Kryesia e Shoqatës amë dhe nënshkruar nga Kryetari i Shoqatës.

Neni 16.

Puna e Shoqatës, kuvendit dhe kryesisë respektivisht Sekcionit dhe kryesisë së tij në mënyrë më të përafërt përcaktohet me Rregulloren e punës, të cilën e aprovon Kryesia e Shoqatës.

Neni 17.

Rregullorja e punës duhet të nxiret në afat prej tre (3) muajsh nga dita e aprovimit të këtij Statuti.

Neni 18.

Mënyra e finansimit të Shoqatës bëhet nga mjetet, të cilat i paguajnë vullnetarisht anëtarët e Shoqatës, e eventualisht edhe nga burime të tjera.

Me mjetet e Shoqatës udhëheqë Kryetari, kurse mënyra e shpenzimit të tyre përcaktohet sipas propozimit të Kryesisë së Shoqatës e me vendimin e Kuvendit të Shoqatës.

Neni 19.

Ky Statut hynë në fuqi ditën e aprovimit të tij.

Neni 20.

Programi, Statuti dhe të gjitha dokumentet tjera të Shoqatës i ofrohen opinionit të gjërë publikisht.

Në Gjilan, më 28. 2. 1990

Kryetari i Shoqatës, Dr. Faik Shkodra d. v.

»Stoj, pucaču«

Kjo që po ndodh sot në Kosovë nuk besojmë se mund të ndodh edhe në ndonjë vend tjetër të botës, bile as edhe në ato vende ku dy kundërshtarët politikë bëjnë luftë me armë zjarri, e jo më në Kosovë ku populli shqiptar në mënyrë paqësore dhe në bazë të Kushtetutës jugosllave kërkon liri e barazi sikur të gjithë popujt tjerë të atij vendi.

Nga terrori shovinist serbomadh që është duke vepruar në Kosovë, u vranë me dhjetra shqiptarë, me qindra u plagosën, u larguan nga puna, u izoluan, u larguan nga vendi, me mijëra kaluan nëpër rrugën e diferencimit politik dhe të keqtrajtimit e persekutimeve më të ndryshme njerëzore e ky brutalitet i paparë deri më sot në këta troje shqiptare ka lënë gjurmë të pashlyeshme në vetëdijen e këtij populli të urtë e liridashës.

Shovinistët serbomëdhenj ditëve të fundit janë duke vazhduar egërsinë e tyre duke helmuar nxënës shqiptarë si dhe duke bastisur shtëpitë e shqiptarëve në mënyrë vandaliste, e të gjithë këtë e bëjnë duke thyer dyer e dritare, kurse të zotin e shtëpisë e rrahin dhe e fyejnë para femijëve të tij.

Raste të tilla në Kosovë ka plot por nga këto raste po përshkruajmë një deklaratë të Agim Xërxës nga Gjakova.

P.S.

Deklarata është origjinale e shkruar nga vetë Agimi dhe fotografitë janë të bëra nga vetë Ai, në shtëpinë e tij ku policët kanë gjuajtur me këto lëndë kimike.

Duke përfituar nga ky rast pranoni të falat e mija të sinqerta shoqërore.

Këto disa fjalë si dhe vetë letrën ua dergon Riza Kondri nga Brukseli si lexues i Alternativës. Duke besuar se kjo deklaratë do të botohet në këtë organ dhe në këtë mënyrë do ti sherbejë çështjes së përgjithshme në Kosovë, si një argument dëshmues.

8. 4. 1990, Bruksel

Dr. MASAR STAVILECI

Në Kosovë sot me të drejtë pyesin

Kush dhe pse e shkeli mandatin e popullit

Pas oktroimit të amandamenteve në Kushtetutën e Serbise më 23 mars të vitit 1989, domethënë pas imponimit të tyre, që shkaktoi, siç dihet, shthurjen e funksionimit normal të autonomisë së Kosovës, pozita e popullit shqiptar në Kosovë sot mund të cilësohet jo vetëm si e palakmueshme, e vështirë dhe e mjeruashme madje, por ajo mund të krahasohet lirisht në shumë pikëpamje me atë të popujve të diskriminuar dhe të sunduar, numri i të cilëve sot, ç'është e vërteta, po vjen duke zvogëluar në mbarë botën. Çironi e fatit! Derise në vendet e ndryshme jo vetëm të Evropës Qendrore dhe Lindore po bëhen hapa të mëdhenj mëvetsimi dhe demokratizimi të jetës dhe të veprimit politik, shoqëror, ekonomik dhe kulturor, në Krahinën e Kosovës sot asnjë kërkesë e popullit shqiptar, qoftë edhe kërkesa më e vogël legjitime e tij, si për shembull ajo për dorëheqje të ndonjë funksionari vazal të përketësisë kombëtare shqiptare, sepse nuk i mbron të drejtat legjitime të popullit përkatës, por vihet në shërbim të politikës hegjemoniste, nuk mund të realizohet pa pëlqimin e politokracisë serbe të Beogradit apo të zëdhënësve të saj të »Bozhurit«!

Në qoftë se deri dje ka qenë e mundshme të flitej për njëfarë autonomie të Krahinës së Kosovës, sot as që mund të flitet më për të në kuptimin e djeshëm të saj, kurse nesër, në vazhdoftë trendi i nisur i degradimit, i rrënimit dhe i shembjes së saj, ajo nuk do të ketë më shumë ingerenca, djall o punë, se një komunë e rëndomtë e Serbisë!

Për këtë arsye, në mesin e kërkesave të popullit shqiptar të Kosovës që po dëgjohen një kohë të gjatë, vërtetë si në Hajd Parkun e njohur anglez tani për tani, është, edhe ajo për rishqyrtimin, domethënë shfuqizimin e amendamenteve të imponuara të marsit të vitit 1989 në Kushtetutën e Serbisë për shkak të rrethanëve të përgjithshme të jashtëzakonshme, të pranisë së tankeve dhe teknikës tjetër luftarake, në të cilat Kuvendi i KSA i Kosovës »mori vendimin për miratimin e tyre«, si dhe për shkak se nuk u përfill vullneti i popullit shqiptar i shprehur gjatë debatit kushtetutar nga vjeshta e vitit 1988 deri në mars të vitit 1989.

Popullit shqiptar të Kosovës, i cili sot po kërkon me të drejtë shfuqizimin e tyre, duhet t'i japet mundësia dhe t'i njihen të paktën emrat e delegatëve të tri Dhomave të Kuvendit Krahinor, që me aq zemërqjerësi ia dorëzuan autonominë e Kosovës RS të Serbisë sikur të kishte qenë autonomia në pronësinë e tyre individuale, pa përgjegjësinë e duhur të delegatit (përveç **përgjegjësisë të rralla** siç janë delegatët: **Riza Lluka, Aqim Kastrati, Sadik Zuka, Agron Daka, Mehdi Uka, Ukë Bytyçi, Melihate Tërmkolli** e ndonjë tjetër), pa e vënë gishtin vetëm pakëz në tëmth jo vetëm për arsyat që tanimë u bënë polotësisht të qarta, për të

cilat udhëheqja jugosllave e kishte nxjerrë Kushtetutën e vitit 1974, me të cilën përcaktohej qartë edhe pozita e Kosovës, por edhe pa e përfillur vullnetin e popullit shqiptar të Kosovës të shprehur gjatë diskutimeve publike kushtetutara. Secili delegat i përhërjes së kaluar të Kuvendit Krahinor, organ më i lartë i përfaqësuesve të popullit, domethënë të bazës deleguese, duhej ta kishte të qartë, plotësisht të qartë madje, sikurse edhe sot që (secili delegat) duhet të ketë të qartë, polotësisht të qartë, se ai është delegat i popullit dhe ka mandatin e tij, domethënë fuqinë e plotë të tij për të vepruar ose për të ushtruar të drejtën e tij, në rastin konkret atë të përfaqësimit të mendimit dhe të vullnetit të tij në Kuvendin Krahinor. Përfitimi, dobia, levërdia si dhe, mbi të gjitha, nderi që bën posti i delegatit janë të pandeshëm nga kokëçarjet dhe telashet e mundshme të tij; nuk mund të gëzohen vetëm nderi dhe respekti i postit të delegatit, kurse telashet dhe kokëçarjat e mundahme t'i lihen tjetrit. Posti i përfaqësuesit të popullit, kur pranohet njëherë, duhet të pranohet me të gjithë të mirat dhe të këqijat e mundshme të tij; nuk është e mundshme dhe nuk duhet pritur që të këqijat t'i takojnë popullit, kurse të mirat përfaqësuesve të tij! Nuk është e drejtë që nga populli të derdhet gjaku, kurse individët të shijojnë vetëm privilegjet e pushtetit, duke u vënë në shërbim të pushtetmbajtësit. Prandaj, duhet thënë troç se delegatët e tri Dhomave të përbërjas së kaluar të Kuvendit Krahinor, organ më i lartë përfaqësues i popullit, të cilët me 23 mars 1989 nqritën dorën në shenjë miratimi të amandamenteve në Kushtetutën e Serbisë, për të cilat amandamente populli nuk u kishte dhënë pëlqimin e vet gjatë debatit publik, jo vetëm që e dëshpruan rëndë atë sepsa nuk e përfillën vullnetin e tij, por, mund të thuhet me gojën plot, këta delegatë të përbërjes së kaluar të Kuvendit Krahinor shkelën besimin e tij, domethënë mandatin e bazës deleguese dhe, rrjedhimisht, kanë gisht në pozitën në të cilën u soll Krahina e Kosovës dhe popullsie shumicë e sej, pozitë e gjendje aq a rëndë dhe e vështirë çfarë nuk e kanë njohur asnjëherë pasluftës. Sepse, populli shqiptar sot, në vigjilie të shekullit XXI, fajësohet pa faj, arrostohet pa faj, izolohet pa faj, dënohet për hiçasqjë, rrihet kot, mbahet nën tutelë, maltratohet, ndiqet, terrorizohet, helmohet, mohohet, injorohet, diskriminohet, nënçmohet, përdhohet, fyhet, kundër tij bëhen pogrome sot sikundër një fajtori të vetëm kujdestar në Jugosllavi, kastrohet dhe vritet si kurrë ndonjëherë më parë në këtë mënyrë dhe në këtë masë!

Mirëpo, le të thuhet edhe kjo; populli shqiptar nuk do të gjunjëzohet, nuk do të dorëzohet dhe kurrë askush nga armiqtë nuk do të mund t'ia marri dinjitetin, t'ia shlyejë kujtesën dhe historinë e tij!

Shtrohat pyetja, prandaj, si e ndiejnë vetën e tyre ata delegatë që me aq zemërqjerësi e ngritën dorën për ato ndryshime kushtetuese, për të cilat nuk e kishin as pëlqimin e as mandatin e bazës së tyre deleguese, po të jetë që, vërtetë, të gjithë ata atë ditë e ngritën dorën. Me gjithë presionin e mundshëm që të vepronin ashtu si vepruan më 23 mars të vitit 1989, vallë e ndiejnë këta delegatë ndonjë përgjegjësi ndaj bazës së tyre deleguese, domethënë a janë të vetëdijshtëm për rolin a tyre, si dhe, rrjedhimisht, a kanë ndonjë brejtje ndërgjegjeje sot?

Cili dhe pse, prej delegatëve të poshtëshënuar, e shkeli mandatin e popullit, – pyet populli sot. Mu për këtë arsye po i botojmë emrat e të gjithë delegatëve të përbërjes së kaluar të të tri Dhomave të Kuvendit Krahinor sipas kësaj renditjeje:

- a) Delegatë të Dhomës së Punës së Bashkuar të Kuvendit të KSA të Kosovës (gjithsaj: 90);
 b) Delegatë të Dhomës së Komunave të KSA të Kosovës (47); dhe
 c) Delegatë të Dhomës Shoqërore-politika të Kuvendit të KSA të Kosovës (gjithsaj: 49).

a) Aleksandar Gogić, Ahmed Hoda, Agron Daka, Abdullah Bunjaku, Abaz Kastrati, Adem Shehu, Bogosav Bogosavljević, Bashkim Zadrime, Bajram Bucani, Burim Nuze, Bajram Osmani, Dragan Stević, Jošanović Dragoljub, Dušanka Stević, Dragica Đurđević, Emin Sadiku, Emine Krasniqi, Drita Bislimi, Enver Munipi, Fidai Mjekiqi, Ejup Qorri, Fazli Krasniqi, Fazli Rugova, Flamur Goranci, Neki Qela, Fate Pajaziti, Fadil Dërmaku, Hajriz Sukaj, Have Hoxha, Haki Tahirukaj, Hajdar Sejdiu, Ilmi Rexhepi, Isen Shabani, Halit Maloku, Hasan Bajramović, Ismet Krasniqi, Brahim Emini, Kimete Shefkriu, Kadri Bislimi, Kadri Breznica, Lumnije Hoxha, Liman Haxhaj, Liljana Lukić, Lumturie Maloku, Mehdi Uka, Mile Blanuša, Muhamet Arifi, Muharrem Sylja, Miodrag Rakićević, Miodrag Jovanović, Miftar Krasniqi, Murtez Huruglica, Menduh Shoshi, Momčillo Nikolić, Melihate Duraku, Niman Zhegrova, Nezim Karjagdiu, Nergjivane Mullashabani, Riza Osmani, Remzi Hasani, Raif Vrmica, Ratko Milić, Rushit Shala, Riza Lluka, Slavica Stolić, Sokol Gashi, Saibe Dobroshi, Sami Pllana, Sylejman Dragaj, Sylejman Bala, Sylejman Maxhuni, Srebra Ivanović, Slobodanka Janičijević, Sadik Zuka, Shpresa Salihu, Shkelzen Gusinja, Shaqir Rexhepi, Shirina Caka, Tahir Zejnullahu, Ukë Bytyçi, Ymer Xhafiçi, Emri Emini, Vujović Ugleša, Bošković Vladimir, Vjollca Tuli, Zef Nikolaj, Zana Doda, Cuckić Živko, Valbona Rraci, Xhafer Xhaferi;

b) Avdi Berisha, Agim Bekteshi, Agim Gjokolli, Adem Hyseni, Avdyllkađr Gashi, Žigan Branko, Barjam Hetemi, Qemajl Sahatqiu, Stavić Dušan, Dadë Lasku, Milačić Dragomir, Stevanović Dobri-voje, Radulović Dušan, Ejup Sahiti, Fahredin Behxheti, Faruk Daci, Fetah Shabani, Osmanagić Hatidža, Hyçmet Qipa, Hylki Hamzaj, Nojić Ljubomir, Melihate Tërmkolli, Miradija Gjokokaj, Mefail Osmani, Mehmet Gajdiu, Danić Nikola, Ramadan Bytyçi, Radojica Žižić, Milosavljević Radman, Nazmi Gafurri, Rexhep Beqaj, Rrahim Zeka, Ramadan Birduini, Selveta Peci, Skënder Zariqi, Sefadin Bajraktari, Biserčić Srboslav, Shyqri Haziri, Tefik Morina, Tomo Vitošević, Tahir Ramçaj, Dr. Ymer Çavolli, Vjollca Grezda, Valbona Kida, Milić Zajić, Zenel Dorolli, Jakup Loshi;

c) Abaz Kazazi, Ali Krasniqi, Alltana Duraku, Agim Kastrati, Ahmet Murseli, Ali Ukmata, Perić Aleksander, Bahxhet Zeqiri, Xhemë Krasniqi, Fatmir Bejta, Fadil Quranolli, Ukshin Shala, Hazir Obrazhda, Halit Ahmeti, Halim Jusufi, Izet Qelqi, Ilirjana Lluzona, Ivan Džinović, Vidanović Ilija, Vukašin Jokanović, Ismajl Mikullovc, Kemal Deva, Melit Galloopeni, Dr. Ragip Halili, Miradije Istogu, Mehmet Zeqiri, Milosav Milojević, Nazmi Hoxha, Nazmije Bajrami, Murati Nexhair, Nazmije Janjava, Nedjo Borković, Dimić Olivera, Rabbit Rexhepi, Rade Zvicer, Otović Rosanda, Milovanović Ratimir, Seniha Bula, Stojanović Stanko, Ščepanović Slavica, Selim Kida, Svetislav Dolašević, Šerafedin Sulejman, Mr. Shefki Bytyçi, Hamit Hoti, Jahir Nallbani, Xhemshit Duriqi, Xhafer Aličkaj, Zyrafete Hasani.

KOLË M. BERISHA

Une apo ti

Me shpalle separatist
 Me mbivotim
 Por ti i zbraze bangat
 Ti i shkretërove konviktet
 Ti ndërton fabrika njëngjyrëshe
 Që t'më dallojë më lehtë helmi

Jam unë apo ti separatist?

Me quan t ë pacivilizuar
E ti m'i helmon fëmijtë
Më gjuan me plumba dum-dum
Me dënon për dy gisht demokraci
Për të arsyetuar kohën e jashtëzakonshme

Nga dega
Cili zbreti dje?

Me akuzon për terror
Por ti

Në mes të janarit
Në fillim të shkurtit
Në fund të marsit
M'i vret pëllumbat e demokracisë

Jam unë apo ti terrorist?

Me quan majmun e vandalist

Kurse ti
Në pikë të natës
Si kapuçonët e zinj
Në mes të ditës
Si majmun
Zbret nga dega
E m'i vjedhë
E m'i then
Përmendoret e heronjve të mi
Kishë e Xhami m'i gjuan

Jam unë apo ti
Majmun e vandalist?

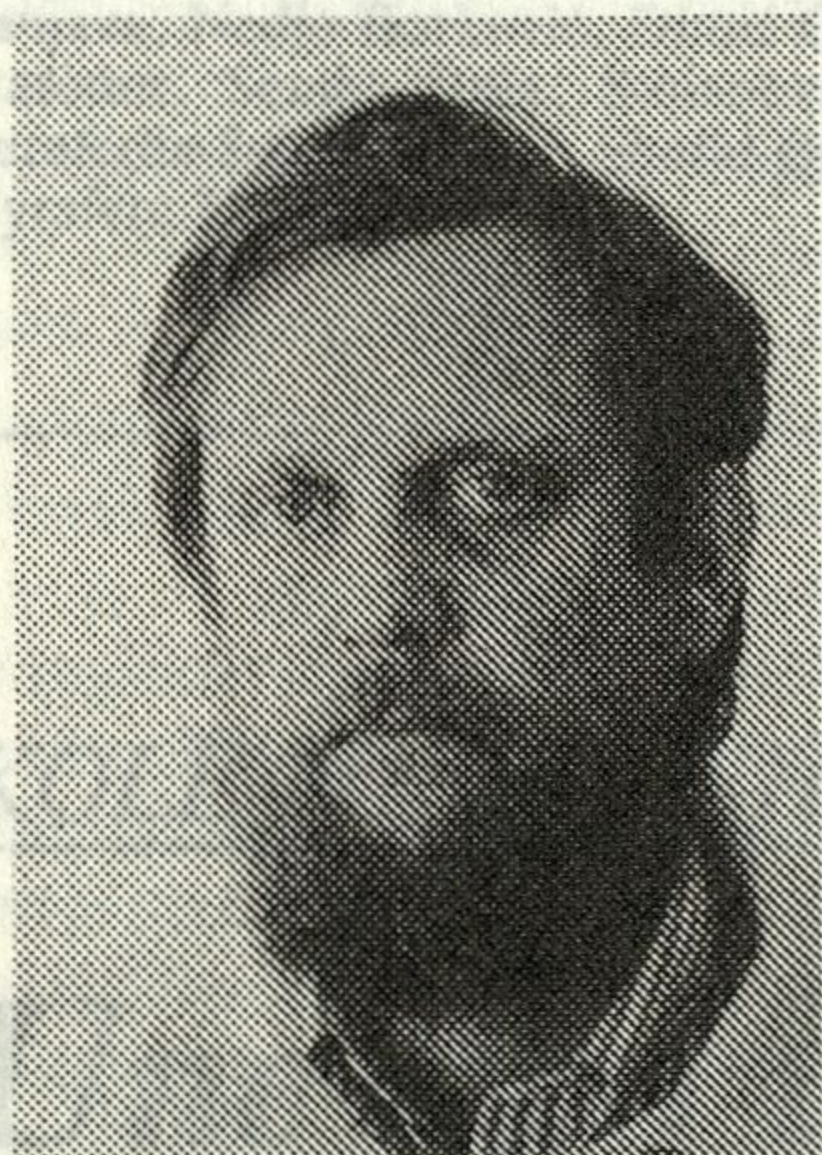
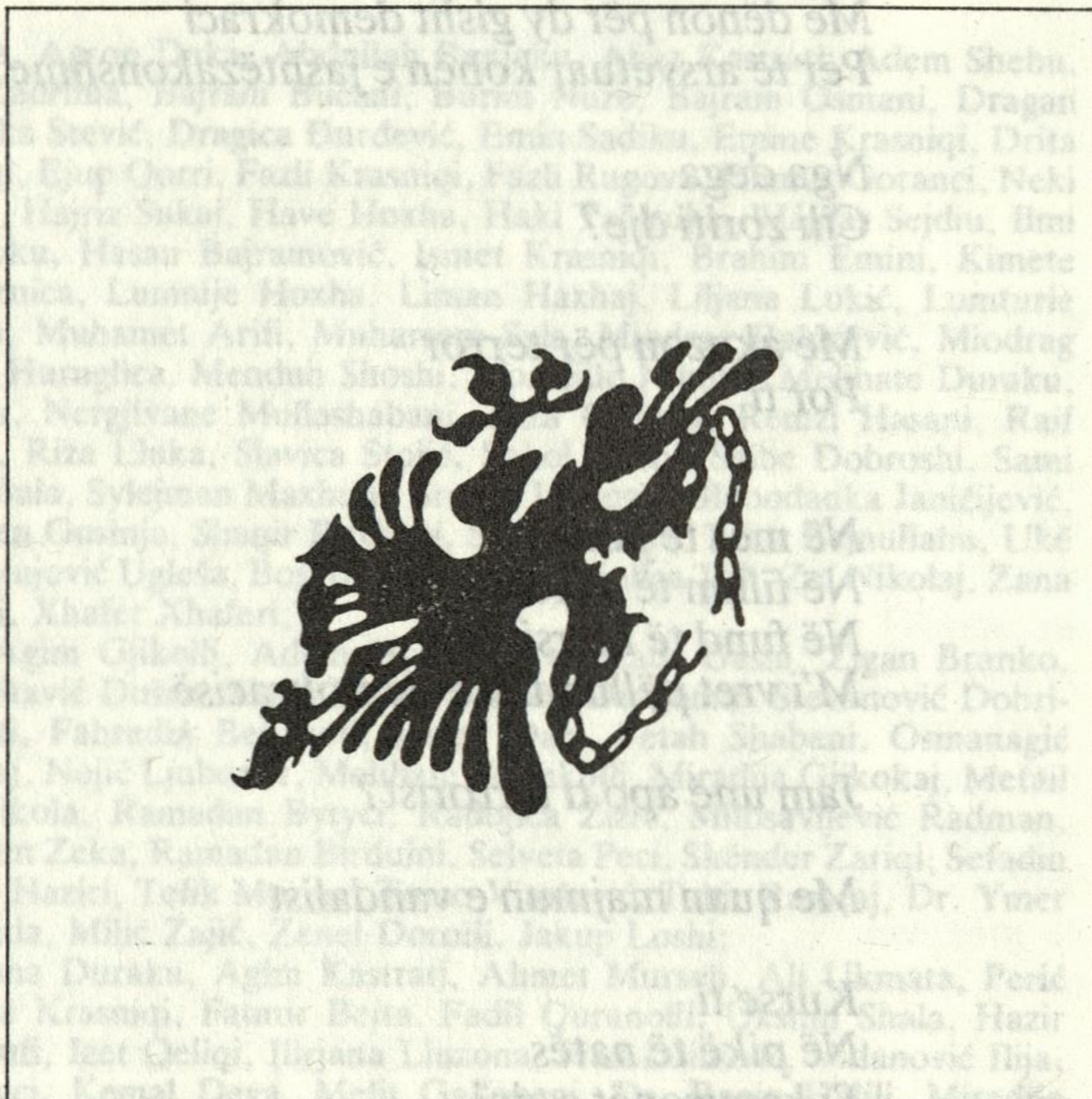
Kanibal më pagëzove
E ti
M'i rrahë pleqtë tetëdhjetë vjeçarë
M'a lakuriqon motrën shtatëzënë
Në mes të rrugës
Në mes të qytetit
M'ia nxjerrë syrin fëmiut tim shtatë vjeç
E m'i vret nënë e bir në duqanin tim

Jam unë apo ti kanibal?

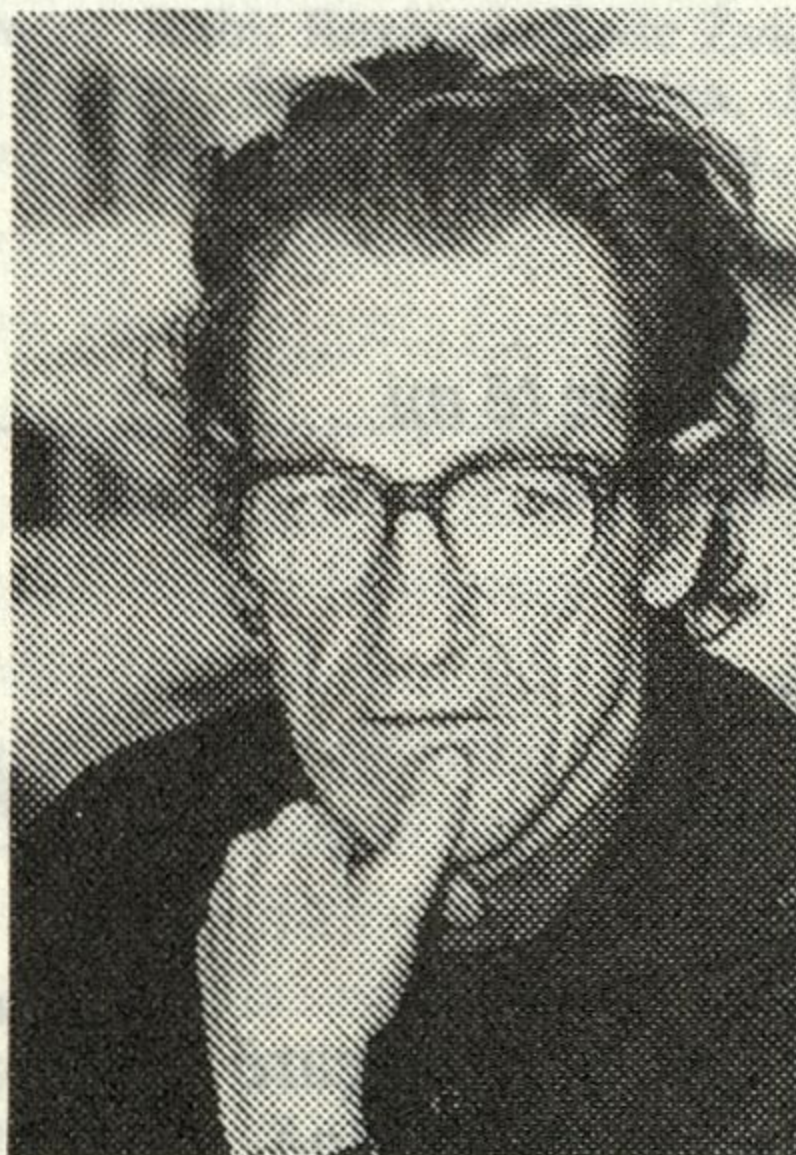
Burrat (e gratë) e »Migjenit« e të »Alternativës«

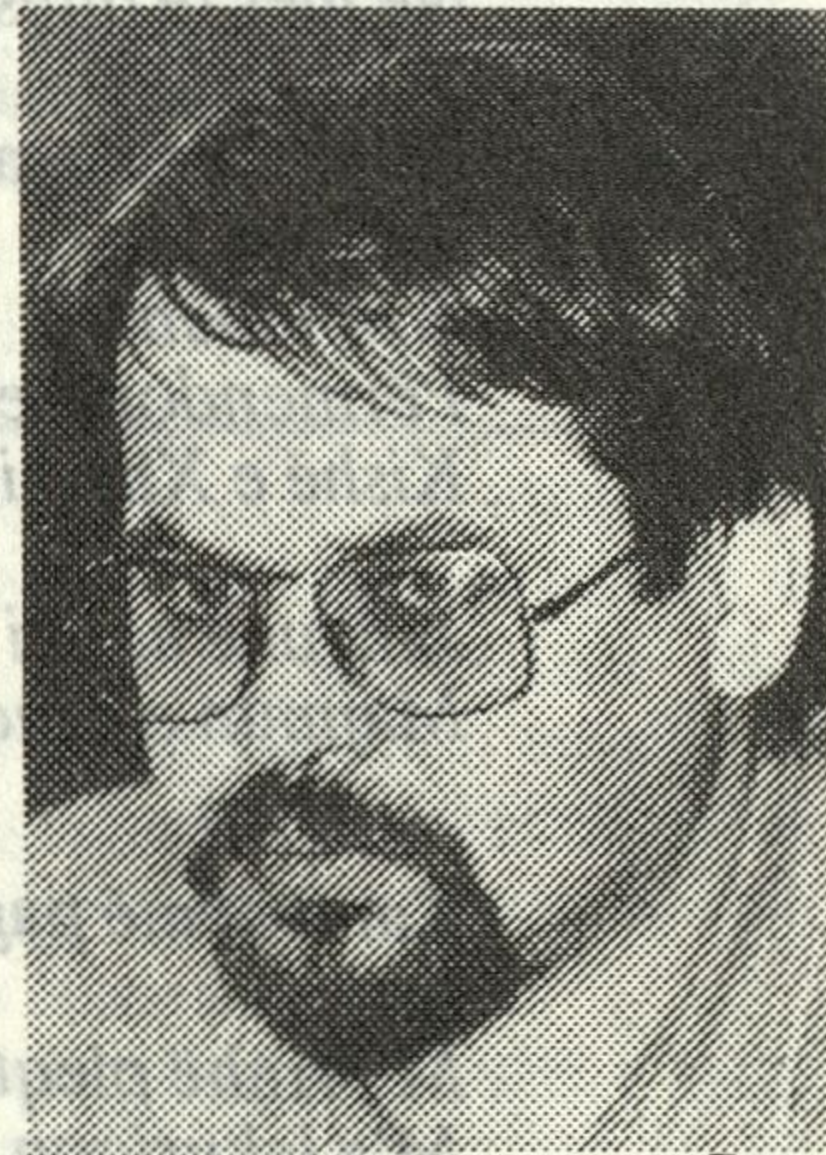
SALIH KABASHI,
kryeredaktor me redaksinë më
»stabile«: Cenzurës-fo,
diktaturës-Po. Kavalier sipas
qejit të kryetarit./**SALIH**
KABASHI, glavni urednik
v najbolj »stabilni« redakciji:
»Cenzura ne, diktatura da!«

MATJAZH HANZHEK,
Krahinë, jo se jo, Republikë,
po se po./**MATJAZH HANZEK:**
Pokrajina nikakor, republika
vsekakor.

PETER BOZHIQ: Ose
Kosova-Republikë ose ja pastë
hajrin Shqipëria!/ **PETER**
BOZIC: Ali Kosovo republika
ali pa Kosovo k Albaniji.

JASHA ZLOBEC, i biri
i babës, në shërbim të irredentës
e në rrezik nga »shqiptarët
e ndershëm« në Lubjanë./ **JASHA**
ZLOBEC, očetov sin v službi
iredente, v nevarnosti pred
»poštenimi« Albanci
v Ljubljani.

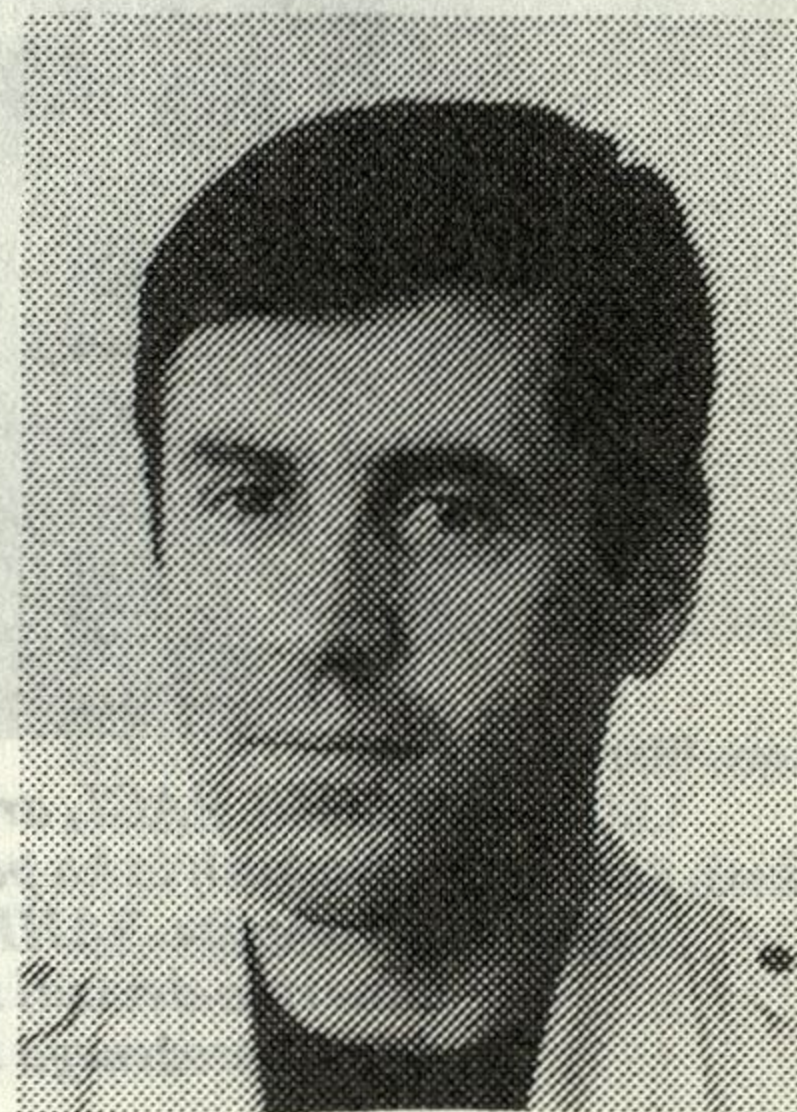
/ Vsi ljudje Migjenija in Alternative

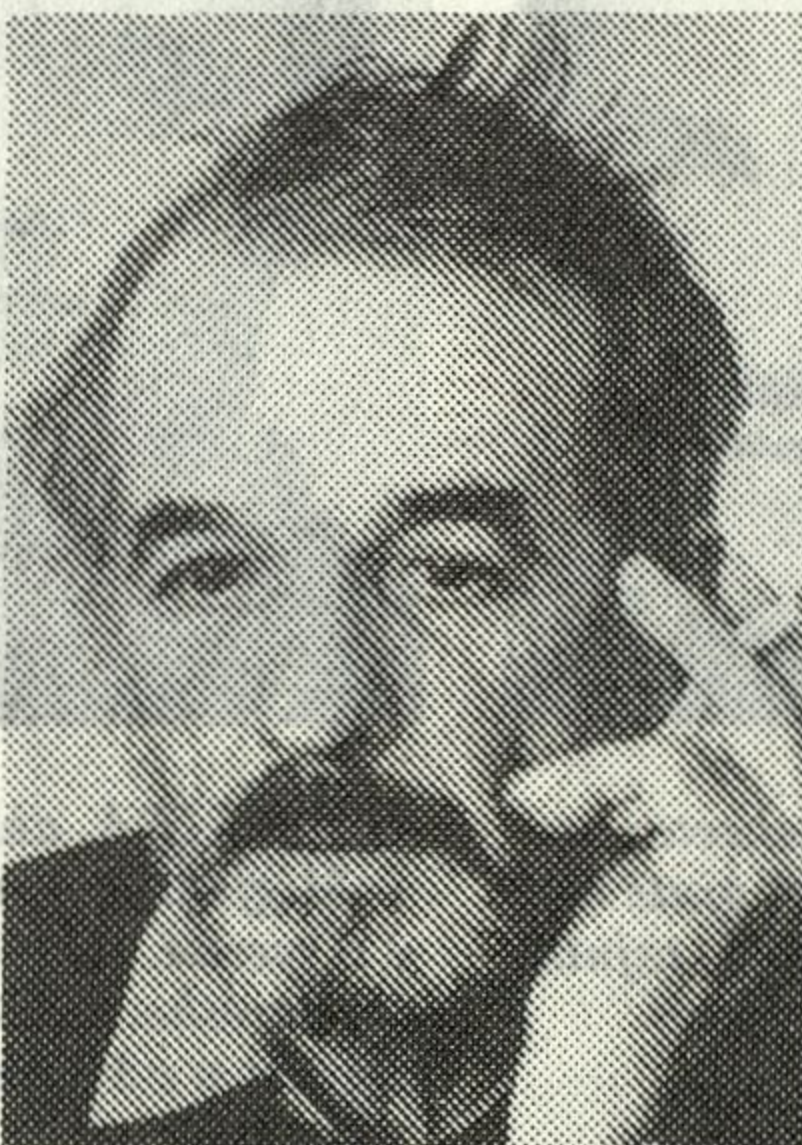
SHEMSI REÇICA, ish-prof. universitar, ish- i burgosur e ish i izoluar që s'u mbush mend se s'u mbush, redaktor e shofer i kolegut-invalid./**SHEMSI REÇICA**, nekdanji univerzitetni profesor, nekdanji zapornik, nekdanji izolant, zdaj urednik in shofer.

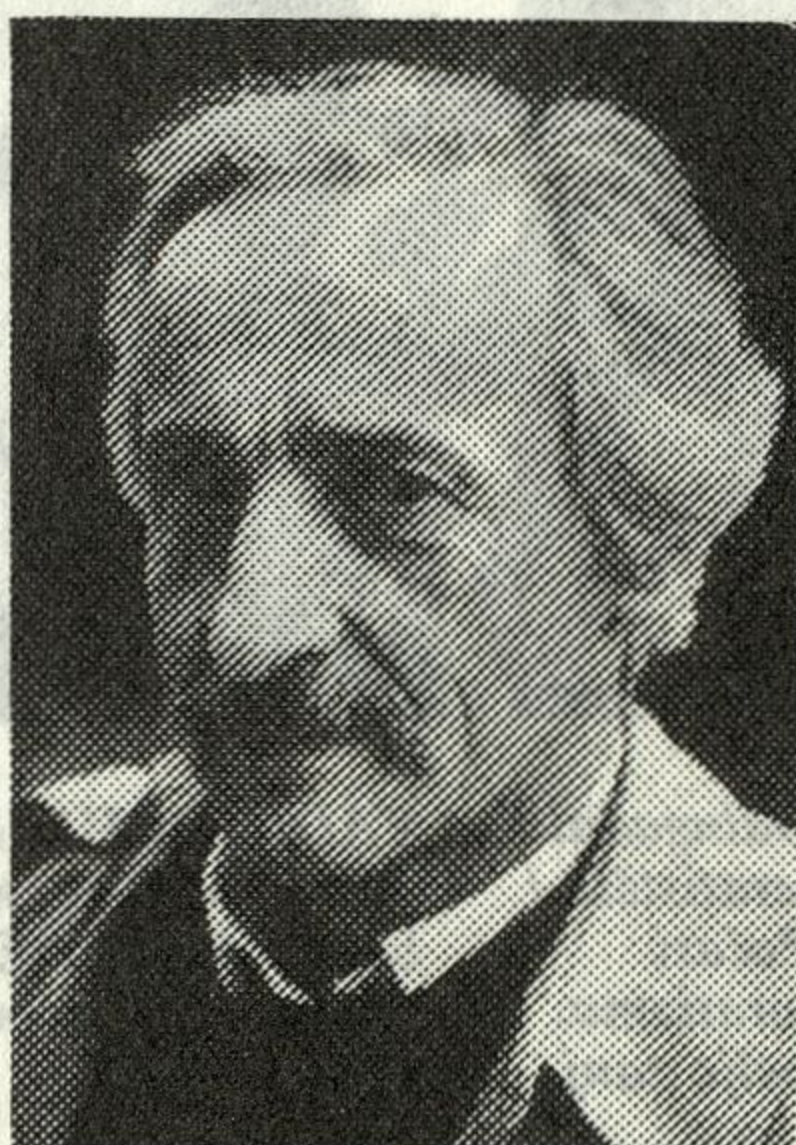
IČA PUTRIH: Gishtat e saj historikë do të rrënojnë Serbosllavinë./**IČA PUTRIH**: s svojimi zgodovinskimi prsti ruši Srboslavijo (s 510 udarci na minuto!).

BISLIM ELSHANI, kryeredaktorit ia nxu jetën e ia zbardhi faqen, na falni, mustaqen./**BISLIM ELSHANI**, zagreni živiljenje glavnemu uredniku, vendar mu tudi osvetli obraz.

DANE ZAJC: Poeti më i njohur slloven ndër shqiptarë-viktimë e Ali Podrimjes./**DANE ZAJC**, najbolj znan slovenski pesnik med Albanci, žrtev Alija Podrimje.

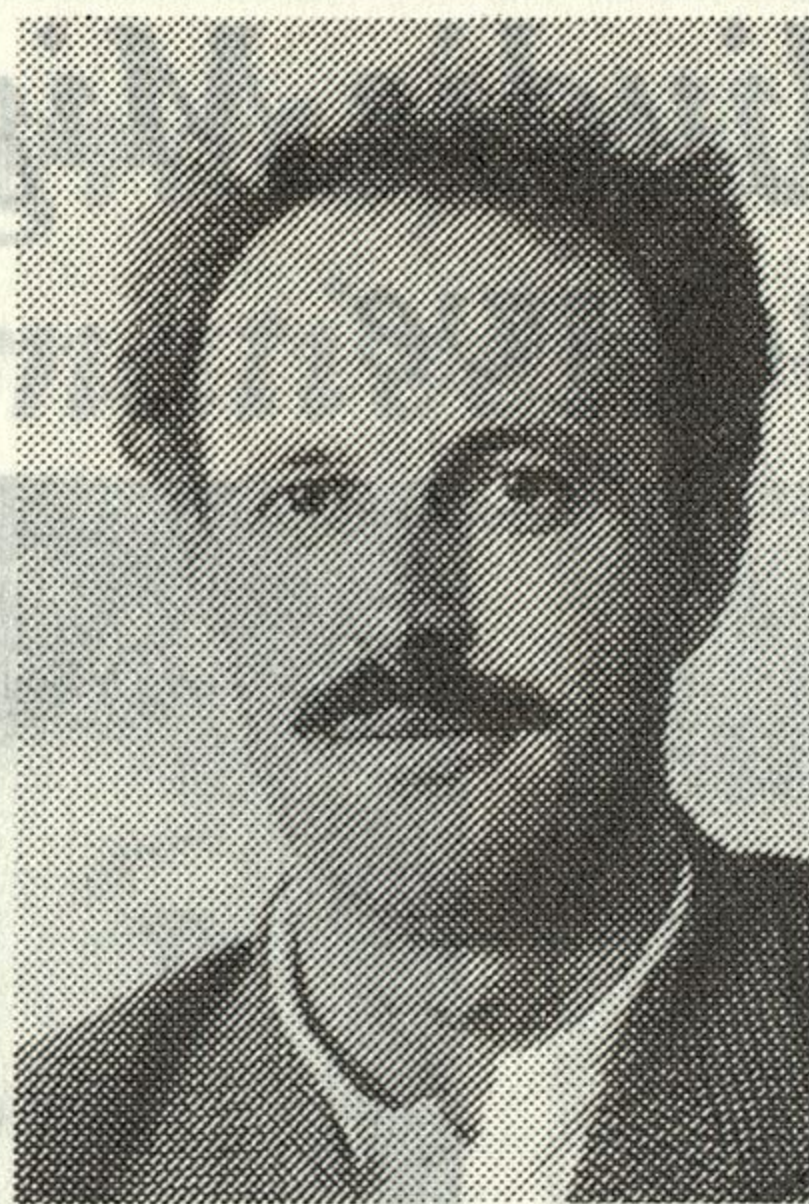
VENO TAUFER: I njohur i Kadesë, d. m. th. armik i shtetit./**VENO TAUFER**, Kadarejev znanec, torej sovražnik države.

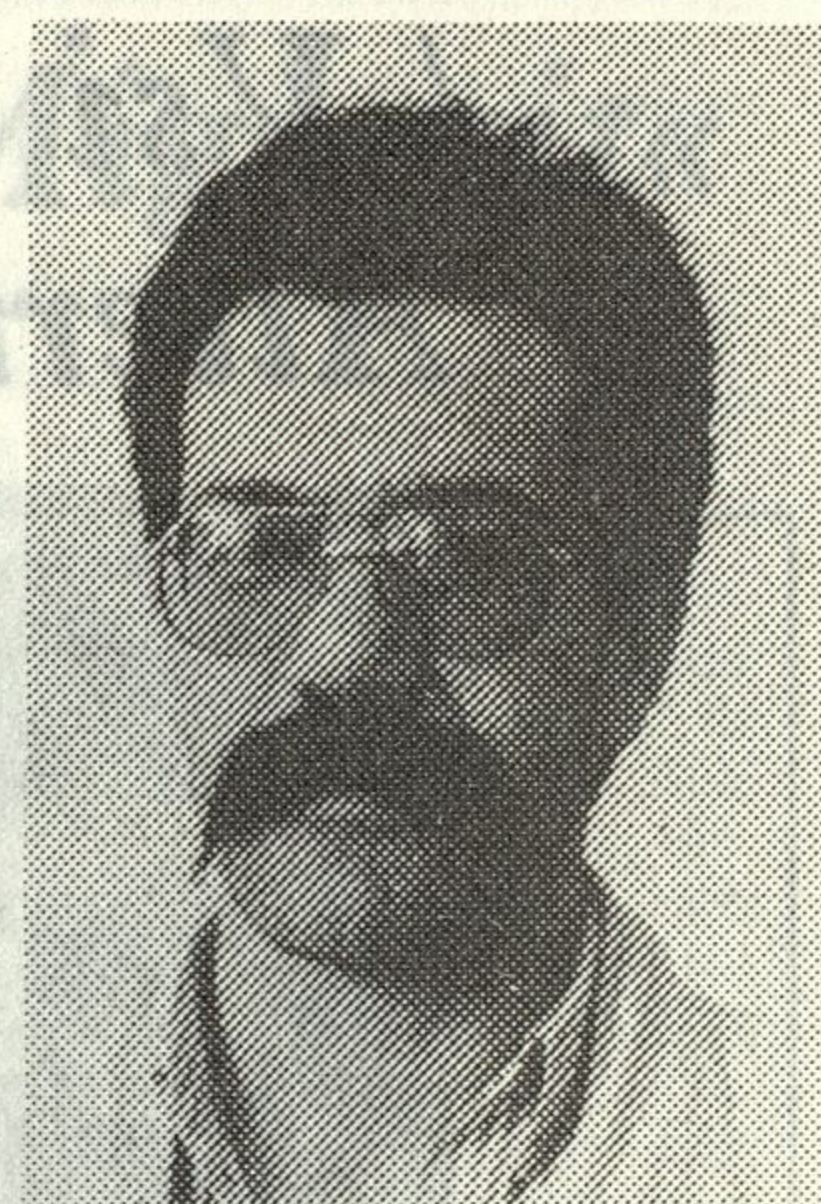
VILKO NOVAK: Po s' doli si duhet revista dimë kë ta zëmë për fyt./**VILKO NOVAK**: Če revija ne bo v redu, je treba njega prijeti za vrat.

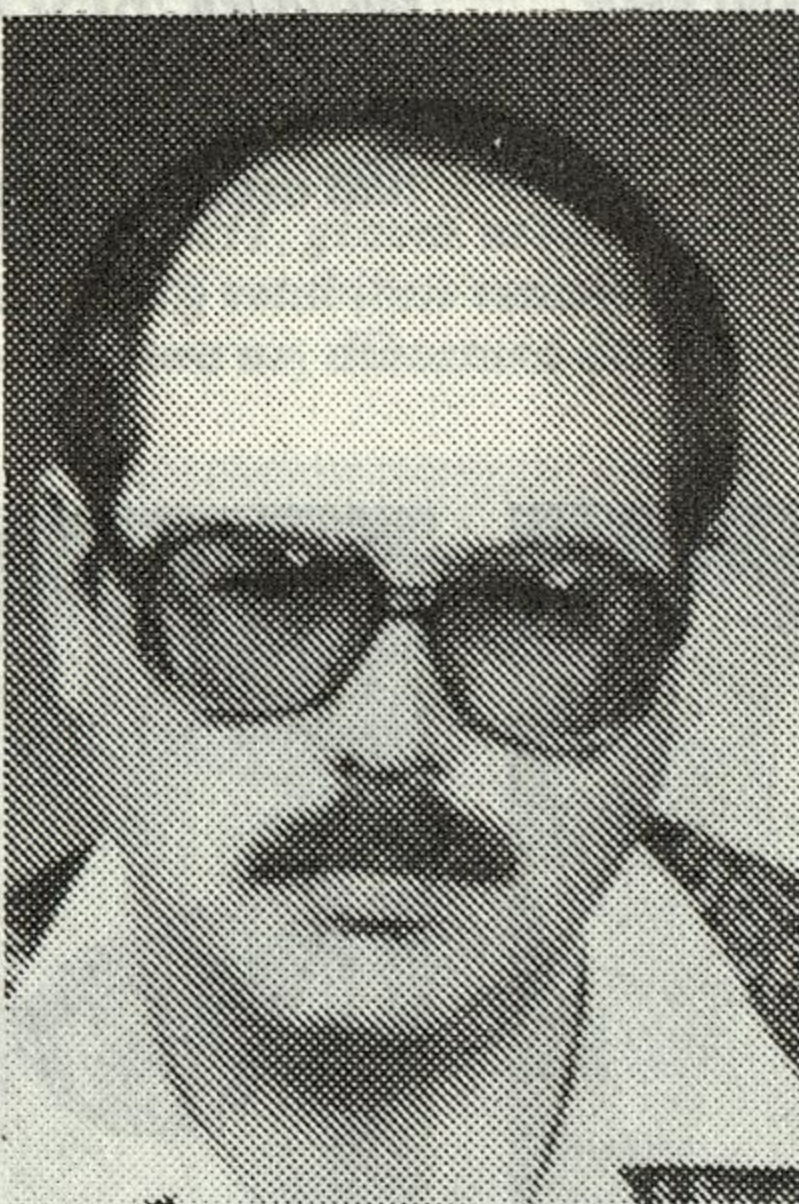
FAHIR RACI, arkëtar, që (s) e din kush ia ha paret «Migjenit»./**FAHIR RACI**, dinarsko-devizni zakladnik brez oboroženega spremstva.

NAIM MALOKU, kryetar që don ta botojë revistën pa harxhuar të holla./**NAIM MALOKU**, presidenti i shoqërisë, ki bi rad imel revijo, po mundësi kar brez strokov.

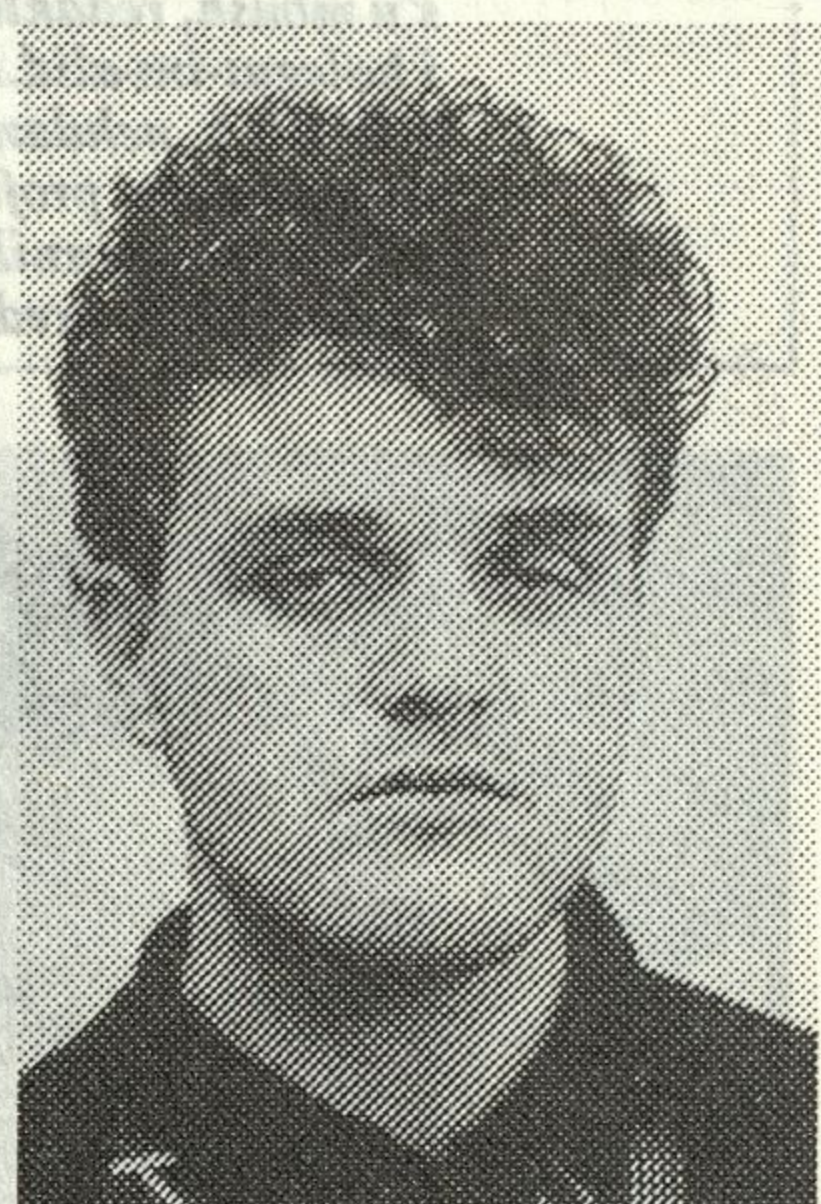
FADIL BAJRAMI, kërkues, dipl. oec., shpëtimtar i xhirollogarisë./**FADIL BAJRAMI**, diplomirani ekonomist iz Kiceva, ki je resit nas ziro racun.

BORUT PERKO: Dalngadalë po bie në kthetra seperatistësh./**BORUT PERKO**: Poçasi pada v kremplje separatizma. Kar zadeva revijo, velja zanj isto kot za Novaka.

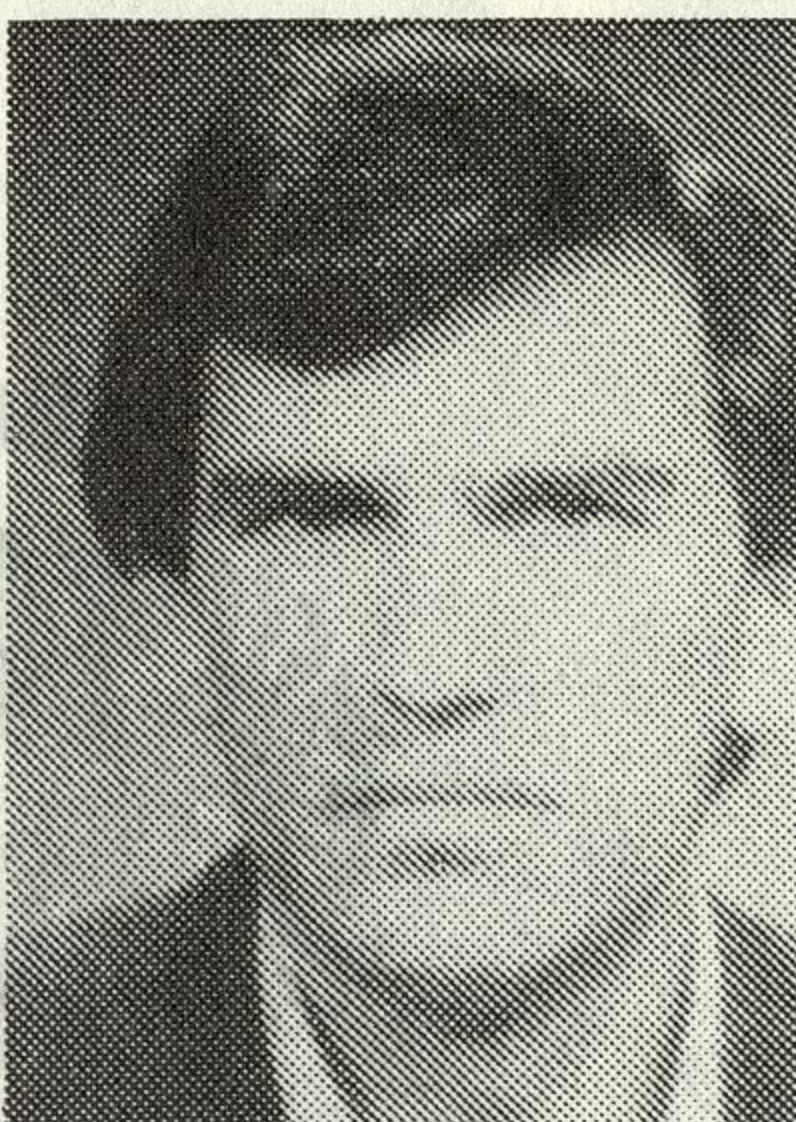
FADIL DEMIRI, sekretar me pushimin vjetor më të gjatë në botë./**FADIL DEMIRI**, tajnik z najdaljšim dopustom na svetu.

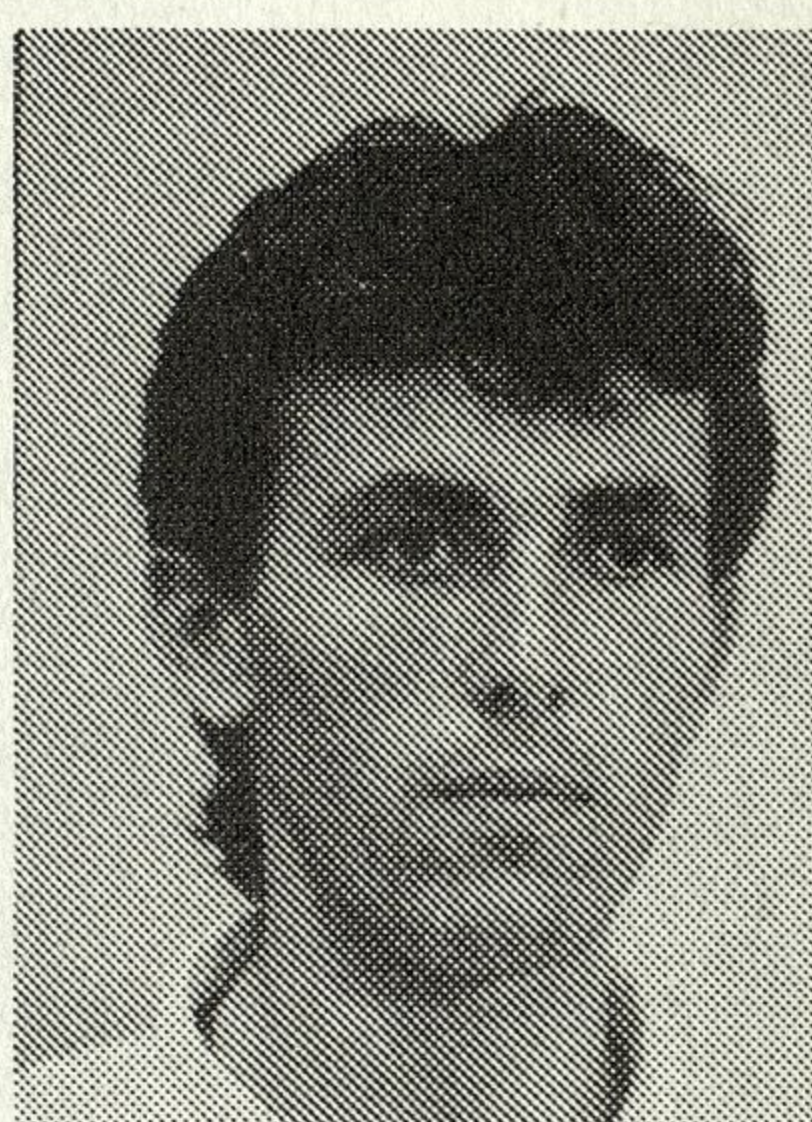
GANI LIPA, aktori i «Migjenit», opozitë e Kryesisë, siç thotë, dy-tre anëtarësh./**GANI LIPA**, igrlec v v Migjeniju, opozicija v predsedstvu.

SKËNDER FAZLIU, as pin duhan as raki (pa meze) po i dalldis çiftelitë./**SKËNDER FAZLIU**, ne kadi, ne pije (çe ne jë), dober glasbenik.

XHAFER KRASNIQI, drenicasi më pedant në Lubjanë, politikisht i dyshimtë. /**XHAFER KRASNIQI**, najlepše obleçeni Dreničan v Ljubljani, politično sumljiv.

HAXHI MAMAŽ, 30.000 copë revista i treti për tri ditë./**HAXHI MAMAŽ**, v treh dneh odpošlje 30 tisoč izvodov.

Fotografitë e faqes së dytë dhe të parafundit: Hivzi Sulejmani dhe Esat Mekuli / Sliki na drugi in predzadnji strani ovitka: Hivzi Sulejmani in Esad Mekuli

ALTERNATIVA

Revistë e Shoqatës Kulturore Shqiptare
MIGJENI – Lubjanë
Revija Kulturnega društva Albancev
v Ljubljani

Kryeredaktor:
Glavni urednik:
SALIH KABASHI

Redaktor përgjegjës:
Odgovorni urednik:
MATJAZH HANŽEK

Këshilli botues:
Izdajateljski svet:
Prof. Dr. Ali Aliu, Dr. Ibrahim Rugova,
Dr. Zekeria Cana, Prof. Dr. Hivzi Islami

Redaksia:
Uredništvo:
Jaša Zlobec, Bislim Elshani, Shemsi Reçica,
Peter Božič, Matjaž Hanžek, Salih Kabashi

Anëtar nderi:
Çastni član:
Adem Demaçi

Halil Berisha (përkthyes)

Përgatitja / Oprema: Peter Žebre (baza

/ zasnova), Vilko Novak in Borut Perko
(përgatitja teknike / tehnična izvedba),
Brane Beno in Iča Putrih (trajtimi kompjuterik
/ računalniška obdelava)

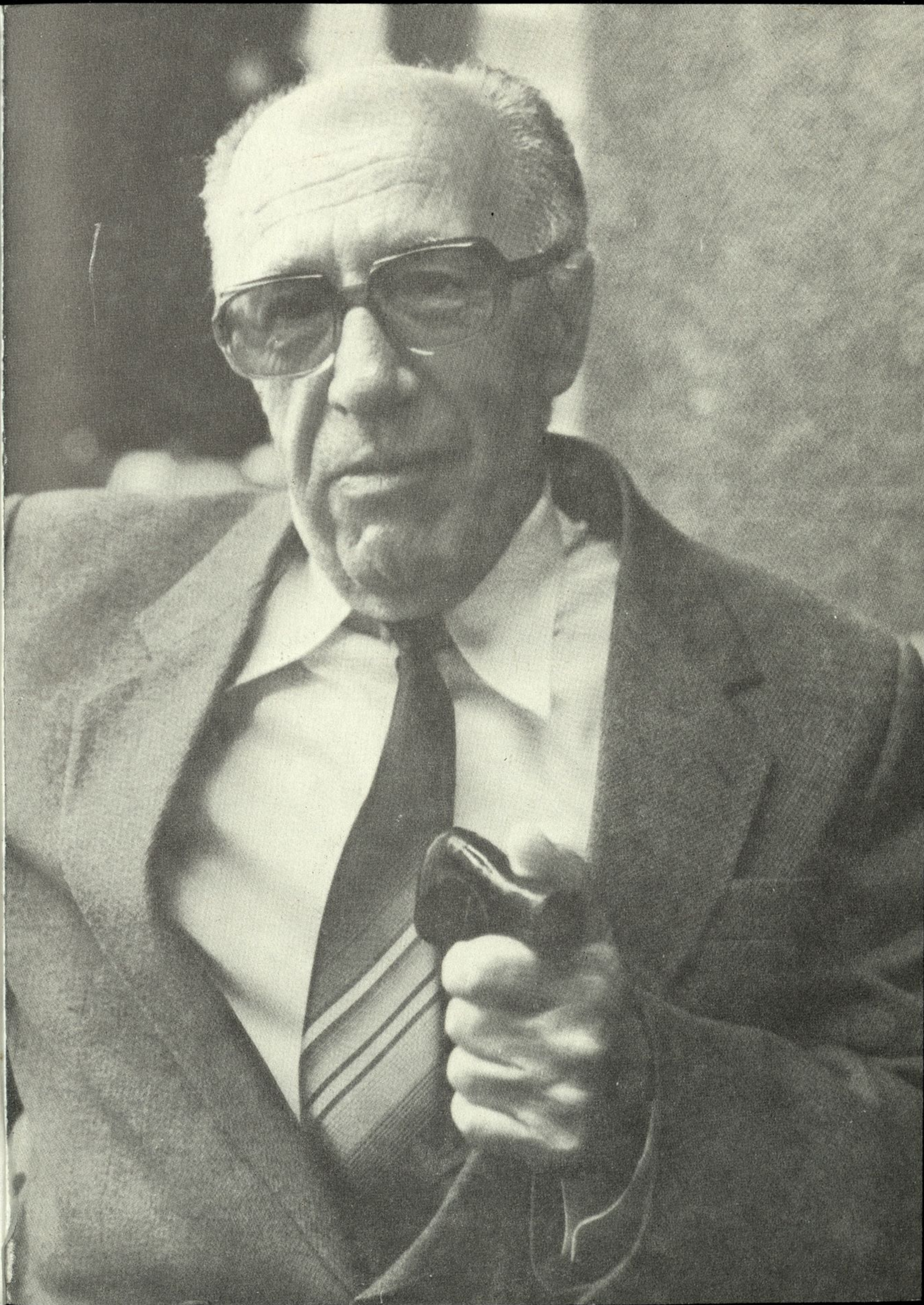
Boton ShKSh Migjeni
Izdaja KDA Migjeni

Shtypi
Natisnil:
ČGP DELO Ljubljana

Adresa – Naslov:
Shksh MIGJENI
(Alternativa)
Parmova 43
61000 Ljubljana
Telefoni e telefaksi (061) 326-663

Parapagimi dhe kontributet
vullnetare:
KD Migjeni
Parmova 43, 61000 Ljubljana
llogaria rrjedhëse në dinarë:
LB 50100-620 05 1010115-1664077
llogaria rrjedhëse në deviza:
LB 010-727001-100138/01

Çmimi 25 din
Për botën e jashtme 9 DEM ose kundervlera,
në valutat tjera.

ALTERNATIVA

